

วารสาร

JMBR

มจร พุทธโสธรปริทรรศน์

Journal of MCU Buddhasothorn Review

ISSN: 3088-2591 (Online)

JMBR

Vol. 6 No. 1 January - June 2026

ปีที่ 6 ฉบับที่ 1 (2026) : มกราคม - มิถุนายน 2569

วารสาร มจร พุทธโสธรปริทรรศน์

Journal of MCU Buddhasothorn Review

ISSN: 3088-2591 (Online)

ปีที่ 6 ฉบับที่ 1 มกราคม – มิถุนายน 2569

Vol.6 No.1 January – June 2026

• วัตถุประสงค์

วารสาร มจร พุทธโสธรปริทรรศน์ มีวัตถุประสงค์เพื่อสนับสนุนการศึกษาวิจัยและตีพิมพ์บทความวิจัยและบทความวิชาการที่เกี่ยวข้องกับพุทธศาสนา ศาสนศึกษา และพุทธศาสนาอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องหรือการประยุกต์พุทธศาสนากับสาขาวิชาอื่น เช่น การศึกษา รัฐศาสตร์ รัฐประศาสนศาสตร์ การพัฒนาสังคม และการพัฒนาที่ยั่งยืน บทความทั้งหมดจะต้องเกี่ยวข้องกับการสอน และการวิจัยทางพระพุทธศาสนา ใน 2 กลุ่มประกอบด้วยกลุ่มที่ 1 พระพุทธศาสนาแบบดั้งเดิม ได้แก่ หลักพุทธธรรม การวิเคราะห์หลักพุทธธรรม และกลุ่มที่ 2 พุทธศาสนาประยุกต์ หมายถึง การประยุกต์หลักพุทธธรรมทางพระพุทธศาสนากับศาสตร์สมัยใหม่ ปิดรับบทความทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ

วารสารมีกระบวนการประเมินคุณภาพจากผู้ทรงคุณวุฒิก่อนตีพิมพ์ โดยบทความที่ตีพิมพ์เผยแพร่ในวารสารได้ผ่านการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 3 ท่าน ในลักษณะปกปิดรายชื่อ (Double blind peer-reviewed) ทั้งนี้บทความจากผู้นิพนธ์ภายในจะได้รับการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิภายนอกหน่วยงานที่จัดทำวารสาร ส่วนบทความจากผู้นิพนธ์ภายนอกจะได้รับการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิภายในหรือนอกหน่วยงาน ที่จัดทำวารสารที่มีความเชี่ยวชาญในสาขา และไม่มีส่วนได้ส่วนเสียกับผู้นิพนธ์

• กำหนดการเผยแพร่วารสาร (Publication Frequency)

กำหนดการเผยแพร่ ปีละ 2 ฉบับ เป็นราย 6 เดือน

ฉบับที่ 1 มกราคม – มิถุนายน

ฉบับที่ 2 กรกฎาคม – ธันวาคม

• เจ้าของ

วิทยาลัยสงฆ์พุทธโสธร มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ตำบลหน้าเมือง อำเภอเมืองฉะเชิงเทรา จังหวัดฉะเชิงเทรา 24000 โทรศัพท์/โทรสาร 0-3882-1119

Email: mcujsothorn@gmail.com

<http://sothorn.mcu.ac.th>

• **ที่ปรึกษาวารสาร มจร พุทธโสธรปริทรรศน์**

พระครูปริยัติวรณารณ, ผศ.

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาลัยสงฆ์พุทธโสธร

พระครูวิมลปริยัติบัณฑิต, ผศ. ดร.

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาลัยสงฆ์พุทธโสธร

• **หัวหน้ากองบรรณาธิการ (Editor-in-Chief)**

ผศ. ดร.จตุพล พรหมมี

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาลัยสงฆ์พุทธโสธร

• **กองบรรณาธิการ**

รศ. ดร.บุญร่วม คำเมืองแสน

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

รศ. ดร.พรรณรายณ์ ทรัพย์แสนดี

มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม

ผศ. ดร.อำนาจ ปาอ้าย

มหาวิทยาลัยราชภัฏราชชนครินทร์

ผศ. ดร.บุญรอด บุญเกิด

มหาวิทยาลัยบูรพา

ผศ. ดร.สมคิด ดวงจักร์

มหาวิทยาลัยราชภัฏหมู่บ้านจอมบึง

ผศ. ดร.สมชาย ดำเนิน

สมาคมนักวิจัยแห่งประเทศไทย

ผศ. ดร.ภูริทัต ศรีอร่าม

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาลัยสงฆ์พุทธโสธร

ผศ. ดร.บุญยอด ศรีรัตนสรณ์

มหาวิทยาลัยราชภัฏราชชนครินทร์

ดร.สกุล อันมา

มหาวิทยาลัยบูรพา

พระพรหมพิริยะ ถาวโร, ดร.

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาลัยสงฆ์พุทธโสธร

ดร.พรภิรมย์ ยอดบุญ

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาลัยสงฆ์พุทธโสธร

• **คณะกรรมการกลั่นกรองบทความวารสาร มจร พุทธโสธรปริทรรศน์ (Peer Review)**

สาขาวิชา ศาสนา, ปรัชญา, พระพุทธศาสนา, ครุศาสตร์, มนุษยศาสตร์, สังคมศาสตร์

• **ผู้ทรงคุณวุฒิภายในมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย**

รศ. ดร.สมชัย ศรีนอก

รศ. ดร.สุเทพ พรหมเลิศ

รศ. ดร.สุทธิพงษ์ ศรีวิชัย

ผศ. ดร.ธวัชชัย สมอเนื้อ

รศ. ดร.กฤต ศรียะอาจ

ผศ. ดร.อดุลย์ คนแรง

ผศ. ดร.มัน เสือสูงเนิน

พระครูโอภาสสราธิคุณ, ดร.

พระมหาภุชฌณินต์ เสฎฐเมธี, ดร.

พระครูปลัดวิมลปริยัติวัฒน์, ดร.

• **ผู้ทรงคุณวุฒิภายนอกมหาวิทยาลัย**

ศ.กิริติ บุญเจือ

มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา

รศ. ดร.สุวิญ รักษ์ตย์

รศ. ดร.ภาสกร ดอกจันทร์

รศ. ดร.เสาวณิต วิงวอน

รศ. ดร.ศานติ ภัคดีคำ

รศ. ดร.สุเมธ งามกนก

รศ. ดร.ไชยณรงค์ เครือนวน

รศ.ดร.กันภรณ์ เอี่ยมพญา

รศ.สุริยศักดิ์ มังกรแก้ววิกุล

ผศ. ดร.รสริน เจิมไธสง

ผศ. ดร.ทิพมาศ เสวตวรโชติ

ผศ. ดร.เอกชัย ไชยดา

ผศ. ดร.ไชยะ เทพา

พระมหาโยธิน มาศสุข, ดร.

ดร.ศิตภัทร ศิริฉัตรเดชา

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม

มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

สำนักงานราชบัณฑิตยสภา

มหาวิทยาลัยบูรพา

มหาวิทยาลัยบูรพา

มหาวิทยาลัยราชภัฏราชครินทร์

มหาวิทยาลัยราชภัฏราชครินทร์

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยราชภัฏราชนครินทร์

มหาวิทยาลัยราชภัฏราชนครินทร์

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยราชภัฏราชนครินทร์

• ฝ่ายประสานงานและจัดการ

• พิธีกรอักษร

พระพงษ์ศักดิ์ ขนติพโล, ดร.

พระครูสังฆรักษ์สรวงศ์ นาสีโล

พระเอนก คุณวุฒโฒ

ผศ.สมภพ สายหยุด

ดร.นิรมล ตริตราเพชร

พระครูสังฆรักษ์วิจิตร ถิรจิตโต, ดร.

พระมหาสหาย กนตธมโม

พระมหาปิยะ ปิยวฑฒโน

ผศ. ดร.เจตนิพัทธ์ พิธิยานุวัฒน์

นางน้ำทิพย์ มั่งคั่ง

• งานสมาชิก

พระมหาเกรียงไกร กิตติปัญโญ

นายสมศักดิ์ ธรรมศร

นางสาวนฤมล โพธิ์ทอง

• บันทึกข้อมูล

นางกาญจนา เชี่ยวชาญ

นางวลัยพรรณ ไชทอง

นางสาวสุธิดา ทองอินทร์

นางสาววารุณี กราบตุ้ม

• งานด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ

พระมหาประสพสุข ปิยภาณี

• นิติกร

นายสมศักดิ์ ทารินทร์

นายไพสม สายหยุด

นายปัญญา โพธิ์ทอง

- ภาพ/ศิลปะ

พระมหาประสพสุข ปิยภาณี

ดร.สิทธิกร พันศิริ

- ออกแบบปก

พระพรหมพิริยะ ถาวโร

- จัดรูปเล่ม

ผศ. ดร.ภูริทัต ศรีอร่าม

ดร.พรภิรมย์ ยอดบุญ

- สำนักงาน

วิทยาลัยสงฆ์พุทธโสธร มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ตำบลหน้าเมือง อำเภอเมือง
ฉะเชิงเทรา จังหวัดฉะเชิงเทรา 24000 โทรศัพท์/โทรสาร 0 3882 1119

บทบรรณาธิการ

วารสารฉบับนี้เป็นปีที่ 6 ฉบับที่ 1 (มกราคม-มิถุนายน 2569) มีบทความที่ได้รับการคัดเลือกให้เผยแพร่ จำนวน 9 เรื่อง ดังนี้

1) เรื่อง ปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจในการไปใช้สิทธิเลือกตั้งนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดชัยภูมิของประชาชนในอำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ โดย วรณรวี แสงสีดา, ไพฑูรย์ มาเมือง และพระมหานรินทร์ เอ็มพันธ์ วัตถุประสงค์เพื่อศึกษาระดับการตัดสินใจในการไปใช้สิทธิเลือกตั้งนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดชัยภูมิของประชาชนในอำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจในการไปใช้สิทธิเลือกตั้ง และเพื่อนำเสนอแนวทางส่งเสริมการตัดสินใจในการใช้สิทธิเลือกตั้ง โดยการประยุกต์ตามหลักสังคหัตถุธรรม

2) เรื่อง การประยุกต์หลักกคตธรรมเพื่อส่งเสริมภาวะผู้นำทางการเมืองของผู้บริหารเทศบาลในอำเภอภูเขียว จังหวัดชัยภูมิ โดย ฉัตรมงคล วงษ์ธรรม, พระมหานรินทร์ เอ็มพันธ์ และสุนทร ธนศิลปพิชิต มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาระดับภาวะผู้นำทางการเมืองของผู้บริหารเทศบาลในอำเภอภูเขียว จังหวัดชัยภูมิ เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างหลักกคตธรรมกับภาวะผู้นำทางการเมืองของผู้บริหารเทศบาลในอำเภอภูเขียว จังหวัดชัยภูมิ และเพื่อนำเสนอการประยุกต์หลักกคตธรรมเพื่อส่งเสริมภาวะผู้นำทางการเมืองของผู้บริหารเทศบาลในอำเภอภูเขียว จังหวัดชัยภูมิ

3) เรื่อง ภาวะผู้นำทางการเมืองตามแนวสังคหัตถุธรรมของผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลในอำเภอหนองบัวแดง จังหวัดชัยภูมิ โดย นิตยา บุญขุนทด, สุนทร ธนศิลปพิชิต และไพฑูรย์ มาเมือง มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาระดับภาวะผู้นำทางการเมืองของผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลในอำเภอหนองบัวแดง จังหวัดชัยภูมิ เพื่อเปรียบเทียบภาวะผู้นำทางการเมืองของผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลในอำเภอหนองบัวแดง จังหวัดชัยภูมิ โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล และเพื่อนำเสนอภาวะผู้นำทางการเมืองตามแนวสังคหัตถุธรรมของผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลในอำเภอหนองบัวแดง จังหวัดชัยภูมิ

4) เรื่อง นาฬิกาพระบาลี : การออกแบบเวลาเรียนเพื่อเพิ่มความสามารถในการจดจำของนักเรียนบาลี ในจังหวัดชัยภูมิ โดย ณรงค์ศักดิ์ บัวอ่อน, พระศรีสังญาณมณี ก่อบุญ, พระมหานรินทร์ เอ็มพันธ์, และสุนทร ธนศิลปพิชิต มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการออกแบบเวลาเรียนเพื่อเพิ่มความสามารถในการจดจำของนักเรียนบาลี

5) เรื่อง แนวทางการบริหารตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย เขต 1 โดย ณัฐพล ใจคำ และนริศรา เสือคล้าย มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการบริหารตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย เขต 1 และศึกษาแนวทางการพัฒนา

6) เรื่อง การศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนด้านความรู้ เรื่อง หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ด้วยกิจกรรมการเรียนรู้แบบร่วมมือโดยเทคนิค STAD ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนสามเสนนอก (ประชาราษฎร์อนุกุล) โดย พระมหาเสถียร คำเรือง และพรรณรายณ์ ทรัพย์แสนดี มีวัตถุประสงค์

พัฒนากิจกรรมการเรียนรู้แบบร่วมมือโดยเทคนิค STAD เรื่องหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนด้านความรู้ก่อนเรียนและหลังเรียน และเพื่อศึกษาความพึงพอใจของนักเรียน กลุ่มตัวอย่าง คือ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4/3 โรงเรียนสามเสนนอก (ประชาราษฎร์อนุกุล)

7) เรื่อง จริยธรรมของผู้นำทางการศึกษาในยุคแห่งการเปลี่ยนแปลง โดย พระมหาโยธิน มาสสุข, แสงสุรีย์ ทองขาว, พระมหาประทีน ทองน้ำแก้ว, จุฑามาศ มาศสุข และนิภาภัทร ปรากฏผล มีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอเรื่องจริยธรรมผู้นำทางการศึกษาในยุคของการเปลี่ยนแปลง ซึ่งผู้นำที่ดีต้องมีองค์ประกอบพื้นฐานของจริยธรรม เป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนสถานศึกษาให้บรรลุเป้าหมาย และเกิดประสิทธิผล เป็นบรรทัดฐานความสามารถ ศักยภาพ สมรรถภาพ และมีคุณลักษณะที่เอื้อต่อการจัดการศึกษาให้บรรลุจุดมุ่งหมายได้

8) เรื่อง แนวทางการศึกษาพระไตรปิฎกในยุคปัจจุบัน โดย พระมหาธนศักดิ์ ชื่นสว่าง, พระครูวิมลปริยัติบัณฑิต ไกรฤกษ์ศิลป์ และพระมหาภูมิพัฒน์ คำมี มีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอแนวทางการศึกษาพระไตรปิฎกในยุคปัจจุบัน ท่ามกลางความท้าทายด้านการแปลและการรักษาพุทธพจน์ให้บริสุทธิ์

9) เรื่อง การศึกษาเชิงเปรียบเทียบหลักอหิงสาในพระพุทธศาสนาเถรวาทกับศาสนาเซน โดย ภูริทัต ศรีอร่าม, พระครูโอภาสสราธิคุณ โหมดศิริ และพระครูศรีภัทราภรณ์ เหมือนใจ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาเชิงเปรียบเทียบหลักอหิงสาในพระพุทธศาสนาเถรวาทกับศาสนาเซน

สุดท้ายนี้ กองบรรณาธิการหวังอย่างยิ่งว่า ผลงานวิชาการที่ได้รับการตีพิมพ์เผยแพร่ในวารสารฉบับนี้ จะเป็นประโยชน์ต่อผู้อ่านตามสมควร หากผู้อ่านจะมีข้อเสนอแนะในการปรับปรุงวารสารนี้ให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น กองบรรณาธิการขอน้อมรับไว้ด้วยความยินดี

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.จตุพล พรหมมี

หัวหน้ากองบรรณาธิการ

สารบัญ

	หน้า
บทบรรณาธิการ	I - VI
บทความวิจัย	
ปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจในการไปใช้สิทธิเลือกตั้งนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัด ชัยภูมิของประชาชนในอำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ	1 - 15
วรรณวี แสงสีดา, ไพฑูรย์ มาเมือง และพระมหานรินทร์ เอ็มพันธ์ วิทยาลัยสงฆ์ชัยภูมิ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย	
การประยุกต์หลักกคิธรรมเพื่อส่งเสริมภาวะผู้นำทางการเมืองของผู้บริหารเทศบาล ในอำเภอภูเขียว จังหวัดชัยภูมิ	16 - 30
ฉัตรมงคล วงษ์ธรรม, พระมหานรินทร์ เอ็มพันธ์ และสุนทร ธนศิลป์พิชิต วิทยาลัยสงฆ์ชัยภูมิ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย	
ภาวะผู้นำทางการเมืองตามแนวสังคหวัตถุธรรมของผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบล ในอำเภอหนองบัวแดง จังหวัดชัยภูมิ	31 - 44
นิตยา บุญขุนทด, สุนทร ธนศิลป์พิชิต และไพฑูรย์ มาเมือง วิทยาลัยสงฆ์ชัยภูมิ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย	
นาฬิกาพระบาฬี : การออกแบบเวลาเรียนเพื่อเพิ่มความสามารถในการจดจำ ของนักเรียน บาฬี ในจังหวัดชัยภูมิ	45 - 58
ณรงค์ศักดิ์ บัวอ่อน, พระศรีสังญาณมณี ก่อบุญ, พระมหานรินทร์ เอ็มพันธ์, และสุนทร ธนศิลป์พิชิต วิทยาลัยสงฆ์ชัยภูมิ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย	
แนวทางการบริหารตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงาน เขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย เขต 1	59 - 73
ณัฐพล ใจคำ และนริศรา เสือคล้าย มหาวิทยาลัยพะเยา	
การศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนด้านความรู้ เรื่อง หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ด้วยกิจกรรมการเรียนรู้แบบร่วมมือโดยเทคนิค STAD ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนสามเสนนอก (ประชาราษฎร์อนุกุล)	74 - 87
พระมหาเสถียร คำเรือง และพรรณรายณ์ ทรัพย์แสนดี คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม	

บทความวิชาการ

จริยธรรมของผู้นำทางการศึกษาในยุคแห่งการเปลี่ยนแปลง	88 - 102
พระมหาโยธิน มาศสุข, แสงสุรีย์ ทองขาว, พระมหาประทีน ทองน้ำแก้ว, จุฑามาศ มาศสุข และนิภาภัทร ปรากุณผล มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมมาโคกราช โรงเรียนราชประชานุเคราะห์ 38 โรงเรียนศรีวินิตวิทยาคม	
แนวทางการศึกษาพระไตรปิฎกในยุคปัจจุบัน	103 - 115
พระมหาธนศักดิ์ ชื่นสว่าง, พระครูวิมลปริยัติบัณฑิต ไกรฤกษ์ศิลป์ และพระมหาภูมิพัฒน์ คำมี วัดใหม่กรงทอง สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ วิทยาลัยสงฆ์พุทธโสธร มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย	
การศึกษาเชิงเปรียบเทียบหลักอหิงสาในพระพุทธศาสนาเถรวาทกับศาสนาเซน	116 - 130
ภูริทัต ศรือรัมย์, พระครูโอภาสสราธิคุณ โหมดศิริ และพระครูศรีภัทราภรณ์ เหมือนใจ วิทยาลัยสงฆ์พุทธโสธร มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วัดโสธรวราราม วรวิหาร สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ	

ปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจในการไปใช้สิทธิเลือกตั้งนายกองค์การบริหารส่วน
จังหวัดชัยภูมิของประชาชนในอำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ
Factors Affecting Decision Making in Exercising Their Rights to Elect the
President of the Chaiyaphum Provincial Administrative Organization
of the People at Mueang District in Chaiyaphum Province

¹วรรณวี แสงสีดา,²ไพฑูรย์ มาเมือง และ³พระมหานรินทร์ เอมพันธ์

¹Wanrawee Seangseeda, ²Phaitoon Mamuangt and ³PhramahaNarin Emphan

^{1,2,3}วิทยาลัยสงฆ์ชัยภูมิ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

^{1,2,3}ChaiyaphumBuddhistCollege, Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Email: ningobj@gmail.com

Received October 5, 2025; Revised February 8, 2026; Accepted May 25, 2026

บทคัดย่อ

การวิจัยในครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ (1) เพื่อศึกษาระดับการตัดสินใจในการไปใช้สิทธิเลือกตั้งนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดชัยภูมิของประชาชนในอำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ (2) เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจในการไปใช้สิทธิเลือกตั้ง (3) เพื่อนำเสนอแนวทางส่งเสริมการตัดสินใจในการไปใช้สิทธิเลือกตั้ง โดยการประยุกต์ตามหลักสังคหวัตถุธรรม โดยมีระเบียบวิธีวิจัยเป็นการวิจัยแบบผสมวิธี การวิจัยเชิงคุณภาพจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน 10 รูปหรือคน ด้วยวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก และการวิจัยเชิงปริมาณ เก็บข้อมูลด้วยแบบสอบถามจากกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 399 คน โดยเครื่องมือที่ใช้ คือ แบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์ วิเคราะห์ข้อมูลโดยหาค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ยส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ทดสอบสมมติฐานโดยการหาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน และวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการพรรณนาความ ผลการวิจัยพบว่า

1. ระดับการตัดสินใจในการไปใช้สิทธิเลือกตั้งนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดชัยภูมิ พบว่า โดยรวมและรายด้านมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากทุกด้าน

2. ปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจในการไปใช้สิทธิเลือกตั้ง พบว่า 1) หลักธรรมสังคหวัตถุ 4 มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 2) ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจเลือกตั้งทั้ง 4 ด้าน มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

3. การนำแนวทางส่งเสริมการตัดสินใจในการไปใช้สิทธิเลือกตั้ง โดยการประยุกต์ตามหลักสังคหวัตถุธรรม พบว่า การตัดสินใจของผู้ไปใช้สิทธิเลือกตั้ง ประกอบด้วย การเสียสละเพื่อชุมชนการให้ (ทาน) การสื่อสารด้วยวาจาที่ดี (ปิยวาจา) การประพฤติประโยชน์ การเป็นแบบอย่างที่ดีของผู้ผู้นำ (อัตถจริยา) และการสร้างความเท่าเทียมในสังคมและความมีตนเสมอ (สมานัตตตา)

คำสำคัญ: ปัจจัยที่ส่งผล; การตัดสินใจเลือกตั้ง; นายกองค์การบริหารส่วนจังหวัด

Abstract

The objectives of the research were (1) to study the level of decision for using the rights to elect the President of the Chaiphum provincial administrative organization of the people at Mueang District in Chaiphum Province, (2) to study the factors of the decision for using the rights to elect, (3) to present the principles of Sangahavattudhamma for deciding and using the rights to elect. The research methodology was the mixed method. For the qualitative research, some data were collected from 10 key informants with the deep interviews and for the quantitative research, some data were collected with the questionnaires of 399 samples. The tools were the questionnaires and the interview formats. The data were analyzed with frequency, percentage, mean, standard deviation, Pearson test, and descriptive interpretation. The findings revealed that:

1. The level of decision-making to exercise the voting rights in the Presidential election of the Chaiphum Provincial Administrative Organization was found that it was at a high level in both overall and each aspect from all aspects.

2. The influenced factors for the decision to exercise the voting rights revealed that: (1) the Four Principles of Sangahavatthu had the statistically significant influence at the .01 level; and (2) the four influenced factors among the electoral decision-making were statistically significance at the .01 level.

3. The applied guidelines to promote the decision and exercise the voting rights based on the principles of Sangahavatthu revealed that voters' decision-making comprised these Dhamma factors; there are the sacrifice for the community, giving (dana), the courteous and constructive communication (piyavaca), the beneficial conduct and exemplary leadership (atthacariya), and the promotion of the social equality and impartiality (samanattata).

Keywords: Factors Affecting; Decision Making in Exercising Their Election Rights;

The President of the Provincial Administrative Organization

บทนำ

การเลือกตั้งนับเป็นกลไกพื้นฐานและมีความสำคัญอย่างยิ่งในระบอบประชาธิปไตย เนื่องจากเป็นกระบวนการที่ทำหน้าที่หล่อหลอมเจตจำนงและความคิดเห็นทางการเมืองของประชาชน อันนำไปสู่การสร้างชอบธรรมให้แก่ผู้ใช้อำนาจอธิปไตย และทำหน้าที่เป็นเครื่องมือในการกำกับควบคุมการใช้อำนาจ

ของฝ่ายปกครอง การเลือกตั้งจึงถือเป็นการแสดงออกซึ่งเจตจำนงแห่งรัฐผ่านกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนโดยตรง (สมภพ กระจับทุกซ์, 2566)

องค์การบริหารส่วนจังหวัด (อบจ.) เป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่จัดตั้งขึ้นภายใต้แนวคิดการกระจายอำนาจการปกครองจากส่วนกลางสู่ท้องถิ่นเพื่อเสริมสร้างศักยภาพในการบริหารจัดการของท้องถิ่นและเปิดโอกาสให้ประชาชนในระดับจังหวัดมีส่วนร่วมในการกำหนดทิศทางการพัฒนาอันสอดคล้องกับหลักการประชาธิปไตยและการปกครองตนเองของท้องถิ่น (วิทยา ชินบุตร, 2559) อบจ. ถือเป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีขนาดใหญ่ที่สุดของประเทศไทยมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาพื้นที่และสนับสนุนการทำงานของเทศบาลและ อบต. การกิจครอบคลุมด้านสาธารณสุข โภค สิ่งแวดล้อม วัฒนธรรม และการบรรเทาสาธารณภัย โครงสร้างการบริหารประกอบด้วยฝ่ายสภาและฝ่ายบริหารที่ถ่วงดุลอำนาจกันทั้งสองฝ่ายร่วมกันพิจารณาแผนงาน งบประมาณ และข้อบัญญัติอย่างโปร่งใส การเลือกตั้งนายก อบจ. เป็นกลไกสำคัญของประชาธิปไตยท้องถิ่นและการมีส่วนร่วมของประชาชน ด้วยเหตุนี้การเลือกตั้งนายก อบจ. เป็นกลไกสำคัญจึงเป็นกลไกสำคัญของประชาธิปไตยท้องถิ่นที่สะท้อนการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในการกำหนดผู้นำฝ่ายบริหารโดยตรง (THAIPBS, 2567) กรณีการเลือกตั้งนายก อบจ. ส่วนจังหวัดชัยภูมิ ครึ่งล่าสุด เมื่อวันที่ 11 สิงหาคม พ.ศ. 2567 ซึ่งจัดขึ้นตามกรอบกฎหมายว่าด้วยการเลือกตั้งท้องถิ่น พ.ศ. 2562 แสดงให้เห็นถึงบริบทการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในพื้นที่ศึกษา โดยมีผู้สมัครรับเลือกตั้งจำนวน 5 คน และมีผู้มีสิทธิเลือกตั้งในเขตอำเภอเมืองชัยภูมิ จำนวน 145,938 คน ซึ่งเป็นเขตที่มีจำนวนผู้มีสิทธิเลือกตั้งมากที่สุดในจังหวัด ผลการเลือกตั้ง พบว่ามีผู้มาใช้สิทธิเลือกตั้งจำนวน 87,014 คน คิดเป็นร้อยละ 59.62 โดยผู้ได้รับคะแนนสูงสุดมีคะแนน 36,924 คะแนน และคะแนนคะแนนต่ำสุดเพียง 417 คะแนน (องค์การบริหารส่วนจังหวัดชัยภูมิ, 2567) ข้อมูลดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่าการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระดับท้องถิ่นของประชาชนในเขตอำเภอเมืองชัยภูมียังไม่บรรลุศักยภาพอย่างเต็มที่ ซึ่งอาจมีสาเหตุมาจากข้อจำกัดด้านการสื่อสารข้อมูลการเลือกตั้ง ความเข้าใจในบทบาทและอำนาจหน้าที่ของ อบจ. องค์การบริหารส่วนจังหวัดที่ยังไม่เพียงพอ รวมถึงระดับความเชื่อมั่นของประชาชนที่มีต่อผู้สมัครรับเลือกตั้ง

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาเรื่อง ปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจในการไปใช้สิทธิเลือกตั้งนายก อบจ. ส่วนจังหวัดชัยภูมิของประชาชนในอำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ ซึ่งมีความสำคัญทั้งในเชิงวิชาการเพื่อสร้างองค์ความรู้เกี่ยวกับอิทธิพลที่ส่งผลต่อการตัดสินใจไปใช้สิทธิเลือกตั้งของประชาชนและในเชิงปฏิบัติ เพื่อให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้ใช้เป็นข้อมูลประกอบการส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วมทางการเมือง โดยมุ่งเน้นการกระตุ้นการตัดสินใจไปใช้สิทธิเลือกตั้ง และเสริมสร้างความเข้มแข็งและความยั่งยืนของประชาธิปไตยท้องถิ่น

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับการตัดสินใจในการไปใช้สิทธิเลือกตั้งนายก อบจ. ส่วนจังหวัดชัยภูมิของประชาชนในอำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ

2. เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจในการไปใช้สิทธิเลือกตั้งนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัด ชัยภูมิ ของประชาชนในอำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ

3. เพื่อนำเสนอแนวทางส่งเสริมการตัดสินใจในการไปใช้สิทธิเลือกตั้งนายกองค์การบริหารส่วน จังหวัดชัยภูมิของประชาชนในอำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ โดยการประยุกต์ตามหลักสังคหัตถุธรรม

สมมติฐานการวิจัย

1. หลักสังคหัตถุธรรมอย่างน้อย 1 ด้าน ส่งผลต่อการตัดสินใจในการไปใช้สิทธิเลือกตั้งนายก องค์การบริหารส่วนจังหวัดชัยภูมิของประชาชนในอำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ

2. อิทธิพลต่อการตัดสินใจในการเลือกตั้งอย่างน้อย 1 ด้าน ส่งผลต่อการตัดสินใจในการไปใช้สิทธิ เลือกตั้งนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดชัยภูมิของประชาชนในอำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ

การทบทวนวรรณกรรม

การวิจัยเรื่องปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจในการไปใช้สิทธิเลือกตั้งนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัด ชัยภูมิ ของประชาชนในอำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิดทฤษฎี เอกสารและงานวิจัย ที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

1. แนวคิดเกี่ยวกับการตัดสินใจไปเลือกตั้ง

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน (2554) ให้ความหมายของคำว่า “การตัดสินใจ” ไว้ว่า การตัดสินใจ หมายถึง การตกลงใจเลือกหรือกำหนดแนวทางปฏิบัติอย่างใดอย่างหนึ่งจากหลายทางเลือก และให้ความหมายของคำว่า “การเลือกตั้ง” หมายถึง การที่ประชาชนใช้สิทธิออกเสียงเลือกบุคคลหรือคณะ บุคคลให้เข้าดำรงตำแหน่งหรือทำหน้าที่แทนตนตามกระบวนการที่กฎหมายกำหนด

Downs (1957) ได้อธิบายว่า การตัดสินใจไปเลือกตั้ง เป็นกระบวนการเชิงเหตุผล โดยผู้มีสิทธิ เลือกตั้งจะเปรียบเทียบผลประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับกับต้นทุนของการไปใช้สิทธิ และเลือกทางเลือก ที่ให้ประโยชน์สูงสุดแก่ตนเอง

จันทรม สีหาบุญลี (2566) ได้กล่าวว่า การตัดสินใจเลือกตั้งของประชาชนไทยเกิดจากปัจจัย หลายด้านร่วมกัน ทั้งคุณสมบัติของผู้สมัคร พรรคการเมือง กลยุทธ์การหาเสียง และบริบททางการเมือง ซึ่งสะท้อนว่าการตัดสินใจเลือกตั้งมิได้ขึ้นอยู่กับเหตุผลเชิงเศรษฐกิจเพียงอย่างเดียว แต่เกี่ยวข้องกับบริบท ทางสังคมและการเมืองร่วมสมัยด้วย

พระราชบัญญัติองค์การบริหารส่วนจังหวัด (2540) ได้ให้ความหมายของนายกองค์การบริหาร ส่วนจังหวัด หมายถึง ผู้บริหารสูงสุดขององค์การบริหารส่วนจังหวัด ซึ่งมาจากการเลือกตั้งของประชาชน ในจังหวัด ทำหน้าที่กำหนดนโยบายและบริหารงานท้องถิ่นให้เป็นไปตามกฎหมาย เพื่อประโยชน์ และการพัฒนาของประชาชนในพื้นที่

สรุปได้ว่า การตัดสินใจไปเลือกตั้งนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดเป็นกระบวนการที่ประชาชน พิจารณาเลือกใช้สิทธิของตนจากทางเลือกที่มีอยู่ตามกฎหมาย โดยอาศัยเหตุผลและการคำนึงถึงประโยชน์

ที่คาดว่าจะได้รับ การตัดสินใจดังกล่าว ได้รับอิทธิพลจากทั้งคุณสมบัติของผู้สมัคร พรรคการเมือง กลยุทธ์การหาเสียง และบริบททางสังคมการเมืองร่วมสมัย ซึ่งสะท้อนการมีส่วนร่วมของประชาชนในระบอบประชาธิปไตยและการปกครองท้องถิ่นอย่างแท้จริง

2. ด้านการติดตามข่าวสารการเลือกตั้ง

พระมหาสังคม ขยานนโท (ช่างเหล็ก)(2564) ได้กล่าวว่า ประชาชนควรติดตามข่าวสารทางการเมืองจากสื่อออนไลน์และสื่อต่าง ๆ อย่างรอบด้าน ควรให้ความสำคัญต่อการใช้สิทธิเสรีภาพทางการเมือง และแสดงพฤติกรรมการมีส่วนร่วมกับชุมชนเพื่อประโยชน์ส่วนรวม โดยการประยุกต์ใช้หลักสังคหวัตถุ 4 เป็นแนวทางในการดำเนินกิจกรรมและเสริมสร้างความเข้มแข็งของสังคม

พระครูศรีธรรมวิเทศ, ยุทธนา ปราณีต และสุรพล สุยะพรหม (2564) ได้กล่าวว่า ประชาชนส่วนใหญ่มีความเข้าใจในสิทธิและหน้าที่ของตนเองในการเลือกตั้ง และมีการติดตามข่าวสารทางการเมืองอย่างสม่ำเสมอ

สรุปได้ว่า การติดตามข่าวสารการเลือกตั้งมีอิทธิพลต่อการไปใช้สิทธิเลือกตั้งของประชาชน เนื่องจากช่วยเพิ่มความรู้ ความเข้าใจ และความตระหนักในสิทธิหน้าที่ทางการเมือง ทำให้ประชาชนมีแนวโน้มตัดสินใจไปใช้สิทธิอย่างมีข้อมูลประกอบ

3. ด้านคุณสมบัติผู้สมัครรับเลือกตั้ง

สติธร ธนานิธิโชติ (2562) ได้กล่าวว่า คุณสมบัติของผู้สมัครรับเลือกตั้งมีความสำคัญต่อการสร้างความไว้วางใจทางการเมืองของประชาชน โดยผู้สมัครที่มีความน่าเชื่อถือ มีความโปร่งใสทางจริยธรรม มีความเข้าใจปัญหาของพื้นที่ และมีความสามารถในการสื่อสารกับประชาชนจะมีแนวโน้มได้รับการยอมรับมากกว่า

พระปัญญาฤทธิ์ สิริวัฒโก (ฟ้าสกุล) (2564) ได้กล่าวว่า คุณสมบัติของผู้สมัครรับเลือกตั้งคือ ผู้แทนราษฎรต้องเป็นบุคคลที่ชาวบ้านพึงพาอาศัยได้ มีความรู้ความสามารถ ช่วยเหลือประชาชนในกรณีเกิดเหตุได้

สรุปได้ว่า คุณสมบัติของผู้สมัครมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจไปใช้สิทธิเลือกตั้งของประชาชน ผู้สมัครที่มีความสามารถ ซื่อสัตย์ และใกล้ชิดประชาชนช่วยสร้างความเชื่อมั่นและแรงจูงใจในการเลือกตั้งมากขึ้น

4. ด้านการรณรงค์หาเสียงของผู้สมัคร

Norris, P. (2000). ได้ให้ความหมาย การรณรงค์หาเสียงเลือกตั้ง หมายถึง กระบวนการสื่อสารทางการเมืองที่ผู้สมัครหรือพรรคการเมืองใช้เพื่อนำเสนอนโยบาย ภาพลักษณ์ และคุณสมบัติของตนต่อประชาชน เพื่อโน้มน้าวให้เกิดการสนับสนุนและตัดสินใจลงคะแนนเสียง

พระมหาชาติ ชาติขจร (2564) ได้กล่าวว่า การตื่นตัวทางการเมืองของประชาชนมีความสำคัญต่อการไปใช้สิทธิเลือกตั้ง โดยประชาชนควรสร้างความสัมพันธ์ทางบวกในการแสดงความคิดเห็นร่วมกันเป็นแบบอย่างที่ดีในการไม่ซื้อสิทธิ์ขายเสียง และร่วมรณรงค์ให้เห็นความสำคัญของการไปใช้สิทธิเลือกตั้ง

สรุปได้ว่า การรณรงค์หาเสียงของผู้สมัครเป็นกระบวนการสื่อสารทางการเมืองที่มุ่งสร้างการรับรู้ ความเชื่อถือ และความศรัทธาของประชาชน ซึ่งมีอิทธิพลต่อทัศนคติและการตัดสินใจไปใช้สิทธิเลือกตั้ง

5. ด้านอิทธิพลของสื่อสารมวลชน

McCombs และ Shaw (1972) เสนอแนวคิด Agenda-Setting Theory โดยอธิบายว่า สื่อมวลชนมีอิทธิพลต่อการกำหนดประเด็นที่ประชาชนให้ความสนใจทางการเมือง แม้สื่อจะไม่สามารถบังคับให้ประชาชนคิดอย่างไรได้โดยตรง แต่สามารถชี้แนะให้ประชาชน “คิดถึงเรื่องใด” ส่งผลให้การรับรู้ข่าวสารทางการเมืองและการเลือกตั้งมีผลต่อการตัดสินใจไปใช้สิทธิเลือกตั้งของประชาชน

พลวัฒน์ ชุมสุข และภัทรพล ใจเย็น (2567) ได้กล่าวว่า สื่อมวลชนและสื่อดิจิทัลมีบทบาทสำคัญในการสร้างความรู้ ความเข้าใจ และทัศนคติทางการเมืองแก่ประชาชน การนำเสนอข่าวการเลือกตั้งอย่างถูกต้องและเป็นกลางช่วยส่งเสริมการตระหนักรู้และกระตุ้นการมีส่วนร่วมทางประชาธิปไตย

สรุปได้ว่า สื่อมวลชนมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจไปใช้สิทธิเลือกตั้งของประชาชนโดยช่วยกำหนดประเด็นทางการเมืองและสร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการเลือกตั้ง การนำเสนอข่าวอย่างถูกต้องและเป็นกลางช่วยเสริมทัศนคติที่ดีและการตระหนักในสิทธิหน้าที่ส่งผลให้ประชาชนมีแนวโน้มตัดสินใจออกไปใช้สิทธิเลือกตั้งมากขึ้น

6. หลักสังคหวัตถุ 4

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต) (2561) อธิบายว่า สังคหวัตถุ 4 เป็นหลักธรรมที่ใช้ยึดเหนี่ยวจิตใจและผูกไมตรีระหว่างบุคคลในสังคม ประกอบด้วย การให้ (ทาน) การกล่าววาจาไพเราะ (ปิยวาจา) การประพฤติประโยชน์ (อรรถจริยา) และการวางตนเสมอต้นเสมอปลาย (สมานัตตตา)

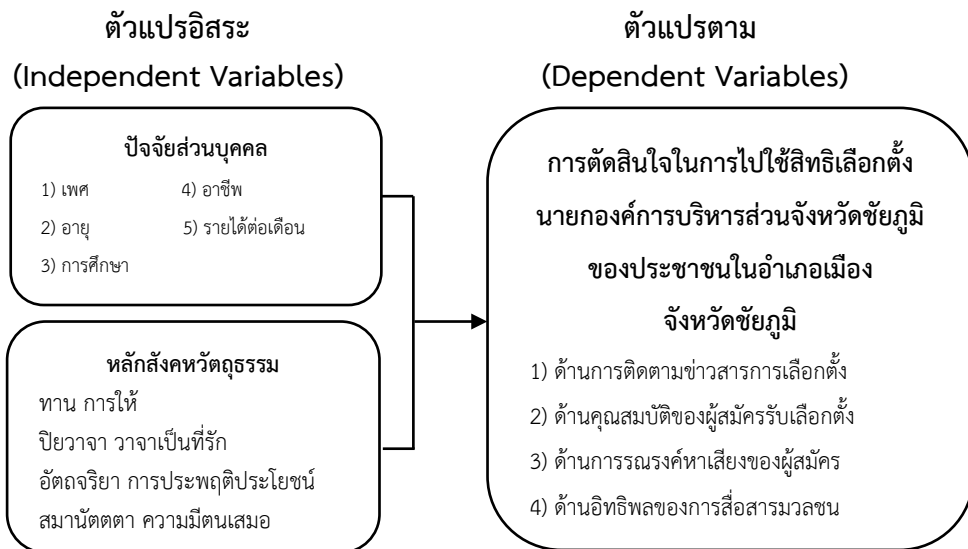
พุทธทาสภิกขุ (2525) ได้กล่าวถึงความสำคัญของสังคหวัตถุ 4 คือ หลักการสงเคราะห์หรือเรื่องการสงเคราะห์กันช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ซึ่งประกอบด้วย ทาน ปิยวาจา อรรถจริยา สมานัตตตา

สรุปได้ว่า สังคหวัตถุ 4 เป็นหลักธรรมทางพุทธศาสนาที่ส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างร่มเย็นและเกื้อกูลกันในสังคม ประกอบด้วย ทาน ปิยวาจา อรรถจริยา และสมานัตตตา ซึ่งช่วยสร้างความเข้าใจและความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างบุคคล หลักธรรมดังกล่าวนำไปสู่ความสามัคคี ความมั่นคง และความสงบสุขของสังคมโดยรวม

งานวิจัยนี้มุ่งเน้นการบูรณาการปัจจัยภายนอกทั้ง 4 ด้าน เข้ากับกลไกการตัดสินใจภายในด้วยหลักสังคหวัตถุธรรม 4 เพื่อนำเสนอแนวทางส่งเสริมการตัดสินใจในการไปใช้สิทธิเลือกตั้งนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดชัยภูมิ โดยการประยุกต์ตามหลักสังคหวัตถุธรรม

กรอบแนวคิดการวิจัย

ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจในการไปใช้สิทธิเลือกตั้งนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดชัยภูมิของประชาชนในอำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ แล้วมาวิเคราะห์ประมวลความรู้ ได้กำหนดเป็นกรอบแนวคิด ดังต่อไปนี้

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยนี้เป็นงานวิจัยเชิงปริมาณ พื้นที่วิจัย คือ เขตพื้นที่อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ ประชากรในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้ง อายุ 18 ปีบริบูรณ์ขึ้นไป ในอำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ จำนวน 145,938 คน (องค์การบริหารส่วนจังหวัดชัยภูมิ, 2567) โดยใช้วิธีการคำนวณหากลุ่มจำนวนตัวอย่าง โดยใช้สูตรของทาโรยามาเน่ (Taro Yamane, 1973) ได้กลุ่มตัวอย่างการวิจัย ได้แก่ ประชาชนผู้มีอาชีพ จำนวน 399 คน และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) จำนวน 10 รูปหรือคน

ผู้วิจัยได้ศึกษาทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง แล้วดำเนินการทำแบบสอบถามฉบับร่างและดำเนินการหาความสอดคล้องเชิงเนื้อหาจากผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 ท่าน เพื่อพิจารณาค่าความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา โดยหาค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามและวัตถุประสงค์ที่คำนวณได้มากกว่าหรือเท่ากับ 0.6 จากนั้นนำไปปรับปรุงตามข้อเสนอแนะ ซึ่งผลตรวจ IOC พบว่ามีค่าระหว่าง 0.80 ถึง 1.00 และนำเครื่องมือที่ได้ปรับปรุงแล้วไปทดลองใช้ (Try-Out) กับประชากรที่มีลักษณะใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย จำนวน 30 ชุด เพื่อหาค่าความเชื่อมั่นของแบบประเมินด้วยวิธีการหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของคอนบาค โดยเครื่องมือการวิจัยได้ค่าของแบบสอบถาม เท่ากับ 0.992 และนำแบบสอบถามที่ได้ปรับปรุงแก้ไขแล้วเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ เพื่อขอความเห็นชอบ และจัดพิมพ์แบบสอบถามฉบับสมบูรณ์ แจกกลุ่มตัวอย่างจริง โดยแบบสอบถามแบ่งเป็น 4 ตอน ได้แก่ ตอนที่ 1 แบบสอบถามเกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคล เช่น เพศ อายุ การศึกษา อาชีพ และรายได้ (แบบเลือกตอบ) ตอนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับการตัดสินใจในการไปใช้สิทธิเลือกตั้งตามหลักสัณคหัตถุธรรม 4 ด้าน ได้แก่ ทาน ปิยวาจา อติถจริยา และสมานัตตตา จำนวน 20 ข้อ ตอนที่ 3 แบบสอบถามเกี่ยวกับปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจเลือกตั้ง ได้แก่ การติดตามข่าวสาร คุณสมบัติของผู้สมัคร การรณรงค์หาเสียง และอิทธิพลของสื่อมวลชน จำนวน 20 ข้อ โดยทั้งตอนที่ 2 และ 3 ใช้มาตราส่วนประเมินค่าแบบ Likert Scale 5 ระดับ ส่วนตอนที่ 4

เป็นแบบสอบถามปลายเปิดเพื่อให้เห็นความคิดเห็นเพิ่มเติมเกี่ยวกับปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะที่เกี่ยวข้องกับการตัดสินใจไปใช้สิทธิเลือกตั้ง

ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยส่งหนังสือจากผู้อำนวยการหลักสูตรรัฐศาสตรมหาบัณฑิต ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ถึงองค์การบริหารส่วนจังหวัด ชัยภูมิ และผู้บริหารท้องถิ่น เพื่อขอความอนุเคราะห์ในการตอบแบบสอบถามจากประชาชนในพื้นที่ ผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมข้อมูลจากการแจกแบบสอบถามด้วยตนเอง เมื่อรวบรวมแบบสอบถามและผลการสัมภาษณ์ แล้ว ผู้วิจัย จึงได้ทำการตรวจสอบความถูกต้องสมบูรณ์ของข้อมูล จากนั้นผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้มาประมวลผล และวิเคราะห์ด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูปโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์ ดังนี้

1. วิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ เพศ อายุ การศึกษา อาชีพ และรายได้ต่อเดือน โดยหาความถี่ (frequency) และค่าร้อยละ (percentage)
2. วิเคราะห์ข้อมูลระดับการตัดสินใจในการไปใช้สิทธิเลือกตั้งนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดชัยภูมิ ของประชาชนในอำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ โดยวิเคราะห์หาค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (s.d.)
3. วิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจในการไปใช้สิทธิเลือกตั้งนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัด ชัยภูมิของประชาชนในอำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ โดยการทดสอบ วิเคราะห์ถดถอยพหุคูณ (Multiple Regression Analysis) แบบ Stepwise (ชูศรี วงศ์รัตน์, 2560) เพื่อหาความสัมพันธ์และพยากรณ์ว่าตัวแปรอิสระใดบ้างที่ส่งผลต่อการตัดสินใจไปใช้สิทธิเลือกตั้ง
4. การวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถามปลายเปิด (Open Ended Questionnaire) วิเคราะห์ โดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหา สังเคราะห์ข้อมูลแล้วนำมาเขียนบรรยายเชิงพรรณนา

ผลการวิจัย

1. ผลการวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจในการไปใช้สิทธิเลือกตั้งนายกองค์การบริหาร ส่วนจังหวัดชัยภูมิ ของประชาชนในอำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ

ตารางที่ 1 แสดงระดับการตัดสินใจในการไปใช้สิทธิเลือกตั้ง

การตัดสินใจในการไปใช้สิทธิเลือกตั้งนายกองค์การ บริหารส่วนจังหวัดชัยภูมิ	ระดับการปฏิบัติ			
	$\bar{X}$	S.D.	การแปลผล	อันดับ
1. ด้านการติดตามข่าวสารการเลือกตั้ง	3.97	0.62	มาก	2
2. ด้านคุณสมบัติของผู้สมัครรับเลือกตั้ง	4.00	0.60	มาก	1
3. ด้านการรณรงค์หาเสียงของผู้สมัคร	3.91	0.59	มาก	3
4. ด้านอิทธิพลของสื่อสารมวลชน	3.90	0.59	มาก	4
โดยรวม	3.94	0.54	มาก	

จากตารางที่ 1 ผู้มีสิทธิเลือกตั้ง เห็นว่า ปัจจัยที่ส่งผลทั้ง 4 ปัจจัย เป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจในการไปใช้สิทธิเลือกตั้ง โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.94, S.D. = 0.54$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน โดยเรียงลำดับตามค่าเฉลี่ย พบผลการศึกษา คือ ด้านคุณสมบัติของผู้สมัครรับเลือกตั้ง ($\bar{X} = 4.00, S.D. = 0.60$) ด้านการติดตามข่าวสารการเลือกตั้ง ($\bar{X} = 3.97, S.D. = 0.62$) ด้านการรณรงค์หาเสียงของผู้สมัคร ($\bar{X} = 3.91, S.D. = 0.59$) และด้านอิทธิพลของสื่อสารมวลชน ($\bar{X} = 3.90, S.D. = 0.59$) ทุกด้านอยู่ในระดับมากตามลำดับ

2. ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรเพื่อใช้สร้างเมทริกซ์สหสัมพันธ์ ปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจในการไปใช้สิทธิเลือกตั้งนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดชัยภูมิของประชาชนในอำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ

1) หลักสังคหวัตถุธรรม 4 สามารถร่วมกันทำนายการตัดสินใจในการไปใช้สิทธิเลือกตั้งนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดชัยภูมิของประชาชนในอำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ ทั้ง 4 ด้าน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติระดับ 0.01 ได้ร้อยละ 71.30 และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า สมานัตตา ความมีตนเสมอ สามารถทำนายการตัดสินใจไปใช้สิทธิเลือกตั้งได้มากที่สุด รองลงมา ได้แก่ ปิยวาจา อตถจริยา และทานตามลำดับ

2) อิทธิพลการตัดสินใจในการเลือกตั้งที่ส่งผลต่อการตัดสินใจในการไปใช้สิทธิเลือกตั้งนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดชัยภูมิของประชาชนในอำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ ส่งผล 4 ด้าน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติระดับ 0.01 ได้ร้อยละ 97.80 และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านคุณสมบัติของผู้สมัครรับเลือกตั้ง สามารถทำนายการตัดสินใจไปใช้สิทธิเลือกตั้งได้มากที่สุด รองลงมา ได้แก่ด้านการติดตามข่าวสารการเลือกตั้ง ด้านการรณรงค์หาเสียงของผู้สมัครรับเลือกตั้ง และด้านอิทธิพลของการสื่อสารมวลชน ตามลำดับ

สรุปผลการทดสอบสมมติฐาน

1) หลักสังคหวัตถุธรรมอย่างน้อย 1 ด้าน ส่งผลต่อการตัดสินใจในการไปใช้สิทธิเลือกตั้งนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดชัยภูมิของประชาชนในอำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ ผลการทดสอบ ยอมรับสมมติฐาน

2) อิทธิพลต่อการตัดสินใจในการเลือกตั้งอย่างน้อย 1 ด้าน ส่งผลต่อการตัดสินใจในการไปใช้สิทธิเลือกตั้งนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดชัยภูมิของประชาชนในอำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ ผลการทดสอบ ยอมรับสมมติฐาน

3. การนำแนวทางส่งเสริมการตัดสินใจในการไปใช้สิทธิเลือกตั้งนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดชัยภูมิของประชาชนในอำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ โดยการประยุกต์ตามหลักสังคหวัตถุธรรมจากการสังเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถาม ผู้วิจัยสามารถสรุปได้ดังนี้

1) ทาน (การให้) พบว่า ปัจจัยด้านคุณสมบัติของผู้สมัครรับเลือกตั้งและด้านการติดตามข่าวสารเลือกตั้ง ผู้สมัครที่เป็นผู้ให้ด้วยเจตนาบริสุทธิ์ อุทิศตนและอุทิศเวลาเสียสละเพื่อส่วนรวมให้ข้อมูลด้วยความจริงใจและปฏิบัติต่อประชาชนด้วยความเท่าเทียม จะเป็นพลังในการจุดประกายความตื่นรู้ทางการเมือง และส่งเสริมให้ประชาชนออกไปใช้สิทธิเลือกตั้งเพื่อส่งเสริมสนับสนุนบุคคลดังกล่าวเข้ามาทำงาน

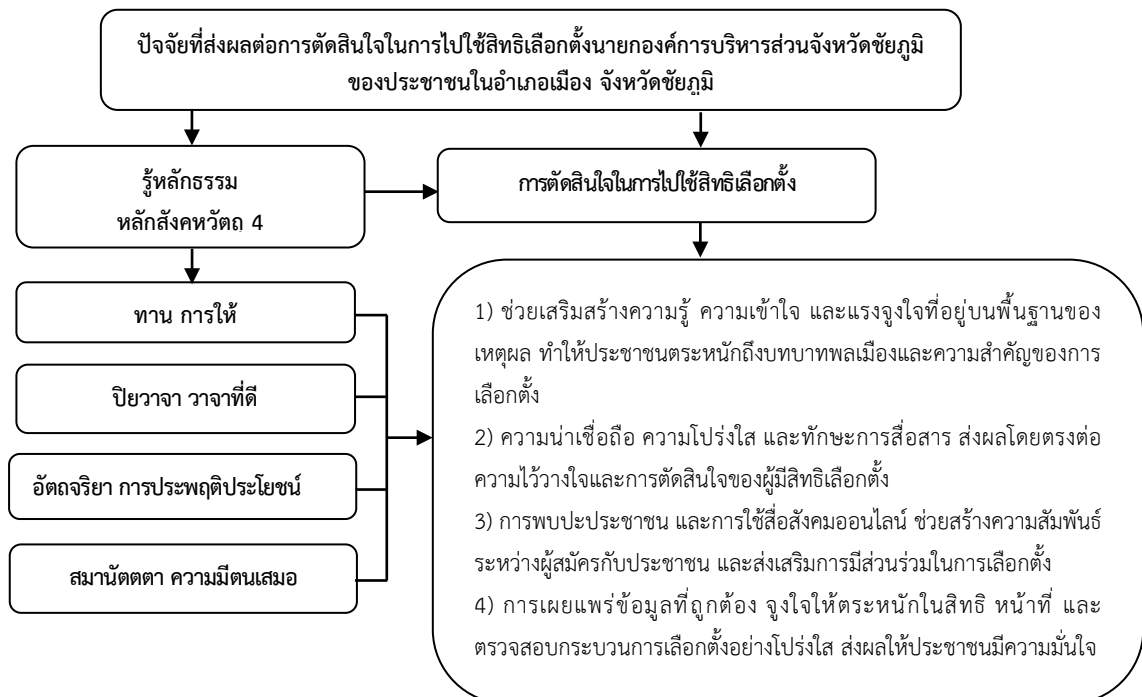
2) ปิยวาจา (วาจาเป็นที่รัก) พบว่า ปัจจัยด้านการรณรงค์หาเสียงของผู้สมัคร ในการพบปะประชาชน และการใช้สื่อสังคมออนไลน์ของผู้สมัครที่ใช้ถ้อยคำสุภาพและให้เกียรติผู้ฟังช่วยสร้างความสัมพันธ์ระหว่างผู้สมัครกับประชาชน เป็นแรงจูงใจให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองและตัดสินใจไปเลือกตั้ง

3) อັถถจริยา (การประพฤติประโยชน์) พบว่า การประพฤติประโยชน์ของผู้สมัครนำมาใช้ในการหาเสียงของผู้สมัครส่งผลเชิงบวกต่อพฤติกรรมการใช้สิทธิเลือกตั้งของประชาชนอย่างมาก ผู้สมัครที่มีความจริงใจ โปร่งใส และเสียสละเพื่อส่วนรวมจะสร้างความน่าเชื่อถือและลดความเบื่อหน่ายทางการเมือง สร้างแรงบันดาลใจทางจริยธรรมและกระตุ้นจิตสำนึกพลเมืองของประชาชนให้มีส่วนร่วมอย่างสมัครใจในการเลือกตั้ง

4) ด้านสมานัตตตา ความมีตนเสมอ พบว่า อิทธิพลของสื่อมวลชนในการเผยแพร่ข้อมูลการเลือกตั้งที่ถูกต้องและทั่วถึงโดยเสมอภาคและเท่าเทียมไม่เลือกปฏิบัติต่อผู้สมัคร มีส่วนสำคัญในการสร้างแรงจูงใจให้ประชาชนตระหนักในสิทธิ หน้าที่ และตรวจสอบกระบวนการเลือกตั้งอย่างโปร่งใส ส่งผลให้ประชาชนมีความมั่นใจและพร้อมใจไปใช้สิทธิเลือกตั้งอย่างมีคุณภาพและมีจิตสำนึกประชาธิปไตย

องค์ความรู้ใหม่

จากวิจัย เรื่อง “ปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจในการไปใช้สิทธิเลือกตั้งนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดชัยภูมิของประชาชนในอำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ” ผู้วิจัยสามารถสรุปเป็นองค์ความรู้ใหม่ได้ดังนี้

ภาพที่ 2 แสดงองค์ความรู้ใหม่

การประยุกต์สังคหวัตถุ 4 กับปัจจัยทั้ง 4 ด้านได้ดังนี้

ทาน (การให้) ประยุกต์เข้ากับด้านคุณสมบัติผู้สมัครรับเลือกตั้ง ผู้สมัครที่เสียสละเพื่อส่วนรวม อุทิศเวลาและอุทิศตนอย่างจริงใจด้วยเจตนาบริสุทธิ์ในการรับใช้ประชาชน การรับรู้ดังกล่าวก่อให้เกิดความรู้สึกไว้วางใจ ความศรัทธา และความเชื่อมั่นต่อผู้สมัคร ซึ่งนำไปสู่การมองว่าการไปใช้สิทธิเลือกตั้งเป็นการสนับสนุนบุคคลที่มีคุณธรรมและควรค่าแก่การเป็นผู้นำ

ปิยวาจา (วาจาเป็นที่รัก) ประยุกต์เข้ากับด้านการรณรงค์หาเสียงของผู้สมัคร ผู้สมัครที่ใช้ถ้อยคำสุภาพ จริงใจและให้เกียรติผู้ฟัง ย่อมช่วยลดบรรยากาศความขัดแย้งทางการเมืองและสร้างความรู้สึกลดภัยทางความคิดให้แก่ประชาชน การสื่อสารที่เหมาะสมกับบริบททางวัฒนธรรมและกาลเทศะ รวมถึงการเคารพต่อความคิดเห็นที่แตกต่าง ทำให้ประชาชนรับรู้ว่าคุณสมบัติผู้สมัครมีวุฒิภาวะทางการเมืองและพร้อมรับฟังเสียงของประชาชนอย่างแท้จริง ส่งผลให้เกิดความไว้วางใจและทัศนคติเชิงบวกต่อผู้สมัคร

อัตถจริยา (การประพฤติประโยชน์) ประยุกต์เข้ากับด้านคุณสมบัติผู้สมัครรับเลือกตั้ง และด้านการรณรงค์หาเสียง ผู้สมัครที่แสดงออกถึงการประพฤติตนทำงานเพื่อส่วนรวมอย่างต่อเนื่อง ความเป็นผู้นำแบบจิตอาสา ย่อมทำให้ประชาชนประเมินความสามารถและความจริงใจของผู้สมัครจากการกระทำที่เป็นรูปธรรม ส่งผลต่อการสร้างความเชื่อมั่น ความไว้วางใจ และการตัดสินใจไปใช้สิทธิเลือกตั้งของประชาชน

สมานัตตตา (ความมีตนเสมอ) ประยุกต์เข้ากับด้านคุณสมบัติผู้สมัครรับเลือกตั้งและด้านการรณรงค์หาเสียง ผู้สมัครปฏิบัติต่อทุกคนอย่างเท่าเทียม เปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมทางการเมือง ไม่แบ่งแยก ส่งผลให้ประชาชนรู้สึกมีคุณค่าและเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการประชาธิปไตย สร้างความไว้วางใจ และกระตุ้นให้ประชาชนออกมาใช้สิทธิเลือกตั้ง อีกทั้งหลักสมานัตตตาช่วยปลูกฝังจิตสำนึกประชาธิปไตยอย่างยั่งยืนในระดับท้องถิ่น

อภิปรายผลการวิจัย

ผลการศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจไปใช้สิทธิเลือกตั้งนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดชัยภูมิของประชาชนในอำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ ผู้วิจัยสามารถอภิปรายผลการวิจัยได้ดังนี้

1. ระดับการตัดสินใจในการไปใช้สิทธิเลือกตั้งนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดชัยภูมิของประชาชนในอำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ พบว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจในการไปใช้สิทธิเลือกตั้ง ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า คุณสมบัติของผู้สมัครช่วยสร้างความเชื่อมั่นให้ประชาชน ขณะที่การติดตามข่าวและการรณรงค์หาเสียงทำให้ประชาชนได้รับข้อมูลครบถ้วนและเข้าใจนโยบายมากขึ้น ส่วนอิทธิพลของสื่อสารมวลชนมีบทบาทสำคัญในการกระจายข้อมูลข่าวสารอย่างทั่วถึง ส่งผลให้ประชาชนตระหนักและตัดสินใจออกไปใช้สิทธิเลือกตั้งมากขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยพระครูศรีธรรมวิเทศ (ประเสริฐ ปลูกโณภาโส) (2563) ได้ศึกษาเรื่อง ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจของประชาชนในการเลือกตั้งทั่วไปในอำเภอเมือง จังหวัดชุมพร ผลการวิจัยพบว่า โดยรวมอยู่ในระดับมาก และงานวิจัยของพระมหาสังคม ขยานนโท (2564) ได้ศึกษาเรื่อง พฤติกรรมการเลือกตั้งนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดชัยภูมิของประชาชน

ในอำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ ผลการวิจัยพบว่า โดยภาพรวมปานกลาง พบว่า ประชาชนให้ความสำคัญกับการติดตามข่าวสารทางการเมืองอยู่ในระดับมาก

2. ปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจในการไปใช้สิทธิเลือกตั้งนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดชัยภูมิของประชาชนในอำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ พบว่า 1) หลักสัจจกัตถธรรม 4 สามารถร่วมกันทำนายการตัดสินใจไปใช้สิทธิเลือกตั้ง ได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ทั้งนี้อาจเป็นเพราะหลักสัจจกัตถ 4 เป็นหลักธรรมสงเคราะห์กันช่วยเหลือซึ่งกันและกัน โดยนำมาใช้เพื่อส่งเสริมการตัดสินใจไปใช้สิทธิเลือกตั้งทำได้โดยการสร้างความเสียสละ (ทาน) ปลุกฝังจิตสำนึก, ใช้การสื่อสารสร้างสรรค์ (ปิยวาจา) ธรรมรงค์ด้วยความจริงใจ, ประพฤติตนเป็นประโยชน์ (อัตถจริยา) ช่วยเหลืออำนวยความสะดวก และมีต้นกล้าเสมอ (สมานัตตตา) เสมอต้นเสมอปลายในหลักประชาธิปไตยสร้างความเท่าเทียม เพื่อให้การเลือกตั้งเป็นไปอย่างโปร่งใส รวมเข้ากับการตัดสินใจไปใช้สิทธิเลือกตั้ง พบว่า 2) อิทธิพลการเลือกตั้งส่งผลต่อการตัดสินใจไปใช้สิทธิเลือกตั้งนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดชัยภูมิของประชาชนในอำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ ส่งผล 4 ด้าน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติระดับ 0.01 ทั้งนี้อาจเป็นเพราะอิทธิพลด้านการติดตามข่าวสารการเลือกตั้ง ด้านคุณสมบัติของผู้สมัครรับเลือกตั้ง ด้านการรณรงค์หาเสียงของผู้สมัครรับเลือกตั้ง และด้านอิทธิพลของการสื่อสารมวลชน ช่วยกระตุ้นให้ประชาชนตัดสินใจไปเลือกตั้งและจากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เห็นว่าหลักสัจจกัตถธรรม 4 และอิทธิพลการตัดสินใจทั้ง 4 ด้าน ล้วนมีความสำคัญในระดับมากและสามารถอธิบายพฤติกรรมการไปใช้สิทธิเลือกตั้งได้อย่างมีนัยสำคัญ โดยเฉพาะสมานัตตตา และคุณสมบัติของผู้สมัครที่สะท้อนความใกล้ชิด น่าเชื่อถือ และความเหมาะสมในการเป็นผู้นำ ทำให้ประชาชนเกิดแรงจูงใจในการไปใช้สิทธิเลือกตั้งเหมือนกัน การสื่อสาร การติดตามข่าวสาร และการรณรงค์หาเสียง ช่วยเสริมสร้างความเข้าใจและการรับรู้ข้อมูล ส่งผลให้ประชาชนตัดสินใจเข้าร่วมกระบวนการเลือกตั้งมากขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับงานสอดคล้องกับงานวิจัยของ จิตภา ยศวิสัย, อนุภูมิ ไชวเกษม และอภิญา ฉัตรช่อฟ้า (2567) ได้ศึกษาเรื่องปัจจัยที่ส่งผลต่อการไปใช้สิทธิเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ปี 2562 ของประชาชนเขตบางคอแหลม กรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยจูงใจทางการเมืองและหลักสัจจกัตถ 3 ส่งผลต่อการออกไปใช้สิทธิเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของประชาชนเขตบางคอแหลม กรุงเทพมหานคร อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ 0.01 หลักสัจจกัตถ 3 ด้านกายสัจจกัตถ ประชาชนควรซื่อสัตย์ต่อกฎ การไปใช้สิทธิ ด้านวาจาสุจริต ประชาชนและนักการเมืองควรมีและพึงปฏิบัติต่อกัน ด้านมโนสุจริต คิดดีเจตนาดีต่อการไปใช้สิทธิ ใช้เหตุผลประกอบการตัดสินใจ

3. แนวทางส่งเสริมการตัดสินใจในการไปใช้สิทธิเลือกตั้งนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดชัยภูมิของประชาชนในอำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ โดยการประยุกต์ตามหลักสัจจกัตถธรรม พบว่า ปัจจัยรายด้าน 4 ด้าน ส่งผลต่อการตัดสินใจในการไปใช้สิทธิเลือกตั้ง ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก พบว่า ประชาชนสามารถนำหลักสัจจกัตถธรรมมาใช้เป็นกรอบในการพิจารณาคุณสมบัติผู้สมัครรับเลือกตั้ง โดยพิจารณาจากความเสียสละ (ทาน) การสื่อสารอย่างจริงใจ (ปิยวาจา) การปฏิบัติงานที่โปร่งใส (อัตถจริยา) และความเสมอภาคต่อประชาชน (สมานัตตตา) การที่ผู้สมัครนำหลักสัจจกัตถธรรมไปใช้ในการรณรงค์และการทำงานทางการเมืองช่วยสร้างความเชื่อมั่นและส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการใช้สิทธิเลือกตั้ง

ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของพระชินกร สุจิตโต (2564) พบว่าการบูรณาการหลักพุทธธรรมเพื่อส่งเสริมการสื่อสารทางการเมืองสำหรับประชาชนจังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยเฉพาะหลักสมานัตตตา ได้รับความเห็นสูงสุดในการสร้างความเข้าใจและความเคารพซึ่งกันและกันการสื่อสารด้วยความสุภาพช่วยให้การเมืองท้องถิ่นมีความเข้าใจร่วมกันมากยิ่งขึ้น สอดคล้องกับงานวิจัยของกรณัฐ ระงับทุกข์ (2564) พบว่า การบูรณาการหลักสังคหวัตถุ 4 ช่วยส่งเสริมความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชน โดยเฉพาะการให้ข้อมูล (ทาน) และการช่วยเหลือผู้อื่น (อิตถจริยา) ช่วยกระตุ้นการมีส่วนร่วมในการเลือกตั้งหลักความเสมอภาคและการสื่อสารอย่างสุภาพ ยังช่วยสร้างสังคมประชาธิปไตยที่ยั่งยืนและเป็นธรรม

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1.1 องค์การบริหารส่วนจังหวัด ควรเน้นการเผยแพร่ข้อมูลการเลือกตั้งและข้อมูลผู้สมัครผ่านสื่อที่ประชาชนเข้าถึงง่าย ทั้งก่อน ระหว่าง และหลังการเลือกตั้ง

1.2 องค์การบริหารส่วนจังหวัด ควรสนับสนุนการจัดกิจกรรมให้ความรู้เกี่ยวกับการเลือกตั้งในโรงเรียนและชุมชน โดยมุ่งเน้นการปลูกฝังจริยธรรมในการตัดสินใจ การพัฒนาความสามารถในการแยกแยะถูก-ผิด (Moral Judgment)

1.3 องค์การบริหารส่วนจังหวัดร่วมกับภาคีเครือข่าย ส่งเสริมสนับสนุนเปิดเวทีกลางในการหาเสียงของผู้สมัครและการนำเสนอข่าวให้เป็นกลาง เพื่อสร้างความเชื่อมั่นและเพิ่มการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรศึกษารูปแบบและช่องทางข่าวสารที่มีผลต่อการตัดสินใจไปใช้สิทธิเลือกตั้งของประชาชนในเขตเมือง

2.2 ควรศึกษาความคาดหวังของคนรุ่นใหม่ที่มีต่อผู้บริหารท้องถิ่น

2.3 ควรศึกษาผลกระทบของรูปแบบการหาเสียงที่แตกต่างกันต่อพฤติกรรมการเลือกตั้งของประชาชน

เอกสารอ้างอิง

กรณัฐ ระงับทุกข์. (2564). การพัฒนาความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนที่มีผลต่อการเลือกตั้งทั่วไปในกรุงเทพมหานคร. วารสารวิชาการคณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 23(1), 1-18.

จันทมร สีหาบุญลี. (2566). ปัจจัยการตัดสินใจเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร. กลุ่มงานวิจัยและพัฒนา สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร.

- จิตาภา ยศวิสัย, อนุภูมิ ไชวเกษม และอภิญา ฉัตรช่อฟ้า. (2567). ปัจจัยที่ส่งผลต่อการไปใช้สิทธิ์เลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ปี 2562 ของประชาชนเขตบางคอแหลม กรุงเทพมหานคร. *วารสารสหวิทยาการนวัตกรรมปริทรรศน์*, 7(1), 14–26.
- ชูศรี วงศ์รัตน์. (2560). *การวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติด้วย SPSS*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พระราชบัญญัติองค์การบริหารส่วนจังหวัด พ.ศ. 2540. (2540). *ราชกิจจานุเบกษา*. 114(52 ก), 8 ตุลาคม 2540.
- พระครูศรีธรรมวิเทศ, ยุทธนา ประณีต, สุรพล สุษะพรหม และสวัสดิ์ จิรัฏฐิติกาล. (2564). ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจของประชาชนในการเลือกตั้งทั่วไปในอำเภอเมือง จังหวัดชุมพร. *วารสาร มจร การพัฒนาสังคม*, 6(2), 23–32.
- พระชินกร สุจิตโต (ทองดี), อนุภูมิ ไชวเกษม และสุรพล สุษะพรหม. (2564). การบูรณาการหลักพุทธธรรมเพื่อส่งเสริมการสื่อสารทางการเมืองสำหรับประชาชนจังหวัดพระนครศรีอยุธยา. *วารสารพุทธสังคม วิทยาปริทรรศน์*, 7(1), 15–28.
- พระปัญญาภทธี สิริวิฑฒโก (ฟ้าศุก). (2564). *ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของประชาชนในอำเภอเลิงนกทา จังหวัดยโสธร (สารนิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชา รัฐศาสตร์)*. อยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต). (2561). *พุทธธรรม (ฉบับปรับปรุงและขยายความ)*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระมหาชาติ ชาติชโย. (2564). การตื่นตัวทางการเมืองของประชาชนในการไปใช้สิทธิ์เลือกตั้งทั่วไปในอำเภอสามโคก จังหวัดปทุมธานี. *วารสารสหวิทยาการนวัตกรรมปริทรรศน์*, 4(2), 25.
- พระมหาสังคม ชยานนโท (ช่างเหล็ก). (2564). *พฤติกรรมในการเลือกตั้งนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดชัยภูมิของประชาชนในอำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ (วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต)*. อยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พลวัฒน์ ชุมสุข และภัทรพล ไชเย็น. (2567). ประชาธิปไตยกับการเลือกตั้ง. *วารสารวิชาการรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์*, 6(2), 163.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2554). *พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554*. กรุงเทพฯ: ราชบัณฑิตยสถาน.
- วิทยา ชินบุตร. (2559). *การเลือกตั้ง*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- สมภพ ระเบียบทุกข์. (2566). การเลือกตั้ง: กระบวนการเพื่อความเป็นประชาธิปไตย. *วารสารสหศาสตร์ การพัฒนาสังคม*, 1(3), 17–18.
- สตีธร ธนานิธิโชติ. (2562). *ความไว้วางใจทางการเมืองและพฤติกรรมในการเลือกตั้งของประชาชนไทย*. กรุงเทพฯ: สถาบันพระปกเกล้า.

องค์การบริหารส่วนจังหวัดชัยภูมิ. (2567). *ประกาศผลการนับคะแนนการเลือกตั้งนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดชัยภูมิ วันที่ 11 สิงหาคม 2567*. ชัยภูมิ: ศูนย์ประสานงานการเลือกตั้ง องค์การบริหารส่วนจังหวัดชัยภูมิ.

Cronbach, L. J. (2514). *Essentials of psychological testing*. (4th ed.). New York: Harper & Row.

Downs, A. (2500). *An economic theory of democracy*. New York: Harper & Row.

McCombs, M. E., Shaw, D. L. (2515). The agenda-setting function of mass media. *Public Opinion Quarterly*, 36(2), 176–187.

Norris, P. (2000). *A Virtuous Circle: Political Communications in Postindustrial Societies*. Cambridge University Press.

Yamane, T. (1973). *Statistics: An introductory analysis* (3rd ed.). Tokyo: Aoyama Gakuin University.

Thai PBS. (2567). รู้จัก “นายก อบจ.” มีหน้าที่อะไร. สืบค้นเมื่อวันที่ 1 กรกฎาคม 2567, จาก <https://www.thaipbs.or.th/now/content/1345>

การประยุกต์หลักอศติธรรมเพื่อส่งเสริมภาวะผู้นำทางการเมืองของผู้บริหารเทศบาล ในอำเภอภูเขียว จังหวัดชัยภูมิ

Application of Agati Dhamma for Promoting Political Leadership Among Municipal Executives at Phu Khieo District in Chaiyaphum Province

¹ฉัตรมงคล วงษ์ธรรม, ²พระมหานรินทร์ เอ็มพันธ์ และ ³สุนทร ธนศิลปพิชิต

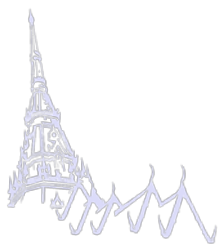
¹Chatmongkol Wongtham, ²Phramaha Narin Emphan

and ³Sunait Thanasinlapaphichit

^{1,2,3}วิทยาลัยสงฆ์ชัยภูมิ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

^{1,2,3}Chaiyaphum Buddhist College, Mahachulalongkomrajavidyalaya University, Thailand

Email: Chat4chat007@gmail.com

Received December 13, 2025; Revised February 4, 2026; Accepted May 25, 2026

บทคัดย่อ

การวิจัยในครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ดังนี้ (1) เพื่อศึกษาระดับภาวะผู้นำทางการเมืองของผู้บริหารเทศบาลในอำเภอภูเขียว จังหวัดชัยภูมิ (2) เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างหลักอศติธรรมกับภาวะผู้นำทางการเมืองของผู้บริหารเทศบาลในอำเภอภูเขียว จังหวัดชัยภูมิ (3) เพื่อนำเสนอการประยุกต์หลักอศติธรรมเพื่อส่งเสริมภาวะผู้นำทางการเมืองของผู้บริหารเทศบาลในอำเภอภูเขียว จังหวัดชัยภูมิ โดยมีระเบียบวิธีวิจัยเป็นการวิจัยแบบผสมวิธี และการวิจัยเชิงปริมาณเก็บข้อมูลด้วยแบบสอบถามจากกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 397 คน โดยเครื่องมือที่ใช้ คือ แบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์ วิเคราะห์ข้อมูลโดยหาค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ทดสอบสมมติฐานโดยการหาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน การวิจัยเชิงคุณภาพเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญจำนวน 9 รูปหรือคน ด้วยวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก และวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการพรรณนาความ ผลการวิจัยพบว่า

1. ระดับภาวะผู้นำทางการเมืองของผู้บริหารเทศบาลในอำเภอภูเขียว จังหวัดชัยภูมิ เฉลี่ยทุกด้านอยู่ในระดับมาก ($\bar{x}=4.01$)

2. ความสัมพันธ์ระหว่างหลักอศติธรรมกับภาวะผู้นำทางการเมืองของผู้บริหารเทศบาลในอำเภอภูเขียว จังหวัดชัยภูมิ โดยภาพรวม มีความสัมพันธ์เชิงบวกในระดับมาก ($R = .956^{**}$)

3. การประยุกต์หลักอศติธรรมเพื่อส่งเสริมภาวะผู้นำทางการเมืองของผู้บริหารเทศบาลในอำเภอภูเขียว จังหวัดชัยภูมิ พบว่า ควรแสดงออกถึงความรู้ความเข้าใจ ความสามารถ ความเชื่อมั่น ในการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ได้ ควรมีอุดมการณ์ มุ่งมั่นในคุณธรรม จริยธรรม ควรมีการแสดงออกถึงการให้ความสำคัญต่อความสำเร็จของงานและเพื่อนร่วมงาน ปกป้องความถูกต้องแม้ในภาวะกดดันหรือภัยคุกคาม ควรมีการแลกเปลี่ยนแนวความคิดในการทำงานกับผู้ร่วมงานเพื่อให้เกิดความท้าทายใหม่ ๆ

คำสำคัญ: อคติธรรม; ภาวะผู้นำทางการเมือง; ผู้บริหารเทศบาล

Abstract

This research aimed to: (1) examine the level of political leadership among the municipal executives in Phu Khiao District, Chaiyaphum Province; (2) investigate the relationship between the Buddhist principle of impartiality (freedom from the Four Prejudices, or Agati) and their political leadership; and (3) propose the guidelines for the application of this principle to enhance their political leadership. This study employed the mixed-methods research design. For the quantitative phase, the data were collected from some sample of 397 participants by using a questionnaire. The data were analyzed by using the descriptive statistics, including the frequency, the percentage, the mean, and the standard deviation. Hypotheses were tested by using the Pearson's product-moment correlation coefficient. For the qualitative phase, some data were gathered from the nine key informants through in-depth interviews, which were then subjected to descriptive analysis.

The findings revealed that: (1) The overall level of political leadership among the executives was at the high ($\bar{x}=4.01$)., (2) The relationship between the principle of impartiality and political leadership was found that the statistically significant or strong positive correlation was at high ($R = .956^{**}$). (3) For the application of these Buddhist principles to enhance the political leadership, the study suggests that the executives should demonstrate the profound knowledge, the competence, and the confidence in the problem-solving; possess the strong ideological convictions and the steadfast commitment to the important morality and ethics; prioritize the both task accomplishment and collegial well-being; uphold the righteousness even when facing some pressure or threats; and actively engage in the exchange of ideas with colleagues to foster some innovation and embrace the new challenges.

Keywords: Agatidhamma; Political Leadership; Municipal Executives

บทนำ

รัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบัน 2560 ได้สานต่อเจตนารมณ์ของฉบับ 2540 ในการรับรองสถานะความเป็นอิสระของท้องถิ่น แต่ได้เพิ่มกลไกการกำกับดูแลเพื่อให้การทำงานของท้องถิ่นมีความสอดคล้องกับการพัฒนาประเทศในภาพรวม โดยยังคงยึดหลักการจัดทำบริการสาธารณะและกฎหมายแผนการกระจายอำนาจเป็นเครื่องมือสำคัญในการขับเคลื่อน โดยสนับสนุนหลักการกระจายอำนาจสู่การปกครองส่วนท้องถิ่นตามหมวด 9 มาตรา 284 ว่าด้วยการปกครองส่วนท้องถิ่นและแบ่งการปกครองท้องถิ่นออกเป็น 5 รูปแบบ

ได้แก่ เทศบาล (นคร เมือง ตำบล) องค์การบริหารส่วนจังหวัด องค์การบริหารส่วนตำบล กรุงเทพมหานคร และเมืองพัทยา ความสำคัญกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อต้องการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมากยิ่งขึ้น ซึ่งกำหนดหลักการและสาระสำคัญไว้ว่า รัฐจะต้องให้ความเป็นอิสระแก่ท้องถิ่น ตามหลักแห่งการปกครองตนเองตามเจตนารมณ์ของประชาชนในท้องถิ่น องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นทั้งหลายย่อมมีความเป็นอิสระในการกำหนดนโยบายการปกครอง การบริหาร การบริหารงานบุคคล การเงิน และการคลัง รวมทั้งมีอำนาจหน้าที่ของตนเองโดยเฉพาะ เพื่อเป็นการพัฒนาการกระจายอำนาจเพิ่มขึ้น ให้แก่ท้องถิ่นอย่างต่อเนื่อง ให้มีกฎหมายกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจ โดยมีการกำหนดอำนาจหน้าที่ในการจัดระบบบริหารสาธารณะ การจัดสรรสัดส่วนภาษีอากรระหว่างรัฐกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (ลิขิต ธีรเวคิน, 2553)

ผู้บริหารเทศบาล เป็นหัวใจสำคัญ ต่อการจัดการและการยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนในพื้นที่ ไม่ว่าจะเป็นอดีตจนถึงปัจจุบัน ความสำคัญของผู้นำไม่ได้ลดลงแต่ประการใด แต่ในทางตรงกันข้าม กลับมีบทบาทในการวางแผนพัฒนาท้องถิ่นมีอำนาจในการบริหารจัดการงบประมาณที่มีจำนวนเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ ตามสัดส่วนของขนาดพื้นที่จากรัฐบาลและภาษีอากรที่เก็บได้ ที่จะโอนให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และบทบาทของนายกเทศมนตรียังไม่ได้มีบทบาทแค่พัฒนาท้องถิ่นให้เจริญก้าวหน้าเท่านั้น ยังมีบทบาทในการบริหารงานด้านการบริหารบุคคล ได้แก่ การออกคำสั่งบรรจุแต่งตั้ง การย้าย การโอนการเลื่อนระดับ การเลื่อนขึ้นเงินเดือน การดำเนินการทางวินัย การอุทธรณ์ร้องทุกข์ เป็นอำนาจของผู้บริหารท้องถิ่น รวมทั้งการแต่งตั้งและให้พ้นจากตำแหน่ง ต้องเป็นไปตามความต้องการและความเหมาะสมของแต่ละท้องถิ่น ซึ่งเปรียบเสมือนเสาหลักที่สำคัญยิ่งต่อหน่วยงานต่อผู้ได้บังคับบัญชาและต่อผลงานอันเป็นส่วนรวมคุณภาพ และบทบาทของผู้บริหารมีความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดกับคุณภาพการปฏิบัติงานของเทศบาล การที่ผู้บริหารมีความเข้าใจในบทบาทหน้าที่ตลอดจนมีภาวะผู้นำที่พึงประสงค์ จะเป็นสิ่งที่จะช่วยให้การดำเนินนโยบายของเทศบาลสำเร็จลุล่วงไปด้วยดี (พระคมกริช จันทสุโข และคณะ, 2566)

ปัจจุบันปัญหาภาวะผู้นำทางการเมืองของผู้บริหารเทศบาลในอำเภอกุฉินารายณ์ อาจกล่าวได้ว่าไม่ทันกับสถานการณ์ ผู้นำที่ “ล้าหลัง” มักยึดติดกับการใช้อำนาจเพื่อประโยชน์ส่วนตนหรือพวกพ้อง มากกว่าการคำนึงถึงผลประโยชน์สาธารณะ ผู้เขียนต้องการสะท้อนและนำเสนอให้เห็นถึงภาวะผู้นำต่อตัวผู้นำได้ดีที่สุด โดยจะศึกษาและนำหลักอรรถกถาธรรม 4 อันประกอบด้วย ความลำเอียงเพราะชอบ ความลำเอียงเพราะชัง ความลำเอียงเพราะหลง, พลาดผิดเพราะเขลา และความลำเอียงเพราะกลัว (พระพรหมคุณาภรณ์ ป.อ. ปยุตโต, 2558) ซึ่งเป็นหลักธรรมของพระพุทธเจ้าได้บัญญัติไว้ มาเป็นกรอบในการวิเคราะห์ภาวะผู้นำทางการเมืองในยุคปัจจุบัน โดยเฉพาะในพื้นที่อำเภอกุฉินารายณ์ จะช่วยให้เห็นจุดบอดของการใช้อำนาจที่ส่งผลกระทบต่อความเที่ยงตรงในการวินิจฉัยสั่งการได้เป็นอย่างดี เพื่อควบคุมป้องกันทั้งฝ่ายบริหารและฝ่ายนิติบัญญัติ โดยปราศจากอคติธรรม ผู้นำต้องตั้งอยู่บนความถูกต้อง ไม่ใช่ ความถูกต้อง หากผู้นำตกอยู่ในอคติทั้ง 4 การวินิจฉัยสั่งการจะบิดเบือนไปทันที เช่น การจัดการความขัดแย้งทางผลประโยชน์ การเผชิญหน้ากับอำนาจตรวจสอบ จึงสนใจศึกษาเรื่อง “การประยุกต์หลักอรรถกถาธรรมเพื่อส่งเสริมภาวะผู้นำ

ทางการเมืองของผู้บริหารเทศบาลในอำเภอภูเขียว จังหวัดชัยภูมิ” เพื่อเป็นเครื่องส่งเสริมภาวะผู้นำให้ประสบความสำเร็จต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับภาวะผู้นำทางการเมืองของผู้บริหารเทศบาลในอำเภอภูเขียว จังหวัดชัยภูมิ
2. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างหลักอคติธรรมกับภาวะผู้นำทางการเมืองของผู้บริหารเทศบาลในอำเภอภูเขียว จังหวัดชัยภูมิ
3. เพื่อนำเสนอการประยุกต์หลักอคติธรรมเพื่อส่งเสริมภาวะผู้นำทางการเมืองของผู้บริหารเทศบาลในอำเภอภูเขียว จังหวัดชัยภูมิ

การทบทวนวรรณกรรม

การวิจัยเรื่อง การประยุกต์หลักอคติธรรมเพื่อส่งเสริมภาวะผู้นำทางการเมืองของผู้บริหารเทศบาลในอำเภอภูเขียว จังหวัดชัยภูมิ ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

แนวคิดเกี่ยวกับหลักอคติธรรม

พระพรหมคุณาภรณ์ ป.อ. ปยุตโต (2558) ได้ศึกษาถึง อคติ หมายถึง ทางที่ไม่ควรดำเนินความลำเอียง อคติเป็นธรรม (ฝ่ายกุศล) ที่ผู้เป็นใหญ่ ผู้ปกครอง ผู้เป็นหัวหน้าหรือผู้ปฏิบัติหน้าที่เกี่ยวข้องกับการให้บริการแก่คนจำนวนมากไม่ควรประพฤติ เพราะเมื่อประพฤติแล้วย่อมเป็นเหตุให้เกิดภัยพิบัติชื่อเสียงเสื่อมสั่นไป ตรงกันข้าม ถ้าตั้งอยู่ในความเที่ยงธรรมไม่ลำเอียง เกิดภัยพิบัติชื่อเสียงย่อมเพิ่มพูนยิ่งขึ้นตามวันเวลาที่ผ่านไป อคติ คือ ฐานะอันไม่พึงถึง ทางความประพฤติที่ผิด ความไม่เที่ยงธรรม ความลำเอียง ประกอบด้วย (1) ฉันทาคติ คือ ลำเอียงเพราะชอบ (2) โทสาคติ คือ ลำเอียงเพราะชัง (3) โมหาคติ คือ ลำเอียงเพราะหลงพลาดผิดเพราะเขลา และ (4) ภยากติ คือ ลำเอียงเพราะกลัว

สรุปได้ว่า อคติ คือ ความลำเอียง ความไม่ชอบธรรม พฤติกรรมที่ประกอบด้วยทุจริต ขาดความเที่ยงธรรมหรือไม่เป็นกลาง และไม่ใช้ธรรมสำหรับพระอริยบุคคล หรือวิญญูชนทั้งหลาย เพราะเป็นธรรมที่จะนำไปสู่ความเดือดร้อน วุ่นวาย ขาดความสามัคคีในหมู่คณะ แก่งแย่ง ชิงดีชิงเด่น อีกทั้งยังเป็นการดำเนินชีวิตที่ปราศจากสันติสุขทั้งปวง

แนวคิดเกี่ยวกับการประยุกต์

การประยุกต์ใช้แนวคิดการถ่ายโอนความรู้ในการจัดการเรียนการสอนเป็นการสร้างสภาพแวดล้อมใหม่ในการเรียนรู้ให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ร่วมกันด้วยการผสมผสานเนื้อหา หลักการและกิจกรรมที่เชื่อมโยงความรู้ในเนื้อหาวิชาเข้าด้วยกัน ใช้ทักษะผสมผสานกัน นำไปใช้ในสถานการณ์จริง เพื่อให้เกิดการเรียนรู้โดยองค์รวม สามารถคิดวิเคราะห์เชื่อมโยงความรู้นำมาประยุกต์ใช้แก้ไขปัญหาจริงในสภาพการทำงานจริงได้อย่างสร้างสรรค์ (พิสิฐ โอ่งเจริญ, 2560)

สรุปได้ว่า การประยุกต์ คือ การนำความรู้จากวิทยาการต่าง ๆ มาปรับใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุด โดยเน้นที่ความสามารถในการคิดและวิเคราะห์เพื่อให้เหมาะสมกับวัตถุประสงค์ และบริบทในขณะนั้น

การประยุกต์ไม่ใช้การลอกเลียน แต่เป็นการปรับใช้แนวคิดหรือสิ่งต่าง ๆ อย่างมีจุดมุ่งหมายเฉพาะ และยังรวมถึงการปรับเปลี่ยนหรือแก้ไข เพื่อให้เกิดผลดีต่อวัตถุประสงค์ที่ต้องการ

แนวคิดเกี่ยวกับผู้นำและภาวะผู้นำ

ผู้นำและภาวะผู้นำ หมายถึง ลักษณะเฉพาะที่มีอยู่ในตัวบุคคลที่เป็นผู้นำซึ่งเป็นคุณสมบัติที่แสดงถึงความรู้สึกนึกคิด หรือลักษณะประจำด้านร่างกายและการแสดงออกของผู้นำ ที่ทำให้ผู้นำมีความสามารถในการนำชักจูงหรือโน้มน้าวให้ผู้ร่วมงานปฏิบัติงานให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ เป็นการที่ผู้นำใช้อิทธิพลหรืออำนาจหน้าที่ในการบริหารงานอย่างมีประสิทธิภาพสามารถแนะนำและชี้นำแนวทางให้แก่ลูกน้องของตนเองได้ หรือจะเป็นอำนาจการเพิ่อนำมาจูงใจให้ผู้ใต้บังคับบัญชาให้ปฏิบัติหน้าที่ให้มีประสิทธิภาพมากที่สุด เพื่อให้การดำเนินงานขององค์การเป็นไปตามทิศทางของวัตถุประสงค์ที่ได้ตั้งไว้ด้วยกัน และรวมทั้งถ่ายทอดแนวคิดไปสู่การปฏิบัติ (นิสาชล ฉัตรทอง, 2567)

สรุปได้ว่า เป็นกระบวนการทางสังคมที่บุคคลหนึ่งตั้งใจใช้อิทธิพลต่อผู้อื่นให้ปฏิบัติกิจกรรมต่าง ๆ รวมทั้งความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลขององค์การเพื่อประโยชน์ส่วนรวม โดยได้รับความยินยอมจากผู้ที่ปฏิบัติตามและเต็มใจเพื่อให้งานนั้นสำเร็จบรรลุวัตถุประสงค์ตามเป้าหมายที่ได้กำหนดไว้

แนวคิดเกี่ยวกับภาวะผู้นำการเมือง

บุคคลซึ่งถือครองตำแหน่งที่เด่นที่สุด เกี่ยวข้องกับการใช้อำนาจหน้าที่ในโครงสร้างอำนาจของรัฐ และพวกเขาเหล่านี้ สามารถกำหนดของกระบวนการการตัดสินใจทางการเมืองได้อย่างแท้จริง (Elgie & Robert, 1984) และเป็นบุคคลซึ่งยึดกุมตำแหน่งที่เด่นที่สุดในรัฐบาลและมีอิทธิพลทางการเมืองมากที่สุด พวกเขาเข้าสู่การเมืองโดยช่องทางต่าง ๆ (Rasmussen & Jorgen, 1986) ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง เป็นทฤษฎีที่นิยมที่สุดในปัจจุบัน เพราะอธิบายถึงผู้นำที่สามารถสร้างแรงบันดาลใจและเปลี่ยนทัศนคติของประชาชนเพื่อเป้าหมายที่ยิ่งใหญ่กว่าประโยชน์ส่วนตนเน้นองค์ประกอบ 4 ด้าน (The 4 I's) คือ 1. Idealized Influence การมีอิทธิพลอย่างมีอุดมการณ์ เป็นต้นแบบทางจริยธรรม 2. Inspirational Motivation การสร้างแรงบันดาลใจ การสื่อสารวิสัยทัศน์ที่ชัดเจน 3. Intellectual Stimulation การกระตุ้นทางปัญญา สนับสนุนให้ประชาชนคิดนอกกรอบ 4. Individualized Consideration การมุ่งเน้นความเป็นปัจเจกบุคคล การรับฟังและเข้าใจความต้องการที่หลากหลาย (Bass B. M & Riggio R. E, 2006)

สรุปได้ว่า เป็นบุคลิกภาพที่พึงประสงค์ของคนที่เป็นผู้นำในสังคมทั่วไป โดยเฉพาะอย่างยิ่งในประเทศกำลังพัฒนาที่ต้องการพัฒนาเศรษฐกิจให้มีความเจริญก้าวหน้า เป็นประโยชน์ต่อคนส่วนใหญ่มีระบบสังคมที่คนอยู่ได้อย่างมีความสุข มีความเอื้ออาทรต่อกัน อารมณ์ไวซึ่งหลักนิติธรรม

แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารเทศบาลท้องถิ่น

การบริหารเทศบาลท้องถิ่นตั้งอยู่บนหลักการกระจายอำนาจ เพื่อให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีความอิสระ ในการปกครองตนเอง จัดทำบริการสาธารณะที่สอดคล้องกับความต้องการของประชาชนในพื้นที่ โดยมีสภาเทศบาลและคณะผู้บริหารที่มาจากการเลือกตั้ง เน้นการมีส่วนร่วม การบริหารเชิงรุก และการพัฒนาที่ยั่งยืน เป็นกระบวนการวางแผนและใช้ทรัพยากรต่าง ๆ (โดยมีบุคลากรเป็นหัวใจ) เพื่อมุ่งผลสัมฤทธิ์

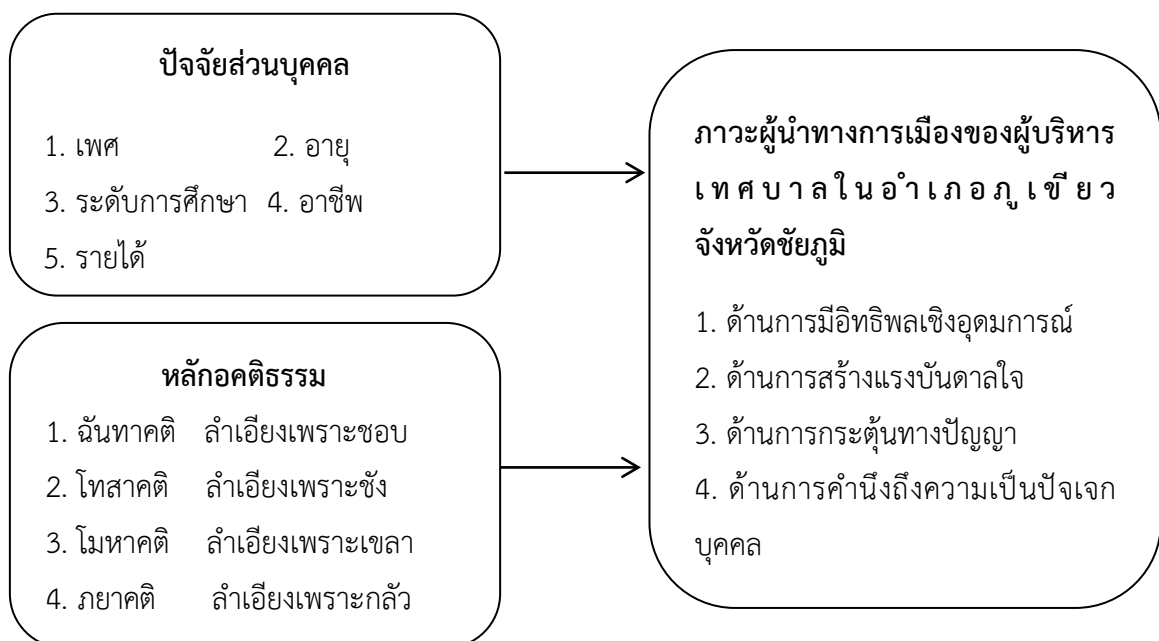

ขององค์กร โดยใช้กลไกการขับเคลื่อนองค์กรโดยอาศัยการบูรณาการทรัพยากรมนุษย์และปัจจัยอื่น ๆ เพื่อให้บรรลุเป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพ (สุรพล สุยะพรหม และคณะ, 2555)

สรุปได้ว่า การบริหารท้องถิ่น เป็นการปกครองที่รัฐได้มอบอำนาจให้องค์กรในท้องถิ่นจัดการบริหารปกครองและดำเนินการต่าง ๆ เพื่อผลประโยชน์ของประชาชนในท้องถิ่น ยังคงควบคุมโดยรัฐบาล แต่มีอำนาจกำหนดนโยบายและควบคุมให้เป็นไปตามนโยบายของตนเอง มีอาณาเขตแน่นอน มีจำนวนประชากรตามหลักเกณฑ์ที่กำหนด มีการบริหารการคลังและมีสภาท้องถิ่นที่สมาชิกสภามาจากการเลือกตั้งของประชาชน

กรอบแนวคิดการวิจัย

ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการประยุกต์หลักอคติธรรมเพื่อส่งเสริมภาวะผู้นำทางการเมืองของผู้บริหารเทศบาลในอำเภอภูเขียว จังหวัดชัยภูมิ จากการสังเคราะห์ฐานคิดทางทฤษฎีเกิดจากการบูรณาการชุดความรู้ 2 ชุด เพื่อตอบโจทย์ความท้าทายของผู้บริหารเมือง คือ หลักอคติธรรมใช้เป็น “ตัวแปรปรับพฤติกรรม” โดยสังเคราะห์มาจากหลักธรรมเพื่อกำจัดความลำเอียง 4 ประการ เพื่อให้การใช้อำนาจรัฐเป็นไปอย่างเป็นธรรม และ ทฤษฎีภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง ใช้เป็น “ตัวแปรตาม” เพื่อวัดระดับพฤติกรรมทางการเมือง ซึ่งเป็นหัวใจของการบริหารท้องถิ่นสมัยใหม่ โดยเน้นการสร้างอิทธิพลและการเปลี่ยนแปลงเชิงบวกในองค์กรและสังคม หากผู้บริหารสามารถประยุกต์ใช้หลักอคติธรรม (ตัวแปรอิสระ) จะส่งผลให้เกิดพฤติกรรมการบริหารที่มุ่งเน้นการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาท้องถิ่น (ตัวแปรตาม) อย่างยั่งยืน ผู้วิจัยจึงนำเอาหลักธรรม มาเป็นมาตรวัดเชิงพฤติกรรม เพื่ออธิบายความผันแปรของภาวะผู้นำ ซึ่งเป็นการเปลี่ยนจากหลักการนามธรรม ให้กลายเป็นตัวแปรทางสถิติ ดังต่อไปนี้

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยนี้เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Methods Research) พื้นที่วิจัย คือ ประชาชนผู้ที่มีอายุ 18 ปีบริบูรณ์ขึ้นไป เฉพาะที่อาศัยอยู่ในเทศบาลตำบลในอำเภอภูเขียว จังหวัดชัยภูมิ ซึ่งแบ่งเขตการปกครองเป็น 4 ตำบล 43 หมู่บ้าน ประกอบไปด้วย (1) เทศบาลตำบลภูเขียว จำนวน 7,142 คน (2) เทศบาลตำบลบ้านเพชรภูเขียว จำนวน 5,813 คน (3) เทศบาลตำบลบ้านแก้ง จำนวน 14,526 คน (4) เทศบาลตำบลธาตุทอง จำนวน 13,253 คน (กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย, 2567) กลุ่มตัวอย่าง คือ ประชาชนผู้ที่มีอายุ 18 ปีบริบูรณ์ขึ้นไป เฉพาะที่อาศัยอยู่ในเทศบาลตำบลในอำเภอภูเขียว จังหวัดชัยภูมิ ซึ่งแบ่งเขตการปกครองเป็น 4 ตำบล 43 หมู่บ้าน รวมประชากรทั้งสิ้นจำนวน 40,734 คน จากการคำนวณหาจำนวนกลุ่มตัวอย่างโดยใช้สูตรของทาโร่ ยามาเน่ (Yamane Taro, 1967) คำนวณกลุ่มตัวอย่างระดับความเชื่อมั่น 95% โดยใช้วิธีการสุ่มโดยบังเอิญ (Accidental sampling) จำนวน 397 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย มี 2 ชนิด ได้แก่ (1) แบบสอบถาม (2) แบบสัมภาษณ์ รวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง ระหว่างเดือน มิถุนายน 2567 ถึง พฤษภาคม 2568 นำข้อมูลเชิงปริมาณมาวิเคราะห์ด้วยสถิติพรรณนา ด้วยค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน สำหรับอธิบายลักษณะทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างและพรรณนาการประยุกต์หลักกอคติธรรมเพื่อส่งเสริมภาวะผู้นำทางการเมืองของผู้บริหารเทศบาล ในอำเภอภูเขียว จังหวัดชัยภูมิ และสถิติอนุมาน ใช้วัดระดับความสัมพันธ์ของตัวแปร และผู้วิจัยได้เลือกใช้สถิติสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน เพื่อทดสอบสมมติฐาน ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ เพื่อใช้สำหรับการวิเคราะห์ความสัมพันธ์และการทดสอบสมมติฐาน โดยพิจารณาระดับภาวะผู้นำทางการเมืองของผู้บริหารเทศบาลในอำเภอภูเขียว จังหวัดชัยภูมิ ว่ามีมากน้อยเพียงใด

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (In-depth interview) ได้แก่ กลุ่มพระสงฆ์ฆาธิการ จำนวน 2 รูป กลุ่มผู้บริหารท้องถิ่นในอำเภอภูเขียว จังหวัดชัยภูมิ จำนวน 5 คน และผู้เชี่ยวชาญด้านรัฐศาสตร์ จำนวน 2 คน รวมผู้ให้ข้อมูลสำคัญ 9 คน โดยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเชิงคุณภาพ ได้แก่ ใช้แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างที่ผ่านการกลั่นกรองจากทฤษฎีและคำแนะนำของที่ปรึกษา เพื่อให้มั่นใจว่าคำถามครอบคลุมวัตถุประสงค์หลัก ใช้หนังสือขอความอนุเคราะห์ และมีการเตรียมการนัดหมายที่ชัดเจน การเก็บข้อมูล จัดบันทึก ใช้การบันทึกเสียงและถ่ายภาพ วิเคราะห์เนื้อหาโดยพิจารณาร่วมกับบริบท (Context) ของผู้บริหารเทศบาลในพื้นที่อำเภอภูเขียว เพื่อให้ได้ข้อสรุปที่สมเหตุสมผล และสังเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์การวิจัยและนำเสนอต่อไป

ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “การประยุกต์หลักกอคติธรรมเพื่อส่งเสริมภาวะผู้นำทางการเมืองของผู้บริหารเทศบาลในอำเภอภูเขียว จังหวัดชัยภูมิ” ผู้วิจัยได้นำเสนอผลการวิจัยและสังเคราะห์ข้อมูล โดยแบ่งเป็น 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ระดับภาวะผู้นำทางการเมืองของผู้บริหารท้องถิ่นเทศบาลในอำเภอภูเขียว จังหวัดชัยภูมิ

ตารางที่ 1 แสดงผลการวิเคราะห์หาค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับภาวะผู้นำทางการเมืองของผู้บริหารท้องถิ่นเทศบาลในอำเภอภูเขียว จังหวัดชัยภูมิ โดยภาพรวม

ภาวะผู้นำทางการเมืองของผู้บริหารท้องถิ่นเทศบาลใน อำเภอภูเขียว จังหวัดชัยภูมิ		n = 397	
	$\bar{X}$	S.D.	การแปลผล
1. ด้านการมีอิทธิพลเชิงอุดมการณ์	4.04	0.89	มาก
2. ด้านการสร้างแรงบันดาลใจ	4.00	0.91	มาก
3. ด้านการกระตุ้นทางปัญญา	4.01	0.87	มาก
4. ด้านการคำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคล	4.00	0.88	มาก
โดยรวม	4.01	0.86	มาก

จากตารางที่ 1 พบว่า ประชาชนมีความคิดเห็นต่อภาวะผู้นำทางการเมือง โดยภาพรวม อยู่ในระดับมากทุกด้าน

1.1 พบว่า ประชาชนมีความคิดเห็นต่อภาวะผู้นำทางการเมือง ด้านการมีอิทธิพลเชิงอุดมการณ์ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อจำแนกเป็นรายข้อโดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุดได้แก่ ข้อที่ว่า “ผู้บริหารแสดงออกถึงความรู้ความเข้าใจ ความสามารถ ความเชื่อมั่น ในการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ได้” รองลงมาได้แก่ ข้อที่ว่า “ผู้บริหารมีความประพฤติตน เป็นแบบอย่างน่ายกย่อง เคารพนับถือและทำให้ผู้ตามเกิดความภาคภูมิใจเมื่อร่วมงานกัน” และข้อที่มีค่าน้อยที่สุด ได้แก่ ข้อที่ว่า “ผู้บริหารมีการยึดมั่นหลักคุณธรรมและจริยธรรม ในการบริหารงาน อยู่ในระดับมาก” ตามลำดับ

1.2 พบว่า ประชาชนมีความคิดเห็นต่อภาวะผู้นำทางการเมือง ด้านการสร้างแรงบันดาลใจ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อจำแนกเป็นรายข้อโดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุดได้แก่ ข้อที่ว่า “ผู้บริหารมีการสร้างกำลังใจให้กับผู้ร่วมงานหรือผู้อื่น เมื่อต้องเผชิญ กับปัญหา และอุปสรรคในการปฏิบัติงาน” รองลงมาได้แก่ ข้อที่ว่า “ผู้บริหารมีการแสดงออกถึงการให้ความสำคัญต่อความสำเร็จของงานและเพื่อนร่วมงาน” และข้อที่มีค่าน้อยที่สุด ได้แก่ ข้อที่ว่า “ผู้บริหารให้ความเชื่อมั่นในตัวผู้ร่วมงาน ว่าจะสามารถทำงานที่มอบหมายได้สำเร็จ” อยู่ในระดับมาก ตามลำดับ

1.3 พบว่า ประชาชนมีความคิดเห็นต่อภาวะผู้นำทางการเมือง ด้านการกระตุ้นทางปัญญา โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อจำแนกเป็นรายข้อโดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุดได้แก่ ข้อที่ว่า “ผู้บริหารให้ผู้ร่วมงานหรือบุคคลอื่น ร่วมคิดในการพัฒนาแผนงาน การพัฒนาขององค์กรและชุมชน” รองลงมาได้แก่ ข้อที่ว่า “ผู้บริหารมีการแลกเปลี่ยนแนวความคิด ในการทำงานกับผู้ร่วมงานเพื่อให้เกิดความท้าทายใหม่ ๆ อยู่เสมอ” และข้อที่มีค่าน้อยที่สุด ได้แก่ ข้อที่ว่า “ผู้บริหารเป็นผู้กระตุ้นให้ผู้ปฏิบัติงานพัฒนาวิธีการทำงานด้วยแนวทางใหม่ ๆ เกิดความรู้และก้าวทัน ต่อการเปลี่ยนแปลง” อยู่ในระดับมาก ตามลำดับ

1.4 พบว่า ประชาชนมีความคิดเห็นต่อภาวะผู้นำทางการเมือง ด้านการคำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคล โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อจำแนกเป็นรายข้อโดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย พบว่า

ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุดได้แก่ ข้อที่ว่า “ผู้บริหารเป็นผู้ที่ยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น เพื่อนำไปพัฒนาชุมชน บุคคลและปรับปรุงองค์กร” รองลงมาได้แก่ ข้อที่ว่า “ผู้บริหารเป็นผู้ที่ให้คำปรึกษาชี้แนะและให้ความเป็นกันเองอยู่เสมอ” และข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด ได้แก่ ข้อที่ว่า “ผู้บริหารเอาใจใส่ดูแลเรื่องงาน เรื่องส่วนตัวของบุคคลอื่นอย่างทั่วถึงอยู่เสมอ” อยู่ในระดับมาก ตามลำดับ

ตอนที่ 2 ความสัมพันธ์ระหว่างหลักกคิธรรม กับภาวะผู้นำทางการเมืองของผู้บริหารท้องถิ่น เทศบาลในอำเภอกุเชียว จังหวัดชัยภูมิ

ตารางที่ 2 แสดงค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างหลักกคิธรรมกับภาวะผู้นำทางการเมืองของผู้บริหารเทศบาลในอำเภอกุเชียว จังหวัดชัยภูมิ

ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (Pearson' s Product Moment Correlation Coefficient)					
ตัวแปรอิสระ	ตัวแปรตาม				
	ภาวะผู้นำทางการเมืองของผู้บริหารท้องถิ่นเทศบาล	ด้านการมีอิทธิพลเชิงอุดมการณ์	ด้านการสร้างแรงบันดาลใจ	ด้านการกระตุ้นทางปัญญา	ด้านการคำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคล
โดยภาพรวม	.956**	.938**	.921**	.915**	.918**
ฉันทาคติ ลำเอียงเพราะชอบ	.903**	.881**	.864**	.864**	.861**
โทสาคติ ลำเอียงเพราะชัง	.927**	.911**	.891**	.873**	.907**
โมหาคติ ลำเอียงเพราะหลง	.925**	.908**	.904**	.878**	.885**
ภยาคติ ลำเอียงเพราะกลัว	.917**	.906**	.882**	.882**	.875**

จากตารางที่ 2 พบว่า ความสัมพันธ์ระหว่างหลักกคิธรรมกับภาวะผู้นำทางการเมืองของผู้บริหารเทศบาลในอำเภอกุเชียว จังหวัดชัยภูมิ ยอมรับสมมติฐานที่ตั้งไว้ หลักกคิธรรมกับภาวะผู้นำทางการเมืองของผู้บริหารเทศบาลในอำเภอกุเชียว จังหวัดชัยภูมิ มีความสัมพันธ์ในเชิงบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 โดยมีระดับความสัมพันธ์มาก กล่าวคือ หลักกคิ 4 มีความสัมพันธ์กันกับภาวะผู้นำทางการเมืองของผู้บริหารเทศบาลในอำเภอกุเชียว จังหวัดชัยภูมิดีขึ้นในระดับมาก

ตอนที่ 3 การประยุกต์หลักกคิธรรมเพื่อส่งเสริมภาวะผู้นำทางการเมืองของผู้บริหารเทศบาลในอำเภอกุเชียว จังหวัดชัยภูมิ

ผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 9 รูปหรือคน ในประเด็นที่สำคัญ คือ หลักกคิ 4 และ ภาวะผู้นำทางการเมืองของผู้บริหารเทศบาลในอำเภอกุเชียว จังหวัดชัยภูมิ มีรายละเอียดของการวิเคราะห์ข้อมูลดังนี้

3.1 ด้านฉันทาคติ ลำเอียงเพราะชอบ สิ่งสำคัญที่สุด คือ ความชอบพอเหล่านี้จะต้องตั้งอยู่บนรากฐานของผลงานที่จับต้องได้ ความโปร่งใส และการยึดมั่นในหลักธรรมาภิบาล หากขาดสิ่งเหล่านี้ ฉันทาคติอาจกลายเป็นความลำเอียงที่บดบังข้อบกพร่อง และนำไปสู่ปัญหาในระยะยาวได้

3.2 ด้านโทสาคติ ลำเอียงเพราะชัง นี่จะต้องถูกควบคุมด้วย เหตุผล สติ และความปรารถนาดีต่อส่วนรวม ไม่ใช่ความเกลียดชังส่วนบุคคล หรือการใช้อารมณ์โดยขาดวิจารณญาณ เพราะหากปราศจากสิ่งเหล่านี้ โทสาคติจะนำไปสู่ความขัดแย้ง ความแตกแยก และการทำลายล้างมากกว่าการสร้างสรรคได้

3.3 ด้านโมหาคติ ลำเอียงเพราะหลง นี่จะต้องไม่หยุดอยู่แค่การตระหนักรู้ในความไม่รู้ แต่ต้องนำไปสู่การลงมือปฏิบัติเพื่อแสวงหาความรู้และข้อมูลที่ต้องการ และใช้สติปัญญาในการพิจารณาอย่างรอบคอบ ไม่ใช่การใช้ความไม่รู้เป็นข้ออ้างในการหลีกเลี่ยงความรับผิดชอบ หรือตัดสินใจโดยปราศจากเหตุผล

3.4 ด้านภยาคติ ลำเอียงเพราะกลัว จะต้องไม่นำไปสู่การตัดสินใจที่ล่าช้า การไม่กล้าลงมือทำ หรือความหวาดระแวงมากเกินไป แต่ต้องถูกควบคุมด้วย เหตุผล สติ และความกล้าหาญที่มาพร้อมกับ การวางแผนที่ดี เพื่อให้ความกลัวกลายเป็นพลังขับเคลื่อนไปสู่การบริหารจัดการที่รอบคอบ และมีประสิทธิภาพสูงสุด

3.5 การส่งเสริมภาวะผู้นำทางการเมืองของผู้บริหารเทศบาลในด้านการมีอิทธิพลเชิงอุดมการณ์นั้น เป็นหัวใจสำคัญในการสร้างความก้าวหน้าและการพัฒนาที่ยั่งยืนของท้องถิ่น ซึ่งต้องอาศัยวิสัยทัศน์ที่ชัดเจน การยึดมั่นในหลักธรรมาภิบาล การสร้างแบบอย่างที่ดี การสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ การเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วม การพัฒนาบุคลากร การสร้างเครือข่ายความร่วมมือ การประเมินผลอย่างต่อเนื่อง และความยืดหยุ่นในการปรับตัว เพื่อให้เทศบาลเป็นองค์กรที่สามารถนำพาประชาชนไปสู่คุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นได้อย่างแท้จริง

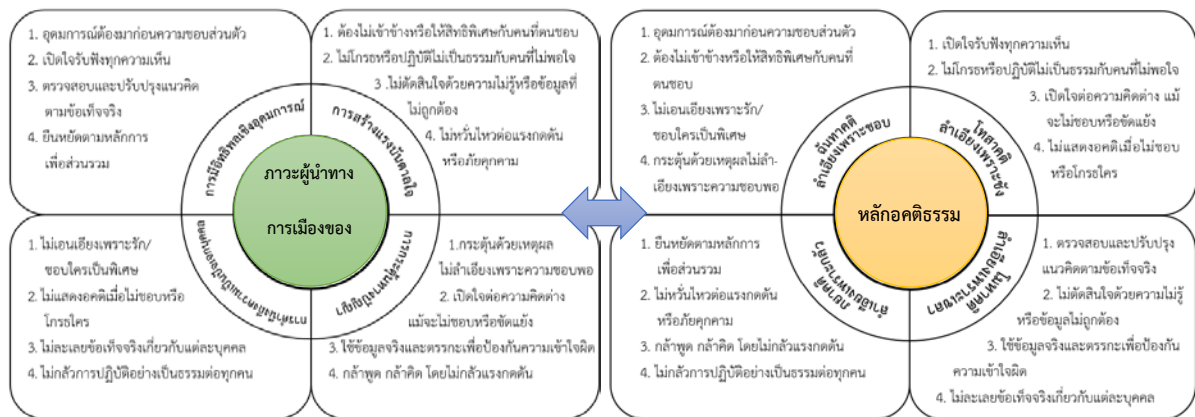
3.6 การสร้างแรงบันดาลใจของผู้บริหารเทศบาลมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการส่งเสริมภาวะผู้นำทางการเมือง ผู้บริหารควรเป็นแบบอย่างที่ดี สื่อสารวิสัยทัศน์ที่ชัดเจน ส่งเสริมศักยภาพบุคคล สร้างวัฒนธรรมองค์กรที่เปิดกว้าง ให้เกียรติและยอมรับในความแตกต่าง สร้างขวัญกำลังใจ ส่งเสริมการทำงานเป็นทีม เป็นผู้ฟังที่ดี และแสดงออกถึงความมุ่งมั่น เพื่อให้บุคลากรและประชาชนเกิดความรู้สึกมีส่วนร่วม ความภาคภูมิใจ และความมุ่งมั่นในการร่วมกันพัฒนาเทศบาลให้

3.7 การส่งเสริมภาวะผู้นำทางการเมืองของผู้บริหารเทศบาลในด้านการกระตุ้นทางปัญญานั้น จำเป็นต้องอาศัยกลยุทธ์ที่หลากหลายและเป็นองค์รวม ทั้งการลงทุนในการพัฒนาองค์ความรู้ การสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ และการสนับสนุนให้เกิดการประยุกต์ใช้ความรู้อย่างสร้างสรรค์ ซึ่งจะนำไปสู่การพัฒนาเทศบาลและยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนได้อย่างยั่งยืนในที่สุด

3.8 การส่งเสริมภาวะผู้นำทางการเมืองของผู้บริหารเทศบาลที่คำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคลนั้น ไม่ใช่เพียงแค่การบริหารตามหลักการพื้นฐาน แต่เป็นการแสดงออกถึงความเข้าใจอย่างลึกซึ้งถึงแก่นแท้ของประชาธิปไตยท้องถิ่น ด้วยการให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วม การเข้าใจความหลากหลาย การพัฒนาศักยภาพ การใช้ข้อมูล และการสร้างกลไกการสื่อสาร ผู้บริหารเทศบาลจะสามารถนำพาองค์กรและชุมชนไปสู่การพัฒนาที่แท้จริง ซึ่งเป็นประโยชน์ต่อทุกภาคส่วนในสังคมอย่างยั่งยืน

องค์ความรู้ใหม่

ผู้วิจัยได้สรุปองค์ความรู้ (Body of knowledge) ที่ได้จากการศึกษาเรื่อง “การประยุกต์หลักอคติธรรมเพื่อส่งเสริมภาวะผู้นำทางการเมืองของผู้บริหารเทศบาล ในอำเภอภูเขียว จังหวัดชัยภูมิ” ที่ผู้วิจัยสังเคราะห์ได้จากแบบสอบถามและการสัมภาษณ์ ซึ่งสามารถนำมาสรุปเพื่อไปใช้ประโยชน์ได้จริง และแสดงให้เห็นเป็นต้นแบบ (Synthesis Model) โดยสรุปองค์ความรู้ใน 3 ประเด็น คือ 1) หลักอคติธรรมที่มีความสัมพันธ์กับภาวะผู้นำทางการเมืองของผู้บริหารท้องถิ่นเทศบาลในอำเภอภูเขียว จังหวัดชัยภูมิ 2) ภาวะผู้นำทางการเมืองของผู้บริหารท้องถิ่นเทศบาลในอำเภอภูเขียว จังหวัดชัยภูมิ และ 3) การนำหลักอคติธรรมมาประยุกต์ใช้ในการส่งเสริมภาวะผู้นำทางการเมืองของผู้บริหารเทศบาลในอำเภอภูเขียว จังหวัดชัยภูมิ ดังนี้

ภาพที่ 2 แสดงองค์ความรู้ใหม่

องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัยเรื่อง “การประยุกต์หลักอคติธรรมเพื่อส่งเสริมภาวะผู้นำทางการเมืองของผู้บริหารเทศบาล ในอำเภอภูเขียว จังหวัดชัยภูมิ” ผู้วิจัยสามารถอธิบายได้ว่า การประยุกต์ใช้หลักอคติธรรมเพื่อนำไปส่งเสริมภาวะผู้นำทางการเมืองของผู้บริหารเทศบาล ใน 4 ประการ คือ 1) ด้านการมีอิทธิพลเชิงอุดมการณ์ตามหลักอคติธรรม คือ ยึดมั่นความยุติธรรม โปร่งใส เป็นกลาง เพื่อสร้างความเชื่อมั่นและวัฒนธรรมองค์กรที่ดี 2) ด้านการสร้างแรงบันดาลใจตามหลักอคติธรรม คือ สื่อสารด้วยความจริงใจ กล่าวหาญปกป้องความถูกต้อง และแยกแยะประโยชน์ส่วนตนออก 3) ด้านการกระตุ้นทางปัญญาตามหลักอคติธรรม คือ สร้างบรรยากาศการเรียนรู้ เปิดกว้างรับฟังวิพากษ์วิจารณ์ และใช้ข้อมูลจริงในการตัดสินใจ และ 4) ด้านการคำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคล คือ เคารพความแตกต่างหลากหลาย ให้โอกาสอย่างเสมอภาค และปรับตัวตามบริบทบุคคล ตามหลักอคติธรรม สรุปคือ ผู้นำต้องบริหารด้วยสติ ไม่ลำเอียง ยึดประโยชน์ส่วนรวม และเคารพคุณค่าความเป็นมนุษย์ของทุกคน ทั้งนี้เพื่อตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนอย่างแท้จริง

อภิปรายผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “การประยุกต์หลักอคติธรรมเพื่อส่งเสริมภาวะผู้นำทางการเมืองของผู้บริหารเทศบาลในอำเภอภูเขียว จังหวัดชัยภูมิ” ผู้วิจัยได้สรุปผลวิจัยตามเนื้อหาที่ปรากฏแล้วข้างต้น และมีประเด็นสำคัญที่นำไปสู่การอภิปรายผลดังต่อไปนี้

1. ภาวะผู้นำทางการเมืองของผู้บริหารเทศบาลในอำเภอภูเขียว จังหวัดชัยภูมิ พบว่าโดยภาพรวม เฉลี่ยทุกด้านอยู่ในระดับมาก ที่เป็นเช่นนี้อาจเนื่องมาจากผู้บริหารเทศบาลได้ผ่านการแข่งขันเข้ามาบริหารงานท้องถิ่น เป็นการรับประกันได้ขั้นต้นได้ว่า ผู้บริหารเทศบาลนั้นมีความรู้ความสามารถเป็นที่ไว้วางใจสำหรับประชาชน หากผู้บริหารทำงานโดยยึดความต้องการของประชาชนกลุ่มใหญ่เป็นที่ตั้ง ก็ถือว่าเป็นการใช้ความชอบในทางสร้างสรรค์ แต่ในทางกลับกัน หากมีการเลือกปฏิบัติเฉพาะกลุ่มที่เลือกตนมา โดยไม่คำนึงถึงความถูกต้องของส่วนรวม จะถือว่าเป็นการตกอยู่ในฉันทาคติ และเมื่อได้เข้ามาบริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ได้ศึกษางาน ได้เข้ารับการอบรมในด้านต่าง ๆ เกิดทักษะความเป็นผู้นำที่ดี มีการพัฒนาบุคลิกภาพ มีทัศนคติที่รับผิดชอบต่อสังคม และการแสดงบทบาทของผู้บริหารเทศบาลที่จะเอื้ออำนวยเพื่อส่งเสริมภาวะผู้นำ หากผู้บริหารมีโทสาคติ จะนำไปสู่การกีดกันฝ่ายตรงข้ามทางการเมืองหรือไม่ให้ความร่วมมือกับหมู่บ้าน/ชุมชนที่ไม่สนับสนุนตน สอดคล้องกับงานวิจัยของ พระมหาประมาณ อุชฺชาโร (2558) ได้ศึกษาเรื่อง ภาวะผู้นำตามหลักพุทธธรรมของผู้บริหารเทศบาลตำบลบ้านโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา ผลการวิจัยพบว่า ความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อภาวะผู้นำของผู้บริหารเทศบาลตำบลบ้านโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ผู้บริหารควรมีความเมตตาและกรุณาต่อลูกน้องด้วยการใส่ใจในการดูแลประชาชนในองค์กรเสมือนหนึ่งสมาชิกในครอบครัว ให้เจ้าหน้าที่หรือประชาชนมีความสุขกับการทำงาน และทำงานอย่างเต็มความสามารถ อยากให้มีความยุติธรรมในการพิจารณาความดีความชอบให้แก่ประชาชน และเจ้าหน้าที่ควรมีความกรุณาต่อประชาชนและสนับสนุนให้สมาชิกและประชาชนในองค์กรได้ศึกษาดูงาน อบรม สัมมนาเพื่อนำความรู้มาปรับปรุงท้องถิ่นให้ดียิ่งขึ้นไป และเตรียมความพร้อมในการบริการประชาชน ไม่เลือกปฏิบัติในการให้บริการประชาชนที่มาขอรับบริการ ผู้บริหารเทศบาลควรให้ความสำคัญในการให้บริการประชาชนด้วยความเต็มใจ โดยกล่าวถึงผู้นำทางการเมืองว่าจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมียกระดับของภาวะผู้นำทางการเมืองอยู่ในระดับมาก

2. ความสัมพันธ์ระหว่างหลักอคติธรรมกับภาวะผู้นำทางการเมืองของผู้บริหารท้องถิ่นเทศบาลในอำเภอภูเขียว จังหวัดชัยภูมิ พบว่า โดยภาพรวม มีความสัมพันธ์เชิงบวกในระดับมาก ภาวะผู้นำทางการเมืองที่ดีต้องยืนอยู่บนพื้นฐานของการตัดสินใจที่ปราศจากอคติธรรม เพื่อให้การบริหารท้องถิ่นมีความยุติธรรม โปร่งใส และเป็นประโยชน์ต่อประชาชนและสังคมจริง ๆ เพราะเมื่อผู้บริหารเทศบาลในอำเภอภูเขียว ลดอคติลงเท่าใด ภาวะผู้นำก็จะยิ่งเด่นชัดขึ้นเท่านั้น ส่งผลให้เกิดความเชื่อมั่นจากประชาชนเป็นหัวใจสำคัญของการปกครองท้องถิ่น อคติ คือ อุปสรรคของภาวะผู้นำ ยืนยันว่าการตกอยู่ใน ฉันทาคติ (ลำเอียงเพราะรัก/ฐานเสียง) และ โทสาคติ (ลำเอียงเพราะโกรธ/กีดกันฝ่ายตรงข้าม) คือ ตัวแปรสำคัญที่บั่นทอนภาวะผู้นำ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ วนิตา บุญส่ง (2557) ได้ศึกษาเรื่อง การบริหารงานบุคคลโดยปราศจากหลักอคติ 4 ของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา อำเภอชุมแสง จังหวัดนครสวรรค์ ผลการวิจัย

พบว่า ข้าราชการครูในโรงเรียนประถมศึกษาต่อการบริหารงานบุคคลโดยปราศจากหลักอคติ ๔ ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก บุคลากรเป็นผู้ปฏิบัติงานทั้งงานในหน้าที่ และภารกิจที่ได้รับมอบหมาย โดยอาศัยกรอบการปฏิบัติงานตามหลักการบริหารงานบุคคล โดยการใช้หลักธรรมที่ปราศจากอคติ 4 เมื่อผ่านกรอบการปฏิบัติเรียบร้อยแล้ว จะเข้าสู่กระบวนการวิเคราะห์ โดยขั้นตอนนี้จะเป็นการบริหาร ซึ่งหมายถึงการตรวจรูปแบบวัตถุประสงค์ ผลที่คาดว่าจะได้รับ และประโยชน์ของการดำเนินงาน หากผลที่ได้รับผ่านทุกหลักเกณฑ์ และคุณค่าต่อการปฏิบัติ ก็จะนำผลงานที่ได้รับไปประยุกต์และพัฒนาให้ใช้งานได้จริงให้เกิดผลจริง ถ้าผลที่ได้ไม่คุ้มค่ากับการปฏิบัติ บุคลากรก็จะต้องนำงานกลับมาปรับปรุง/แก้ไข เพื่อทบทวนหาข้อผิดพลาด โดยผ่านกรอบการดำเนินงาน ทำเช่นนั้นจนกว่าผลลัพธ์นั้นจะออกมามีประสิทธิภาพ หากบุคลากรใช้ความละเอียดอ่อนในการปฏิบัติงานอย่างมีสติ ผลงานที่ได้รับก็จะประสบความสำเร็จมีประสิทธิภาพอย่างแน่นอนและยั่งยืน โดยการใช้หลักธรรมที่ปราศจากอคติ 4 ในสถานศึกษา ได้อย่างมีประสิทธิภาพที่ชี้ว่าการตัดสินใจที่ผิดพลาดมักเกิดจากการมองข้ามข้อมูลจริงเพราะอคติ ซึ่งเหมือนกันกับบริบทของผู้นำทางการเมืองของผู้บริหารเทศบาลในอำเภอภูเขียว จังหวัดชัยภูมิ เพื่อป้องกันความผิดพลาดและลำเอียงที่จะเกิดในภายหลัง การเลือกทางเลือกที่ดี และถูกต้องที่สุด ถูกกฎระเบียบสังคม มีผลดีต่อราชการและมีผลเสียน้อยที่สุด การทำการตัดสินใจต้องทำการตัดสินใจ บนพื้นฐานแห่งความถูกต้องชอบธรรม และมีความยุติธรรมตามกฎหมายที่เป็นธรรม การปฏิบัติตามการตัดสินใจต้องสั่งการให้ผู้ใต้บังคับบัญชาปฏิบัติงานให้เหมาะสมกับงาน

3. การประยุกต์หลักอคติธรรมเพื่อส่งเสริมภาวะผู้นำทางการเมืองของผู้บริหารเทศบาลในอำเภอภูเขียว จังหวัดชัยภูมิ พบว่า หลักอคติธรรม นั้นเป็นหลักการที่เมื่อนำมาประยุกต์ใช้สำหรับการส่งเสริมภาวะผู้นำทางการเมืองของผู้บริหารเทศบาลแล้วจะช่วยให้ผู้บริหารมีศักยภาพในการตระหนักรู้และหลีกเลี่ยงอคติทั้ง 4 ในการเป็นผู้นำ ซึ่งเป็นพุทธธรรมที่เกี่ยวกับการเข้าใจผิดหรือการมองโลกในแง่ร้ายที่ทำให้ผู้นำสร้างความทุกข์ให้กับตัวเองและผู้อื่น ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญในการสร้างสติและรู้เท่าทันธรรมชาติของชีวิตเพื่อบรรลุถึงความหลุดพ้นและความสงบในจิตใจ ซึ่งเป็นรากฐานของภาวะผู้นำที่เข้มแข็งและยั่งยืน นำไปสู่ความสามัคคีในชุมชนองค์กร ในการพัฒนาท้องถิ่น และเกิดประโยชน์สูงสุดต่อสังคมโดยรวม สอดคล้องกับงานวิจัยของ พระวิชาย จันทสโร (2564) ผลการวิจัยพบว่า ประชาชนได้รับการปลูกฝังและการสอนให้ยึดมั่นในความถูกต้องดีงาม โดยยึดหลักอคติ 4 หมายถึง วิธีในทางที่ผิดหรือการดำเนินไปในทางที่ผิด ทั้งนี้ันเกิดจากทัศนคติหรือความคิดเห็นในทางที่ผิด ซึ่งต่อมาจึงใช้คำให้เข้าใจง่ายเป็น ความลำเอียง หรือความไม่เที่ยงธรรม อคติ 4 เป็นธรรมสำหรับบุุคคลทั่วไป โดยเฉพาะผู้ที่เป็นผู้นำเป็นหัวหน้า ผู้ที่ทำหน้าที่ฝ่ายปกครองหรือเป็นข้าราชการทางการเมือง เพราะธรรมเหล่านี้ เป็นสัจจะความจริงที่มักเกิดขึ้นกับบุคคลเหล่านี้ และมีผลอย่างมากต่อการบริหารงานต่อการปกครอง และความสงบสุขของสังคม

สรุป

บทความวิจัยนี้มุ่งศึกษาการประยุกต์หลักอคติธรรมเพื่อส่งเสริมภาวะผู้นำทางการเมืองของผู้บริหารเทศบาลในอำเภอภูเขียว จังหวัดชัยภูมิ โดยมุ่งเน้นแนวทางการนำหลักอคติธรรมมาประยุกต์ใช้เพื่อส่งเสริมภาวะ

ผู้นำทางการเมืองของผู้บริหารเทศบาล ที่สำคัญต้องเริ่มจาก “ผู้บริหาร” หรือ “ผู้นำ” เพราะผู้นำเป็นผู้ที่มี ภูมิภาวะคอยชี้นำให้สมาชิกมีรูปแบบในการยึดถือปฏิบัติในแบบเดียวกัน มีการปฏิสัมพันธ์กันทั้งในกลุ่ม ภายในองค์กร และนำออกสู่ภายนอก คือ ประชาชน สังคม ประเทศชาติ จนมีพลวัตตามการเปลี่ยนแปลง ภายในองค์กร สังคม วัฒนธรรม และการเมือง ภายใต้บริบทของภาวะผู้นำทางการเมืองที่เกิดขึ้นใหม่ ซึ่งผู้บริหาร ยังคงมีอิทธิพลเหนือคนอื่น ๆ และสามารถโน้มน้าวและชี้นำให้คนอื่น ๆ ปฏิบัติตามได้ โดยนำหลัก “อคติธรรม” มาตระหนักรู้และหลีกเลี่ยงอคติทั้ง 4 ซึ่งเป็นพุทธธรรมที่เกี่ยวกับการเข้าใจผิดหรือการมองโลกในแง่ร้าย ที่ทำให้ผู้นำสร้างความทุกข์ให้กับตัวเองและผู้อื่น ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญในการสร้างสติและรู้เท่าทันธรรมชาติของชีวิต เพื่อบรรลุถึงความหลุดพ้นและความสงบในจิตใจ และนำไปสู่เป้าหมายและความสำเร็จ

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1.1 ผู้บริหารเทศบาลควรมีการตัดสินใจอย่างมีข้อเท็จจริงและเป็นกลาง เช่น การสร้างระบบ ตัดสินใจบนฐานข้อมูลและกลไกคัดกรองอคติ จัดตั้งคณะกรรมการที่ปรึกษาแบบพหุภาคี เพื่อร่วมตรวจสอบ ข้อมูลก่อนสรุปนโยบาย ใช้ระบบจัดลำดับความสำคัญ เพื่อใช้เป็นตัวชี้วัดแทนความรู้สึกส่วนตัว จัดทำเวทีเสนอ “ข้อเสีย” หรือ “จุดเสี่ยง” เพื่อป้องกันการตัดสินใจที่ถูกชี้นำจากอคติที่รักชอบในโครงการนั้น ๆ จนเกินไป

1.2 ผู้บริหารเทศบาลควรมีการตระหนักถึงคุณค่าของแต่ละบุคคล จัดพื้นที่การมีส่วนร่วม และระบบบริหารทรัพยากรบุคคลที่เป็นธรรม ทำให้ผู้นำสามารถเปิดพื้นที่และส่งเสริมให้ประชาชนเข้ามา มีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น นำเสนอแนวทางแก้ไขปัญหา หรือร่วมตัดสินใจในประเด็นต่าง ๆ เคารพ และเข้าใจในความหลากหลายของบุคคล ปฏิบัติกับทุกคนอย่างเท่าเทียมกัน เช่น จัดประชุมรับฟังความคิดเห็น รายไตรมาส โดยใช้วิธีสุ่มเชิญตัวแทนประชาชนจากทุกกลุ่มอาชีพและทุกช่วงวัย เพื่อลดปัญหาการรับฟังเฉพาะ กลุ่มฐานเสียงทางการเมือง

1.3 ผู้บริหารเทศบาลควรมีการสร้างวิสัยทัศน์ที่ชัดเจน การดำเนินงานตามหลักอคติธรรม ช่วยให้ผู้บริหารสามารถตั้งวิสัยทัศน์ที่ตรงไปตรงมาและเป็นที่ยอมรับได้ ตัดสินใจเป็นธรรม รอบคอบ สร้างอิทธิพลเชิงบวกในหมู่ผู้ตาม เพื่อป้องกันความแตกแยกทางการเมือง เช่น จัดหลักสูตรพัฒนาผู้นำรุ่นใหม่ โปรแกรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างเทศบาลที่มีผลงานโดดเด่น เพื่อให้ผู้บริหารได้เห็นตัวอย่างความสำเร็จ จากการบริหารงานที่ปราศจากอคติ และนำมาประยุกต์ใช้เป็นวิสัยทัศน์ในพื้นที่ตนเอง

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการวิจัยเรื่อง “ภาวะผู้นำทางการเมืองของผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กรณีศึกษาการสร้างท้องถิ่นต้นแบบแห่งอนาคต” โดยการประยุกต์หลักอคติธรรม เพื่อพัฒนาสมรรถนะ บุคลากรองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อศึกษาถึงรายละเอียดและองค์ประกอบที่สำคัญในการนำหลักอคติ 4 มาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาสมรรถนะบุคลากร

2.2 ควรมีการวิจัยเรื่อง “คุณลักษณะของภาวะผู้นำทางการเมืองขององค์กรในระดับต่าง ๆ ของข้าราชการส่วนท้องถิ่นตามหลักอคติธรรม” เช่น ผู้บริหารระดับต้น ผู้บริหารระดับกลาง ผู้บริหารระดับสูง

เพื่อเป็นแนวทางให้แก่ผู้ที่กำลังจะเข้าสู่ตำแหน่งนั้น ได้เป็นข้อมูลเพื่อการตรวจสอบ วิเคราะห์ตนเอง เตรียมพัฒนานตนเองให้มีสมรรถนะที่เหมาะสม เพื่อบริหารองค์กรให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

2.3 ควรมีการวิจัยเรื่อง “การเปรียบเทียบองค์ประกอบคุณลักษณะของภาวะผู้นำทางการเมือง ในองค์กรภาครัฐและภาคเอกชน” ว่ามีความเหมือนกันหรือแตกต่างกันอย่างไร

เอกสารอ้างอิง

กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย. (1 มกราคม 2567). สถิติประชากรทางการทะเบียนราษฎร. สืบค้นเมื่อ 2 กันยายน 2567, จาก <https://stat.bora.dopa.go.th/stat/statnew/statMONTH/statmonth/#/view>.

นิสาชล ฉัตรทอง. (2567). ภาวะผู้นำทางการบริหารการพัฒนา. วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา, 18(2), 380-390.

พระคมกริช จนทสุโข (สุขพัตร) และคณะ. (2566). ภาวะผู้นำทางการเมืองของคณะผู้บริหารเทศบาลเมืองปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา. วารสารสังคมศาสตร์และศาสตร์รวมสมัย, 4(1), 42-53.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต). (2558). พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม. กรุงเทพฯ: มูลนิธิธรรมทานกุศลจิต.

พระมหาประมาณ อุชฺชาโร เรื่องมะเร็ง. (2558). ภาวะผู้นำตามหลักพุทธธรรมของผู้บริหารเทศบาลตำบลบ้านโพธิ์ อำเภอมือง จังหวัดนครราชสีมา (วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต). อุยธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระวิชาญ จนทสาโร มุ่งภูกลาง (2564). อิทธิพลของสื่อที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในเทศบาลตำบลกุดจิก อำเภอสว่างเนิน จังหวัดนครราชสีมา (วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต). อุยธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พิสิฐ โอ่งเจริญ. (2560). การถอดบทเรียน บริหารโครงการภาครัฐ. กรุงเทพฯ: บจก.ทูเกเตอร์เอ็ดดูเทนเนอร์.

ลิขิต อีระเวทิน. (2553). การเมืองการปกครองไทย. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

วนิดา บุญส่ง. (2557). การบริหารงานบุคคลโดยปราศจากหลักกอดติ 4 ของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา อำเภอยุเมแสง จังหวัดนครสวรรค์ (วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต). อุยธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

สุรพล สุยะพรหม และคณะ. (2555). ทฤษฎีองค์การและการจัดการเชิงพุทธ. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

Bass B. M & Riggio R. E. (2006). *Transformational Leadership*. (2nd ed.). Psychology Press.

Elgie, Robert. (1984). *Political Leadership in Liberal Democracies*. New York: Palgrave.

Rasmussen, Jorgen. (1986). *The Process of Politics: A Comparative Approach*. Chicago: Aldine.

Yamane Taro. (1967). *Statistics: An Introductory Analysis*. New York: Harpen and Row.

ภาวะผู้นำทางการเมืองตามแนวสังคหัตถุธรรมของผู้บริหารองค์การบริหาร
ส่วนตำบลในอำเภอหนองบัวแดง จังหวัดชัยภูมิ

Political Leadership according to the Principles of Sanghavatthudhamma
of the Administrators of the Subdistrict Administrative Organization
at Nong Bua Daeng District in Chaiyaphum Province

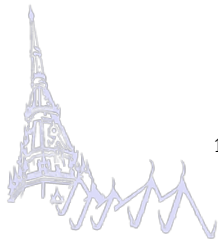
¹นิตยา บุญขุนทด, ²สุนทร ธนศิลป์พิชิต และ³ไพฑูรย์ มาเมือง

¹Nittaya Boonkhuntod, ²Sunait Thanasinlapaphichit and ³Phaitoon Mamuangt

^{1,2,3}วิทยาลัยสงฆ์ชัยภูมิ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

^{1,2,3}Chaiyaphum Buddhist College, Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand

Email: nit.boon525@gmail.com

Received December 13, 2025; Revised February 4, 2026; Accepted May 25, 2026

บทคัดย่อ

การวิจัยในครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ดังนี้ (1) เพื่อศึกษาระดับภาวะผู้นำทางการเมืองของผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลในอำเภอหนองบัวแดง จังหวัดชัยภูมิ (2) เพื่อเปรียบเทียบภาวะผู้นำทางการเมืองของผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลในอำเภอหนองบัวแดง จังหวัดชัยภูมิ โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล และ (3) เพื่อนำเสนอภาวะผู้นำทางการเมืองตามแนวสังคหัตถุธรรมของผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลในอำเภอหนองบัวแดง จังหวัดชัยภูมิ โดยการวิจัยแบบผสมวิธี จากกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 399 คน ใช้แบบสอบถาม แบบสัมภาษณ์ หาค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน โดยการทดสอบสมมติฐาน การวิจัยเชิงคุณภาพเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญจำนวน 10 รูปหรือคน ด้วยวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก และวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการพรรณนา ผลการวิจัยพบว่า

1. ระดับภาวะผู้นำทางการเมืองของผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบล โดยรวม อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.51$)

2. ผลการเปรียบเทียบภาวะผู้นำทางการเมืองของผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบล จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล พบว่า ประชาชนที่มี เพศ อายุ การศึกษา อาชีพ และรายได้ต่างกัน ภาวะผู้นำทางการเมืองแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 จึงยอมรับสมมติฐานการวิจัย

3. ภาวะผู้นำทางการเมืองตามแนวสังคหัตถุธรรมของผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบล โดยการประยุกต์ตามหลักสังคหัตถุธรรม 4 เป็นแนวทางสำคัญที่ช่วยเสริมภาวะผู้นำทางการเมืองให้เกิดการยอมรับและความร่วมมือจากประชาชน และสามารถบริหารงานท้องถิ่นอย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน ได้แก่ (1) ทาน ผู้นำมีจิตสาธารณะ เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ (2) ปิยวาจา สื่อสารด้วยถ้อยคำสุภาพ รับฟังความคิดเห็น

ของประชาชน (3) อรรถจริยา ปฏิบัติงานเพื่อประโยชน์ของชุมชนอย่างจริงจัง (4) สมนัตตตา วางตนเสมอภาค ไม่เลือกปฏิบัติ

คำสำคัญ: ภาวะผู้นำทางการเมือง; สังคหัตถุธรรม; ผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบล

Abstract

This research aims to: (1) investigate the level of political leadership among Chief Executives of Sub-district Administrative Organizations (SAOs) in Nong Bua Daeng District, Chaiyaphum Province; (2) compare the political leadership of these executives, classified by personal factors; and (3) propose a political leadership model based on the Sanghahavatthudhamma for these executives. The mixed-methods approach was employed for this study. The quantitative data were collected from some sample of 399 participants by using questionnaires. The statistical analysis of these data involved by calculating the frequency, the percentage, the mean, and the standard deviation by hypothesis testing. The qualitative data were gathered through in-depth interviews with 10 key informants, and the resulting data were analyzed using descriptive analysis.

The results found that:

1. The overall level of political leadership among Chief Executives of Subdistrict Administrative Organizations, was at the high level ($\bar{X} = 3.51$).

2. The comparison of the political leadership styles of subdistrict administrative organization executives, categorized by personal factors was revealed that people with the different genders, ages, education levels, occupations, and incomes exhibit the significantly different political leadership styles at the 0.05 statistical significance level; therefore, the research hypothesis is accepted.

3. The political leadership based on the administrators, principles of Sanghahavatthudhamma (principles of social harmony) in sub-district administrative organization through the applied four principles of Sanghahavatthudhamma, was the key approach to enhance the political leadership and fosters the acceptance and cooperation with the publics, including to effectively and sustainably manage the local affairs. Therefore, all of the leaders should possess; (1) the generosity: they should have a public-spirited attitude and the generous power; (2) the pleasant speech by communicating with the polite action and language and listening to the reasons of the people. (3) Atthachariya was meant to

perform some duties for the benefit of the community with genuine sincerity. (4) Samanattata was meant to equally treat for everyone without discrimination.

Keywords: Political Leadership; Sangahavattthudhamma; Administrators in the Subdistrict Administration

บทนำ

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยบัญญัติไว้ว่า การจัดการปกครองส่วนท้องถิ่นตามวิธีการและรูปแบบองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่กฎหมายบัญญัติไว้ จะคำนึงถึงเจตนารมณ์ของประชาชนในท้องถิ่นและความสามารถในการปกครองตนเองด้านรายได้ จำนวนและความหนาแน่นของประชากร พื้นที่ที่ต้องรับผิดชอบประกอบกัน (สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, 2560)

องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) มีฐานะเป็นนิติบุคคล เป็นองค์กรภาครัฐที่จัดตั้งตามหลักการกระจายอำนาจ แบ่งเป็น 2 รูปแบบ คือ รูปแบบทั่วไป มี 3 ประเภท ได้แก่ องค์การบริหารส่วนจังหวัด (อบจ.) เทศบาล และองค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) และรูปแบบพิเศษ ได้แก่ กรุงเทพมหานคร และเมืองพัทยา อันเป็นหลักการที่รัฐมอบอำนาจการปกครองบางส่วนให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการจัดทำบริการสาธารณะ เพื่อตอบสนองความต้องการหรือแก้ไขปัญหาความเดือดร้อนของประชาชนในท้องถิ่นของตน โดยกำหนดให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีบุคลากรงบประมาณ และมีอำนาจอิสระในการบริหารจัดการทั้งในด้านการพัฒนาเศรษฐกิจ การวางระบบสาธารณูปโภคและสาธารณูปการ การจัดทำบริการและสวัสดิการสังคม ภายใต้การกำกับดูแลของรัฐบาล (กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น, 2559)

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาในหัวข้องานวิจัยเรื่อง “ภาวะผู้นำทางการเมืองของผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบล” เพื่อศึกษาระดับ เพื่อเปรียบเทียบ และนำเสนอเกี่ยวกับ “ภาวะผู้นำทางการเมืองของผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลในอำเภอหนองบัวแดง” มีความสำคัญต่อการพัฒนาผู้นำ การบริหารท้องถิ่น และการยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนในระดับฐานราก และเพื่อยกระดับคุณภาพผู้นำท้องถิ่นจะช่วยสะท้อนว่าผู้นำท้องถิ่นมีคุณธรรมและจริยธรรมในการบริหารมากน้อยเพียงใด เพื่อพัฒนาการเมืองการปกครองท้องถิ่นอย่างยั่งยืน ตามแนวสังคหวัตถุธรรม 4 ได้แก่ 1) ทาน การให้ปัน 2) ปิยวาจา ใช้คำพูดที่น่ายรัก 3) อัตถจริยา ประพฤติประโยชน์ 4) สมานัตตตา วางตัวเหมาะสม ซึ่งเป็นหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่สอดคล้องกับบริบทสังคมไทย นำมาเป็นกรอบวิเคราะห์ภาวะผู้นำ จะช่วยส่งเสริมการเมืองท้องถิ่นที่มีคุณธรรม โปร่งใส และยั่งยืน ไม่ยึดติดกับอำนาจหรือผลประโยชน์ส่วนตน

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับภาวะผู้นำทางการเมืองของผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลในอำเภอหนองบัวแดง จังหวัดชัยภูมิ

2. เพื่อเปรียบเทียบภาวะผู้นำทางการเมืองของผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลในอำเภอหนองบัวแดง จังหวัดชัยภูมิ โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล
3. เพื่อนำเสนอภาวะผู้นำทางการเมืองตามแนวสังคหัตถุธรรมของผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลในอำเภอหนองบัวแดง จังหวัดชัยภูมิ

สมมติฐานการวิจัย

1. ประชาชนที่มีเพศต่างกัน มีความคิดเห็นต่อภาวะผู้นำทางการเมืองของผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลในอำเภอหนองบัวแดง จังหวัดชัยภูมิ แตกต่างกัน
2. ประชาชนที่มีอายุต่างกัน มีความคิดเห็นต่อภาวะผู้นำทางการเมืองของผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลในอำเภอหนองบัวแดง จังหวัดชัยภูมิ แตกต่างกัน
3. ประชาชนที่มีการศึกษาต่างกัน มีความคิดเห็นต่อภาวะผู้นำทางการเมืองของผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลในอำเภอหนองบัวแดง จังหวัดชัยภูมิ แตกต่างกัน
4. ประชาชนที่มีอาชีพต่างกัน มีความคิดเห็นต่อภาวะผู้นำทางการเมืองของผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลในอำเภอหนองบัวแดง จังหวัดชัยภูมิ แตกต่างกัน

การทบทวนวรรณกรรม

การวิจัยเรื่องภาวะผู้นำทางการเมืองตามแนวสังคหัตถุธรรมของผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลในอำเภอหนองบัวแดง จังหวัดชัยภูมิ ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

1) หลักสังคหัตถุ 4

หลักสังคหัตถุ 4 หมายถึง หลักธรรมที่ใช้ยึดเหนี่ยวและผูกใจบุคคลในสังคม ประกอบด้วย ทาน คือ การให้ ปิยวาจา คือ การพูดจาไพเราะ อตถจริยา คือ การประพฤติตนให้เกิดประโยชน์ และสมานัตตตา คือ การวางตนเสมอภาคและสม่ำเสมอ ซึ่งเป็นหลักธรรมที่ช่วยสร้างความสามัคคีและความสัมพันธ์อันดีในสังคม (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต), 2556)

2) แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับภาวะผู้นำทางการเมือง

ผู้นำทางการเมืองที่พึงประสงค์ของคนในสังคมทั่วไป โดยเฉพาะอย่างยิ่งในประเทศกำลังพัฒนาที่ต้องการพัฒนาเศรษฐกิจให้มีความเจริญก้าวหน้า เป็นประโยชน์ต่อคนส่วนใหญ่ มีระบบสังคมที่คนอยู่ได้อย่างมีความสุข มีความเอื้ออาทรต่อกัน และที่สำคัญคือ ระบบการเมืองที่คนมีสิทธิมีเสียง มีสิทธิเสรีภาพ มีรัฐบาลมาจากการเลือกตั้ง อารังไว้ซึ่งหลักนิติธรรม และที่สำคัญที่สุดเป็นสังคมที่มนุษย์จะปลอดจากความจนและความเขลา และสามารถดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างมีศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ (ลิขิต อีรีเวคิน, 2567) ผู้นำทางการเมือง คือ บุคคลซึ่งถือครองตำแหน่งที่เด่นที่สุดเกี่ยวกับการใช้ อำนาจหน้าที่ (Authority) ในโครงสร้างอำนาจของรัฐและพวกเขาเหล่านี้สามารถกำหนด (Outcome) ของกระบวนการการตัดสินใจได้ (Elgie, Robert, 1984)

3) แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

องค์การบริหารส่วนตำบลเป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่ได้รับการยกฐานะมาจากสภาตำบลตามพระราชบัญญัติสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ. 2537 มีหลักเกณฑ์ในการจัดตั้งองค์การบริหารส่วนตำบลไว้ในมาตรา 40 (คณะกรรมการการปกครอง, 2557)

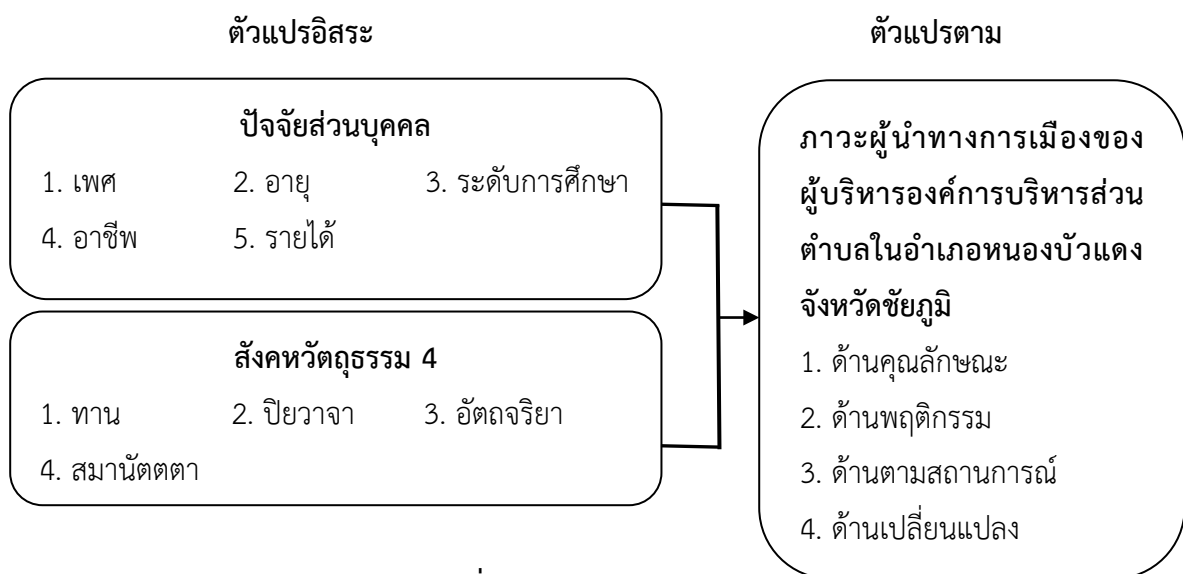
การปกครองท้องถิ่นที่รัฐบาลกลางให้อำนาจหรือกระจายอำนาจให้ประชาชนในท้องถิ่นเพื่อเปิดโอกาสให้ประชาชนในท้องถิ่นได้มีอำนาจในการปกครองตนเองร่วมกันโดยจะมีองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ซึ่งประกอบด้วยตัวแทนของประชาชนในท้องถิ่นเข้ามาทำหน้าที่ในการปกครองท้องถิ่นดำเนินการตามเจตนารมณ์ตามความต้องการและปัญหาของท้องถิ่นเป็นสำคัญแต่ยังคงอยู่ภายใต้การกำกับดูแลของรัฐบาลกลาง (บัญญัติ พุ่มพันธ์, 2551)

ภาวะผู้นำทางการเมืองของผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบล มีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีการใช้ในการพัฒนาชุมชน สังคม และประเทศชาติให้เกิดความมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน ดังนี้ (1) ด้านคุณลักษณะ ภาวะผู้นำควรมีคุณธรรมจริยธรรมในการปกครอง (2) ด้านพฤติกรรม ภาวะผู้นำควรช่วยเหลือสังคม ควรมีความรักความเมตตาต่อประชาชน (3) ด้านตามสถานการณ์ ภาวะผู้นำควรมีความกล้าหาญ กล้าคิด กล้าตัดสินใจ ควรรู้จักการปรับตัวให้ทันยุคทันสมัย และ (4) ด้านการเปลี่ยนแปลง ภาวะผู้นำควรเปลี่ยนแปลงพัฒนาชุมชนให้เจริญขึ้น (พระครูสุวรรณจันทรังษี (คำมู โคตรโนนกอก), 2567)

สรุปได้ว่า ภาวะผู้นำทางการเมืองตามแนวสังคหัตถุธรรม มีความจำเป็นอย่างยิ่งสำหรับผู้ปกครองเพื่อเป็นแบบอย่างแก่ผู้ตาม และผู้นำจำเป็นจะต้องเป็นผู้มีคุณธรรมจริยธรรม คือ เป็นคนดีนั่นเอง โดยการนำหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนามาช่วยในการพัฒนาชุมชน สังคม และประเทศชาติ

กรอบแนวคิดการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยศึกษาเรื่อง ภาวะผู้นำทางการเมืองตามแนวสังคหัตถุธรรมของผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลในอำเภอหนองบัวแดง จังหวัดชัยภูมิ จากการทบทวนแนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยสังเคราะห์เป็นกรอบแนวคิดในการวิจัยโดยสรุปที่มาของแต่ละตัวแปรดังนี้

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นประชาชนอายุ 18 ปีบริบูรณ์ขึ้นไปจำนวน 81,092 คน อยู่ในอำเภอหนองบัวแดง จังหวัดชัยภูมิ

กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ประชาชนผู้ที่มีอายุ 18 ปีบริบูรณ์ขึ้นไปซึ่งอาศัยอยู่ในอำเภอหนองบัวแดง จังหวัดชัยภูมิ โดยกำหนดพื้นที่ศึกษาเฉพาะ 7 องค์การบริหารส่วนตำบล จำนวน 81,092 คน จากการคำนวณหาจำนวนกลุ่มตัวอย่างโดยใช้สูตรของทาโรยามาเน (Taro Yamane, 1973) จำนวน 399 คน ที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 95 และระดับความคลาดเคลื่อนร้อยละ 5

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ผู้วิจัยทำการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 10 รูปหรือคน โดยแบ่งออกเป็น 4 กลุ่ม 1) พระสงฆ์ฆาติการ จำนวน 1 รูป 2) ผู้ปฏิบัติงานด้านรัฐศาสตร์ จำนวน 2 คน 3) ผู้ปกครองท้องที่ จำนวน 2 คน 4) ตัวแทนประชาชน จำนวน 4 คน 2) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเชิงคุณภาพ ได้แก่ แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างการวิจัยเชิงคุณภาพ วิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหาเชิงพรรณนา (Descriptive Content Analysis)

เครื่องมือและวิธีการที่ใช้ในการศึกษา

แบบสอบถามเกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้ แบบสอบถามเกี่ยวกับภาวะผู้นำทางการเมืองของผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบล ในอำเภอหนองบัวแดง จังหวัดชัยภูมิ ตามหลักสังคหัตถุธรรม 4 ด้าน จำนวน 20 ข้อ และแบบสอบถามเกี่ยวกับภาวะผู้นำทางการเมืองของผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลในอำเภอหนองบัวแดง จังหวัดชัยภูมิ 4 ด้าน จำนวน 20 ข้อ โดยนำข้อมูลมาสรุปประเด็นจากการวิเคราะห์ สังเคราะห์มาจัดทำเป็นข้อคำถามในแบบสอบถาม จำแนกตามตัวแปรทั้ง 8 ตัวแปร รวมข้อคำถามทั้งสิ้น 40 ข้อคำถาม ภายใต้คำแนะนำของอาจารย์ที่ปรึกษา แล้วนำเสนอผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 คน จากนั้น นำมาหาค่าดัชนีความสอดคล้องตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย โดยใช้เทคนิค IOC (Index of Item Objective Congruence) พิจารณาจากค่า IOC มากกว่า 0.60 ขึ้นไปได้ค่าดัชนีความสอดคล้องตั้งแต่ 0.80 ถึง 1.00 และหาความเชื่อมั่นของเครื่องมือ (Reliability) นำแบบสอบถามที่ปรับปรุงแก้ไขแล้วไปทดลองใช้ (Try out) กับประชากรที่มีลักษณะใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยจำนวน 30 ชุด เพื่อหาค่าความเชื่อมั่นของแบบประเมินด้วยวิธีการหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's Alpha Coefficient) โดยเครื่องมือการวิจัยได้ค่าของแบบสอบถามเท่ากับ 0.964

การเก็บรวบรวมข้อมูล

1. ขอนหนังสือจากผู้อำนวยการหลักสูตรรัฐศาสตรมหาบัณฑิต วิทยาลัยสงฆ์ชัยภูมิ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เพื่อขอความอนุเคราะห์ในการตอบแบบสอบถามจากประชาชนในพื้นที่
2. นำแบบสอบถามฉบับสมบูรณ์ไปเก็บข้อมูลกับประชาชนในพื้นที่ที่เป็นกลุ่มตัวอย่างจำนวน 399 ชุด
3. นำข้อมูลที่ได้ไปวิเคราะห์และประมวลผลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์

การวิเคราะห์ข้อมูล

สถิติพรรณนา (Descriptive Statistics) อธิบายลักษณะทั่วไปของกลุ่มและพรรณนาอธิบายลักษณะทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง สถิติอนุมาน (Inferential Statistics) ทดสอบสมมติฐาน เพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นของประชาชนต่อภาวะผู้นำทางการเมืองของผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลในอำเภอหนองบัวแดง จังหวัดชัยภูมิ โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล สถิติที่ใช้คือการทดสอบค่าที (t-test) ในกรณีตัวแปรอิสระสองกลุ่ม การทดสอบค่าเอฟ (F-test) ด้วยการวิเคราะห์การแปรปรวนทางเดียว (One Way ANOVA) สำหรับตัวแปรอิสระตั้งแต่สามกลุ่มขึ้นไป หากพบว่ามีความแตกต่างกันจะเปรียบเทียบความแตกต่างค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ ด้วยวิธีผลต่างเป็นสำคัญน้อยที่สุด (Least Significant Difference : LSD) และการวิเคราะห์หาค่าเฉลี่ย () และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) แล้วนำเสนอในรูปตารางประกอบ การบรรยาย

ผลการวิจัย

1. ระดับภาวะผู้นำทางการเมืองของผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลในอำเภอหนองบัวแดง จังหวัดชัยภูมิ

ตารางที่ 1 ระดับภาวะผู้นำทางการเมืองตามแนวสังคหัตถุธรรมของผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลในอำเภอหนองบัวแดง จังหวัดชัยภูมิ โดยรวม

ภาวะผู้นำทางการเมืองของผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบล	ระดับการปฏิบัติ		
	$\bar{X}$	S.D.	การแปลผล
1. ด้านคุณลักษณะ	3.37	0.68	ปานกลาง
2. ด้านพฤติกรรม	3.49	0.72	ปานกลาง
3. ด้านตามสถานการณ์	3.56	0.76	มาก
4. ด้านเปลี่ยนแปลง	3.63	0.92	มาก
โดยรวม	3.51	0.54	มาก

จากตารางที่ 1 ระดับภาวะผู้นำทางการเมืองตามแนวสังคหัตถุธรรมของผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบล โดยรวม อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.51$, S.D.=0.54) ด้านเปลี่ยนแปลง มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\bar{X}=3.63$, S.D.=0.92) และด้านคุณลักษณะ มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ($\bar{X}=3.37$, S.D.=0.68)

2. ผลการเปรียบเทียบภาวะผู้นำทางการเมืองของผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลในอำเภอหนองบัวแดง จังหวัดชัยภูมิ จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล ดังนี้

2.1 ระดับความคิดเห็นของประชาชนต่อภาวะผู้นำทางการเมืองตามแนวสังคหัตถุธรรมของผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลในอำเภอหนองบัวแดง จังหวัดชัยภูมิ จำแนกตามเพศ โดยรวม แตกต่างกัน

อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ยกเว้นด้านเปลี่ยนแปลงแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

2.2 ระดับความคิดเห็นของประชาชนต่อภาวะผู้นำทางการเมืองตามแนวสังคหัตถุธรรมของผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลในอำเภอหนองบัวแดง จังหวัดชัยภูมิ จำแนกตามอายุ โดยรวมและรายด้านแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

2.3 ระดับความคิดเห็นของประชาชนต่อภาวะผู้นำทางการเมืองตามแนวสังคหัตถุธรรมของผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลในอำเภอหนองบัวแดง จังหวัดชัยภูมิ จำแนกตามการศึกษา โดยรวม แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ยกเว้นด้านเปลี่ยนแปลงแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

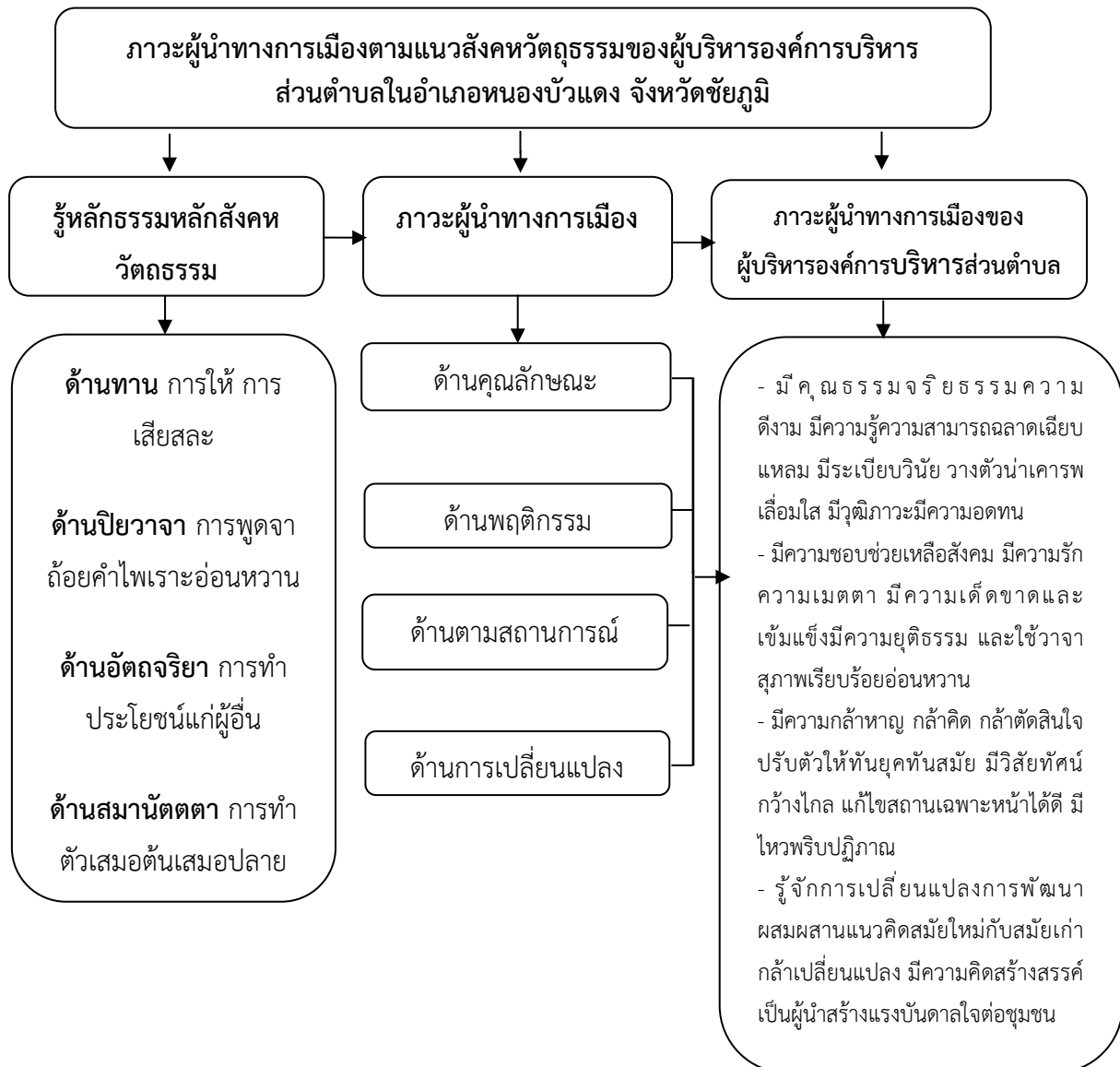
2.4 ระดับความคิดเห็นของประชาชนต่อภาวะผู้นำทางการเมืองตามแนวสังคหัตถุธรรมของผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลในอำเภอหนองบัวแดง จังหวัดชัยภูมิ จำแนกตามอาชีพ โดยรวมและรายด้านแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

2.5 ระดับความคิดเห็นของประชาชนต่อภาวะผู้นำทางการเมืองตามแนวสังคหัตถุธรรมของผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลในอำเภอหนองบัวแดง จังหวัดชัยภูมิ จำแนกตามรายได้ โดยรวมและรายด้านแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

3. การนำเสนอภาวะผู้นำทางการเมืองตามแนวสังคหัตถุธรรมของผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลในอำเภอหนองบัวแดง จังหวัดชัยภูมิ จากการศึกษาเอกสารและการสัมภาษณ์ พบว่า ดังนี้ 1) ด้านทาน การให้การเสวยสละ ผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบล ควรช่วยเหลือสงเคราะห์ประชาชนอย่างทั่วถึง ไม่เลือกปฏิบัติ โดยเฉพาะผู้ที่ด้อยโอกาส ผู้สูงอายุ ผู้พิการ หรือผู้ประสบภัยต่างๆ 2) ด้านปิยวาจา การพูดจาถ้อยคำไพเราะ อ่อนหวาน สุภาพ มีเหตุผล และให้เกียรติผู้ฟัง การใช้คำพูดที่สุภาพ เพื่อเป็นการสื่อสารที่สร้างความเข้าใจ ความไว้วางใจ ซึ่งเป็นหัวใจสำคัญในการบริหารงานราชการท้องถิ่นให้ประสบความสำเร็จและมีประสิทธิภาพ 3) ด้านอัตถจริยา การทำประโยชน์แก่ผู้อื่น ควรลงมือทำประโยชน์เพื่อส่วนรวมอย่างแท้จริง ทั้งในด้านการพัฒนาคุณภาพชีวิต การสร้างโอกาสทางเศรษฐกิจ การดูแลโครงสร้างพื้นฐาน ซึ่งจะนำไปสู่การพัฒนาท้องถิ่นที่ยั่งยืน 4) ด้านสมานัตตตา การทำตัวเสมอต้นเสมอปลาย การประพฤติปฏิบัติตนสม่ำเสมอ และมีความเสมอภาคกับทุกคน ยุติธรรม ความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน และความยุติธรรมในชุมชน ซึ่งจะนำไปสู่ภาวะผู้นำทางการเมืองที่เข้มแข็งและยั่งยืน

องค์ความรู้ใหม่

ผู้วิจัยได้สรุปองค์ความรู้ (Body of knowledge) ที่ได้จากการศึกษาเรื่อง “ภาวะผู้นำทางการเมืองตามแนวสังคหัตถุธรรมของผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลในอำเภอหนองบัวแดง จังหวัดชัยภูมิ” สังเคราะห์แบบสอบถามและการสัมภาษณ์ สรุปเพื่อไปใช้ประโยชน์ได้จริง ดังต่อไปนี้

ภาพที่ 2 แสดงองค์ความรู้ใหม่

อภิปรายผลการวิจัย

1. ระดับภาวะผู้นำทางการเมืองของผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลในอำเภอหนองบัวแดง จังหวัดชัยภูมิ โดยรวม อยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า ผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลมีความใกล้ชิดกับประชาชนในพื้นที่ เข้าใจสภาพปัญหาและความต้องการของชุมชนอย่างแท้จริง ทำให้มีทักษะด้านภาวะผู้นำ การประสานงาน และการบริหารความขัดแย้งในระดับชุมชนได้ดี สะท้อนให้เห็นถึงศักยภาพในการบริหารจัดการท้องถิ่นและความสามารถในการขับเคลื่อนการพัฒนาชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพได้สอดคล้องกับงานวิจัยของ (พระเมธี สิริปิณฑโย (วังใน), 2564) เรื่อง ภาวะผู้นำทางการเมืองตามหลักพุทธธรรมของผู้ปกครองท้องถิ่นตำบลป่าเมต อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่ พบว่า

ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับภาวะผู้นำทางการเมืองของผู้ปกครองท้องถิ่นในตำบลป่าเมต อำเภอมืองแพร่ จังหวัดแพร่ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากทุกด้าน

2. การเปรียบเทียบความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อภาวะผู้นำทางการเมืองตามแนวสังคหัตถุธรรมของผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลในอำเภอนองบัวแดง จังหวัดชัยภูมิ จำแนกตามเพศ พบว่าประชาชนที่มีเพศต่างกัน มีความคิดเห็นต่อภาวะผู้นำทางการเมืองของผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลในอำเภอนองบัวแดง จังหวัดชัยภูมิ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าประชาชนแต่ละเพศมีบทบาททางสังคม ประสบการณ์ชีวิต และมุมมองต่อการเมืองแตกต่างกัน ส่งผลต่อการรับรู้และการประเมินภาวะผู้นำทางการเมืองไม่เหมือนกัน อีกทั้งความคาดหวังต่อคุณลักษณะผู้นำและการบริหารงานของผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลในแต่ละเพศแตกต่างกัน สอดคล้องกับงานวิจัยของโสภณ สุพงษ์ (2565) ได้ศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมทางการเมืองในการเลือกตั้งทั่วไปของประชาชนในเทศบาล ตำบลกันทรอม อำเภอนายูง จังหวัดศรีสะเกษ ผลการวิจัยพบว่า เพศที่ต่างกัน การมีส่วนร่วมทางการเมืองในการเลือกตั้งทั่วไปมีความคิดเห็นแตกต่างกัน

3. การเปรียบเทียบความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อภาวะผู้นำทางการเมืองตามแนวสังคหัตถุธรรมของผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลในอำเภอนองบัวแดง จังหวัดชัยภูมิ จำแนกตามอายุ พบว่าประชาชนที่มีอายุต่างกัน มีความคิดเห็นต่อภาวะผู้นำทางการเมืองของผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลในอำเภอนองบัวแดง จังหวัดชัยภูมิ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าประชาชนที่มีช่วงอายุต่างกันย่อมมีประสบการณ์ชีวิต ประสบการณ์ทางการเมือง และบริบททางสังคมที่แตกต่างกัน ส่งผลต่อการรับรู้และการประเมินภาวะผู้นำทางการเมืองของผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลตามแนวสังคหัตถุธรรมแตกต่างกันไป สอดคล้องกับงานวิจัยของ (พระครูสุวรรณจันทรังษี (คำมุกโคตรโนนกอก), 2567) ได้ศึกษาเรื่อง การบูรณาการหลักพรหมวิหารธรรมเพื่อส่งเสริมภาวะผู้นำทางการเมืองของผู้ปกครองท้องถิ่นในอำเภอนองบัวแดง จังหวัดชัยภูมิ ผลการวิจัยพบว่า ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อภาวะผู้นำทางการเมืองของผู้ปกครองท้องถิ่นในอำเภอนองบัวแดง จังหวัดชัยภูมิ พบว่า ประชาชนที่มีอายุต่างกัน มีความคิดเห็นต่อภาวะผู้นำทางการเมืองของผู้ปกครองท้องถิ่นในอำเภอนองบัวแดง จังหวัดชัยภูมิ แตกต่างกัน

4. การเปรียบเทียบความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อภาวะผู้นำทางการเมืองตามแนวสังคหัตถุธรรมของผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลในอำเภอนองบัวแดง จังหวัดชัยภูมิ จำแนกตามการศึกษา พบว่าประชาชนที่มีการศึกษาต่างกัน มีความคิดเห็นต่อภาวะผู้นำทางการเมืองของผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลในอำเภอนองบัวแดง จังหวัดชัยภูมิ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าประชาชนที่มีระดับการศึกษาต่างกันย่อมมีพื้นฐานความรู้ ความเข้าใจทางการเมือง การบริหารงานภาครัฐ และหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาแตกต่างกัน สอดคล้องกับงานวิจัยของ (คณาพงษ์ พึ่งมี, 2559) ได้ศึกษาเรื่อง ภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหารสถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย ผลการวิจัยพบว่า ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหารสถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล บุคคลากรที่มีระดับการศึกษาที่ต่างกัน

มีความคิดเห็นเรื่องภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหารสถาบันวิจัย วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย โดยภาพรวมแตกต่างกัน

5. การเปรียบเทียบความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อภาวะผู้นำทางการเมืองตามแนวสังคหวัตถุธรรมของผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลในอำเภอหนองบัวแดง จังหวัดชัยภูมิ จำแนกตามอาชีพ พบว่า ประชาชนที่มีอาชีพต่างกัน มีความคิดเห็นต่อภาวะผู้นำทางการเมืองของผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลในอำเภอหนองบัวแดง จังหวัดชัยภูมิ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า เนื่องจากประชาชนมีบทบาทหน้าที่ สภาพการทำงาน รายได้ และประสบการณ์ทางสังคมที่แตกต่างกัน ส่งผลต่อมุมมอง ความคาดหวัง และการประเมินภาวะผู้นำทางการเมืองของผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลแตกต่างกันสอดคล้องกับงานวิจัยของ (พระมหาวิเศษ กนตธมโม (มั่งคั่ง), 2562) ได้ศึกษาเรื่อง บทบาทผู้นำฝ่ายปกครองในการจัดการปัญหาความขัดแย้งในชุมชน อำเภอบ้านบึง จังหวัดชลบุรี ผลการวิจัยพบว่า ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นของประชาชนต่อบทบาทผู้นำฝ่ายปกครองในการจัดการปัญหาความขัดแย้งในอำเภอบ้านบึง จังหวัดชลบุรี ประชาชนที่มีอาชีพต่างกัน มีความคิดเห็นบทบาทผู้นำฝ่ายปกครองในการจัดการปัญหาความขัดแย้งในชุมชน อำเภอบ้านบึง จังหวัดชลบุรีแตกต่างกัน

6. การเปรียบเทียบความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อภาวะผู้นำทางการเมืองตามแนวสังคหวัตถุธรรมของผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลในอำเภอหนองบัวแดง จังหวัดชัยภูมิ จำแนกตามรายได้ต่างกัน พบว่า ประชาชนที่มีรายได้ต่างกัน มีความคิดเห็นต่อภาวะผู้นำทางการเมืองของผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลในอำเภอหนองบัวแดง จังหวัดชัยภูมิ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า เนื่องจากประชาชนมีสภาพความเป็นอยู่ ความมั่นคงทางเศรษฐกิจ และความต้องการจากการบริหารงานภาครัฐแตกต่างกัน ส่งผลต่อมุมมองและการประเมินภาวะผู้นำทางการเมืองของผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลแตกต่างกัน สอดคล้องกับงานวิจัยของ (นนท์ชนันท์กรณีย์ ฝ่ายเทศ, 2563) เรื่อง คุณลักษณะผู้นำทางการเมืองท้องถิ่นที่พึงประสงค์ตามหลักสัปปริสธรรมของประชาชนในเขตเทศบาลเมืองแสนสุข จังหวัดชลบุรี ผลการวิจัยพบว่า คุณลักษณะผู้นำทางการเมืองท้องถิ่นที่พึงประสงค์ตามหลักสัปปริสธรรมของประชาชนในเขตเทศบาลเมืองแสนสุข โดยภาพรวม อยู่ในระดับมากทุกด้าน

7. การนำเสนอภาวะผู้นำทางการเมืองตามแนวสังคหวัตถุธรรมของผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลในอำเภอหนองบัวแดง จังหวัดชัยภูมิ พบว่า ผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลยึดหลักสังคหวัตถุธรรมในการบริหารงาน ได้แก่ 1) ทาน การให้ การเสียสละ 2) ปิยวาจา การใช้วาจาสุภาพ 3) ด้านอรรถจริยา การทำงานเพื่อประโยชน์ส่วนรวม 4) ด้านสมานัตตตา การวางตนอย่างเสมอภาค ทำให้ได้รับความเชื่อถือ ความศรัทธา และความร่วมมือจากประชาชนในพื้นที่ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ (กรณัฐ ระงับทุกข์, 2564) ได้ศึกษาเรื่อง การพัฒนาความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนที่มีผลต่อการเลือกตั้งทั่วไป ในกรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยพบว่า การบูรณาการตามหลักพุทธธรรมเพื่อส่งเสริมความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนที่มีผลต่อการเลือกตั้งทั่วไปในกรุงเทพมหานครตามหลักสังคหวัตถุ 4 สรุปได้ดังนี้ 1) ด้านทาน ประชาชนจะต้องคอยให้ความช่วยเหลือแนะนำตลอดจนชักชวนผู้มีสิทธิออกเสียงไปใช้สิทธิเลือกตั้ง 2) ด้านปิยวาจา ประชาชนจะต้องพูดจาด้วยถ้อยคำอันไพเราะในการแสดงความคิดเห็น

ทางการเมือง 3) ด้านอัตถจริยา ประชาชนจะต้องร่วมมือกันอำนวยความสะดวกหรือให้ความอนุเคราะห์ต่อคนในสังคมในการไปใช้สิทธิเลือกตั้ง 4) ด้านสมานัตตตา ประชาชนจะต้องปฏิบัติตามกฎระเบียบของการเลือกตั้งอย่างสม่ำเสมอ

สรุป

จากการศึกษาภาวะผู้นำทางการเมืองตามแนวสังคหวัตถุธรรมของผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลในอำเภอหนองบัวแดง พบว่า ผู้นำที่ดีต้องยึดหลักสังคหวัตถุธรรม 4 ประการ ได้แก่ ทาน การให้และการเสียสละในทุกมิติ เพื่อสร้างความไว้วางใจ ความผูกพัน และความร่วมมือจากประชาชน ปิยวาจา การสื่อสารด้วยถ้อยคำสุภาพ จริงใจ มีเหตุผล เพื่อเสริมสร้างความสัมพันธ์ที่ดี อัตถจริยา การลงมือปฏิบัติงานอย่างจริงจัง มีวิสัยทัศน์และแผนงานที่ก่อให้เกิดประโยชน์อย่างเป็นรูปธรรมต่อชุมชน สมานัตตตา การประพฤติตนเสมอต้นเสมอปลาย สร้างความเชื่อมั่นต่อผู้นำ โดยการประยุกต์ใช้หลักสังคหวัตถุธรรม ผู้นำควรมีคุณลักษณะ ด้านคุณธรรม จริยธรรม ความรู้ความสามารถ และวินัย พฤติกรรม การช่วยเหลือสังคม มีเมตตา และมีความเข้มแข็งอดทน การบริหารตามสถานการณ์ ความกล้าคิด กล้าตัดสินใจ ปรับตัวทันสมัย และมีวิสัยทัศน์กว้างไกล การเปลี่ยนแปลง การพัฒนาชุมชน ผสมผสานแนวคิดเก่า-ใหม่ และกล้าเปลี่ยนแปลงเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชน

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1.1 ด้านคุณลักษณะ ผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลควรมีคุณธรรมจริยธรรมในการปกครอง มีความรู้ความสามารถในการปกครอง มีระเบียบวินัยในการปกครอง และมีวุฒิภาวะในการปกครอง

1.2 ด้านพฤติกรรม ผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลควรมีความเด็ดขาดและเข้มแข็งผู้ปกครองท้องที่ควรมีความเมตตาต่อประชาชน มีความเด็ดขาดเข้มแข็งอดทน ใจกว้างสุภาพเรียบร้อย ความรักความเมตตาต่อประชาชน และควรมีความเด็ดขาดเข้มแข็งอดทน

1.3 ด้านตามสถานการณ์ ผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลควรมีวิสัยทัศน์กว้างไกลในการปกครอง มีไหวพริบปฏิภาณในการปกครอง ปรับตัวตามยุคสมัยได้ดี แก้ไขสถานการณ์เฉพาะหน้าได้ดี มีความกล้าหาญ กล้าคิด กล้าตัดสินใจ ปรับตัวตามยุคสมัยได้ดี มีวิสัยทัศน์กว้างไกลในการปกครอง แก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าได้ดี มีไหวพริบปฏิภาณในการปกครอง

1.4 ด้านเปลี่ยนแปลง ผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลควรผสมผสานแนวคิดสมัยใหม่กับสมัยเก่าได้อย่างกลมกลืน เป็นผู้นำสร้างแรงบันดาลใจต่อชุมชน เปลี่ยนแปลงพัฒนาชุมชนให้เจริญขึ้น เปลี่ยนแปลงพัฒนาชุมชนให้เจริญขึ้น มีความคิดสร้างสรรค์ในการพัฒนา และสร้างแรงบันดาลใจต่อชุมชน

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรทำการศึกษาวิจัยเปรียบเทียบในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นแต่ละประเภท เช่น เปรียบเทียบองค์การบริหารส่วนตำบล และเทศบาล

2.2 ควรศึกษาสภาพทั่วไปและปัญหาอุปสรรคเกี่ยวกับการคุณลักษณะภาวะผู้นำทางการเมือง เพื่อให้ได้ผู้นำที่ดีมีคุณธรรมเข้ามาปกครองบ้านเมือง

2.3 ควรศึกษาภาวะผู้นำทางการเมืองขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในยุคดิจิทัลกับการสร้างความไว้วางใจของประชาชนผ่านสื่อสังคมออนไลน์

เอกสารอ้างอิง

- กรณีฐ ระงับทุกข์. (2564). การพัฒนาความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย ที่มีผลต่อการเลือกตั้งทั่วไป ในกรุงเทพมหานคร. *วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์*, 11(3), 55–65.
- กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น. (2559). *การกล่าวหา การชี้มูลความผิดข้อทักท้วงและพฤติกรรมการกระทำ ความผิดขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ส่วนท้องถิ่น.
- คณะกรรมการการปกครอง. (2557). *ชุดความรู้เบื้องต้น เรื่อง รูปแบบการบริหารองค์กรปกครอง ส่วนท้องถิ่นของประเทศไทยและต่างประเทศ*. กรุงเทพฯ: สำนักการพิมพ์ สำนักงานเลขาธิการ วุฒิสภา.
- คณาพงษ์ พิงมี. (2559). ภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหารสถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย. *วารสารพุทธนวัตกรรมการจัดการ*, 2(2), 50–58.
- ดวงใจ ปินตามูล. (2559). การพัฒนาคุณลักษณะภาวะผู้นำมุ่งให้บริการของผู้บริหารองค์กรปกครองส่วน ท้องถิ่นในจังหวัดเพชรบูรณ์ตามแนวพุทธธรรม. *วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์*, 6(2), 199–210.
- นนท์ชนันท์กรณ์ ฝ่ายเทศ. (2563). คุณลักษณะผู้นำทางการเมืองท้องถิ่นที่พึงประสงค์ตามหลักสัปปุริสธรรม ของประชาชนในเขตเทศบาลเมืองแสนสุข จังหวัดชลบุรี. *วารสารวิชาการรัฐศาสตร์และ รัฐประศาสนศาสตร์*, 3(1), 13–22.
- บัญญัติ พุ่มพันธ์. (2551). *คู่มือการเรียนรู้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.)*. กรุงเทพฯ: มูลนิธิส่งเสริมการ ปกครองส่วนท้องถิ่น.
- พระครูสุวรรณจันทรังษี (คำมู โคตรโนนกกอก). (2567). การบูรณาการหลักพรหมวิหารธรรมเพื่อส่งเสริมภาวะ ผู้นำทางการเมืองของผู้ปกครองท้องถิ่นในอำเภอหนองบัวแดง จังหวัดชัยภูมิ. *วารสารชัยภูมิ ปริทรรศน์*, 6(3), 64–75.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต). (2556). *พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม*. กรุงเทพฯ: มหา จุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระมหาวิเศษ กนตธมโม (มั่งคั่ง). (2562). บทบาทผู้นำฝ่ายปกครองในการจัดการปัญหาความขัดแย้งใน ชุมชน อำเภอบ้านบึง จังหวัดชลบุรี. *วารสารสหวิทยาการนวัตกรรมการบริหาร*, 2(1), 19–27.
- พระเมธี สิริปัญญา (วังไฉน). (2564). ภาวะผู้นำทางการเมืองตามหลักพุทธธรรมของผู้ปกครองท้องถิ่นตำบล ป่าแมต อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่. *วารสาร มจร ไกศ์ปริทรรศน์*, 2(3), 14–22.

- โสภณ สุพงษ์. (2565). การมีส่วนร่วมทางการเมืองในการเลือกตั้งทั่วไปของประชาชนในเทศบาล ตำบลกันทรอม อำเภอขุนหาญ จังหวัดศรีสะเกษ. *วารสารสหวิทยาการนวัตกรรมปริทรรศน์*, 3(2), 12-24.
- สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร. (2560). *รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย*. กรุงเทพฯ: สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร.
- ลิขิต ธีรเวคิน. (7 ธันวาคม 2567). *ผู้นำทางการเมืองในอุดมคติ*. สืบค้นเมื่อ 30 กันยายน 2568 จาก https://mgronline.com/daily/detail/9480000168398/dec/7_12.
- ลิขิต ธีรเวคิน. (14 มีนาคม 2567). *ความเป็นผู้นำทางการเมือง*. สืบค้นเมื่อ 30 กันยายน 2568 จาก https://mgronline.com/daily/detail/9500000029811/mar/14_3_50.php.
- Elgie, Robert. (1984). *Political Leadership in Liberal Democracies*. New York: Palgrave.
- Taro Yamane. (1973). *Statistics: An Introductory Analysis*. (3rd ed.). Edition, Tokyo: Aoyama Gakuin University.

นาฬิกาพระบาลี : การออกแบบเวลาเรียนเพื่อเพิ่มความสามารถในการจดจำ ของนักเรียนบาลี ในจังหวัดชัยภูมิ

Hour of Pali Canon: The Arrangement of Study Periods for Memory Ability of Pali Students in Chaiyaphum Province

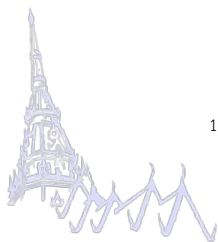
¹ณรงค์ศักดิ์ บัวอ่อน, ²พระศรีสังฆญาณมุนี ก่อบุญ, ³พระมหานรินทร์ เอ็มพันธ์,
และ⁴สุนทร ธนศิลปพิชิต

¹Narongsak Bua-on, ²Phra Srisatchyanamuni Kobun, ³PhramahaNarin Emphan,
and ⁴Sunait Thanasinlapaphichit

^{1,2,3,4}วิทยาลัยสงฆ์ชัยภูมิ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

^{1,2,3,4}Chaiyaphum Buddhist college, Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand

Email: Narong.bua@mcu.ac.th

Received December 12, 2025; Revised January 6, 2026; Accepted February 4, 2026

บทคัดย่อ

งานวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการออกแบบเวลาเรียนเพื่อเพิ่มความสามารถในการจดจำของนักเรียนบาลี พื้นที่วิจัยสำนักศาสนศึกษาบาลี และโรงเรียนพระปริยัติธรรมในจังหวัดชัยภูมิ ประชากรการวิจัย คือ นักเรียนบาลี 978 รูป กลุ่มตัวอย่าง 326 รูป เครื่องมือที่ใช้ คือ แบบสอบถามวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติพื้นฐาน ค่าเฉลี่ย (Mean) ค่าร้อยละ(Percentage) รูปแบบการวิจัยเป็นแบบผสมวิธีระหว่างเชิงปริมาณ (Quantitative Research) และเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) การวิจัยเชิงคุณภาพเครื่องมือที่ใช้ คือ แบบสัมภาษณ์เชิงลึก โดยเลือกแบบเจาะจงวิเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ผลการวิจัยพบว่า

1. องค์ความรู้ด้านการออกแบบเวลาเรียนช่วยเสริมศักยภาพและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนบาลี ได้แก่ (1) ฉันทะ สร้างบรรยากาศเรียนรู้ที่สงบ สะอาด มีแรงบันดาลใจ เช่นตกแต่งห้องเรียนด้วยคำสอนบาลี (2) วิริยะ ความเพียร คือ พลังขับเคลื่อนที่ช่วยให้ผู้เรียนสามารถจดจำได้ดีขึ้น เข้าใจลึกซึ้งไม่ย่อท้อในเส้นทางแห่งพุทธธรรม (3) จิตตะ มุ่งเน้นให้ผู้เรียนมีจิตตั้งมั่นใส่ใจในกระบวนการเรียนทุกขณะเมื่อจิตจดจ่อและมีสมาธิ ย่อมเกิดการจดจำที่แม่นยำและยั่งยืน (4) วิมังสา นำพลังแห่งปัญญาเป็นเครื่องมือในการเรียนบาลี ไม่เพียงแต่ขยันหรือมีสมาธิ ต้องรู้จักคิดวิเคราะห์ และประเมินตนเองอยู่เสมอ

2. การสร้างนวัตกรรมการเรียนโดยปรับเนื้อหาและการนำเสนอให้ทันสมัย เชื่อมโยงภาษาบาลีกับชีวิตจริง และสร้างบรรยากาศการเรียนรู้เชิงบวกที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนแสดงความคิดเห็น

3. การออกแบบเวลาเรียนช่วยให้ทราบถึงระดับความสำเร็จและประสิทธิผลของเวลาทั้งการเรียน การทบทวน และการพักผ่อน เพื่อนำข้อมูลที่ได้ไปพัฒนารูปแบบการบริหารเวลาให้เหมาะสมยิ่งขึ้น

คำสำคัญ: นาฬิกาพระบาลี; การออกแบบเวลาเรียน; นักเรียนบาลี; การจดจำ

Abstract

This research aimed to study the design of class schedules to enhance the memorization ability of Pali students. The research area was included the Pali religious education centers and the Buddhist monastic schools in Chaiyaphum province. The research population consisted of 978 Pali students, with the sample size of 326 students. The research instrument was some questionnaires and data were analyzed by using the basic statistics such as the mean and the percentage. The research design employed the mixed-methods approach, combining the quantitative and qualitative research which was used in-depth interviews with the purposive sampling, and the analyzed data, according to the research objectives.

The research results were found that:

1. The knowledge act of the learning time design implemented the potency and success in studying of the Pali students as follows: (1) Chanda or Will creates the peaceful, clean and aspiring atmosphere of learning such as arranging the classrooms with the Pali lessons. (2) Viriya or Effort is the energy to make the students able to memorize better, deeply understand and encouraged the students in the Buddha dhamma studies. (3) Citta or Thoughtfulness makes the students always interested in and focus on the learning process. When they had the concentration and mindfulness, they could have the exact and the long lasting memory. (4) Vimamsa or Investigation leads all knowledge in learning Pali not only through diligence and mindfulness, but also thinking, analyzing and always self-assessing as well.

2. Creating the innovative learning experiences by updating the modern content and presentation, connecting with the Pali language in the real life, and building the positive learning environment that allows learners to express their opinions.

3. Setting or managing of the learning time helps assess the learning levels and the effective success when the learning time, review and resting in order to take the data to better develop the learning time management.

Keywords: Pali Canon; Setting the Learning Time; Pali Students; Memory

บทนำ

การศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีนี้ คณะสงฆ์ซึ่งมีหน้าที่รับผิดชอบในความเสื่อมและความเจริญของพระพุทธศาสนา นับตั้งแต่ยุคอดีตเป็นต้นมาต่างก็ถือเอาเป็นภาระธุระ ที่จะต้องส่งเสริมทำนุบำรุงพระปริยัติธรรม คณะสงฆ์ของประเทศไทยได้ดำเนินการจัดการศึกษาเรื่อยมาเป็นลำดับมีระบบการและระเบียบการอันเกี่ยวข้องกับการศึกษาที่รัดกุม เป็นการศึกษาที่อยู่ภายใต้พระบรมราชูปถัมภ์ มีผลของการศึกษาเป็นที่ยอมรับของประชาชนโดยทั่วไป มีเกียรติประวัติ และเกียรติภูมิที่ผู้ศึกษาได้รับอย่างสูงส่งและถือเป็นการศึกษา ของคณะสงฆ์โดยเฉพาะมีจุดมุ่งหมายเพื่อผลิตบุคลากรของพระศาสนา เพื่อรับใช้พระศาสนา (พระธรรมปัญญาภรณ์ (สุชาติ ธรรมรัตน์), 2549) เพราะการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีเป็นหัวใจของการศึกษาของคณะสงฆ์ที่มีผลต่อความมั่นคงแห่งพระพุทธศาสนา ซึ่งความเจริญงอกงามทั้งหลายจะพึงเกิดขึ้นได้ก็ด้วยอาศัยการศึกษาเล่าเรียนที่ถูกทาง การศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี จึงถือได้ว่าเป็นบันไดขั้นต้นแห่งการยังพระพุทธศาสนาให้งอกงาม เนื่องจากพระปริยัติสัทธรรม คือ พระไตรปิฎก อรรถกถา ฎีกา และอื่น ๆ ล้วนบรรจุอยู่ในคัมภีร์ที่จารึกเป็นภาษาบาลีทั้งสิ้น ภาษาบาลีจึงได้ชื่อว่า เป็นภาษาที่รักษาหลักธรรมวินัยของพระพุทธศาสนาไว้ได้อย่างสมบูรณ์ ถ้าหากพระไตรปิฎก อรรถกถา ฎีกา และอื่น ๆ ซึ่งเป็นภาษาบาลีถูกทอดทิ้ง ไม่มีใครศึกษาเล่าเรียน การศึกษาพระธรรมวินัยก็มีโอกาสที่จะคลาดเคลื่อนผิดเพี้ยนไปจากต้นฉบับ (พระเทพเมธาจารย์ (เจ้า ฐิตบุญโญ), 2545) และเมื่อการศึกษาเกิดความผิดพลาดคลาดเคลื่อนก็จะเป็นเหตุให้พระศาสนาเสื่อมสูญไปอย่างแน่นอน ภาษาบาลีจึงมีความสำคัญในฐานะเป็นภาษาที่พระพุทธเจ้าทรงเลือกใช้เทศนาโปรดเวไนยสัตว์ให้ได้บรรลุธรรมผลและนิพพาน และเป็นภาษาที่

พระอรหันต์ทั้งหลายใช้ทรงจำเพื่อถ่ายทอดพระพุทธพจน์ ดังพระบาลีที่ว่า พุทธวจน ปาเลตติ ปาลี (ภาษา) อันว่าภาษาใด ย่อมรักษาไว้ซึ่งพระพุทธวจนะ เพราะเหตุนี้ อันว่าภาษานั้นชื่อว่า ปาลี ด้วยเหตุที่ภาษาบาลีเป็นภาษาที่รักษาไว้ซึ่งพระพุทธวจนะ ทำให้สำนักเรียนและสำนักศาสนศึกษาต่าง ๆ พยายามที่จะธำรงไว้ซึ่งการจัดการเรียนการสอน พระปริยัติธรรมแผนกบาลีไว้ให้มากที่สุด (สุรเชษฐ์ ทองมัน, 2548)

จังหวัดชัยภูมิ มีสำนักเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลีซึ่งมีการจัดการศึกษาอยู่ในรูปแบบของสำนักศาสนศึกษานักธรรมและบาลี และโรงเรียนพระปริยัติธรรม ในจังหวัดชัยภูมิ รวมจำนวน 9 แห่ง อย่างไรก็ตาม การจัดการเรียนการสอนพระปริยัติธรรมแผนกบาลีของจังหวัดชัยภูมิ ได้กระจายไปยังสำนักต่าง ๆ เป็นเอกภาพ เมื่อเป็นเช่นนี้ ทำให้การเรียนการสอนแตกต่างกันออกไป แม้จะใช้หลักสูตรเดียวกันก็ตาม ทั้งยังมีผู้สนใจเข้ารับการศึกษาน้อยลง และนอกจากนี้ สาเหตุที่ทำให้การศึกษาแผนกนี้ไม่ได้รับความสนใจจากผู้เรียนเหมือนในอดีตที่ผ่านมา ก็เพราะปัจจุบันการศึกษาของคณะสงฆ์ได้เปิดกว้างให้โอกาสแก่ผู้เรียน ซึ่งผู้เรียนสามารถเรียนได้ตามใจชอบ ทำให้การจัดการศึกษาด้านพระปริยัติธรรมแผนกบาลีในปัจจุบันไม่ได้รับการตอบสนองที่ดีจากพระภิกษุ สามเณร รวมไปถึงประชาชนซึ่งเป็นผู้ปกครอง เพราะการศึกษภาษาบาลีเป็นเรื่องที่ยากยิ่ง เป็นเหตุให้ผู้ที่ต้องการจะเข้าศึกษาลดน้อยลง และการที่จะหาครูสอนผู้ที่มีความรู้ความสามารถในการสอน ก็ดูจะเป็นเรื่องลำบาก ส่งผลต่อการบริหารจัดการภายในโรงเรียน เป็นเหตุให้บางโรงเรียนขาดประสิทธิภาพขาดผู้เรียนผู้สอน และขาดกำลังสนับสนุนด้านปัจจัยหลาย ๆ ด้าน

เช่น เงินทุนเป็นปัจจัยสำคัญในการขับเคลื่อนการจัดการเรียนการสอนให้ดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพจากการจัดการศึกษาในโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลีจำเป็นต้องอาศัยทรัพยากรหลายด้าน ไม่ว่าจะเป็นค่าจัดการเรียนการสอน ค่าตอบแทนครูอาจารย์ ค่าวัสดุอุปกรณ์การเรียนการสอน ตลอดจนการพัฒนาสื่อและกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ จึงส่งผลให้การบริหารจัดการศึกษาเป็นไปด้วยความยากลำบาก เหตุดังกล่าวจึงเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อการดำเนินงานของโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี และเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาคุณภาพการเรียนการสอนให้ก้าวหน้าอย่างเต็มศักยภาพ (กรมการศาสนา, 2539)

จากการออกแบบเวลาเรียนเพื่อเพิ่มความสามารถในการจดจำของนักเรียนบาลีเพื่อที่จะทำการศึกษาปัญหา เพื่อเป็นแนวทางในการใช้แก้ปัญหา และนำมาเป็นแนวปฏิบัติในการพัฒนาดังนั้น ผู้วิจัยจึงได้สนใจศึกษาวิจัยเรื่อง “นาฬิกาพระบาลี : การออกแบบเวลาเรียนเพื่อเพิ่มความสามารถในการจดจำของนักเรียนบาลี ในจังหวัดชัยภูมิ” การจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีนี้เป็นการจัดการศึกษา เพื่อสนองความต้องการของพระภิกษุสามเณร และประชาชนผู้สนใจทั่วไปให้เข้าใจหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามากยิ่งขึ้น เพื่อจะได้นำเสนอหลักการและวิธีการที่เป็นแนวทางมาเป็นเครื่องมือและวิธีการในการปฏิบัติ โดยนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเป็นฐานในการดำเนินชีวิต

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. ศึกษาองค์ความรู้ในการออกแบบเวลาเรียนเพื่อเพิ่มความสามารถในการจดจำของนักเรียนบาลีในจังหวัดชัยภูมิ
2. สร้างนวัตกรรมและจัดทำคู่มือในการออกแบบเวลาเรียนเพื่อเพิ่มความสามารถในการจดจำของนักเรียนบาลี ในจังหวัดชัยภูมิ
3. ประเมินผลสัมฤทธิ์ของการออกแบบเวลาเรียนเพื่อเพิ่มความสามารถในการจดจำของนักเรียนบาลีในจังหวัดชัยภูมิ

การทบทวนวรรณกรรม

แนวคิดและทฤษฎีในการออกแบบเวลาเรียน

ได้มีนักการศึกษาหลายท่านทั้งในประเทศและต่างประเทศได้ให้ความหมายของ “เวลาเรียน” ไว้หลากหลาย ดังนี้

การออกแบบเวลาเรียน หมายถึง การใช้สติปัญญา ไตร่ตรอง การเรียนการอ่าน การฟัง การพูดคุย สนทนา เกี่ยวกับการเรียนรู้ผสมผสานกับความรู้ในแขนงวิชาต่าง ๆ เช่น จัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้ผู้เรียนเรียนรู้ร่วมกันเป็นทีม เป็นการเรียนรู้ในระหว่างการทำงานที่ทุกคนในทีมเน้นความเป็นระบบ มีวิจารณ์ญานร่วมกัน ตลอดเวลาว่า กำลังทำอะไร จะทำให้ดีขึ้นอย่างไรแลกเปลี่ยนประสบการณ์ซึ่งกันและกัน มีการช่วยเหลือเกื้อกูล มีความสามัคคี มีน้ำหนึ่งใจเดียวกันมีความเป็นผู้นำหรือผู้ตามที่ดี (พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), 2551)

พฤติกรรมด้านความรู้ ความจำ และกระบวนการใช้สติปัญญาของผู้เรียนเป็นหัวใจหลักของการเรียนรู้ ผู้เรียนจะพัฒนาได้อย่างมีประสิทธิภาพเมื่อมีการรับข้อมูลจากหลายแหล่ง ผสมผสานกับการคิดไตร่ตรอง และประสบการณ์ที่หลากหลาย ซึ่งทั้งหมดนี้ช่วยให้ความรู้เกิดขึ้นอย่างลึกซึ้ง นำไปใช้ได้จริง และเสริมทักษะการเรียนรู้ตลอดชีวิต (สมเด็จพระพุทธชินวงศ์ (สมศักดิ์ อุปสโม), 2560)

1. ความรู้ที่มีอยู่ในตัวตนของเรา หรือความรู้ที่อยู่รูปแบบสื่อหรือเอกสาร ความรู้ที่มีอยู่ในตัวคน ซึ่งเกิดจากประสบการณ์ หรือเกิดจากความสามารถในการรับรู้ของบุคคลที่เกิดจากการทำความเข้าใจในสิ่งต่าง ๆ

2. ความรู้ที่อยู่ในรูปแบบสื่อหรือเอกสาร เป็นความรู้ที่ชัดเจนสามารถรวบรวมหรือถ่ายทอด ความรู้ด้วยวิธีการต่างๆ เช่นเขียนหนังสือเป็นลายลักษณ์อักษร บันทึกเทป หรือวิธีการอื่น ๆ ความรู้เป็นเรื่องที่เข้าใจยาก (มานัส ปันหล้า, 2556)

การศึกษาภาษาบาลีเป็นหัวใจสำคัญในการรักษาความบริสุทธิ์ของพระพุทธพจน์และความมั่นคงยั่งยืนของพระพุทธศาสนา เนื่องจากเป็นภาษาต้นฉบับของพระไตรปิฎกและคำสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า (สมเด็จพระมหารัชมังคลาจารย์ (ช่วง วรปุญฺญ), 2556) การออกแบบเวลาเรียนเพื่อเพิ่มความสามารถในการจดจำของนักเรียนบาลี ตามหลักทฤษฎี SWOT Analysis 1. จุดแข็ง (Strengths) การออกแบบเวลาเรียนอย่างเป็นระบบช่วยเสริมวินัยและความสม่ำเสมอในการเรียนบาลีสามารถนำมาประยุกต์กับหลักอิทธิบาท 4 เพื่อช่วยเสริมแรงจูงใจและความเพียรของผู้เรียน 2. จุดอ่อน (Weaknesses) นักเรียนบางรายขาดวินัยในการปฏิบัติตามตารางเวลาเรียน และครูผู้สอนบางส่วนยังขาดทักษะในการออกแบบเวลาเรียนเชิงระบบ 3. โอกาส (Opportunities) สามารถขยายผลไปยังโรงเรียนบาลีหรือสำนักเรียนอื่นได้ และสามารถส่งเสริมภาพลักษณ์ของการเรียนบาลีให้มีระบบและทันสมัย 4. อุปสรรค (Threats) ข้อยกจำกัดด้านงบประมาณและทรัพยากรสนับสนุน และการกิจของวัดและกิจกรรมอื่นอาจกระทบเวลาเรียนบาลี

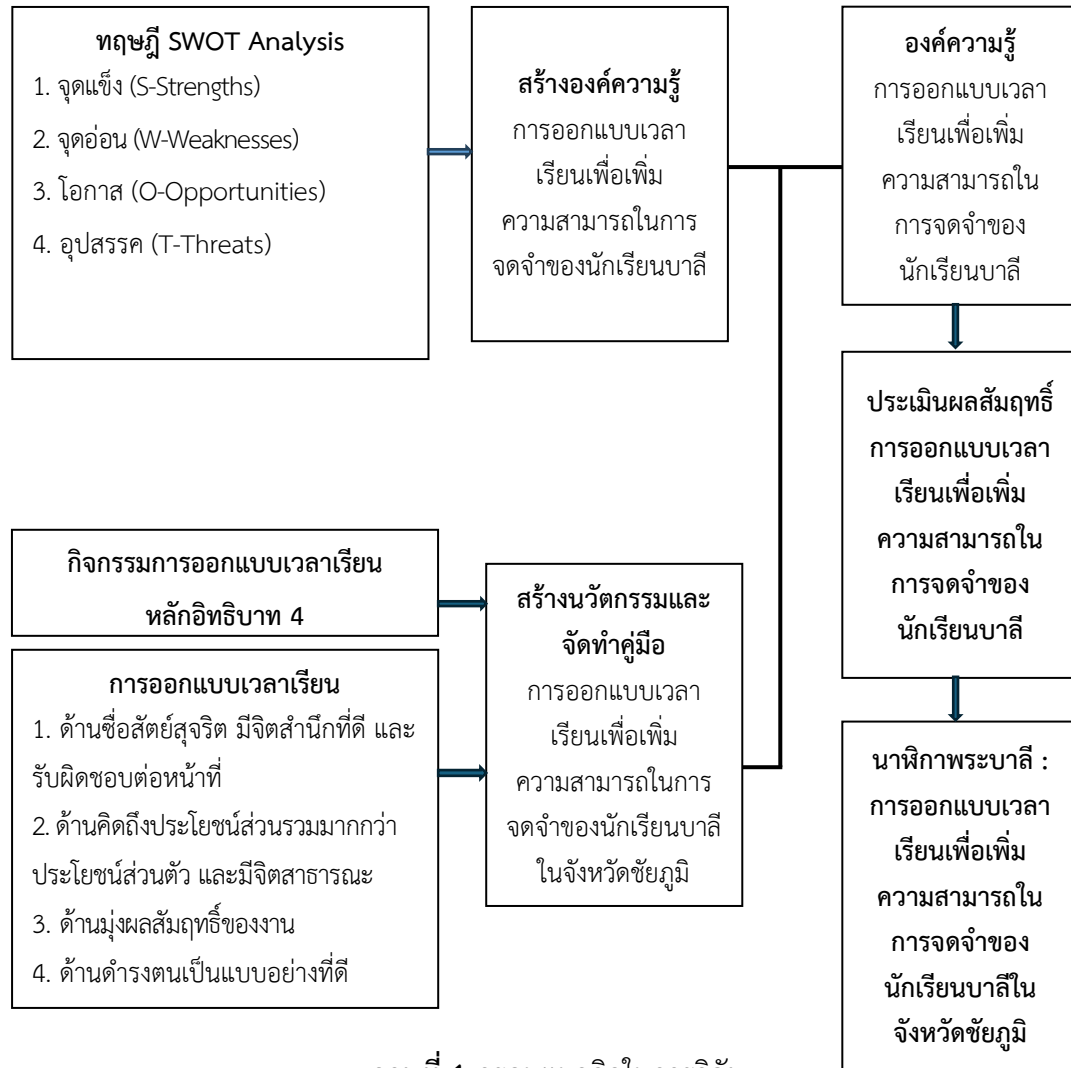
การเรียนการสอนภาคปฏิบัติเป็นแกนสำคัญของกระบวนการเรียนรู้ เนื่องจากเป็นการเรียนรู้จากประสบการณ์จริงและสถานการณ์ตรง ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิด “สอนน้อย เรียนรู้มาก” ที่ผู้สอนทำหน้าที่เป็นผู้เอื้ออำนวยให้เกิดการเรียนรู้ ผ่านการตั้งคำถาม การสะท้อนคิด และการให้ข้อมูลย้อนกลับที่เหมาะสม ขณะเดียวกัน การสอนภาคทฤษฎีจำเป็นต้องได้รับการปรับให้เข้ากับบริบทปัจจุบันที่มีความซับซ้อนมากขึ้น เพราะการบรรยายเพียงอย่างเดียวไม่เพียงพอต่อการพัฒนาทักษะที่จำเป็นในการปฏิบัติงานอย่างแท้จริง จึงต้องผสมผสานเทคนิคการสอนที่หลากหลายเพื่อให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจและสามารถนำไปใช้ได้ อย่างมีประสิทธิภาพ (กรมการศาสนา, 2534)

สรุปได้ว่า การออกแบบเวลาเรียนควรคำนึงถึง คุณภาพของเวลาเรียน ความพร้อมของสมอง ความสามารถในการรับข้อมูล และรูปแบบการทบทวนที่เหมาะสม มากกว่าการเพิ่มจำนวนชั่วโมงเรียนเพียงอย่างเดียว เพื่อให้ผู้เรียนสามารถจำได้ดีขึ้น มีสมาธิสูงขึ้น และเกิดการเรียนรู้อย่างลึกซึ้ง

กรอบแนวคิดการวิจัย

งานวิจัยเรื่อง นาฬิกาพระบาลี : การออกแบบเวลาเรียนเพื่อเพิ่มความสามารถในการจดจำของนักเรียนบาลี ในจังหวัดชัยภูมิ จากการทบทวนแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยกำหนดกรอบแนวคิดการวิจัยดังแสดงต่อไปนี้

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

รูปแบบการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ใช้เป็นการวิจัยแบบผสมผสานวิธี (Mixed Method) ประกอบด้วย การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research)

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร คือ สำนักศาสนศึกษาชั้นมัธยมศึกษาและบาลีในจังหวัดชัยภูมิ รวมจำนวน 9 แห่ง จำนวน 978

รูป

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ นักเรียนสำนักศาสนศึกษาชั้นมัธยมศึกษาและบาลี

ในจังหวัดชัยภูมิ กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างจากตารางคำนวณของเครจซี่และมอร์แกน (Krejcie and Morgan, 1970) ได้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 326 คน สุ่มตัวอย่างโดยวิธีแบ่งชั้นภูมิ (Stratified Random Sampling) โดยเทียบสัดส่วนประชากรและกลุ่มตัวอย่างตามรายโรงเรียนและสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) ประกอบด้วย นักเรียนสำนักศาสนศึกษาชั้นมัธยมศึกษาและบาลี

เครื่องมือและวิธีการที่ใช้ในการศึกษา

1. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลครั้งนี้ เป็นแบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น โดยใช้กรอบแนวคิดการออกแบบเวลาเรียนตามหลักอิทธิบาท 4 แบ่งออกเป็น 2 ตอน ได้แก่ 1) ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม เป็นแบบตรวจสอบรายการ (Check List) 2) การออกแบบเวลาเรียนเพื่อเพิ่มความสามารถในการจดจำของนักเรียนบาลี ลักษณะมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ

2. นำแบบสอบถามที่ปรับปรุงแก้ไขแล้ว เสนอผู้เชี่ยวชาญทางการศึกษา จำนวน 5 ท่าน ให้พิจารณาความสมบูรณ์ ความถูกต้อง และตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (IOC : index of item objective congruence) คัดเลือกข้อคำถามที่มีค่า IOC ตั้งแต่ .50 ขึ้นไป (บุญชม ศรีสะอาด, 2554) นำแบบสอบถามที่ปรับปรุงแก้ไขแล้วไปทดลองใช้ (Try Out) กับนักเรียนสำนักศาสนศึกษาชั้นมัธยมศึกษาและบาลี และโรงเรียนพระปริยัติธรรม จำนวน 30 คน ได้ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม เท่ากับ .94

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลซึ่งมีขั้นตอนในการดำเนินงานดังนี้

1. ผู้วิจัยได้ออกหนังสือ ถึงเจ้าสำนักศาสนศึกษาชั้นมัธยมศึกษาและบาลีในจังหวัดชัยภูมิ เพื่อขอความอนุเคราะห์ในการตอบแบบสอบถามจากประชาชนในพื้นที่เพื่อขอเก็บข้อมูลจากนักเรียนสำนักศาสนศึกษาชั้นมัธยมศึกษาและบาลี และขอวัน เวลาในการเก็บข้อมูล

2. ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง โดยผู้วิจัยเป็นผู้เก็บรวบรวมแบบสอบถามกับนักเรียนบาลีในพื้นที่ที่เป็นกลุ่มตัวอย่างจำนวน 326 ชุด คิดเป็นร้อยละ 100

3. ผู้วิจัยนำแบบสอบถามมาพิจารณาและตรวจสอบความสมบูรณ์ในการตอบแบบสอบถาม และวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถามโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป เพื่อการวิจัย โดยใช้สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) เครื่องมือที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล จากแบบสอบถาม ประกอบด้วยสถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) สำหรับอธิบายลักษณะทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างและพรรณนาการบริหารเวลาเรียนเพื่อเพิ่มความสามารถในการจดจำของนักเรียนบาลีในจังหวัดชัยภูมิ ใช้การวิเคราะห์รายข้อ (Item Analysis) สถิติที่ใช้ประกอบด้วย ค่าความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) เพื่อศึกษาองค์ความรู้โดยรวมและรายด้านของความคิดเห็นต่อการออกแบบเวลาเรียนเพื่อเพิ่มความสามารถในการจดจำของในจังหวัดชัยภูมิ โดยใช้แบบสัมภาษณ์

ผลการวิจัย

1. การวิเคราะห์ศึกษาองค์ความรู้ในการออกแบบเวลาเรียนเพื่อเพิ่มความสามารถในการจดจำของนักเรียนบาลี ในจังหวัดชัยภูมิ ดังนี้

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม

อายุ พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามโดยส่วนใหญ่ มีอายุ 15 – 16 ปี จำนวน 157 รูป คิดเป็นร้อยละ 48.16 รองมาคือ อายุ 13 - 14 ปี มีจำนวน 101 คิดเป็นร้อยละ 30.98 และน้อยที่สุด คือ อายุ 17 - 18 ปี มีจำนวน 86 รูป คิดเป็นร้อยละ 20.86 การศึกษาทางโลก พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามโดยส่วนใหญ่ มัธยมศึกษาปีที่ 3 - 4 มีจำนวน 165 รูป คิดเป็นร้อยละ 50.61 รองมาคือ มัธยมศึกษาปีที่ 1 - 2 มีจำนวน 99 รูป คิดเป็นร้อยละ 30.37 และน้อยที่สุด คือ มัธยมศึกษาปีที่ 5 - 6 จำนวน 62 รูป คิดเป็นร้อยละ 19.02 การศึกษาทางธรรม พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามโดยส่วนใหญ่

มีการศึกษานักธรรมชั้นตรี มีจำนวน 99 รูป คิดเป็นร้อยละ 30.37 รองมาคือ นักธรรมชั้นโท มีจำนวน 50 รูป คิดเป็นร้อยละ 50.61 และน้อยที่สุด คือ นักธรรมชั้นเอก มีจำนวน 62 รูป คิดเป็นร้อยละ 19.02 การศึกษาทางบาลี พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามโดยส่วนใหญ่ มีการศึกษาชั้น ประโยค 1-2 มีจำนวน 144 รูป คิดเป็นร้อยละ 44.17 รองมาคือ ชั้นประโยค ป.ธ. 3-4 มีจำนวน 107 รูป คิดเป็นร้อยละ 32.82 และน้อยที่สุด คือ ชั้นประโยค ป.ธ. 5 ขึ้นไป มีจำนวน 75 รูป คิดเป็นร้อยละ 23.01

จากการศึกษาองค์ความรู้ในเอกสารและการสัมภาษณ์เกี่ยวกับการออกแบบเวลาเรียนเพื่อเพิ่มความสามารถในการจดจำของนักเรียนบาลี ในจังหวัดชัยภูมิ ซึ่งแบ่งออกเป็น 4 ด้าน ได้แก่

1) ด้านฉันทะ ความพึงพอใจ 2) ด้านวิริยะ ความเพียร 3) ด้านจิตตะ ความคิด ความตั้งใจ และ 4) ด้านวิมังสา ความไตร่ตรอง พบว่า การออกแบบเวลาให้สอดคล้องกับความสนใจของผู้เรียน เช่น เลือกหัวข้อที่ทำหายและน่าตื่นเต้น หรือใช้วิธีการสอนที่หลากหลาย เช่น กิจกรรมระดมสมอง การแสดงบทบาทสมมติ หากผู้เรียนสนใจเรื่องใดเรื่องหนึ่ง สามารถจัดเวลาเรียนพิเศษในวันหยุดสุดสัปดาห์เพื่อให้ผู้เรียนได้ดูสื่อการเรียน หรือทำกิจกรรมที่เกี่ยวข้อง

2. การวิเคราะห์สร้างนวัตกรรมและจัดทำคู่มือในการบริหารเวลาเรียนเพื่อเพิ่มความสามารถในการจดจำของนักเรียนบาลี ในจังหวัดชัยภูมิ

2.1 นวัตกรรมสำหรับนักเรียนบาลีในชัยภูมิ คือ ควรมีแอปพลิเคชันบาลีบนสมาร์ตโฟนที่มีรูปแบบคล้ายเกม มีแบบฝึกหัดไวยากรณ์ในรูปแบบเกมตอบคำถามสะสมแต้ม แข่งขันกับเพื่อนหรือปลดล็อกด้านความรู้ใหม่ ๆ เพื่อสร้างเนื้อหาที่น่าสนใจ แทรกเกร็ดประวัติศาสตร์บาลี เรื่องราวพุทธประวัติที่เชื่อมโยงกับภาษาบาลี และคำศัพท์น่ารู้ที่ใช้ในชีวิตประจำวัน

2.2 นวัตกรรมที่เสนอสำหรับนักเรียนบาลีในชัยภูมิ คือ ระบบเพื่อนช่วยเพื่อน (Peer-to-Peer Motivation Platform) เป็นส่วนเสริมในแอปพลิเคชันหรือแพลตฟอร์มออนไลน์ ติดตามความก้าวหน้าโดยการมีปฏิทินบันทึกการเรียนรู้และแถบแสดงความสำเร็จ (Progress Bar) ที่เห็นชัดเจน ช่วยให้นักเรียนเห็นพัฒนาการของตนเอง

2.3 นวัตกรรมที่เสนอสำหรับนักเรียนบาลีในชัยภูมิ ได้แก่ ห้องเรียนดิจิทัลไร้กังวล เป็นส่วนหนึ่งของแพลตฟอร์มการเรียนรู้ที่ถูกออกแบบมาเป็นพิเศษ มีโหมดที่ปิดการแจ้งเตือนทุกอย่างชั่วคราว แสดงเฉพาะเนื้อหาบทเรียนที่กำลังศึกษาอยู่ เพื่อให้เกิดสมาธิสูงสุด

3. การวิเคราะห์ประเมินผลสัมฤทธิ์การออกแบบเวลาเรียนเพื่อเพิ่มความสามารถในการจดจำของนักเรียนบาลี ในจังหวัดชัยภูมิ โดยการประยุกต์ตามหลักอิทธิบาท 4

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการออกแบบเวลาเรียนเพื่อเพิ่มความสามารถในการจดจำของนักเรียนบาลี ในจังหวัดชัยภูมิ โดยภาพรวม

n=326

หลักอิทธิบาท 4	ระดับการปฏิบัติหลักอิทธิธรรม		
	$\bar{X}$	S.D.	การแปลผล
1. ด้านฉันทะ ความพึงพอใจ	4.17	0.62	มาก
2. ด้านวิริยะ ความเพียร	4.14	0.66	มาก
3. ด้านจิตตะ ความคิด ความตั้งใจ	4.13	0.64	มาก
4. ด้านวิมังสา ความไตร่ตรอง	4.35	0.63	มาก
โดยภาพรวม	4.20	0.55	มาก

จากตารางที่ 1 พบว่า ความคิดเห็นต่อการออกแบบเวลาเรียนเพื่อเพิ่มความสามารถในการจดจำของนักเรียนบาลี ในจังหวัดชัยภูมิ โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.20$, S.D.=0.55) เมื่อจำแนกเป็นรายด้านโดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ดังนี้ ด้านวิมังสา ความไตร่ตรอง ($\bar{X}=4.35$, S.D.=0.63) ด้านฉันทะ ความพึงพอใจ ($\bar{X}=4.17$, S.D.=0.62) ด้านวิริยะ ความเพียร ($\bar{X}=4.14$, S.D.=0.66) ด้านจิตตะ ความคิด ความตั้งใจ อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.13$, S.D.=0.64) ตามลำดับ

3.1 การจัดการศึกษาเป็นเรื่องท้าทาย โดยเฉพาะการปกครองดูแลนักเรียนซึ่งเป็นหัวใจสำคัญ หากควบคุมไม่ได้ การสอนที่ดีเพียงใดก็ไร้ผล ทั้งครูและนักเรียนจึงต้องมีระเบียบและปฏิบัติตามกติกาเดียวกัน รวมถึงผู้บริหารด้วย เมื่อครูสอนตรงเวลาและนักเรียนเข้าเรียนตรงเวลาการบริหารการศึกษา จึงจะดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพและบรรลุเป้าหมายได้

3.2 การจัดการเรียนการสอนพระปริยัติธรรมแผนกบาลีต้องดำเนินไปตามหลักที่สืบทอดจากโบราณจารย์ ซึ่งยึดรูปแบบเดิมที่ไม่สามารถปรับเปลี่ยนได้ โดยเน้นการท่องจำ การแปล และการฝึกเขียนเป็นหลัก เพื่อให้สอดคล้องกับพระธรรมคำสอนและบรรลุวัตถุประสงค์ของการจัดการศึกษาในพระพุทธศาสนา

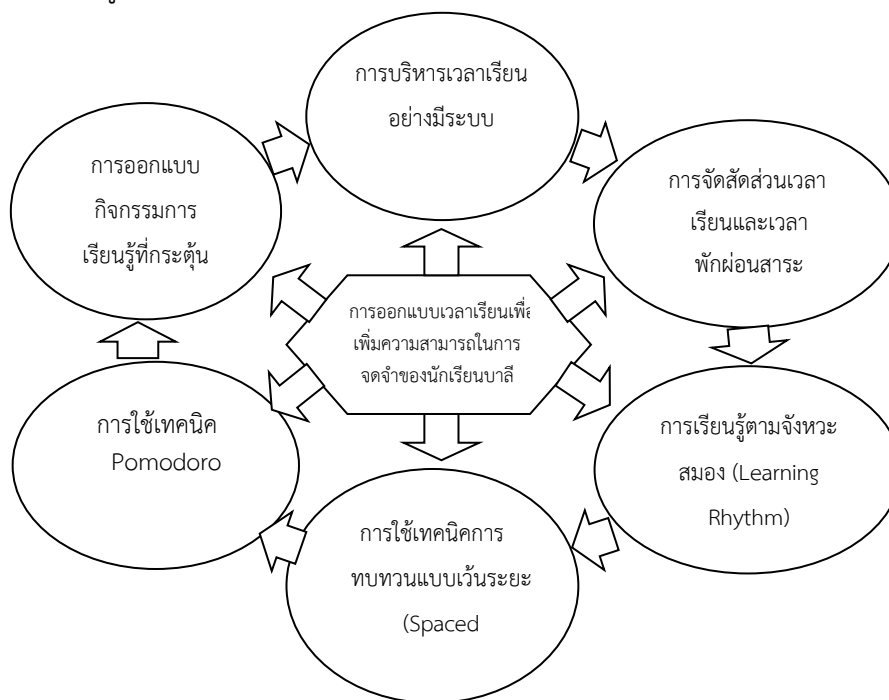

3.3 การจัดการศึกษา จะสำเร็จไปไม่ได้หากปราศจากความเมตตาให้การสนับสนุนจากคณะสงฆ์ ซึ่งเป็นเจ้าคณะผู้ปกครองในแต่ละระดับตั้งแต่เจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะจังหวัด เจ้าคณะภาคเจ้าคณะหน และมหาเถรสมาคม ที่ให้การเกื้อหนุนและอำนวยความสะดวก รับรู้รับทราบการดำเนินงานมาโดยตลอด เมื่อมีอุปสรรคใด ๆ ก็จะทำให้คำแนะนำและหาหนทางช่วยแก้ปัญหาพร้อมกันมาโดยตลอด โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ศรัทธาสาธุชนที่เกื้อหนุน

องค์ความรู้ใหม่

การออกแบบเวลาเรียนเพื่อเพิ่มความสามารถในการจดจำของนักเรียนบาลี ในจังหวัดชัยภูมิ ผู้วิจัยสามารถนำมาสังเคราะห์องค์ความรู้ได้ดังนี้

การออกแบบเวลาเรียนอย่างมีระบบช่วยเพิ่มประสิทธิภาพการจดจำของนักเรียนบาลีโดยการจัดสรรเวลาเรียน ทบทวน และพักผ่อนให้เหมาะสมกับจังหวะการเรียนรู้ของแต่ละบุคคล ช่วยกระตุ้นสมาธิ ลดความเครียด และส่งเสริมการจดจำระยะยาว การนำหลักจิตวิทยาการเรียนรู้และเทคนิคการบริหารเวลาดังเช่น 1) การเรียนแบบช่วงสั้น (Pomodoro) 2) การทบทวนแบบเว้นระยะ (Spaced Repetition) นำมาประยุกต์ใช้ในการเรียนบาลี สามารถยกระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและสร้างรูปแบบการศึกษาที่เหมาะสมกับผู้เรียนในจังหวัดชัยภูมิได้อย่างยั่งยืน

ภาพที่ 2 แสดงองค์ความรู้ใหม่

องค์ความรู้ใหม่ที่ได้จากการวิจัย

1. องค์ความรู้ในการออกแบบเวลาเรียนเพื่อเพิ่มความสามารถในการจดจำของนักเรียนบาลี ในจังหวัดชัยภูมิ ความพึงพอใจ สร้างบรรยากาศการเรียนรู้ที่สงบ สะอาด และมีแรงบันดาลใจ เช่น การตกแต่ง ห้องเรียนด้วยคำสอนบาลี ความเพียร มีพลังขับเคลื่อนที่ช่วยให้ผู้เรียนสามารถจดจำได้ดีขึ้น เข้าใจลึกซึ้ง และไม่ย่อท้อในเส้นทางแห่งพุทธธรรม ความตั้งใจมุ่งมั่นให้ผู้เรียนมีจิตตั้งมั่นและใส่ใจในกระบวนการเรียนรู้ ทุกขณะ เมื่อจิตใจจดจ่อและมีสมาธิ ย่อมเกิดการจดจำที่แม่นยำและยั่งยืน การไตร่ตรอง นำพลังแห่งปัญญา เป็นเครื่องมือในการเรียนบาลี ไม่เพียงแต่ขยันหรือมีสมาธิ แต่ต้องรู้จักคิด วิเคราะห์ และประเมินตนเอง อยู่เสมอ

2. การจัดสรรเวลาในการเรียน ทบทวน ได้เหมาะสมจะส่งผลให้เกิดประสิทธิภาพในการจดจำ และเรียนรู้มากขึ้น

3. การออกแบบเวลาเรียนช่วยให้ทราบถึงระดับความสำเร็จและประสิทธิผลของเวลา ทั้งด้านการเรียนการทบทวน และการพักผ่อน เพื่อนำข้อมูลที่ได้ไปพัฒนารูปแบบการบริหารเวลาให้เหมาะสมยิ่งขึ้น

อภิปรายผลการวิจัย

1. ศึกษาองค์ความรู้ในการออกแบบเวลาเรียนเพื่อเพิ่มความสามารถในการจดจำของนักเรียนบาลี ในจังหวัดชัยภูมิ พบว่า การออกแบบเวลาเรียน 4 ด้าน 1. ด้านฉันทะ การสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ที่สงบ เป็นระเบียบ และเอื้อต่อสมาธิ ช่วยเพิ่มประสิทธิภาพการเรียนรู้ภาษาบาลี โดยทำให้ผู้เรียนผ่อนคลาย จดจ่อ และซึมซับเนื้อหาได้ดีขึ้น พร้อมทั้งการตกแต่งด้วยคำสอนบาลีหรือพุทธสุภาษิตช่วยสร้างแรงบันดาลใจ และปลูกฝังค่านิยมที่ดี ส่งเสริมพัฒนาการทั้งด้านสติปัญญาและจิตใจ 2. ด้านวิริยะ ความเพียรเป็นพลังสำคัญ ที่ช่วยหล่อหลอมกระบวนการเรียนรู้ให้เกิดความต่อเนื่องและยั่งยืน โดยเฉพาะในการศึกษาภาษาบาลี ซึ่งต้องอาศัยการทบทวน การฝึกฝน และการใคร่ครวญอย่างสม่ำเสมอ เมื่อผู้เรียนมีความเพียร ย่อมเกิด ความคุ้นเคยกับเนื้อหา ทำให้การจดจำมีความแม่นยำยิ่งขึ้น 3. ด้านจิตตะ ความตั้งใจเป็นรากฐานสำคัญ ของการเรียนรู้ที่มีคุณภาพ โดยเฉพาะการศึกษาที่ต้องอาศัยความละเอียดรอบคอบและการจดจำ อย่างเป็นระบบ เมื่อผู้เรียนมีจิตตั้งมั่น ใส่ใจในกระบวนการเรียนรู้ทุกขณะ จิตใจจะไม่ฟุ้งซ่านและสามารถจดจ่อ อยู่กับเนื้อหาที่ศึกษาได้อย่างเต็มที่ สมาธิที่เกิดขึ้นจากความตั้งใจย่อมช่วยให้การรับรู้เป็นไปอย่างลึกซึ้ง ส่งผลให้การจดจำมีความถูกต้อง แม่นยำ และคงทนยิ่งขึ้น 4. ด้านวิมังสา นำพลังแห่งปัญญาเป็นเครื่องมือ ในการเรียนบาลี ไม่เพียงแต่ขยันหรือมีสมาธิ แต่ต้องรู้จักคิด วิเคราะห์ และประเมินตนเองอยู่เสมอ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ (พนิดา ทรงรัมย์ และคณะ, 2561) ได้นำเสนอการพัฒนาระบบจัดการเรียน การสอนบนเฟซบุ๊กเพื่อให้ผู้เรียนและผู้สอนสามารถเรียนรู้และเผยแพร่ความรู้ได้ง่ายโดยใช้เฟซบุ๊ก และผู้เรียน และผู้สอนสามารถติดต่อสื่อสารกันได้อย่างสะดวกและรวดเร็วผ่านเฟซบุ๊ก และยังสอดคล้องกับงานวิจัย ของ บพิตร อิศระ ได้ทำการศึกษาเรื่อง การพัฒนาโมเดลเชิงสาเหตุของการเรียนรู้อย่างมีความสุขของนักเรียน

ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ในกรุงเทพมหานคร โดยใช้แบบสอบถามในการเก็บรวบรวมข้อมูล พบว่า การเรียนรู้ อย่างมีความสุขของนักเรียน ได้รับอิทธิพลทางตรงสูงสุด จากสิ่งที่เรียนรู้สามารถนำไปใช้ได้ในชีวิตประจำวัน

2. สร้างนวัตกรรมและจัดทำคู่มือในการออกแบบเวลาเรียนเพื่อเพิ่มความสามารถในการจดจำ ของนักเรียนบาลี ในจังหวัดชัยภูมิ (1) การศึกษาข้อมูลพื้นฐานและวิเคราะห์ปัญหา กระบวนการนี้เริ่มจาก การ รวบรวมข้อมูลเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ เช่น จำนวนผู้เรียนบาลีในแต่ละชั้น ผลการสอบที่ผ่านมา อัตราการผ่านการเรียนในระดับต่าง ๆ ตารางเวลาเรียนที่ใช้อยู่ในปัจจุบัน และสถิติด้านความจำหรือผลสัมฤทธิ์ ทางการเรียน (2) ออกแบบนวัตกรรมเวลาเรียน การออกแบบนวัตกรรมเวลาเรียนเป็นขั้นตอนสำคัญที่มุ่งสร้าง รูปแบบการเรียนรู้ซึ่งเอื้อต่อการพัฒนาความสามารถในการจดจำของนักเรียนบาลี โดยใช้หลักจิตวิทยาการ เรียนรู้และทฤษฎีความจำเป็นฐานในการกำหนดโครงสร้างเวลาเรียนให้สอดคล้องกับธรรมชาติของผู้เรียน (3) ทดลองใช้และเก็บข้อมูลผลการทดลอง การทดลองใช้เป็นกระบวนการสำคัญในการตรวจสอบประสิทธิภาพ ของคู่มือและรูปแบบการออกแบบเวลาเรียนที่พัฒนาขึ้น เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงประจักษ์ว่า คู่มือนั้นสามารถ นำไปใช้ได้จริง มีความสอดคล้องกับบริบทของสำนักเรียนบาลี และก่อให้เกิดประสิทธิผลตามที่คาดหวังหรือไม่ กระบวนการนี้ประกอบด้วยขั้นตอนที่เป็นระบบ (4) เผยแพร่และส่งเสริมการนำไปใช้ การเผยแพร่และส่งเสริม การนำไปใช้เป็นกระบวนการสำคัญที่ทำให้นวัตกรรมและคู่มือการออกแบบเวลาเรียนเพื่อเพิ่มความสามารถ ในการจดจำของนักเรียนบาลีสามารถเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายได้อย่างกว้างขวาง และนำไปสู่การประยุกต์ใช้ อย่างเป็นรูปธรรมในสำนักเรียนบาลีต่าง ๆ ภายในจังหวัดชัยภูมิ รวมถึงพื้นที่อื่นในอนาคต ซึ่งสอดคล้อง กับงานวิจัยของ (สุริยา รักษาเมือง, 2557) ที่พบว่า ปัจจัยสำคัญที่มีอิทธิพลต่อการจัดการศึกษาสูงสำนักเรียน ใหญ่จะมีความพร้อมด้านงบประมาณมากกว่าสำนักเรียนเล็ก ๆ งบประมาณที่ได้รับการสนับสนุนจากรัฐ ในปัจจุบันยังไม่เพียงพอ สำนักเรียนต้องสรรหางบประมาณในการจัดการศึกษาเองเป็นหลัก

3. ประเมินผลสัมฤทธิ์การออกแบบเวลาเรียนเพื่อเพิ่มความสามารถในการจดจำของนักเรียนบาลี ในจังหวัดชัยภูมิ พบว่า 1. ผลลัพธ์ของการออกแบบเวลาเรียนที่เหมาะสม นักเรียนบาลีสามารถจดจำบทเรียน ได้ดีขึ้น มีสมาธิสูงขึ้น และเกิดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนอย่างยั่งยืน 2. การบูรณาการหลักธรรมทางพุทธศาสนา ในการบริหารเวลา การยึดหลักความเพียร สติ และสมาธิ ช่วยให้ผู้เรียนบาลีมีจิตใจสงบ พร้อมต่อการเรียนรู้ และจดจำ 3. การส่งเสริมวินัยและความรับผิดชอบในการใช้เวลาผู้เรียนต้องตระหนักถึงคุณค่าของเวลา และรู้จักจัดสรรเวลาเรียนด้วยตนเองอย่างมีวินัย 4. การประเมินผลและปรับปรุงตารางเวลาเรียนอย่างต่อเนื่อง การติดตามผลการเรียนและปรับเวลาเรียนให้เหมาะกับ ผู้เรียนแต่ละคน ช่วยเพิ่มประสิทธิภาพพระยะยาว 5. การออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ที่กระตุ้นสมอง การสอดแทรกกิจกรรม เช่น การอภิปราย การท่องบาลี ร่วมกัน หรือการใช้สื่อช่วยจำช่วยเสริมการจดจำได้ดี ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ (พระเทพปริยัติสุธี (วรวิทย์ คงคปโณ), 2557) การบริหารจัดการสำนักเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี จังหวัดนนทบุรี ผลการวิจัย พบว่า แรงจูงใจในการเรียนการสอนจะต้องมีรางวัลสำหรับนักเรียนผู้เรียนดีหรือสอบผ่าน เพื่อเป็นส่วน ในการสร้างแรงจูงใจสำหรับนักเรียนยิ่งนักเรียนที่เข้าสู่ระบบการศึกษาบาลีใหม่

สรุป

การจัดการศึกษาของคณะสงฆ์มีวัตถุประสงค์หลักอยู่ 2 ประการ คือ จัดการศึกษาเพื่อสร้างศาสนทายาท และจัดการศึกษาเพื่อผู้ด้อยโอกาสทางการศึกษาซึ่งเรียกว่า การศึกษาสงเคราะห์สำหรับเด็กจากครอบครัวยากจน หรืออยู่ในถิ่นทุรกันดารที่รัฐไม่สามารถจัดการศึกษาได้ทั่วถึง

คณะสงฆ์ถือว่า หลักสูตรนิกธรรมและบาลี สำหรับกิจกรรมการเรียนการสอนที่สำคัญอีกประการหนึ่ง ของการเรียนการสอนบาลีในยุคปัจจุบัน คือ การจัดอบรมพิเศษ (ติวเข้ม) ก่อนสอบสนามหลวง โดยมีวัตถุประสงค์ ที่สำคัญ คือ เพื่อให้นักเรียนเตรียมความพร้อมและเกิดความมั่นใจก่อนเข้าสอบ และเพื่อปลูกฝังความนิยม ในการศึกษาภาษาบาลีให้แพร่หลายมากยิ่งขึ้น โดยหลักอหิบาท 4 เป็นเครื่องผูกใจคน การที่จะผูกมัดใจคนได้นั้น ก็ต้องอาศัยธรรมะที่จะช่วยผูกมัดจิตใจคน จึงเป็นสิ่งที่จำเป็นมากจะเห็นได้จากการใช้หลักอหิบาท 4 การแสดง พฤติกรรมโต้ตอบระหว่างบุคคลหนึ่งไปยังอีกบุคคลหนึ่ง หรือไปยังกลุ่มบุคคลจะเกิดขึ้นในลักษณะพึงพาอาศัย ซึ่งกันและกันเกิดความเข้าใจอันดี มีทัศนคติที่ดีต่อกันรู้จักการให้และการรับความช่วยเหลือหรือคำแนะนำต่าง ๆ โดยที่บุคคลสามารถให้การช่วยเหลือและสนับสนุนเมื่อบุคคลอื่นต้องการ

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1.1 สถานศึกษาควรส่งเสริมการเรียนรู้ภาษาบาลีในรูปแบบที่พัฒนาขึ้นโดยใช้หลักพุทธธรรม เป็นฐานเป็นทางเลือกสำหรับผู้ที่มีความตั้งใจในการเรียนรู้ภาษาบาลีเพื่อต่อยอดในการประพฤติปฏิบัติธรรม

1.2 สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติควรเผยแพร่ภาษาบาลีสู่สาธารณชน ในรูปแบบของสื่อต่าง ๆ ที่เข้าใจง่าย เพื่อให้ประชาชนได้รู้จักภาษาบาลีมากยิ่งขึ้น

1.3 สถานศึกษาควรส่งเสริมทักษะการจัดการของผู้เรียน และการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียน เป็นสำคัญตามแนวปฏิรูปการเรียนรู้

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรศึกษาโครงสร้างของภาษาบาลี เปรียบเทียบกับโครงสร้างภาษาต่าง ๆ ในโลกนี้ เพื่อหาความเหมือนและความแตกต่าง

2.2 ควรศึกษาแนวทางการพัฒนาครูผู้สอนวิชาภาษาบาลีหลักสูตรคณะสงฆ์ไทยและพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา

2.3 ควรศึกษาการสร้างแรงจูงใจในการศึกษาภาษาบาลีของนักเรียนกับผู้สนใจในการเรียนภาษาบาลี

เอกสารอ้างอิง

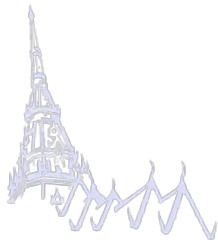
กรมการศาสนา. (2534). *ประวัติการศึกษาของคณะสงฆ์*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์การศาสนา.

_____. (2539). *ประวัติการศึกษาของคณะสงฆ์*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์การศาสนา.

- มานัส ปันหล้า. (24 กรกฎาคม 2556). *สารานุกรมเสรี : ความรู้ หมายถึง (knowledge)*. สืบค้นเมื่อ 23 กุมภาพันธ์ 2568. จาก <https://www.gotoknow.org/posts/396638>
- บุญชม ศรีสะอาด. (2554). *การวิจัยเบื้องต้น*. (พิมพ์ครั้งที่ 9). กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น.
- พนิดา ทรงรัมย์ และคณะ. (2561). การพัฒนาระบบจัดการเรียนการสอนบนเฟซบุ๊ก. *วารสารวิชาการการจัดการเทคโนโลยีสารสนเทศและนวัตกรรม คณะเทคโนโลยีสารสนเทศ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม*, 3(2), 137-145.
- พระเทพปริยัติสุธี (วรวีทย์ คงคปฺโญ). (2557). *การคณะสงฆ์และการพระศาสนา*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระเทพเมธาจารย์ (เข้า ฐิตปุณฺโญ). (2545). *แบบเรียนวรรณคดีประเภทคัมภีร์บาลีไวยากรณ์*. พระนคร: โรงพิมพ์ประยูรวงศ์.
- พระธรรมปัญญาภรณ์ (สุชาติ ธมฺมรตโน). (2549). *ประวัติความเป็นมาของสำนักเรียนวัดปากน้ำ พุทธศักราช 2549*. กรุงเทพฯ: หจก. สตาร์กรุ๊ป.
- พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต). (2551). *ทิศทางการศึกษาไทย*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- สมเด็จพระมหารัชมังคลาจารย์ (ช่วง วรปุณฺโญ). (2556). *กัลยาณมิตร ฉบับพระสังฆาธิการ*. กรุงเทพฯ: บริษัท รุ่งศิลป์การพิมพ์
- สมเด็จพระพุทธชินวงศ์ (สมศักดิ์ อุปสโม). (2560). *อบรมบาลีก่อนสอบ คณะสงฆ์ภาค 14*. กรุงเทพฯ: หจก. สามลดา.
- สุรเชษฐ์ ทองแมน. (2548). เหตุเกิดที่ประเทศไทย : กรณีคำอาราธนาธรรม. *นาวิกศาสตร์*, 88(3).
- สุริยา รักษาเมือง. (2557). นโยบายและการบริหารจัดการการศึกษาของคณะสงฆ์ไทยในยุคโลกาภิวัตน์. *วารสารวิชาการ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร*, 5(2), 175-184.
- Krejcie, R. V. and Morgan, D. W. (1970). Determining sample size for research activities. *Journal of Educational and Psychological Measurement*, 30(3), 607-610.

แนวทางการบริหารตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษา
สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย เขต 1
Guidelines for Good Governance Management of School Administrators
under Chiang Rai Primary Educational Service Area Office 1

¹ณัฐพล ใจคำ และ²นริศรา เสือคล้าย

¹Nattapon Jaikham and ²Narissara Suaklay

^{1,2}มหาวิทยาลัยพะเยา

^{1,2}University Of Phayao, Thailand

Email: 67206191@up.ac.th

Received February 14, 2026; Revised March 28, 2026; Accepted May 25, 2026

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการบริหารตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย เขต 1 และศึกษาแนวทางการพัฒนา โดยใช้วิธีวิจัย 2 ขั้นตอน กลุ่มตัวอย่าง คือ ผู้บริหารสถานศึกษา 86 คน เครื่องมือที่ใช้ได้แก่ แบบสอบถามมาตราส่วน ประมาณค่า 5 ระดับ และแบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้างกับผู้เชี่ยวชาญ 5 คน วิเคราะห์ข้อมูลด้วยค่าความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า การบริหารตามหลักธรรมาภิบาลโดยรวมอยู่ในระดับมาก เรียงตามค่าเฉลี่ย จากมากไปน้อย คือ หลักความเปิดเผยและโปร่งใส หลักความเสมอภาค หลักนิติธรรม หลักคุณธรรม และจริยธรรม หลักการมีส่วนร่วมและการมุ่งเน้นฉันทามติ หลักการกระจายอำนาจ หลักการรับผิดชอบ และตรวจสอบได้ หลักประสิทธิผล หลักประสิทธิภาพ และหลักการตอบสนอง

แนวการบริหารตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาเชียงราย เขต 1 ประกอบด้วย การลดขั้นตอนการทำงาน การตอบสนองความต้องการผู้มีส่วนได้ ส่วนเสีย การสร้างความเชื่อมั่น การสนับสนุนการตรวจสอบงาน การเปิดเผยข้อมูลสม่ำเสมอ การปฏิบัติงาน ด้วยความเป็นธรรม การสร้างความเท่าเทียมแก่ผู้ด้อยโอกาส การเปิดโอกาสให้มีส่วนร่วมในการตัดสินใจ การกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่น และการมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี

คำสำคัญ: หลักธรรมาภิบาล; ผู้บริหารสถานศึกษา; การบริหารการศึกษา

Abstract

This research aimed to study the good governance administration among the school administrators under the Chiang Rai Primary Educational Service Area Office 1 and to explore

the development approaches. This mixed methods research design was employed with the 86 administrators in some primary educational service schools as the sample group. The research instruments were included with the 5-level rating scale, some questionnaire and some semi-structured interviews with the 5 experts. The data were analyzed by using the frequency, the percentage, the mean, the standard deviation, and the content analysis.

The findings revealed that overview of the good governance administration was at the high level, ranking by the mean scores from the highest to lowest level: these virtues were the transparency, the disclosure, the equality, the rule of law, the morality and the ethics, the participation and the consensus orientation, the decentralization, the accountability and the audibility, the effectiveness, the efficiency, and the responsiveness.

The governance guidelines for the school administrators under the Chiang Rai Primary Educational Service Area Office 1 consist of reducing the work procedures and the timeframes, responding to stakeholder needs, building the trust and the confidence, supporting the work auditing systems, regularly disclosing the essential information, operating with the fairness and the justice, creating the equal access to services for disadvantaged groups, providing the opportunities for stakeholders to participate in decision-making, delegating the roles and responsibilities to the local government or other sectors, and maintaining the good human relations with the powerful courtesy and goodwill.

Keywords: Good Governance; School Administrators; Educational Administration

บทนำ

ประเทศไทย มีการตระหนักถึงความสำคัญของการสร้างหลักธรรมาภิบาลให้เกิดขึ้น โดยนำระบบบริหารตามหลักธรรมาภิบาลมาใช้ในการบริหารภาครัฐ รวมถึงในแวดวงวิชาการ ได้ให้ความสำคัญต่อแนวคิดนี้ อย่างแพร่หลาย มีการนำหลักธรรมาภิบาลมาใช้ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ซึ่งได้กำหนดแนวทางการสร้างการบริหารจัดการที่ดีในการพัฒนาประสิทธิภาพของการบริหารงาน การสร้างความเข้มแข็ง การประสานความร่วมมือของฝ่ายต่าง ๆ โดยกรอบแนวคิดการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดีและผลักดันผ่านนโยบายภาครัฐ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ (ก.พ.ร) กำหนดองค์ประกอบหลักธรรมาภิบาลเป็นกรอบสำคัญสำหรับหน่วยงานภาครัฐ ที่ครอบคลุมด้านนิติธรรม คุณธรรม ความโปร่งใส การมีส่วนร่วม ความรับผิดชอบ ความคุ้มค่า และการมุ่งผลสัมฤทธิ์ สถานศึกษาในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน จึงถูกคาดหวังให้บริหารจัดการภายใต้กรอบดังกล่าว เพื่อให้การใช้ทรัพยากรทางการศึกษามีประสิทธิภาพ คุ้มค่า และสร้างความเชื่อมั่นแก่ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (รัชยา ภักดีจิตต์ 2557)

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย เขต 1 มีบริบทการจัดการศึกษาที่หลากหลายครอบคลุม 3 อำเภอ ได้แก่ อำเภอเมืองเชียงราย อำเภอเวียงชัย และอำเภอเวียงเชียงรุ้ง มีสถานศึกษาในสังกัดส่วนมากเป็นโรงเรียนขนาดเล็ก ซึ่งต้องเผชิญข้อจำกัดด้านทรัพยากร บุคลากร และงบประมาณ ผู้บริหารสถานศึกษายังต้องรับผิดชอบภาระงานด้านการบริหาร การจัดการเรียนการสอน และการประสานความร่วมมือกับชุมชนอย่างรอบด้าน จากรายงานการติดตามประเมินผลและงานวิจัยในพื้นที่สะท้อนความท้าทายในการบริหารตามหลักธรรมาภิบาล ทั้งด้านการสื่อสารนโยบาย การเปิดเผยข้อมูลทางการเงิน การส่งเสริมการมีส่วนร่วมของคณะกรรมการสถานศึกษาและชุมชน รวมถึงการประเมินผลการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย เขต 1 2567)

จากบริบทและปัญหาดังกล่าว งานวิจัยนี้จึงมุ่งศึกษาการบริหารตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย เขต 1 และสังเคราะห์เป็นแนวทางการบริหารที่สอดคล้องกับบริบทพื้นที่ เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงปริมาณที่สะท้อนภาพรวมระดับการปฏิบัติ และข้อมูลเชิงคุณภาพที่อธิบายเชิงลึกถึงปัจจัยและแนวทางการพัฒนา ผลการวิจัยคาดว่าจะเป็นอย่างองค์ความรู้เชิงประยุกต์ที่นำไปใช้เป็นแนวทางเชิงนโยบายและเชิงปฏิบัติสำหรับผู้บริหารสถานศึกษา และเป็นฐานข้อมูลทางวิชาการที่สนับสนุนการยกระดับคุณภาพการบริหารการศึกษาโดยใช้หลักธรรมาภิบาลอย่างยั่งยืน

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาการบริหารตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย เขต 1
2. เพื่อศึกษาแนวทางการบริหารตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย เขต 1

การทบทวนวรรณกรรม

การวิจัยเรื่อง แนวทางการบริหารตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย เขต 1

ความหมายของการบริหารสถานศึกษา

กมลทิพย์ ใจเที่ยง (2562) ได้กล่าวว่า การบริหารสถานศึกษา หมายถึง กระบวนการดูแลและกำกับด้านต่าง ๆ ขององค์การการศึกษา เช่น สถานศึกษา วิทยาลัย มหาวิทยาลัย หรือสิ่งแวดล้อมแห่งการเรียนรู้อื่น ๆ เกี่ยวข้องกับการวางแผน การจัดระเบียบ การประสานงาน และการควบคุมทรัพยากรและกิจกรรมเพื่อให้บรรลุเป้าหมายและวัตถุประสงค์ทางการศึกษาของหลักสูตรที่ได้กำหนดไว้

สุรศักดิ์ ปาเฮ (2562) ได้กล่าวว่า การบริหารสถานศึกษา หมายถึง กระบวนการอย่างเป็นระบบในการวางแผน จัดระเบียบ และควบคุมด้านต่าง ๆ ขององค์การการศึกษาเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ของการศึกษาและเกิดประสิทธิผลโดยรวมสูงสุด เกี่ยวข้องกับกิจกรรมต่าง ๆ เช่น การกำหนดนโยบาย

การศึกษา การพัฒนาแผนกลยุทธ์ การจัดสรร การใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ และความสามารถในการส่งเสริมสภาพแวดล้อมในเชิงบวกและเอื้อต่อการเรียนรู้

ภัทธา จรรยาธรรม (2564) ได้กล่าวว่า การบริหารสถานศึกษา หมายถึง กระบวนการดำเนินงานของสถานศึกษาที่มุ่งสู่ผลสำเร็จอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลตามนโยบายและวัตถุประสงค์ที่กำหนด ได้แก่ (1) การวางแผนกำหนดกรอบ (2) การพัฒนาหลักสูตรของสถานศึกษา (3) การจัดการเรียนการสอนในสถานศึกษาเอกชน (4) การคัดเลือกทรัพยากรบุคคล (5) การพัฒนา

ความหมายของหลักธรรมาภิบาล

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ (2555) ให้ความหมายว่า หลักธรรมาภิบาล (good governance) หรืออาจเรียกได้ว่า การบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดีหลักธรรมรัฐและธรรมาภิบาล หมายถึง การปกครองที่เป็นธรรมนั้นไม่ใช่แนวความคิดใหม่ที่เกิดขึ้นในสังคม แต่เป็นการสะสมความรู้ที่เป็นวัฒนธรรมในการอยู่ร่วมกันเป็นสังคมของมวลมนุษย์ ซึ่งเป็นหลักการเพื่อการอยู่ร่วมกันในบ้านเมืองและสังคมอย่างมีความสุข สามารถประสานประโยชน์และคลี่คลายปัญหาข้อขัดแย้งโดยสันติวิธีและพัฒนาสังคมให้มีความยั่งยืน

องค์ประกอบของการบริหารตามหลักธรรมาภิบาล

การศึกษาองค์ประกอบการบริหารตามหลักธรรมาภิบาล ผู้วิจัยใช้หลักเกณฑ์ของสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ (2555) มาเป็นกรอบแนวคิดการวิจัยที่มาจากการดำเนินการของสำนักงาน ก.พ.ร พ.ศ. 2555 ได้ศึกษาและจัดทำเกณฑ์สำหรับใช้ในการสำรวจและประเมินระดับหลักธรรมาภิบาลของส่วนราชการและจังหวัด ซึ่งมีองค์ประกอบรวม 10 หลัก ดังนี้

1. หลักประสิทธิภาพ หมายถึง การบริหารจัดการของผู้บริหารต้องมุ่งเน้นหลักความคุ้มค่าและประโยชน์สูงสุดของส่วนรวมเป็นสำคัญ โดยบริหารทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ ควบคู่ไปกับการปรับลดขั้นตอนการปฏิบัติงานเพื่อลดต้นทุน ตลอดจนทบทวนและยกเลิกภารกิจที่ซ้ำซ้อน เพื่อให้การดำเนินงานมีความคล่องตัวและเกิดประสิทธิผลสูงสุด

2. หลักประสิทธิผล หมายถึง ผู้บริหารสถานศึกษาพึงมีวิสัยทัศน์เชิงยุทธศาสตร์ที่มุ่งตอบสนองความคาดหวังของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกภาคส่วน โดยขับเคลื่อนการดำเนินงานตามพันธกิจเพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ขององค์การ ควบคู่กับการกำหนดเป้าหมาย การบริหารความเสี่ยงอย่างมีประสิทธิภาพ และการมุ่งเน้นความเป็นเลิศของผลสัมฤทธิ์ มีระบบการติดตาม ประเมินผล และพัฒนาการปฏิบัติงานอย่างต่อเนื่อง

3. หลักการตอบสนอง หมายถึง ผู้บริหารพึงมุ่งเน้นการส่งมอบบริการที่ได้มาตรฐานและบรรลุผลตามกรอบเวลา เพื่อเสริมสร้างความไว้วางใจ ควบคู่กับการบริหารจัดการที่ยืดหยุ่นและมีประสิทธิภาพ เพื่อให้สามารถตอบสนองความคาดหวังตลอดจนความต้องการของประชาชนและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกภาคส่วนที่มีความแตกต่างหลากหลายได้อย่างเป็นรูปธรรมและเท่าเทียม

4. หลักการรับผิดชอบและสามารถตรวจสอบได้ หมายถึง ผู้บริหารควรมีระบบการทำงานที่ตรวจสอบได้และพร้อมชี้แจงข้อซักถาม โดยมีการรายงานผลสัมฤทธิ์ต่อสาธารณะอย่างต่อเนื่อง

เพื่อใช้เป็นฐานข้อมูลในการประเมินผล ควบคู่ไปกับการจัดเตรียมมาตรการเชิงรุกในการจัดการความเสี่ยง และบรรเทาผลกระทบที่อาจเกิดขึ้น

5. หลักความเปิดเผยและโปร่งใส หมายถึง ผู้บริหารต้องดำเนินงานด้วยความสุจริต โปร่งใส และเปิดเผยข้อมูลที่ถูกต้องแก่สาธารณะอย่างสม่ำเสมอ ผ่านระบบการจัดการสารสนเทศที่ออกแบบให้ผู้ที่เกี่ยวข้องสามารถเข้าถึงและตรวจสอบได้โดยง่าย

6. หลักนิติธรรม หมายถึง ผู้บริหารสถานศึกษาพึงใช้อำนาจหน้าที่และบริหารงานภายใต้กรอบของกฎหมาย ระเบียบ และข้อบังคับอย่างเคร่งครัด โดยยึดหลักความเที่ยงธรรมและปราศจากการเลือกปฏิบัติ ควบคู่ไปกับการเคารพสิทธิและเสรีภาพของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกภาคส่วนอย่างเท่าเทียม

7. หลักความเสมอภาค หมายถึง ผู้บริหารสถานศึกษาพึงจัดการศึกษาและให้บริการอย่างเสมอภาค โดยปราศจากการเลือกปฏิบัติในทุกมิติ ไม่ว่าจะเป็นความแตกต่างด้านเพศสภาพ ภูมิหลังทางชาติพันธุ์ หรือข้อจำกัดทางกายภาพ การกระจายโอกาสอย่างเป็นธรรม เพื่อให้กลุ่มผู้เรียนที่ด้อยโอกาส หรือมีความเปราะบางสามารถเข้าถึงบริการทางการศึกษาได้อย่างทั่วถึงและเท่าเทียม

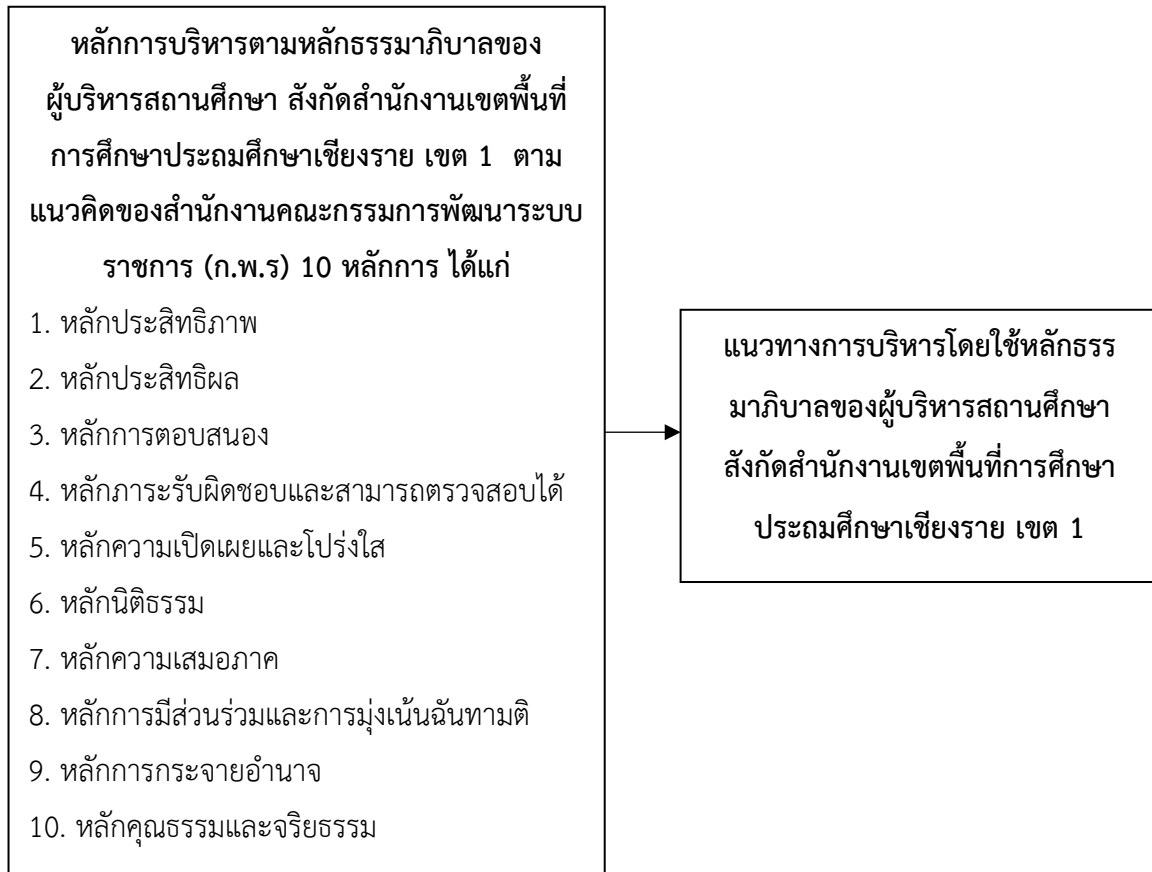
8. หลักการมีส่วนร่วมและการมุ่งเน้นฉันทามติ หมายถึง ผู้บริหารสถานศึกษาพึงส่งเสริมกระบวนการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกภาคส่วนอย่างเป็นรูปธรรม โดยเปิดโอกาสให้ชุมชนและผู้เกี่ยวข้องได้ร่วมรับรู้ข้อมูล ตลอดจนเข้ามามีบทบาทในกระบวนการตัดสินใจ และการตรวจสอบประเมินผล การจัดการศึกษา

9. หลักการกระจายอำนาจ หมายถึง ผู้บริหารควรส่งเสริมกลไกการกระจายอำนาจอย่างเป็นระบบ ผ่านการมอบหมายอำนาจการตัดสินใจแก่บุคลากรตามความเหมาะสม ควบคู่กับการถ่ายโอนภารกิจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและเครือข่ายทางสังคม เพื่อเสริมสร้างประสิทธิภาพและความคล่องตัว ในการดำเนินงาน

10. หลักคุณธรรมและจริยธรรม หมายถึง ผู้บริหารต้องปฏิบัติภารกิจด้วยความรับผิดชอบ ตามหลักคุณธรรมและจริยธรรมที่สอดคล้องกับบรรทัดฐานทางสังคม พร้อมทั้งธำรงไว้ซึ่งมาตรฐานและค่านิยม หลักทางจริยธรรมของเจ้าหน้าที่รัฐอย่างบริบูรณ์

กรอบแนวคิดการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้ผู้วิจัยมุ่งศึกษาการบริหารตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย เขต 1 ผู้วิจัยได้ดำเนินการศึกษา 2 ขั้นตอน คือ ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาการบริหารตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย เขต 1 โดยอ้างอิงหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษา ตามแนวคิดของสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ (ก.พ.ร) และขั้นตอนที่ 2 การศึกษาแนวทางการบริหารตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย เขต 1 โดยนำมากำหนดเป็นกรอบแนวคิดการวิจัยดังนี้

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการมุ่งศึกษาการบริหารงานโดยใช้หลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย เขต 1 แบ่งเป็น 2 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาการบริหารงานโดยใช้หลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษา

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา เชียงราย เขต 1 ปีการศึกษา 2568 จำนวน 106 คน

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาเชียงราย เขต 1 ปีการศึกษา 2568 กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้ตารางสำเร็จรูปของ Krejcie and Morgan (1970) เทียบขนาดของประชากรที่จำนวน 110 คน ได้กลุ่มตัวอย่างทั้งสิ้น จำนวน 86 คน โดยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้นจำแนกตามขนาดสถานศึกษา (Stratified Random Sampling) แล้วนำมากำหนดสัดส่วนตามขนาดของกลุ่มประชากรในแต่ละขนาดสถานศึกษา

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เป็นแบบสอบถามความคิดเห็น แบ่งออกเป็น 2 ตอน ได้แก่ ตอนที่ 1 สอบถามเกี่ยวกับข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถามมีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Check List) ตอนที่ 2 แบบสอบถามความคิดเห็นของผู้บริหารเกี่ยวกับการบริหารตามหลักธรรมาภิบาล

ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย เขต 1 มีลักษณะเป็นแบบมาตราประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ

การสร้างและทดสอบเครื่องมือ กำหนดกรอบข้อคำถามสำหรับแบบสอบถาม ตอนที่ 1 การสอบถามสภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามประกอบด้วย ขนาดของสถานศึกษา และประสบการณ์ในการบริหารสถานศึกษา ตอนที่ 2 นำตัวแปรที่ศึกษา มาสร้างข้อคำถาม นำแบบสอบถามที่ปรับปรุงแก้ไขแล้วเสนอผู้เชี่ยวชาญทางการศึกษา จำนวน 3 ท่าน ให้พิจารณาความถูกต้อง และตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (IOC) คัดเลือกข้อคำถามที่มีค่า IOC ตั้งแต่ .67 ขึ้นไป นำแบบสอบถามที่ปรับปรุงแก้ไขแล้วไปทดลองใช้ (Try Out) กับผู้บริหารสถานศึกษา ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย เขต 3 จำนวน 30 คน ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างโดยใช้สูตรการหาค่าสัมประสิทธิ์อัลฟาของครอนบาค (Cronbach's Alpha) พบว่า ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามทั้งฉบับมีค่าเท่ากับ .86

วิธีเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยดำเนินการเก็บข้อมูล โดยนัดหมายและประสานงานการเก็บข้อมูล นำแบบสอบถามที่เก็บคืนมาได้ จำนวน 86 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 100 มาตรวจความถูกต้องและนำไปวิเคราะห์

การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยนำแบบสอบถามตอนที่ 1 วิเคราะห์ข้อมูลทั่วไป ได้แก่ ขนาดสถานศึกษา และประสบการณ์การบริหารสถานศึกษา โดยการแจกแจงความถี่ (Frequency) และการหาร้อยละ (Percentage) ตอนที่ 2 วิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับการบริหารตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย เขต 1 ทั้งภาพรวม รายด้าน และรายข้อ โดยการหาค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) จากนั้นทำการแปลผลค่าเฉลี่ยโดยใช้เกณฑ์การแปลผลของบุญชม ศรีสะอาด (2554)

ขั้นตอนที่ 2 การศึกษาแนวทางการบริหารตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย เขต 1 มีขั้นตอนดังนี้

แหล่งข้อมูล ผู้วิจัยทำการคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลสำคัญโดยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) เพื่อให้มั่นใจว่าจะได้ข้อมูลสำคัญที่แท้จริงและมีการกำหนดคุณสมบัติของผู้ทรงคุณวุฒิให้ข้อมูล จำนวน 5 ท่าน

เครื่องมือในการวิจัย แบบสัมภาษณ์อ้างอิงผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากขั้นตอนที่ 1 นำข้อมูลด้านที่มีค่าน้อยที่สุดมาสร้างเป็นแบบสัมภาษณ์เป็นแบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-structured Interview)

การสร้างเครื่องมือ วิเคราะห์เนื้อหาแบบสอบถามจากขั้นตอนที่ 1 นำผลการศึกษาข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุดของแต่ละด้านมากำหนดเป็นประเด็นในการสัมภาษณ์

วิธีเก็บรวบรวมข้อมูล ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิทั้ง 5 คน

การวิเคราะห์ข้อมูล นำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์มาวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) เพื่อนำเสนอผลการวิจัยเป็นแนวทางการบริหารตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย เขต 1

ผลการวิจัย

1. การศึกษาการบริหารตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย เขต 1 มีรายละเอียดดังนี้

ตารางที่ 1 การวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม

สถานภาพ	จำนวน (คน)	ร้อยละ
1. ขนาดของสถานศึกษา		
ขนาดเล็ก	31	36.05
ขนาดกลาง	44	51.16
ขนาดใหญ่	3	3.49
ขนาดใหญ่พิเศษ	8	9.30
รวม	86	100
2. ประสบการณ์การบริหารสถานศึกษา		
ไม่เกิน 10 ปี	38	44.19
10-15 ปี	39	45.35
16-20 ปี	5	5.81
มากกว่า 20 ปี	4	4.65
รวม	86	100

จากตารางที่ 1 พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามโดยภาพรวมด้านขนาดของสถานศึกษา ส่วนใหญ่เป็นสถานศึกษาขนาดกลาง คือ สถานศึกษาขนาดกลาง มีจำนวน 44 คน คิดเป็นร้อยละ 51.16 รองลงมา คือ สถานศึกษาขนาดเล็ก จำนวน 31 คน คิดเป็นร้อยละ 36.05 สถานศึกษาขนาดใหญ่พิเศษ จำนวน 8 คน คิดเป็นร้อยละ 9.30 และน้อยที่สุดคือ สถานศึกษาขนาดใหญ่ จำนวน 3 คน คิดเป็นร้อยละ 3.49 ประสบการณ์บริหารสถานศึกษา 10 – 20 ปี มีมากที่สุด มีจำนวน 39 คน คิดเป็นร้อยละ 45.35 รองลงมาคือ ประสบการณ์บริหารสถานศึกษา ไม่เกิน 10 ปี มีจำนวน 38 คน คิดเป็นร้อยละ 44.19 ประสบการณ์บริหารสถานศึกษา 16 – 20 ปี มีจำนวน 5 คน คิดเป็นร้อยละ 5.81 และน้อยที่สุดคือ ประสบการณ์บริหารสถานศึกษามากกว่า 20 ขึ้นไป มีจำนวน 4 คน คิดเป็นร้อยละ 4.65

ตารางที่ 2 การวิเคราะห์ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ของการบริหารตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย เขต 1 โดยภาพรวม

การบริหารตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษา	n = 86		ระดับ
	$\bar{X}$	S.D.	
หลักประสิทธิภาพ	4.36	0.46	มาก
หลักประสิทธิผล	4.36	0.44	มาก
หลักการตอบสนอง	4.36	0.50	มาก
หลักการรับผิดชอบต่อและสามารถตรวจสอบได้	4.39	0.50	มาก
หลักความเปิดเผยและโปร่งใส	4.56	0.40	มากที่สุด
หลักนิติธรรม	4.54	0.46	มากที่สุด
หลักความเสมอภาค	4.54	0.44	มากที่สุด
หลักการมีส่วนร่วมและการมุ่งเน้นฉันทามติ	4.44	0.46	มาก
หลักการกระจายอำนาจ	4.41	0.44	มาก
หลักคุณธรรมและจริยธรรม	4.50	0.46	มาก
รวม	4.45	0.45	มาก

จากตารางที่ 2 พบว่า ผลการวิเคราะห์พบว่า การบริหารตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษาโดยภาพรวมอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 4.45$, S.D. = 0.45) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า การบริหารตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารอยู่ในระดับมากถึงมากที่สุด โดยหลักที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ หลักความเปิดเผยและโปร่งใส ($\bar{X} = 4.56$, S.D. = 0.40) รองลงมา คือ หลักความเสมอภาค ($\bar{X} = 4.54$, S.D. = 0.44) และหลักนิติธรรม ($\bar{X} = 4.54$, S.D. = 0.46) ตามลำดับ ส่วนหลักที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ หลักการตอบสนอง ($\bar{X} = 4.36$, S.D. = 0.50)

2. แนวทางการบริหารตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย เขต 1 พบแนวทางการดำเนินการทุกด้าน ดังนี้

หลักประสิทธิภาพ คือ ผู้บริหารควรพัฒนาประสิทธิภาพการบริหารโดยปรับปรุงกระบวนการทำงานให้กระชับ เป็นระบบ ลดขั้นตอนที่ซ้ำซ้อนหรือไม่จำเป็น มอบหมายงานตามศักยภาพบุคลากร ควบคู่กับการนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้ในการบริหารและสื่อสาร กำหนดกรอบเวลาและมาตรฐานการปฏิบัติงานที่ชัดเจน เพื่อให้การดำเนินงานรวดเร็ว ต่อเนื่อง และมีประสิทธิภาพมากขึ้น

หลักประสิทธิผล คือ การตอบสนองต่อผู้มีส่วนได้ส่วนเสียและการจัดการความเสี่ยงมีแนวทางการพัฒนา คือ ผู้บริหารสถานศึกษาควรดำเนินงานโดย มุ่งตอบสนองต่อความต้องการของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียผ่านรับฟังความคิดเห็นและส่งเสริมการมีส่วนร่วมของครู ผู้ปกครอง และชุมชน นำผลการประเมินต่าง ๆ มาใช้กำหนดทิศทางการพัฒนาโรงเรียน ติดตาม ประเมินผล และปรับปรุงการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง

หลักการตอบสนอง คือ ผู้บริหารสถานศึกษาควรสร้างความเชื่อมั่นและความไว้วางใจโดยเปิดช่องทางการสื่อสารที่ชัดเจน ต่อเนื่อง ส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ตอบสนองปัญหาและข้อร้องเรียนอย่างรวดเร็ว เป็นธรรม และจริงจัง ไม่เลือกปฏิบัติ และสร้างวัฒนธรรมองค์กรแห่งความไว้วางใจและการเรียนรู้ร่วมกัน เพื่อเสริมสร้างความร่วมมืออย่างยั่งยืน

หลักการรับผิดชอบและสามารถตรวจสอบได้ คือ ผู้บริหารสถานศึกษาควรส่งเสริมการตรวจสอบการทำงานอย่างเป็นระบบ โดยสร้างความเข้าใจว่าการตรวจสอบเป็นเครื่องมือพัฒนาคุณภาพงาน จัดให้มีกลไกตรวจสอบภายในที่ชัดเจน เปิดโอกาสให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียร่วมตรวจสอบ นำผลไปปรับปรุงการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง เพื่อเสริมสร้างความโปร่งใส ความน่าเชื่อถือ และความรับผิดชอบต่ออย่างยั่งยืน

หลักความเปิดเผยและโปร่งใส คือ ผู้บริหารสถานศึกษาควรกำหนดนโยบายและแนวปฏิบัติ การเปิดเผยข้อมูลข่าวสารอย่างชัดเจน เป็นระบบพัฒนาช่องทางการสื่อสารที่หลากหลายและเข้าถึงง่าย เปิดเผยข้อมูลสำคัญด้านการบริหารอย่างสม่ำเสมอ เป็นแบบอย่างด้านความโปร่งใส เพื่อเสริมสร้างความเชื่อมั่นและความโปร่งใส

หลักนิติธรรม คือ ผู้บริหารสถานศึกษาควรยึดกฎหมาย ระเบียบ และข้อบังคับเป็นฐานในการบริหาร ใช้หลักเกณฑ์การตัดสินใจที่ชัดเจน ลดการใช้ดุลยพินิจส่วนบุคคล ปฏิบัติต่อบุคลากรอย่างเสมอภาค เปิดโอกาสให้ตรวจสอบและอุทธรณ์อย่างเป็นธรรม เพื่อสร้างความเชื่อมั่น ความยุติธรรม และวัฒนธรรมองค์กร

หลักความเสมอภาค คือ ผู้บริหารสถานศึกษาควรส่งเสริมความเท่าเทียมในการเข้าถึงบริการทางการศึกษาแก่ผู้ด้อยโอกาส โดยจัดทำฐานข้อมูลอย่างเป็นระบบ กำหนดนโยบายและมาตรการสนับสนุน ปรับการจัดการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับความแตกต่างของผู้เรียน ประสานความร่วมมือกับภาคีเครือข่าย และติดตามประเมินผลเพื่อนำไปปรับปรุงอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้เกิดความเสมอภาคและคุณภาพอย่างแท้จริง

หลักการมีส่วนร่วมและการมุ่งเน้นฉันทามติ คือ ผู้บริหารสถานศึกษาควรส่งเสริมการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการร่วมคิด วิเคราะห์ และตัดสินใจ โดยกำหนดกลไกและโครงสร้างการมีส่วนร่วมที่ชัดเจน ใช้กระบวนการบริหารที่มุ่งสร้างฉันทามติ เพื่อเสริมสร้างความร่วมมือและการยอมรับร่วมกัน

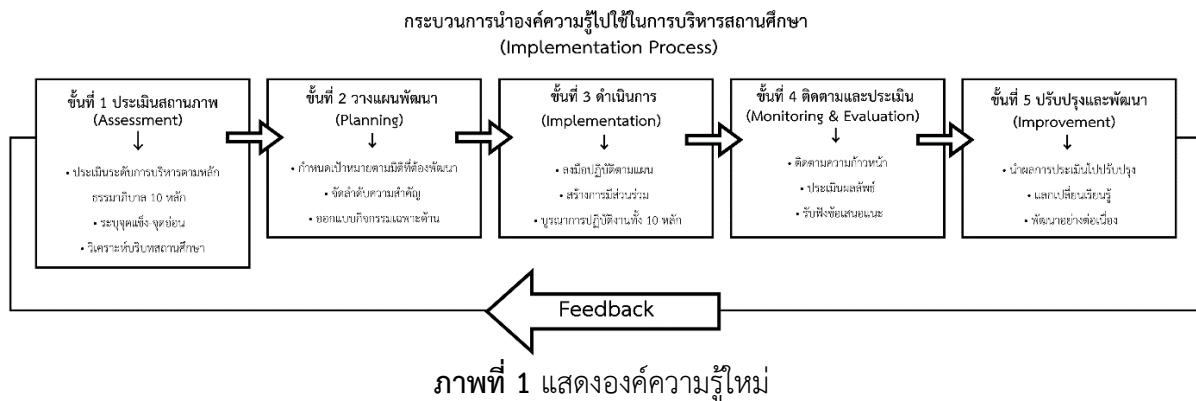
หลักการกระจายอำนาจ คือ ผู้บริหารสถานศึกษาควรส่งเสริมการกระจายอำนาจ โดยศึกษากฎหมาย และนโยบายที่เกี่ยวข้อง วิเคราะห์ภารกิจที่สามารถโอนถ่ายหรือดำเนินการร่วมกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และภาคีเครือข่าย สร้างความร่วมมือผ่านกลไกที่ชัดเจน กำหนดบทบาทและความรับผิดชอบร่วมกัน และติดตามภารกิจอย่างต่อเนื่อง เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารและเกิดประโยชน์สูงสุด

หลักคุณธรรมและจริยธรรม คือ ผู้บริหารสถานศึกษาควรเสริมสร้างมนุษยสัมพันธ์และการสื่อสารเชิงบวก โดยแสดงความสุขภาพ มีเมตตาจิต รับฟังและเห็นอกเห็นใจบุคลากร เปิดโอกาสให้สะท้อนความคิดเห็นอย่างเปิดเผย เป็นแบบอย่างด้านคุณธรรม จริยธรรม เพื่อสร้างความไว้วางใจ ความร่วมมือ และบรรยากาศการทำงานที่เอื้อต่อการพัฒนาองค์กร

องค์ความรู้ใหม่

จากการวิจัย เรื่อง แนวทางการบริหารตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย เขต 1 ผู้วิจัยสามารถนำมาสังเคราะห์องค์ความรู้ได้ ดังนี้

องค์ความรู้ใหม่ที่ได้จากการวิจัย

กระบวนการขับเคลื่อนหลักธรรมาภิบาลสู่การบริหารสถานศึกษาเชิงระบบ ผลการวิจัยได้นำเสนอรูปแบบการบริหารที่เปลี่ยนหลักธรรมาภิบาลจากนามธรรมสู่การปฏิบัติจริง ผ่านกระบวนการวงจรคุณภาพ 5 ขั้นตอน เริ่มต้นด้วย 1) การประเมินสถานภาพ (Assessment) เพื่อวิเคราะห์จุดแข็งและจุดอ่อนของสถานศึกษาตามหลักธรรมาภิบาลทั้ง 10 ประการ นำไปสู่ 2) การวางแผนพัฒนา (Planning) ที่กำหนดเป้าหมายและจัดลำดับความสำคัญของปัญหาอย่างชัดเจน จากนั้นจึงเข้าสู่ 3) การดำเนินการ (Implementation) โดยมุ่งเน้นการสร้างการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วนและการบูรณาการหลักธรรมาภิบาลเข้ากับภารกิจประจำ 4) การติดตามและประเมินผล (Monitoring & Evaluation) อย่างเป็นระบบเพื่อตรวจสอบความก้าวหน้า และนำผลลัพธ์เข้าสู่ 5) การปรับปรุงและพัฒนา (Improvement) เพื่อแก้ไขข้อบกพร่องและสร้างพัฒนาแนวทางใหม่ โดยมีกลไกสำคัญคือ วงจรข้อมูลป้อนกลับ (Feedback) ที่เชื่อมโยงผลการประเมินกลับไปสู่จุดเริ่มต้น ทำให้เกิดการยกระดับคุณภาพการบริหารงานอย่างต่อเนื่องและยั่งยืน ทำให้สถานศึกษามีทิศทางการบริหารงานและการทำงานที่ชัดเจนและน่าเชื่อถือ

อภิปรายผลการวิจัย

1. การบริหารตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย เขต 1 พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้เนื่องมาจากผู้บริหารสถานศึกษาได้ตระหนักถึงความสำคัญในการนำหลักธรรมาภิบาลมาใช้ในการบริหาร เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผล ยึดหลักคุณธรรม จริยธรรม ส่งผลให้ครูและบุคลากรเกิดแรงจูงใจในการทำงานและปฏิบัติงานร่วมกันได้อย่างราบรื่น ผู้บริหารมีการสร้างการรับรู้ ความเข้าใจ และส่งเสริมการมีส่วนร่วมให้กับครู บุคลากร และผู้มีส่วนได้ส่วนเสียสอดคล้องกับผลวิจัยของ จุฑาทกาญจน์ เก่งกลีจิก (2564)

ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การใช้หลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษาในสหวิทยาเขตธรรมจักร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 5 ผลการวิจัยพบว่า การใช้หลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษาโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก

2. เมื่อพิจารณาการบริหารตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย เขต 1 รายงาน พบว่า หลักที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ หลักความเปิดเผยและโปร่งใส อยู่ในระดับมากที่สุด ทั้งนี้เนื่องมาจากผู้บริหารสถานศึกษาให้ความสำคัญกับการเปิดเผยข้อมูล การตรวจสอบและการสื่อสารอย่างตรงไปตรงมา ซึ่งสอดคล้องกับนโยบายการบริหารภาครัฐและกลไกการกำกับติดตามของหน่วยงานต้นสังกัดที่เน้นความโปร่งใสเป็นสำคัญ สอดคล้องกับ นิตยา คงเกษม, ปฎิธรรมสำเนียง และวรกฤต เกื่อนช้าง (2563) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง แนวทางการบริหารโรงเรียนตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษากลุ่มเครือข่ายพระบางเจ้าพระยาเมือง 2 พบว่า แนวทางการบริหารโรงเรียนตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษา ด้านหลักความโปร่งใส อยู่ในระดับมากที่สุด รองลงมา คือ หลักความเสมอภาค อยู่ในระดับมากที่สุด ทั้งนี้เนื่องมาจากผู้บริหารสถานศึกษาให้ความสำคัญต่อการปฏิบัติต่อผู้เรียน ครู และผู้มีส่วนได้ส่วนเสียอย่างเท่าเทียม ไม่เลือกปฏิบัติ ซึ่งสอดคล้องกับหลักการจัดการศึกษาที่มุ่งสร้างโอกาสทางการศึกษาอย่างทั่วถึงและเป็นธรรม สอดคล้องกับงานวิจัย อำนาจ เผือกบริสุทธิ (2560) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง หลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษาในกลุ่มโรงเรียนบางเสาธง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรปราการ เขต 2 พบว่า หลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษาด้านหลักการตอบสนองอยู่ในระดับมาก

3. แนวทางการบริหารตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย เขต 1 ในภาพรวมของแนวทางการพัฒนาการบริหารตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย เขต 1 ในส่วนของหลักประสิทธิภาพ ประสิทธิผล การตอบสนอง และความไว้วางใจ ผู้บริหารต้องอาศัยทั้งโครงสร้างการบริหาร กระบวนการทำงาน และพฤติกรรมภาวะผู้นำควบคู่กัน การปรับกระบวนการทำงานให้กระชับ ลดความซ้ำซ้อน และใช้เทคโนโลยีดิจิทัลสนับสนุนการบริหาร และความคล่องตัวขององค์กร ซึ่งสอดคล้องกับพัชรินทร์ ทิพย์จันทร์ (2564) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การใช้หลักธรรมาภิบาลในกลุ่มเครือข่ายพัฒนาคุณภาพการศึกษาบ้านใหม่ พบว่า ผู้บริหารควรวิเคราะห์ภารกิจขององค์กร ปรับกระบวนการลดความซ้ำซ้อน ควรนำเทคโนโลยีมาใช้ในการทำงานเพื่อลดภาระงานครูและเพิ่มคุณภาพนักเรียน

ผู้บริหารสถานศึกษาควรตอบสนองต่อความต้องการของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย จำเป็นต้องตั้งอยู่บนฐานข้อมูลเชิงประจักษ์ ทั้งด้านผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน คุณภาพผู้เรียน ความต้องการของชุมชน และบริบทพื้นที่ โดยเน้นการสร้างกลไกการมีส่วนร่วมอย่างแท้จริงรับฟังความคิดเห็น การทำงานร่วมกับคณะกรรมการสถานศึกษา และการสร้างเครือข่ายความร่วมมือกับชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับนิตยา คงเกษม (2563) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง แนวทางการบริหารโรงเรียนตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษากลุ่มเครือข่ายพระบางเจ้าพระยาเมือง 2 สังกัด สพ.น.นครสวรรค์ เขต 1 พบว่า ผู้บริหารต้องปฏิบัติหน้าที่

ด้วยความรับผิดชอบตามแนวทางที่กำหนดไว้ของสถานศึกษา มีการรายงานผลการปฏิบัติงานของสถานศึกษา
อย่างเป็นระบบตอบสนองต่อผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย สามารถตรวจสอบได้ เพื่อสร้างความมั่นใจแก่สาธารณชน

ด้านหลักคุณธรรมและจริยธรรม ผู้บริหารควรมีภาวะผู้นำเชิงจริยธรรม การสื่อสารอย่างเปิดเผย
สม่ำเสมอ และตรงไปตรงมา รวมถึงการเปิดโอกาสให้บุคลากรได้มีโอกาสพัฒนาตนเอง ชื่นชม ยินดี
กับความสำเร็จ สร้างขวัญกำลังใจในการปฏิบัติงานโดยเฉพาะด้านมนุษยสัมพันธ์ การสื่อสารเชิงบวก
และการเป็นแบบอย่างด้านคุณธรรมของผู้บริหาร ซึ่งสอดคล้องกับ พงษ์ธร สิงห์พันธ์ (2564) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง
การบริหารสถานศึกษาตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษา สพป.อำนาจเจริญ พบว่า ผู้บริหาร
ควรมีนโยบายยกย่องส่งเสริมบุคลากรที่มีคุณธรรม จริยธรรมในการปฏิบัติงานดีเด่น เพื่อเสริมสร้างขวัญ
กำลังใจและเป็นแบบอย่างที่ดี

ด้านความเสมอภาค การมีส่วนร่วม และการกระจายอำนาจ เน้นการใช้ข้อมูลกลุ่มเปราะบาง
ในการออกแบบการจัดบริการทางการศึกษา การสร้างกลไกการมีส่วนร่วมที่เป็นรูปธรรม และการทำงาน
ร่วมกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและภาคีเครือข่าย เพื่อเพิ่มโอกาสทางการศึกษาอย่างทั่วถึง ซึ่งสะท้อน
การบริหารสถานศึกษาที่เชื่อมโยงกับบริบทชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับ รุ่งธนา สุภาพร (2566) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง
สภาพและแนวทางการพัฒนาการใช้หลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัด สพป.ศรีสะเกษ เขต 3
พบว่า บริหารควรแบ่งบทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบอย่างชัดเจน มีการกระจายอำนาจในการบริหารงาน
ให้กับฝ่ายต่าง ๆ

สรุป

การบริหารสถานศึกษาโดยใช้หลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่
การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย เขต 1 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก สะท้อนว่าผู้บริหารมีการดำเนินงาน
ที่สอดคล้องกับกรอบธรรมาภิบาลทั้งด้านความโปร่งใส ความเสมอภาค นิติธรรม คุณธรรม การมีส่วนร่วม
การกระจายอำนาจ ความรับผิดชอบ การตอบสนอง ประสิทธิภาพ และประสิทธิภาพ โดยเฉพาะด้านความเปิดเผย
โปร่งใส ความเสมอภาค และนิติธรรม อยู่ในระดับสูงที่สุด แสดงถึงการบริหารที่เน้นความเป็นธรรม ตรวจสอบได้
และสร้างความเชื่อมั่นต่อผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ขณะที่ด้านการตอบสนองและประสิทธิภาพแม้อยู่ในระดับมาก
แต่ยังเป็นประเด็นที่ควรพัฒนาเพิ่มเติม

แนวทางการพัฒนา พบว่า การยกระดับการบริหารตามหลักธรรมาภิบาล ควรมุ่งปรับปรุงกระบวนการ
ทำงานให้มีความคล่องตัว ลดขั้นตอนที่ซ้ำซ้อน ใช้เทคโนโลยีสนับสนุนการบริหาร เพิ่มการมีส่วนร่วม
ของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ใช้ข้อมูลเชิงประจักษ์ในการตัดสินใจ พัฒนาระบบติดตามและประเมินผลอย่างต่อเนื่อง
ส่งเสริมกลไกการตรวจสอบที่เป็นระบบ เผยแพร่ข้อมูลข่าวสารอย่างสม่ำเสมอ ยึดหลักกฎหมาย
และความเป็นธรรมในการบริหาร ตลอดจนสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่เน้นความโปร่งใส ความไว้วางใจ
และจริยธรรมในการปฏิบัติงาน ซึ่งจะช่วยให้การบริหารสถานศึกษามีประสิทธิภาพ ประสิทธิภาพ และความยั่งยืน
มากขึ้น

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1.1. ผู้บริหารสถานศึกษาควรมุ่งสร้างความเชื่อมั่นและความไว้วางใจจากผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกฝ่าย โดยจัดให้มีช่องทางการสื่อสารที่หลากหลาย เข้าถึงง่าย และเปิดโอกาสให้เกิดการสื่อสารสองทางอย่างต่อเนื่อง เพื่อรับฟังความคิดเห็น ปัญหา และข้อเสนอแนะอย่างรอบด้าน เสริมสร้างความเข้าใจที่ตรงกันในองค์กร ควบคู่กับการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของครู บุคลากร ผู้ปกครอง และชุมชน

1.2 ผู้บริหารควรให้ความสำคัญกับการตอบสนองต่อปัญหาและข้อร้องเรียนอย่างรวดเร็ว เป็นธรรม และโปร่งใส โดยยึดหลักเหตุผล ความเสมอภาค และความถูกต้องในการพิจารณาแก้ไขปัญหา พร้อมทั้งแสดงภาวะผู้นำเชิงจริยธรรม ปฏิบัติต่อบุคลากรทุกคนอย่างเท่าเทียม และมีความสม่ำเสมอในการบริหารงาน ตลอดจนส่งเสริมการสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่เปิดกว้าง สนับสนุนการแสดงความคิดเห็นอย่างสร้างสรรค์ การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และการทำงานเป็นทีม ซึ่งจะช่วยเสริมสร้างความไว้วางใจต่อผู้บริหาร และองค์กร และนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพการบริหารสถานศึกษา

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการใช้หลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษา ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย เขต 1

2.2 ควรมีการศึกษาผลลัพธ์ที่เกิดจากการใช้หลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษา ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย เขต 1

2.3 ควรมีการศึกษาการใช้หลักธรรมาภิบาลในระดับเขตพื้นที่หรือสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาอื่น

เอกสารอ้างอิง

กมลทิพย์ ใจเที่ยง. (2562). *การบริหารองค์กรแห่งความสุขในสถานศึกษาประถมศึกษา* (ปริญญาานิพนธ์ ปริญญาดุขภิปันธิต). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศิลปากร.

จุฑากาญจน์ เก่งกลิจ. (2564). *การใช้หลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษาในสหวิทยาเขตธรรมจักร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 5* (การค้นคว้าอิสระศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา). บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยศิลปากร.

นิตยา คงเกษม, ปฎิธรรม สำเนียง และวรภุต เลื่อนช้าง. (2563). แนวทางการบริหารโรงเรียนตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษากลุ่มเครือข่ายพระบางเจ้าพระยาเมือง 2 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครสวรรค์ เขต 1. *บัณฑิตปริทรรศน์ วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์*, 8(3), 65-78.

พัชชินทร์ ทิพย์จันทร์. (2564). *การใช้หลักธรรมาภิบาลในกลุ่มเครือข่ายพัฒนาคุณภาพการศึกษากันใหม่*. *วารสารการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยศิลปากร*, 12(2), 1-16.

- พงษ์ธร สิงห์พันธ์. (2564). การบริหารสถานศึกษาตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษาสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอำนาจเจริญ. *วารสารบริหารการศึกษาบัวบาน*, 21(2), 12-21.
- ภัทรา จรรยาธรรม. (2564). *การบริหารสถานศึกษาเอกชนในยุคดิจิทัล*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- รัชยา ภักดีจิตต์. (2557). *ธรรมาภิบาลเพื่อการบริหารภาครัฐและเอกชน*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- รุ่งนภา สุภาพรม. (2566). สภาพและแนวทางการพัฒนาการใช้หลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาศรีสะเกษ เขต 3. *การประชุมวิชาการและนำเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ ครั้งที่ 6 มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา*. กรุงเทพฯ, 6 กันยายน 2566.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ. (2555). *หลักธรรมาภิบาลของการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี (Good Governance)*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์คณะรัฐมนตรีและราชกิจจานุเบกษา.
- สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย เขต 1. (2567). *รายงานผลการดำเนินงานประจำปีงบประมาณ 2567*. เชียงราย กลุ่มนโยบายและแผน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย เขต 1.
- สุรศักดิ์ ปาเฮ. (2562). *การศึกษาค้นคว้าหาความรู้ได้ทุกหนทุกแห่งและทุกเวลา*.แพร่:แพร่ไทย อุตสาหกรรมการพิมพ์.
- อำนาจ เผือกบริสุทธิ. (2560). *หลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษาในกลุ่มโรงเรียนบางเสาธง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรปราการ เขต 2 (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารการศึกษา)*.ชลบุรี: มหาวิทยาลัยบูรพา.

การศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนด้านความรู้ เรื่อง หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา
ด้วยกิจกรรมการเรียนรู้แบบร่วมมือโดยเทคนิค STAD ของนักเรียนชั้นประถมศึกษา
ปีที่ 4 โรงเรียนสามเสนนอก (ประชาราษฎร์อนุกูล)

A Study of Learning Achievement on Buddhist Principles Using Cooperative
Learning with STAD Technique for Grade 4 Students at Samsennok
(Pracharatanukul) School

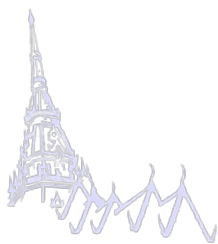
¹พระมหาเสถียร คำเรือง และ²พรรณรายณ์ ทรัพย์แสนดี

¹Phramaha Sathian Khamrueang and ²Pannarai Sapsaendee

^{1,2}คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม

^{1,2}Faculty of Education Chandrakasem Rajabhat University, Thailand

Email: 6751600173@chandra.ac.th

Received April 17, 2026; Revised May 10, 2026; Accepted May 25, 2026

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) พัฒนากิจกรรมการเรียนรู้แบบร่วมมือโดยเทคนิค STAD เรื่องหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 2) เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนด้านความรู้ก่อนเรียนและหลังเรียน และ 3) ศึกษาความพึงพอใจของนักเรียน กลุ่มตัวอย่าง คือ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4/3 โรงเรียนสามเสนนอก (ประชาราษฎร์อนุกูล) ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2568 จำนวน 35 คน โดยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบกลุ่ม (Cluster Sampling) เครื่องมือที่ใช้ ได้แก่ แผนการจัดการเรียนรู้โดยเทคนิค STAD จำนวน 10 แผน แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน จำนวน 20 ข้อ และแบบสอบถามความพึงพอใจ 15 ข้อ สถิติที่ใช้ ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการทดสอบค่าทีแบบกลุ่มสัมพันธ์ ผลการวิจัยพบว่า (1) คุณภาพของแผนการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือโดยเทคนิค STAD เรื่องหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่พัฒนาขึ้น มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด (2) ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ($t = 13.56$, $p < .05$) และ (3) นักเรียนมีความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนรู้โดยเทคนิค STAD ในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด

คำสำคัญ: เทคนิค STAD; ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน; ความพึงพอใจ; หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา

Abstract

The objectives of this research were to: (1) develop the cooperative learning activities by using the Student Teams Achievement Division (STAD) technique on the Buddhist principles for Grade 4 students; (2) compare students' knowledge achievement before and after learning; and (3) examine students' satisfaction with the learning activities. The sample consisted of 35 students at the Grade 4 in the Samsennok (Pracharat Anukul) School during the second semester of the 2025 academic year, selected through cluster sampling. The research instruments included 10 STAD-based lesson plans, a 20-item learning achievement test, and one piece of the satisfaction questionnaire with the 15 items. The data statistics were used for the analysis with the mean, the standard deviation, and the dependent samples t-test.

The findings revealed that: (1) the quality of the developed the cooperative learning activities by using the STAD technique on the Buddhist principles was at the highest level of appropriateness; (2) students' post-learning achievement was significantly higher than their pre-learning achievement at the .05 level ($t = 13.56$, $p < .05$); and (3) in the overview, the students' satisfaction with the STAD learning activities was at the highest level.

Keywords: STAD Technique; Learning Achievement; Satisfaction; Buddhist Principles

บทนำ

การจัดการศึกษาในปัจจุบันมุ่งพัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้ คุณธรรม และทักษะการดำรงชีวิตร่วมกับผู้อื่นในสังคม กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม โดยเฉพาะรายวิชาพระพุทธศาสนา มีบทบาทสำคัญในการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม และการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2551 (ฉบับปรับปรุง 2560) จึงกำหนดให้ผู้เรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ศึกษาหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่เหมาะสมกับวัย เพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะของการเป็นพลเมืองดี มีวินัย และมีจิตสาธารณะ (สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา, 2568)

โรงเรียนสามเสนนอก (ประชาราษฎร์อนุกูล) สังกัดสำนักงานเขตดินแดง กรุงเทพมหานคร ดำเนินการจัดการศึกษาภายใต้นโยบายของกรุงเทพมหานคร ตั้งแต่ระดับปฐมวัยจนถึงชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โดยผลการจัดการเรียนรู้รายวิชาสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม สาระศาสนา ศีลธรรม จริยธรรมของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ในปีการศึกษา 2566–2567 พบว่า มีคะแนนเฉลี่ยร้อยละ 57.02 ซึ่งต่ำกว่าเกณฑ์มาตรฐานของสถานศึกษา (ฝ่ายวิชาการ โรงเรียนสามเสนนอก (ประชาราษฎร์อนุกูล), 2568) นอกจากนี้จากการสังเกตพฤติกรรมผู้เรียนและการสัมภาษณ์ครูผู้สอน พบว่านักเรียนบางส่วนมีทัศนคติเชิงลบต่อวิชาพระพุทธศาสนา เนื่องจากมองว่าเนื้อหาค่อนข้างยากและไม่น่าสนใจ อีกทั้งวิธีการสอนที่ใช้ไม่เอื้อต่อการมีส่วนร่วม ส่งผลให้กิจกรรมกลุ่มขาดประสิทธิภาพ โดยเฉพาะผู้เรียนที่มีพื้นฐานความรู้ต่ำ

มักไม่ได้มีบทบาทในการเรียนรู้ร่วมกับเพื่อน จนส่งผลต่อแรงจูงใจและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียนโดยรวม

สภาพดังกล่าวทำให้นักเรียนขาดความกระตือรือร้น เกิดความเบื่อหน่ายในการเรียน และมีแนวโน้มที่จะมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำกว่าเกณฑ์มาตรฐาน จึงจำเป็นต้องพัฒนารูปแบบการจัดกิจกรรมที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมมากขึ้น การจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือ (Cooperative Learning) เป็นแนวทางที่เหมาะสมเนื่องจากเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้แลกเปลี่ยนความคิดเห็น ช่วยเหลือกัน และทำงานร่วมกัน ซึ่งช่วยพัฒนาความรู้ ทักษะทางสังคม และความรับผิดชอบต่อกลุ่ม (ทิตินา แคมมณี, 2562) การเรียนรู้แบบร่วมมือโดยเทคนิค STAD (Student Teams–Achievement Divisions) เป็นรูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่เน้นการทำงานเป็นทีม การวัดผลรายบุคคล และการให้รางวัลแก่ทีม ทำให้ผู้เรียนทุกคนมีแรงจูงใจและมีส่วนร่วมในการเรียนรู้มากขึ้น (Slavin (1991) ซึ่งช่วยส่งเสริมผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ทักษะทางสังคม และทัศนคติที่ดีต่อการทำงานร่วมกับผู้อื่น แนวทางดังกล่าวยังสอดคล้องกับหลักกัลยาณมิตรและสาราณียธรรม ในพระพุทธศาสนา ที่เน้นการช่วยเหลือเกื้อกูล ความสามัคคี การแลกเปลี่ยนความคิดเห็น และการอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีความสุข ซึ่งช่วยส่งเสริมการเรียนรู้และการพัฒนาคุณธรรมของผู้เรียน

แม้ว่างานวิจัยที่ผ่านมาได้ศึกษาการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือโดยเทคนิค STAD ในหลายกลุ่มสาระและพบว่าสามารถส่งเสริมผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและการมีส่วนร่วมของผู้เรียนได้ แต่การประยุกต์ใช้เทคนิค STAD ในรายวิชาพระพุทธศาสนาระดับประถมศึกษายังมีจำกัด โดยเฉพาะการศึกษาที่มุ่งพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนด้านความรู้และความพึงพอใจของผู้เรียนควบคู่กัน จึงเป็นประเด็นที่ควรศึกษาเพิ่มเติมในบริบทการจัดการเรียนรู้พระพุทธศาสนา

ด้วยเหตุผลดังกล่าว ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนด้านความรู้ เรื่องหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ด้วยกิจกรรมการเรียนรู้แบบร่วมมือโดยเทคนิค STAD ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนสามเสนนอก (ประชาราษฎร์อนุกุล) เพื่อพัฒนาการจัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการมีส่วนร่วม การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และการทำงานร่วมกันของผู้เรียน โดยคาดว่าจะการจัดกิจกรรมดังกล่าวจะช่วยพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนความพึงพอใจต่อการเรียนรู้ และช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจและสามารถนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้แบบร่วมมือโดยเทคนิค STAD เรื่องหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนสามเสนนอก (ประชาราษฎร์อนุกุล)
2. เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนด้านความรู้ก่อนเรียนและหลังเรียน เรื่องหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ด้วยกิจกรรมการเรียนรู้แบบร่วมมือโดยเทคนิค STAD ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนสามเสนนอก (ประชาราษฎร์อนุกุล)

3. เพื่อศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อกิจกรรมการเรียนรู้แบบร่วมมือโดยเทคนิค STAD เรื่องหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนสามเสนนอก (ประชาราษฎร์อนุกุล)

การทบทวนวรรณกรรม

ผู้วิจัยได้ศึกษาทบทวนเอกสาร แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อใช้เป็นแนวทางในการดำเนินการวิจัย โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. ความหมายและหลักการของการเรียนรู้แบบร่วมมือ

การเรียนรู้แบบร่วมมือ (Cooperative Learning) เป็นแนวทางการจัดการเรียนรู้ที่มุ่งเน้นให้ผู้เรียนทำงานร่วมกันเป็นกลุ่มย่อย โดยสมาชิกมีความแตกต่างกันทั้งด้านความรู้ ความสามารถ และประสบการณ์ เพื่อบรรลุเป้าหมายร่วมกัน

Johnson และ Johnson (1994) กล่าวว่า การเรียนรู้แบบร่วมมือประกอบด้วยองค์ประกอบสำคัญ 5 ประการ ได้แก่ ความสัมพันธ์เชิงบวก การปฏิสัมพันธ์แบบเผชิญหน้า ความรับผิดชอบรายบุคคล ทักษะทางสังคม และกระบวนการกลุ่ม

Slavin (1991) อธิบายว่า การเรียนรู้แบบร่วมมือต้องมีโครงสร้างชัดเจน ทั้งเป้าหมาย บทบาท และการประเมินรายบุคคล เพื่อส่งเสริมความรับผิดชอบและการช่วยเหลือกันในกลุ่ม

2. กระบวนการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือโดยเทคนิค STAD

ผู้วิจัยได้สังเคราะห์ขั้นตอนการจัดการเรียนรู้จากแนวคิดของนักการศึกษา (Slavin, 1991; ทิศนา แคมมณี, 2562; ธีรยุทธ ลาสิทธิ์, 2565; กิตติพงษ์ แสนรัก, 2565) โดยปรับให้สอดคล้องกับบริบทรายวิชาพระพุทธศาสนา ได้ 6 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นที่ 1 การจัดกลุ่ม โดยคำนึงถึงความหลากหลาย (Group Formation) เริ่มต้นจากการวิเคราะห์พื้นฐานผู้เรียนเพื่อจัดกลุ่มย่อยกลุ่มละ 4-5 คน โดยละความสามารถ (เก่ง กลาง อ่อน) เพศ และทักษะทางสังคม เพื่อสร้างปฏิสัมพันธ์กัลยาณมิตรที่เอื้อต่อการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน

ขั้นที่ 2 การนำเสนอเนื้อหา (Content Presentation) ครูผู้สอนนำเสนอเนื้อหาหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาผ่านสื่อและวิธีการที่เหมาะสม เพื่อวางรากฐานความรู้และกรอบแนวคิดร่วมกัน กระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดความสนใจและเตรียมความพร้อมสู่การทำงานกลุ่ม

ขั้นที่ 3 การศึกษาร่วมกันในกลุ่ม (Team Study) เป็นขั้นที่สมาชิกช่วยกันเรียนรู้ อภิปราย และแลกเปลี่ยนความคิด โดยมีบทบาทหน้าที่ร่วมกัน มุ่งให้เข้าใจเนื้อหาและฝึกทักษะสังคม เช่น การสื่อสาร การรับฟัง และความรับผิดชอบร่วมกัน

ขั้นที่ 4 การทดสอบรายบุคคล (Individual Assessment) นักเรียนทำแบบทดสอบเพื่อวัดความรู้ความเข้าใจด้วยตนเองโดยไม่มีการช่วยเหลือกัน เพื่อประเมินผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่สะท้อนศักยภาพที่แท้จริงของผู้เรียนแต่ละคน

ขั้นที่ 5 การคำนวณคะแนนพัฒนาการและคะแนนกลุ่ม (Calculation of Improvement and Team Scores) นำคะแนนสอบรายบุคคลมาเปรียบเทียบกับคะแนนฐานเดิมเพื่อหาคะแนนพัฒนาการเพื่อลดการแข่งขันระหว่างบุคคล แต่เน้นความก้าวหน้าของตนเองที่ส่งผลต่อคะแนนรวมของกลุ่ม

ขั้นที่ 6 การให้รางวัลและยกย่องกลุ่ม (Recognition and Rewards) การประกาศผลและมอบรางวัลหรือคำชมเชยแก่กลุ่มที่มีคะแนนพัฒนาการถึงเกณฑ์ เพื่อเสริมแรงจิตใจและสร้างความภาคภูมิใจในความสำเร็จร่วมกัน ก่อให้เกิดเจตคติที่ดีต่อการเรียนรู้อย่างยั่งยืน

3. การประยุกต์ใช้การเรียนรู้แบบร่วมมือในรายวิชาพระพุทธศาสนา

สัจด์ เขียนจันทิก และคณะ (2567) ได้อธิบายว่า การจัดการเรียนการสอนที่ยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลางและเปิดโอกาสให้นักเรียนได้ลงมือปฏิบัติ ส่งเสริมการทำงานร่วมกันและความรับผิดชอบในกลุ่ม ครูมีบทบาทเป็นผู้อำนวยความสะดวกและผู้ให้คำแนะนำในการเรียนรู้ จึงจำเป็นต้องมีความรู้ในเนื้อหาและความเข้าใจพระพุทธศาสนาอย่างรอบด้าน เพื่อสนับสนุนให้ผู้เรียนเกิดทักษะการคิดวิเคราะห์และสามารถเรียนรู้ได้ด้วยตนเอง

พระครูปลัดกวีวัฒน์ (ธีรวิทย์ ฉนทวิโช) และคณะ (2566) อธิบายว่า การจัดการเรียนรู้พระพุทธศาสนาในบริบทวิถีชีวิตใหม่ (New Normal) มุ่งบูรณาการเทคโนโลยีและนวัตกรรม โดยใช้สื่อดิจิทัลควบคู่กับการออกแบบกิจกรรมที่เชื่อมโยงกับชีวิตประจำวันของผู้เรียน พร้อมทั้งพัฒนาศักยภาพผู้สอนในการถ่ายทอดหลักธรรม เพื่อยกระดับคุณภาพการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับผู้เรียนในยุคปัจจุบัน

สรุปได้ว่า การเรียนรู้แบบร่วมมือ โดยเฉพาะเทคนิค STAD ไม่เพียงแต่ช่วยยกระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนด้านความรู้เท่านั้น แต่ยังส่งเสริมทักษะทางสังคมและความพึงพอใจต่อการเรียนรู้ เนื่องจากมีโครงสร้างที่ชัดเจน เน้นการมีส่วนร่วมของผู้เรียนทุกคน และส่งเสริมความรับผิดชอบในระดับบุคคลและกลุ่ม ซึ่งสอดคล้องกับลักษณะเนื้อหาวิชาพระพุทธศาสนาที่ต้องอาศัยการตีความและการนำไปปฏิบัติจริง โดยการเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้และเชื่อมโยงหลักธรรมกับชีวิตประจำวัน ซึ่งเป็นฐานสำคัญในการออกแบบและดำเนินการวิจัยในครั้งนี้

กรอบแนวคิดการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มุ่งศึกษาผลของการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือโดยเทคนิค STAD ต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน โดยเปรียบเทียบคะแนนก่อนและหลังเรียน ควบคู่กับการประเมินความพึงพอใจของผู้เรียน ดังนี้

ตัวแปรต้น

กิจกรรมการเรียนรู้แบบร่วมมือโดยเทคนิค STAD เรื่องหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา (Slavin, 1991; ทิศนา ขัมมณี, 2562; ญัฐวรรณ ลาสิทธิ์, 2565; กิตติพงษ์ แสนรัก; 2565) 6 ขั้นตอน ได้แก่

ขั้นที่ 1 การจัดกลุ่ม โดยคำนึงถึงความหลากหลาย

ขั้นที่ 2 การนำเสนอเนื้อหา

ขั้นที่ 3 การศึกษาร่วมกันในกลุ่ม

ขั้นที่ 4 การทดสอบรายบุคคล

ขั้นที่ 5 การคำนวณคะแนนพัฒนาการและคะแนน

กลุ่ม

ขั้นที่ 6 การให้รางวัลและยกย่องกลุ่ม

ตัวแปรตาม

1. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนด้านความรู้ เรื่องหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนสามเสนนอก (ประชาราษฎร์อนุกุล)

2. ความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อกิจกรรมการเรียนรู้แบบร่วมมือโดยเทคนิค STAD เรื่องหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนสามเสนนอก (ประชาราษฎร์อนุกุล)

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

1. แบบแผนที่ใช้ในการในการวิจัย

การวิจัยนี้ เป็นการวิจัยเชิงทดลอง (Pre-experimental Designs) โดยใช้แบบวิจัยกลุ่มเดียวทดสอบก่อนเรียนและหลังเรียน One-group pretest-posttest design ล้วน สายยศ และอังคณา สายยศ (2531) ดังตารางที่ 1 ทั้งนี้ แบบแผนการวิจัยดังกล่าวอาจมีข้อจำกัดบางประการ เนื่องจากไม่มีการเปรียบเทียบกับกลุ่มควบคุม จึงอาจมีปัจจัยอื่นที่ส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียน เช่น ประสบการณ์เดิมของผู้เรียน หรือ การเรียนรู้นอกเวลาเรียน ทั้งนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามแผนเดียวกันในทุกครั้ง เพื่อให้การเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นไปในแนวทางเดียวกันมากที่สุด

ตารางที่ 1 แสดงกรอบแบบแผนการวิจัยแบบกลุ่มเดียวทดสอบก่อนและหลังเรียน

ทดสอบก่อนทดลอง	การทดลอง	ทดสอบหลังทดลอง
O_1	X	O_2

สัญลักษณ์ที่ใช้ในแบบแผนการวิจัย

O_1 แทน การทดสอบก่อนการทดลอง ของกลุ่มตัวอย่าง

X แทน การจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบร่วมมือโดยเทคนิค STAD

O_2 แทน การทดสอบหลังการทดลอง ของกลุ่มตัวอย่าง

2. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยเป็นนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนสามเสนนอก (ประชาราษฎร์อนุกุล) สังกัดสำนักงานเขตดินแดง กรุงเทพมหานคร ที่กำลังศึกษา ในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2568 จำนวน 10 ห้อง นักเรียนทั้งหมด 315 คน

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4/3 จำนวนนักเรียนทั้งหมด 35 คน ใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบกลุ่ม (Cluster Sampling) โดยใช้ห้องเรียนเป็นฐาน

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ มี 2 ประเภท ดังนี้

1. เครื่องมือที่ใช้ในการดำเนินการวิจัย ได้แก่ แผนการจัดการเรียนรู้ เรื่องหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ด้วยกิจกรรมการเรียนรู้แบบร่วมมือโดยเทคนิค STAD ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 จำนวน 10 แผนการจัดการเรียนรู้ 10 คาบ (คาบละ 1 ชั่วโมง)

2. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ประกอบด้วย

2.1 แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนด้านความรู้ เรื่องหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ด้วยกิจกรรมการเรียนรู้แบบร่วมมือโดยเทคนิค STAD แบบทดสอบปรนัย 4 ตัวเลือก จำนวน 20 ข้อ

2.2 แบบสอบถามความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการเรียน เรื่องหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ด้วยกิจกรรมการเรียนรู้แบบร่วมมือโดยเทคนิค STAD จำนวน 15 ข้อ

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล ในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2568 มีขั้นตอนสำหรับเก็บรวบรวมข้อมูล โดยแบ่งออกเป็น 3 ขั้นตอน ดังนี้

1. ขั้นก่อนทดลอง เป็นขั้นที่ผู้วิจัยเตรียมความพร้อมในด้านต่าง ๆ ดังนี้

ผู้วิจัยดำเนินการเตรียมความพร้อมโดยได้ผ่านการพิจารณาจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ และพัฒนาเครื่องมือประกอบด้วย แผนการจัดการเรียนรู้ เรื่องหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาด้วยกิจกรรมการเรียนรู้แบบร่วมมือโดยเทคนิค STAD จำนวน 10 แผน พร้อมสื่ออุปกรณ์ประกอบการสอน แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน จำนวน 20 ข้อ และ แบบสอบถามความพึงพอใจ ของนักเรียนที่มีต่อการจัดการเรียนรู้ จำนวน 15 ข้อ เพื่อใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลตามวัตถุประสงค์การวิจัย

2. ขั้นทดลอง เป็นขั้นที่ผู้วิจัยดำเนินการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ดังนี้

ผู้วิจัยดำเนินการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามลำดับขั้นตอน เริ่มจากการ ปฐมนิเทศ เพื่อชี้แจงวัตถุประสงค์ รูปแบบกิจกรรม และบทบาทหน้าที่ในการเรียนรู้แบบร่วมมือโดยเทคนิค STAD จากนั้นดำเนินการ ทดสอบก่อนเรียน (Pre-test) ด้วยแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนจำนวน 20 ข้อ เพื่อบันทึกฐานข้อมูลความรู้พื้นฐานของผู้เรียน ก่อนเข้าสู่ ขั้นตอนการจัดการเรียนรู้ตามแผนการจัดการเรียนรู้ที่พัฒนาขึ้น จำนวน 10 แผน รวม 10 ชั่วโมง กับนักเรียนกลุ่มตัวอย่างชั้นประถมศึกษาปีที่ 4/3

3. ขั้นหลังการทดลอง

ภายหลังสิ้นสุดกิจกรรมการเรียนรู้ครบทุกแผน ผู้วิจัยดำเนินการ ปัจฉินิเทศ เพื่อสรุปและทบทวนองค์ความรู้ร่วมกับนักเรียนกลุ่มตัวอย่าง จากนั้นดำเนินการ ทดสอบหลังเรียน (Post-test) ด้วยแบบทดสอบชุดเดิมจำนวน 20 ข้อ พร้อมเก็บข้อมูลด้วย แบบสอบถามความพึงพอใจ จำนวน 15 ข้อ

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ แบ่งออกเป็น 2 ส่วน ได้แก่ การวิเคราะห์คุณภาพเครื่องมือ และการวิเคราะห์ข้อมูลจากการทดลอง ดังนี้

1. การวิเคราะห์คุณภาพเครื่องมือ

ผู้วิจัยดำเนินการตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือวิจัย ได้แก่ แผนการจัดการเรียนรู้ แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และแบบสอบถามความพึงพอใจ โดยใช้ข้อมูลจากผู้เชี่ยวชาญและการทดลองใช้เครื่องมือ (Try-out) ดังนี้

1.1 แผนการจัดการเรียนรู้ ได้แก่ การนำแผนการจัดการเรียนรู้ เสนอต่อผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 ท่าน เพื่อตรวจสอบความเหมาะสมและความสอดคล้องขององค์ประกอบภายในแผนการจัดการเรียนรู้ ผลการประเมินพบว่า แผนการจัดการเรียนรู้มีค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of Item Objective Congruence: IOC) ระหว่าง 0.60–1.00 และมีค่าเฉลี่ยความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด

1.2 แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ได้แก่

1.2.1 ค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of Item Objective Congruence: IOC) เพื่อหาความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา โดยผลการประเมิน พบว่า มีค่า IOC อยู่ระหว่าง 0.60–1.00

1.2.2 ค่าความยาก (Difficulty: p) และค่าอำนาจจำแนก (Discrimination: r) ของแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน พบว่า ค่าความยากอยู่ระหว่าง 0.40–0.77 และค่าอำนาจจำแนกอยู่ระหว่าง 0.20–0.57

1.2.3 หาค่าความเชื่อมั่นของแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน โดยใช้สูตร KR-20 ของคูเดอร์ - ริชาร์ดสัน (Kuder Richardson) พบว่า มีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.70 ซึ่งอยู่ในระดับที่ยอมรับได้

1.3 แบบสอบถามความพึงพอใจ ได้แก่ หาค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามความพึงพอใจทั้งฉบับ โดยใช้วิธีหาสัมประสิทธิ์แอลฟา (α -Coefficient) พบว่า มีค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ 0.97

2. การวิเคราะห์ข้อมูลจากการทดลอง

2.1 วิเคราะห์ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

วิเคราะห์ข้อมูลเพื่อเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างค่าเฉลี่ยของคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนที่ได้เรียน เรื่องหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ด้วยกิจกรรมการเรียนรู้แบบร่วมมือ โดยเทคนิค STAD คะแนนก่อนเรียน (Pre-test) และหลังเรียน (Post-test) ของนักเรียน ใช้สถิติ t-test แบบ pair sample t-test โดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป

2.2 วิเคราะห์ความพึงพอใจของนักเรียน

วิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถามความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการเรียน เรื่องหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ด้วยกิจกรรมการเรียนรู้แบบร่วมมือโดยเทคนิค STAD ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ซึ่งเป็นมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ โดยใช้ ค่าเฉลี่ย (Mean) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) และแปลความหมายระดับความพึงพอใจ โดยมีเกณฑ์การแปลความหมาย (มนตรี วงษ์สะพาน, 2563)

ผลการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้นำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ 3 ประเด็น ดังนี้

1. ผลการพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้แบบร่วมมือโดยเทคนิค STAD ผลการวิจัยพบว่า การพัฒนาแผนการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือโดยเทคนิค STAD เรื่องหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนสามเสนนอก (ประชาราษฎร์อนุกุล) ได้พัฒนาตามกระบวนการเรียนรู้แบบร่วมมือโดยเทคนิค STAD 6 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นที่ 1 การจัดกลุ่มโดยคำนึงถึงความหลากหลาย ขั้นที่ 2 การนำเสนอเนื้อหา ขั้นที่ 3 การศึกษาร่วมกันในกลุ่ม ขั้นที่ 4 การทดสอบรายบุคคล ขั้นที่ 5 การคำนวณคะแนนพัฒนาการและคะแนนกลุ่ม ขั้นที่ 6 การให้รางวัลและยกย่องกลุ่ม จึงได้นำแผนการจัดการเรียนรู้ทั้ง 10 แผนไปตรวจสอบความสอดคล้องขององค์ประกอบแผนกับจุดประสงค์การเรียนรู้โดยผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 ท่าน พบว่า มีค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) อยู่ระหว่าง 0.60–1.00 และมีผลการประเมินความเหมาะสมโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}=4.62$, S.D. =0.12) แสดงให้เห็นว่าแผนการจัดการเรียนรู้ที่พัฒนาขึ้นมีความเหมาะสม สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ เนื้อหา และสามารถนำไปใช้ในการจัดการเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ปรากฏดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ผลการประเมินความเหมาะสมของแผนการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือโดยเทคนิค STAD โดยผู้เชี่ยวชาญ

แผนการจัดการเรียนรู้	$\bar{X}$	S.D.	ระดับคุณภาพ
เรื่องที่ 1 พระรัตนตรัย	4.57	0.29	มากที่สุด
เรื่องที่ 2 พระรัตนตรัย (ศรัทธา 4)	4.63	0.20	มากที่สุด
เรื่องที่ 3 พุทธคุณ 3 พระธรรม (กรรม) และพระสงฆ์	4.47	0.14	มากที่สุด
เรื่องที่ 4 ไตรสิกขา	4.63	0.30	มากที่สุด
เรื่องที่ 5 โอวาท 3 (การไม่ทำความชั่ว)	4.70	0.21	มากที่สุด
เรื่องที่ 6 โอวาท 3 (การทำความดี + การทำจิตใจให้ ผ่องใสบริสุทธิ์)	4.73	0.27	มากที่สุด
เรื่องที่ 7 พุทธศาสนสุภาษิต	4.60	0.21	มากที่สุด
เรื่องที่ 8 หลักธรรมเพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข	4.60	0.18	มากที่สุด

แผนการจัดการเรียนรู้	$\bar{X}$	S.D.	ระดับคุณภาพ
เรื่องที่ 9 การทำความดีของตนเอง คนในครอบครัวและโรงเรียน (1)	4.63	0.04	มากที่สุด
เรื่องที่ 10 การทำความดีของตนเอง คนในครอบครัวและโรงเรียน (2)	4.67	0.29	มากที่สุด
ค่าเฉลี่ยรวม	4.62	0.12	มากที่สุด

จากตารางที่ 2 ผลการประเมินความเหมาะสมของแผนการจัดการเรียนรู้โดยผู้เชี่ยวชาญ พบว่า แผนการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือโดยเทคนิค STAD จำนวน 10 แผน โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}=4.62$, S.D. =0.12) เมื่อพิจารณาเป็นรายแผน พบว่า ทุกแผนมีผลการประเมินอยู่ในระดับมากที่สุด เช่นเดียวกัน โดยแผนการจัดการเรียนรู้เรื่องโอวาท 3 (การทำความดีและการทำจิตใจให้ผ่องใสบริสุทธิ์) มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\bar{X}=4.73$, S.D. =0.27) สะท้อนให้เห็นว่าแผนการจัดการเรียนรู้ที่พัฒนาขึ้นมีความเหมาะสมและนำไปใช้ในการจัดการเรียนการสอนได้

2. ผลการพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนเรียนและหลังเรียน ผู้วิจัยได้เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนและหลังการจัดกิจกรรมแบบร่วมมือโดยเทคนิค STAD ด้วยแบบทดสอบ 20 ข้อ ดังแสดงในตารางที่ 3

ตารางที่ 3 ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนเรียนและหลังเรียน เรื่องหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาด้วยกิจกรรมการเรียนรู้แบบร่วมมือโดยเทคนิค STAD ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนสามเสนนอก (ประชาราษฎร์อนุกุล)

กลุ่มตัวอย่าง	n	$\bar{X}$	S.D.	df	t	p
ก่อนเรียน	35	13.43	2.10	34	13.56	< .05
หลังเรียน	35	17.54	0.92	34		

จากตารางที่ 3 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่า คะแนนเฉลี่ยผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ($t = 13.56$, $p < .05$) แสดงให้เห็นว่า การจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบร่วมมือโดยเทคนิค STAD สามารถพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนด้านความรู้ เรื่องหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาของนักเรียนให้สูงขึ้น ซึ่งระหว่างการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ พบว่า ผู้เรียนมีปฏิสัมพันธ์และการช่วยเหลือกันภายในกลุ่มมากขึ้น ส่งผลให้ผู้เรียนที่มีพื้นฐานความรู้ต่ำสามารถเรียนรู้ร่วมกับเพื่อนได้อย่างมีส่วนร่วมมากขึ้น ซึ่งนำไปสู่การพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียนโดยรวม

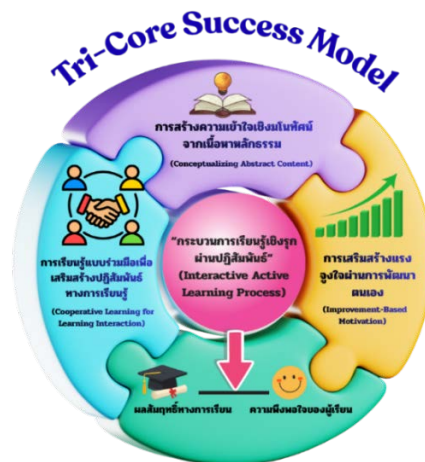
3. ผลการศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อกิจกรรมการเรียนรู้แบบร่วมมือโดยเทคนิค STAD ผู้วิจัยประเมินความพึงพอใจของนักเรียนด้วยแบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ และวิเคราะห์ข้อมูลด้วยค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) โดยนำเสนอผลทั้งในภาพรวมและจำแนกรายด้าน ดังแสดงในตารางที่ 4

ตารางที่ 4 ความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อกิจกรรมการเรียนรู้แบบร่วมมือโดยเทคนิค STAD ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนสามเสนนอก (ประชาราษฎร์อนุกุล) จำแนกรายด้าน

รายการประเมิน	$\bar{X}$	S.D.	ระดับความพึงพอใจ
1. ด้านเนื้อหาและสื่อการเรียนรู้	4.54	0.49	มากที่สุด
2. ด้านกระบวนการจัดการเรียนรู้	4.70	0.44	มากที่สุด
3. ด้านครูผู้สอน	4.51	0.49	มากที่สุด
4. ด้านการมีส่วนร่วมในกิจกรรม	4.58	0.49	มากที่สุด
5. ด้านผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน	4.48	0.50	มาก
รวม	4.56	0.48	มากที่สุด

จากตารางที่ 4 พบว่า ความพึงพอใจของนักเรียนโดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อจำแนกรายด้าน ทุกด้านอยู่ในระดับมากขึ้นไป โดยด้านกระบวนการจัดการเรียนรู้มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ขณะที่ด้านผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนมีค่าเฉลี่ยต่ำสุด แต่อยู่ในระดับมาก แสดงให้เห็นว่า การจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือโดยเทคนิค STAD ซึ่งเน้นการทำงานร่วมกัน การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และการมีส่วนร่วมของผู้เรียน สามารถสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ที่ส่งเสริมความพึงพอใจของผู้เรียนได้เป็นอย่างดี

องค์ความรู้ใหม่

ภาพที่ 2 องค์ความรู้จากการวิจัย

ผู้วิจัยได้สังเคราะห์องค์ความรู้สำคัญจากการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือโดยเทคนิค STAD ในรายวิชา พระพุทธศาสนา สร้างองค์ความรู้สำคัญ 3 ประการ ได้แก่ (1) การสร้างความเข้าใจเชิงมนทัศน์จากเนื้อหาหลักธรรม คือ การเชื่อมโยงหลักธรรมกับสถานการณ์ใกล้ตัวช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจเนื้อหาธรรมได้ง่ายขึ้น (2) การเรียนรู้แบบร่วมมือเพื่อเสริมสร้างปฏิสัมพันธ์ทางการเรียนรู้ คือ กระบวนการเรียนรู้แบบร่วมมือช่วยส่งเสริมการช่วยเหลือเกื้อกูลกันตามหลักสาราณียธรรมและกัลยาณมิตรธรรม ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีปฏิสัมพันธ์เชิงบวก ยอมรับความแตกต่าง และการอยู่ร่วมกัน และ (3) การเสริมสร้างแรงจูงใจผ่านการพัฒนาตนเอง คือ การใช้คะแนนพัฒนาการรายบุคคลช่วยสร้างแรงจูงใจในการพัฒนาตนเอง ลดการแข่งขันกับผู้อื่น และส่งเสริมความรับผิดชอบต่อกลุ่ม

สรุปได้ว่า การจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือโดยเทคนิค STAD ช่วยพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน การเรียนรู้ร่วมกัน และการพัฒนาตนเองของผู้เรียน โดยส่งเสริมการช่วยเหลือและการอยู่ร่วมกันอย่างเกื้อกูลตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ซึ่งสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาในระดับประถมศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ

อภิปรายผลการวิจัย

จากการศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนด้านความรู้ เรื่องหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ด้วยกิจกรรมการเรียนรู้แบบร่วมมือโดยเทคนิค STAD ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ผู้วิจัยอภิปรายผลตามวัตถุประสงค์การวิจัย ดังนี้

1. การพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้แบบร่วมมือโดยเทคนิค STAD ผลการวิจัยพบว่า กิจกรรมการเรียนรู้แบบร่วมมือโดยเทคนิค STAD เรื่องหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 มีความเหมาะสมและสามารถนำไปใช้ในการจัดการเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยผลการประเมินความเหมาะสมของแผนการจัดการเรียนรู้จากผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 ท่าน พบว่า มีค่าเฉลี่ยรวมเท่ากับ 4.62 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.12 อยู่ในระดับมากที่สุด ทั้งนี้เป็นเพราะ แผนการจัดการเรียนรู้ได้รับการพัฒนาอย่างเป็นระบบ มีการตรวจสอบคุณภาพโดยผู้เชี่ยวชาญ และออกแบบกิจกรรมให้เหมาะสมกับบริบทของผู้เรียน ส่งผลให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการเรียนรู้มากขึ้น

2. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนเรียนและหลังเรียน ผลจากการวิจัยพบว่า คะแนนเฉลี่ยผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียน ($\bar{X}$ = 17.54, S.D. = 0.92) สูงกว่าก่อนเรียน ($\bar{X}$ = 13.43, S.D. = 2.10) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 (t = 13.56, df = 34, p < .05) แสดงให้เห็นว่าเทคนิค STAD ช่วยส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้เรียนได้ ทั้งนี้เป็นเพราะ ผู้เรียนได้เรียนรู้ร่วมกันภายในกลุ่ม มีการช่วยเหลือแลกเปลี่ยนความคิดเห็น และอธิบายเนื้อหาร่วมกัน ทำให้เข้าใจบทเรียนมากขึ้น โดยเฉพาะนักเรียนกลุ่มอ่อนมีพัฒนาการดีขึ้นจากการได้รับความช่วยเหลือจากเพื่อนในกลุ่มและนักเรียนกลุ่มเก่งได้ทบทวนความรู้จากการอธิบายให้เพื่อนฟัง ส่งผลให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการเรียนมากขึ้นและลดความแตกต่างทางการเรียนภายในชั้นเรียน นอกจากนี้ การใช้คะแนนพัฒนาการรายบุคคลและการให้รางวัลกลุ่มยังช่วยกระตุ้นให้ผู้เรียนพัฒนาตนเอง สอดคล้องกับแนวคิดของ ทิศนา ขัมมณี (2562) ที่กล่าวว่า การเรียนรู้แบบร่วมมือช่วยส่งเสริม

ความรับผิดชอบร่วมกันและพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียนได้ดียิ่งขึ้น รวมทั้งสอดคล้องกับหลักกัลยาณมิตรธรรม ที่เน้นการช่วยเหลือเกื้อกูลและการเรียนรู้ร่วมกันอย่างสร้างสรรค์

3. ความพึงพอใจของนักเรียนต่อกิจกรรมการเรียนรู้ ผลการศึกษาพบว่า นักเรียนมีความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนรู้ในระดับมากที่สุด โดยรวมมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ($\bar{X}$ =4.56, S.D. =0.48) เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านกระบวนการจัดการเรียนรู้มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\bar{X}$ =4.70, S.D. =0.44) รองลงมา ได้แก่ ด้านการมีส่วนร่วมในกิจกรรม ($\bar{X}$ =4.58, S.D. =0.49) ด้านเนื้อหาและสื่อการเรียนรู้ ($\bar{X}$ =4.54, S.D. =0.49) และด้านครูผู้สอน ($\bar{X}$ =4.51, S.D. =0.49) ซึ่งทุกด้านอยู่ในระดับมากที่สุดเช่นเดียวกัน ส่วนด้านผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนมีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ($\bar{X}$ =4.48, S.D. =0.50) แต่อยู่ในระดับมาก สะท้อนว่าเทคนิค STAD ช่วยส่งเสริมการมีส่วนร่วม ลดการเรียนรู้แบบท่องจำ และกระตุ้นการเรียนรู้ร่วมกันภายในกลุ่ม ซึ่งสอดคล้องกับหลัก กัลยาณมิตรธรรม และ สาราณียธรรม ในพระพุทธศาสนา ที่เน้นการช่วยเหลือเกื้อกูลและความสามัคคี และควรเพิ่มกิจกรรมที่เชื่อมโยงหลักธรรมกับสถานการณ์จริง เพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถนำหลักธรรมไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้มากขึ้น

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

การจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือโดยเทคนิค STAD ช่วยพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ส่งเสริมการช่วยเหลือ แบ่งปัน และการเรียนรู้ร่วมกันภายในห้องเรียน ทำให้เกิดบรรยากาศสังคมแห่งการแบ่งปันตามแนวทางการอยู่ร่วมกันอย่างเกื้อกูลในหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ดังนั้น ครูผู้สอนรายวิชาพระพุทธศาสนาและรายวิชาอื่นสามารถนำแนวทางดังกล่าวไปปรับใช้ให้เหมาะสมกับผู้เรียนและบริบทของสถานศึกษาได้

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการศึกษาร่วมกับเทคนิคการจัดการเรียนรู้อื่น เช่น Jigsaw หรือ TGT เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและพฤติกรรมการเรียนรู้ของผู้เรียน

2.2 ควรขยายผลการวิจัยไปยังระดับชั้นอื่น หรือสถานศึกษาที่มีบริบทแตกต่างกัน เพื่อเปรียบเทียบความเหมาะสมและประสิทธิผลของการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบร่วมมือโดยเทคนิค STAD

2.3 ควรใช้รูปแบบการวิจัยที่มีกลุ่มควบคุม เพื่อเพิ่มความชัดเจนในการเปรียบเทียบผลของการจัดกิจกรรมการเรียนรู้

เอกสารอ้างอิง

กิตติพงษ์ แสนรัก. (2565). ผลการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิค STAD ร่วมกับห้องเรียนกลับด้านที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและการรู้เรื่องภูมิศาสตร์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 (วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต). ชลบุรี: มหาวิทยาลัยบูรพา.

- ณัฐวรรณ ลาสิทธิ์. (2565). *การพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้แบบร่วมมือ STAD ร่วมกับผังกราฟิก เรื่อง การถ่ายทอดลักษณะทางพันธุกรรม สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 (วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต)*. สกลนคร: มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.
- ทิตนา แคมมณี. (2562). *ศาสตร์การสอน: องค์ความรู้เพื่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ*. (พิมพ์ครั้งที่ 23). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พระครูปลัดกวีวัฒน์ (ธีรวิทย์ ฉนทวิฑูโร), พระเสถียรนันท์ ภทราวุธ, พระกิตติพล ญาณพล, และศรัณย์ ท้าวมิตร. (2566). การจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนในบริบทฐานวิถีชีวิตใหม่ (New Normal). *วารสารศึกษาศาสตร์ มจร*, 11(2), 198–208.
- มนตรี วงษ์สะพาน. (2563). *พื้นฐานการวิจัยทางหลักสูตรและการสอน*. (พิมพ์ครั้งที่ 2). มหาสารคาม: ตักสิลาการพิมพ์.
- โรงเรียนสามเสนนอก (ประชาราษฎร์อนุกุล). (2568). *สารสนเทศโรงเรียนสามเสนนอก (ประชาราษฎร์อนุกุล) ประจำปีการศึกษา 2568*. กรุงเทพฯ: โรงเรียนสามเสนนอก (ประชาราษฎร์อนุกุล).
- ล้วน สายยศ, และ อังคณา สายยศ. (2531). *หลักการวิจัยทางการศึกษา*. กรุงเทพฯ: ศึกษาพร.
- สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ. (10 ตุลาคม 2563). *กฎหมายที่เกี่ยวข้องสำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ*. สืบค้นเมื่อ 23 เมษายน 2568, จาก <https://ops.moe.go.th/กฎหมายที่เกี่ยวข้อง/>
- สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา. (2568). *หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 และมาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัดฯ (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2560)*. สืบค้นเมื่อ 20 ธันวาคม 2568, จาก <http://academic.obec.go.th/web/news/view/7>
- สงัด เขียนจันทิก, อุเทน ลาพิงค์ และพิทักษ์ แฝงโกฏ. (2567). กลยุทธ์การสอนพระพุทธศาสนาโดยใช้กิจกรรมเป็นฐานสำหรับโรงเรียนประถมศึกษาในจังหวัดเชียงใหม่. *วารสารร้อยแก่นสารนันท*, 9(12), 366–386.
- Johnson, D. W., & Johnson, R. T. (1994). Learning together in the social studies classroom. In R. J. Stahl (Ed.), *Cooperative learning in social studies: A handbook for teachers* (pp. 51–77). New York: Addison-Wesley.
- Slavin, R. E. (1991). Synthesis of research of cooperative learning. *Educational Leadership*, 48(5), 71–82.

จริยธรรมของผู้นำทางการศึกษาในยุคแห่งการเปลี่ยนแปลง

Ethics of Educational Leaders in an Era of Change

¹พระมหาโยธิน มาศสุข, ²แสงสุรีย์ ทองขาว, ³พระมหาประทีน ทองน้ำแก้ว, ⁴จุฑามาศ มาศสุข
และ⁵นิภาภัทร ปรากฎผล

¹Phramaha Yothin Massuk, ²Saengsuri Thongkhao, ³Phramahapratin Thognamkaew,
⁴Jutamard Mardsuk and ⁵Nipapath Prakotpol

^{1,2,3}มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมมาโศกราช, ⁴โรงเรียนราชประชานุเคราะห์ 38,
และ⁵โรงเรียนศรีวินิตวิทยา

^{1,2,3}Mahamakut Buddhist University Srithammasokkaraj Campus, ⁴Rajaprajanugroh 38 School, and
⁵Srivinitwittayakom School, Thailand
Email: yotin.mas@mbu.ac.th

Received February 12, 2026; Revised April 8, 2026; Accepted May 25, 2026

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์นำเสนอเรื่องจริยธรรมผู้นำทางการศึกษาในยุคของการเปลี่ยนแปลง ซึ่งผู้นำที่ดีต้องมีองค์ประกอบพื้นฐานของจริยธรรม เป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนสถานศึกษาให้บรรลุเป้าหมายและเกิดประสิทธิผล เป็นบรรทัดฐานความสามารถ ศักยภาพ สมรรถภาพ และมีคุณลักษณะที่เอื้อต่อการจัดการศึกษาให้บรรลุจุดมุ่งหมายได้ การเปลี่ยนแปลงที่รวดเร็วแบบสังคมพหุวัฒนธรรม ความต้องการส่วนบุคคลมีเพิ่มมากขึ้น ในลักษณะของทุนนิยม วัตถุนิยม สังคมนิยม ในรูปแบบต่าง ๆ ทำให้ผู้นำเกิดการหวั่นไหวหรือตระหนักถึงเรื่องของจริยธรรมเท่าไร ส่งผลให้ผู้ตามมีทัศนคติในทางลบ และมีมุมมองต่อผู้นำของตนเองไปในทางไม่ดีตามไปด้วย เมื่อเกิดความคิดขึ้นแบบนั้นแล้วย่อมส่งผลกระทบต่อการศึกษาปฏิบัติหน้าที่ต่าง ๆ ตามมาอาจเกิดความเสียหายต่อภาพลักษณ์องค์กร หรือระบบการศึกษาโดยเฉพาะผู้เรียนอาจได้รับผลกระทบในทางตรงและทางอ้อม เพราะผู้นำขาดจริยธรรมผู้บริหารการศึกษาในยุคดิจิทัลที่มีความหลากหลาย ใช้ข้อมูลข่าวสารทางเทคโนโลยีที่โปร่งใส เพื่อให้ทุกการตัดสินใจสามารถตรวจสอบได้ โดยยึดหลักความรับผิดชอบต่อผลลัพธ์ที่เกิดขึ้น ปกป้องผลประโยชน์พร้อมด้วยกลไกการแก้ไข สร้างบรรยากาศการทำงานและเป็นผู้นำทางจริยธรรมที่มีประสิทธิภาพในองค์กรการศึกษาต่อไป

คำสำคัญ: จริยธรรม; ผู้นำ; การศึกษา; ยุคแห่งการเปลี่ยนแปลง

Abstract

This academic article aims to present the ethical considerations of an educational leadership in an era of change. The good leaders must possess the fundamental ethical elements, which are crucial mechanisms for driving some educational institutions to achieve their goals and effectiveness.

These ethical standards define the competence, the potential, the competence, and the characteristics that contribute to the successful achievement of some educational objectives. The rapid changes in a multicultural society with increasing some individual demands in the various forms of capitalism, materialism, and socialism, can lead to the weak leaders into the failure when have been adequately considered or beware of any ethical issues.

These can affect in both negative attitudes and view of the leaders among the number of followers in some organizations. Such those perceptions negatively impact in the various aspects of their work, potentially damaging the organization's image or the education system, and especially affecting students directly and indirectly.

Therefore, the educational administrators in the digital age, utilizing diverse information and technology for transparency in decision-making, must adhere to the principle of the accountability, protect the interests, and implement the corrective mechanisms. These foster the positive work environment and the effective ethical leadership within the educational organizations.

Keywords: Ethic; Leader; Education; Era of change

บทนำ

ในยุคแห่งการเปลี่ยนแปลงของโลก วิทยาการทางวิทยาศาสตร์มีความเจริญก้าวหน้าล้ำทันสมัย ทำให้เกิดนวัตกรรมใหม่มากมายอย่างเห็นได้ชัด โดยเฉพาะระบบเทคโนโลยีสารสนเทศที่มีการเชื่อมโยงข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ ทั่วทุกมุมโลกเข้าไว้ด้วยกัน มีความท้าทายเป็นอย่างมาก สำหรับความเหลื่อมล้ำทางดิจิทัล ผู้นำทางการศึกษาต้องปรับตัวให้เข้ากับระบบยุคสมัยใหม่ เตรียมพร้อมและพัฒนาทักษะทางด้านเทคโนโลยี เนื่องจากสภาพแวดล้อม สังคม มีความซับซ้อน ตามยุคปัจจุบัน เพราะฉะนั้น ผู้นำทางการศึกษาต้องปรับการบริหารการศึกษาตามโลกแห่งการเปลี่ยนแปลง การกำหนดบทบาททางการศึกษา เปรียบเสมือนหัวเรือใหญ่ ที่นำพาองค์กรไปสู่ความสำเร็จ ผู้บริหารนั้นต้องมีจริยธรรมความเป็นผู้นำทางการศึกษา เป็นแบบอย่างที่ดีมีคุณธรรมจริยธรรมเป็นแบบอย่างที่ดี แก่ บุคลากร เจ้าหน้าที่ นักเรียน จนเป็นที่ยอมรับ อีกทั้งยังส่งเสริมความร่วมมือร่วมใจ (พระมหากวีพัฒน์ ฐิตโสภโณ, และคณะ 2567) เทคโนโลยีสารสนเทศ

และการสื่อสารเข้ามามีบทบาทสำคัญในการดำรงชีวิต ครูผู้สอนจึงจำเป็นต้องเปลี่ยนวิธีคิด วิธีการสอน พัฒนาให้ผู้เรียนมีทักษะที่เพียงพอในการดำเนินชีวิตในยุคที่ต้องเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงของสิ่งต่าง ๆ อย่างรวดเร็วได้อย่างเท่าทันและเป็นสุข

ระบบเทคโนโลยีมีความสำคัญกับวิถีชีวิตของมนุษย์ทุกอาชีพ ทุกระดับ รวมไปถึงภาคอุตสาหกรรม ภาคการเกษตร และการจัดการศึกษา ระบบเทคโนโลยีได้รับความสนใจอย่างมากในช่วงที่ผ่านมา ทำให้ทุกภาคส่วนจำเป็นต้องศึกษาระบบของเทคโนโลยีและเรียนรู้เทคโนโลยีอย่างจริงจัง ปัจจุบันระบบเทคโนโลยีมีความล้ำสมัยมากขึ้น ทำทุกอย่างได้เสมือนมนุษย์ เทคโนโลยีนี้เรียกว่า AI (Artificial Intelligence) หรือปัญญาประดิษฐ์ ที่พัฒนาขึ้นจากระบบโปรแกรมคอมพิวเตอร์มีฟังก์ชันที่สามารถทำงานได้ เหมือนกับมนุษย์ และสามารถเลียนแบบการทํากิจกรรมของมนุษย์ได้ มีกระบวนการประมวลผลและวิเคราะห์ ผลได้อย่างแม่นยำและรวดเร็ว เป็นเทคโนโลยีที่ถูกมนุษย์สร้างขึ้นมาเพื่ออำนวยความสะดวก และช่วยงาน มนุษย์ให้สามารถทำงานได้หลายรูปแบบ ตอบโจทย์ความต้องการของบุคลากรและหน่วยงาน ระบบการจัดการศึกษา AI เป็นเทคโนโลยีในการจัดการศึกษาที่สามารถช่วยครู เจ้าหน้าที่ และผู้บริหาร สามารถทำงานได้ผลลัพธ์ตามความต้องการของสถานศึกษา ครูหรือผู้นำทางการศึกษาพยายามนำเทคโนโลยี AI ที่ทันสมัยมาช่วยงานในการจัดการเรียนการสอนกันอย่างแพร่หลายในโรงเรียน ถึงแม้เทคโนโลยีอย่าง AI จะมีความชาญฉลาด แต่ก็ยังมีบางอย่างที่ไม่สามารถทำได้ในชั้นเรียน การเรียนจึงไม่ได้มุ่งหมายถึงความรู้ อย่างเดียว แต่เป็นการเรียนเพื่อมุ่งหมายถึงความเป็นมนุษย์ ที่ควรปลูกฝังด้านจริยธรรมให้เกิดกับผู้เรียน และด้านจริยธรรมเป็นสิ่งที่ AI ไม่สามารถเลียนแบบและถ่ายทอดให้เกิดพฤติกรรมที่มาจากความรู้สึกนึกคิด ลึกซึ้งได้ การมีจริยธรรมนั้นจะเกิดขึ้นได้ต้องอาศัยผู้นำและตัวบุคคล สอดคล้องกับแนวคิดของ แสงสุรีย์ ทองขาว, และคณะ (2566) กล่าวว่า ครูควรมีบทบาทในการเป็นนักประดิษฐ์ผลิตสื่อเพื่อการเรียนรู้ อย่างสร้างสรรค์ ด้วยการคิดค้นรูปแบบ สร้างเครื่องมือ จนสามารถนำไปต่อยอดจนเป็นนวัตกรรม ที่ใช้สำหรับการเรียนรู้อย่างไม่มีขีดจำกัด และปัจจุบันเทคโนโลยีเข้ามาดูเหมือนว่า วิถีชีวิตของคนทั่วโลก จะถูกโยกให้เกี่ยวข้องกับเทคโนโลยีอย่างเลี่ยงไม่ได้ เพราะนอกจากจะเป็นศูนย์รวมของข้อมูลข่าวสาร ที่ไม่มีขอบเขตจำกัดแล้ว อินเทอร์เน็ตยังเป็นเครื่องมือในการติดต่อสื่อสารระหว่างผู้คนที่มีความสามารถไม่น้อย จึงไม่แปลกที่ทุกวันนี้อินเทอร์เน็ตจะกลายเป็นส่วนสำคัญในชีวิตประจำวันของเราไปแล้ว พระมหาไยธิน มหาวิโร, และคณะ (2564)

จริยธรรม เป็นความประพฤติที่เกิดจากการมีคุณธรรมของบุคคล เป็นการแสดงออกของประพฤติดี ที่ดีงามเป็นไปในทางถูกต้องเหมาะสม เป็นพฤติกรรมที่ยอมรับจนกลายเป็นลักษณะที่ดีของผู้ปฏิบัติอยู่เป็นประจำ องค์กร หน่วยงาน หรือสถานศึกษา จึงจำเป็นต้องมีผู้นำที่มีจริยธรรม เพื่อให้องค์กรบริหารงานและขับเคลื่อน ไปอย่างมีประสิทธิภาพ ด้วยหลักการของมนุษย์ต้องอาศัยสังคมในการอยู่ร่วมกันเป็นกลุ่มภายใต้ ความหลากหลายตามกลุ่มชาติพันธุ์ มีระบบการปกครองที่เกี่ยวข้องจากความเชื่อ วัฒนธรรม ประเพณี พิธีกรรมมาจากอดีต การปกครองกันเองเพื่อให้กลุ่มของตนเกิดความสงบสุขและเป็นระเบียบ ซึ่งในปัจจุบัน วิวัฒนาการเหล่านี้นั้นก็กลายมาเป็นกฎหมาย ระเบียบ และข้อบังคับ การบริหารจัดการโดยยุติธรรม เป็นส่วนสำคัญอย่างหนึ่งในการบริหารงาน เพื่อให้การปฏิบัติงานเกิดความสุขบรรลุผลสำเร็จ ซึ่งผู้นำ

มีส่วนสำคัญอย่างยิ่งในการนำพาแนวทางการปฏิบัติ กำหนดเกณฑ์ ตลอดถึงกำหนดรูปแบบของการเป็นแบบอย่างในการทำงาน ดังนั้น การเป็นผู้นำที่ดีต้องมีคุณธรรมจริยธรรมเป็นพื้นฐาน จึงจะช่วยให้เกิดความเป็นธรรมและยุติธรรมแก่ทุกฝ่าย และส่งผลให้ผู้นำเป็นที่ยอมรับจากสมาชิกกลุ่ม ผู้นำทางการศึกษาในยุคโลกแห่งการเปลี่ยนแปลงก็ควรมีลักษณะเช่นเดียวกัน จะต้องมียุทธธรรมเป็นพื้นฐานในการดำรงตน และควรตระหนักถึงจริยธรรม เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าประโยชน์ส่วนตน ด้วยสภาพปัจจุบันเกิดปัญหาในเรื่องจริยธรรมของผู้นำมีมาให้เห็นอย่างต่อเนื่องผ่านข่าวสารหลายช่องทางการเป็นผู้นำที่ดีย่อมเป็นแบบอย่างของผู้ตามด้วยสภาพสังคมปัจจุบันต้องการส่งเสริมคนดีต้องการผู้มีความรับผิดชอบปฏิบัติงานต่อไปภายใต้การบังคับบัญชา เพื่อให้ภาระงานดำเนินต่อไปได้อย่างเป็นปกติสุข และพระราชบัญญัติมาตรฐานทางจริยธรรม พ.ศ. 2562 มาตรา 5 กำหนดให้มีจริยธรรม คือ หลักเกณฑ์การประพฤติปฏิบัติอย่างมีคุณธรรมของเจ้าหน้าที่รัฐ ประกอบด้วย (1) ยึดมั่นในสถาบันหลักของประเทศ ได้แก่ ชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ และการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข (2) ซื่อสัตย์สุจริต มีจิตสำนึกที่ดี และรับผิดชอบต่อหน้าที่ (3) กล้าตัดสินใจและกระทำในสิ่งที่ตนถูกต้องชอบธรรม (4) คิดถึงประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าประโยชน์ส่วนตน และมีจิตสาธารณะ (5) มุ่งผลสัมฤทธิ์ของงาน (6) ปฏิบัติหน้าที่อย่างเป็นธรรมและไม่เลือกปฏิบัติ และ (7) ดำรงตนเป็นแบบอย่างที่ดีที่รักษาภาพลักษณ์ของราชการ (พระราชบัญญัติมาตรฐานทางจริยธรรม พ.ศ. 2562) ซึ่งใช้เป็นหลักสำคัญของการทำงานของหน่วยงานรัฐ ต้องยึดถือปฏิบัติสำหรับการทำงาน การตัดสินใจ ความถูกต้อง การปฏิบัติที่ควรทำ และไม่ควรทำตลอดจนการวางตน ในการทำความดีและละเว้นความชั่ว

ในปัจจุบันเทคโนโลยีมีความเจริญมากขึ้นแต่สิ่งที่สวนทางกันคือจิตใจมนุษย์ขาดจริยธรรม และไม่มีการกล่าวถึงจริยธรรมของผู้นำทางการศึกษาในปัจจุบัน และสถานการณ์ปัจจุบันมีความทันสมัยของเทคโนโลยี ทำให้ข้อมูลข่าวสารในปัจจุบันมีการเผยแพร่ได้อย่างรวดเร็วทุกคนสามารถรับรู้ข้อมูลข่าวสารได้อย่างทั่วถึง ไม่เหมือนอดีตที่มีความรู้ความสามารถแต่ขาดจริยธรรมคุณธรรม ขาดการควบคุมทางด้านอารมณ์ อาจไม่เป็นที่ยอมรับนับถือจากผู้ตาม ไม่โปร่งใสในการทำงาน ดังนั้น ผู้นำทางการศึกษาในยุคโลกแห่งการเปลี่ยนแปลงนี้ ต้องรู้จักควบคุมตนเองให้ทันต่อยุคของโลก Society ยุคที่เทคโนโลยีมีบทบาทกับชีวิตมากขึ้น อันจะนำไปสู่ผู้นำทางการศึกษาได้อย่างสมบูรณ์แบบ

แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับจริยธรรมของผู้นำทางการศึกษา

ความหมายของจริยธรรม

จริยธรรม เป็นหลักของความประพฤติ ไม่นับที่ความรู้หรือการอธิบาย แต่เน้นการลงมือทำเป็นหลัก แต่ต้องประพฤติปฏิบัติตนไปในทิศทางที่ดี ให้เป็นที่ยอมรับแก่สังคม จึงถือว่าเป็นการกระทำโดยไม่มีใครมาบังคับ ศาสนาจึงมีส่วนสำคัญในการช่วยส่งเสริมสร้างจริยธรรมเป็นอย่างมาก และมีนักวิชาการได้ให้ความหมาย ของคำว่า จริยธรรม ไว้หลากหลายมุมมองตามทัศนะของตน ดังต่อไปนี้

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต) (2528) ได้ให้ความหมายไว้ว่า จริยธรรม หมายถึง การดำเนินชีวิตตามความเป็นอยู่ การยังชีวิตให้เป็นไป การครองชีวิต การใช้ชีวิต การเคลื่อนไหวของทุกชีวิตทุกแง่ ทุกด้าน

ทุกระดับ ทั้งทางกาย ทางวาจา ทางใจ ทั้งด้านส่วนตัว ด้านสังคม ด้านอารมณ์ ด้านจิต ด้านปัญญา การดำเนินชีวิตหรือเป็นอยู่ทั้งระดับศีลที่เราเรียกว่า ศีลธรรม ทั้งระดับจิตใจ คุณธรรมภายใน หรือคุณภาพจิตใจ สมรรถภาพจิตและสุขภาพจิตที่มีสมาธิเป็นแกนกลางและทั้งระดับปัญญา ความคิดเหตุผล ความรู้เท่าทัน ความจริงท่านเรียกว่าจริยธรรมทั้งสิ้น

ประภัทร์ กุดหอม และคณะ (2561) กล่าวว่า จริยธรรม หมายถึง แนวทางของการประพฤติ หรือข้อปฏิบัติตนเป็นคนดี ตามลักษณะทางขนบธรรมเนียมประเพณี และวัฒนธรรมของสังคมนั้น ๆ เห็นว่า ถูกต้องและต้องการให้เกิดขึ้น เพื่อให้เกิดประโยชน์สุขต่อตนเองและส่วนรวม

สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ (2560) ได้ให้ความหมายไว้ว่า จริยธรรม หมายถึง การก่อให้เกิดประโยชน์ทั้งต่อตนเอง คือ ทำให้ตนเองมีชีวิตที่สงบ มีความเจริญรุ่งเรืองในชีวิตส่วนตัวและการงานอาชีพ มีความมั่นคง ก้าวหน้า ได้รับการยกย่องจากบุคคลทั่วไป ครอบครัวอบอุ่น มีความสุข ฐานะทางเศรษฐกิจมั่นคง ประโยชน์ต่อสังคมและประเทศชาติคือสถาบันครอบครัวได้รับการยกย่องสถาบันการศึกษาหรือสถาบันอื่น ๆ มีชื่อเสียงทำให้บุคคลอื่นศรัทธาเลื่อมใส สถาบันหรือหน่วยงานที่ตนเองสังกัดมีความเจริญก้าวหน้าสังคมได้รับความสงบสุขและได้รับการพัฒนา สถาบันชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ มีความมั่นคง ขนบธรรมเนียม ประเพณีและวัฒนธรรมอันดีงามของชาติมีความมั่นคงถาวร เพราะทุกคนมีความรู้ความเข้าใจและเต็มใจยึดถือปฏิบัติตาม

สำเนียง ยอดศิริ (2560) กล่าวว่า จริยธรรม ประกอบด้วย จริยกับธรรม คำว่า จริยะ หมายถึง ความประพฤติหรือกิจยา ส่วน ธรรม หมายถึง คำสอนของศาสนาหรือแนวทางการปฏิบัติ เมื่อรวมทั้ง 2 คำ นั้นแล้ว จึงแปลว่า แนวทางของการประพฤติที่ดีงามตามหลักศาสนา

สรุปได้ว่า จริยธรรมเป็นแนวทางการประพฤติปฏิบัติที่ดีงามตามหลักคำสอนหรือมาตรฐานสังคม ซึ่งผ่านการขัดเกลาจากภายในจิตใจ เพื่อให้ตนเองเป็นคนดีและสร้างประโยชน์สุขให้แก่ทั้งตนเองและส่วนรวม

องค์ประกอบของจริยธรรม

องค์ประกอบของจริยธรรม เป็นแนวทางของการปฏิบัติที่ดีงาม โดยยึดหลักพื้นฐานของการปฏิบัติ ตามรูปแบบของจริยธรรม โดยอยู่บนหลักรากฐานของศีลธรรม มีความรู้สึกผิดชอบชั่วดี และจรรยาบรรณวิชาชีพ และมีผู้ให้นิยามขององค์ประกอบของจริยธรรม ไว้ดังนี้

กระทรวงศึกษาธิการ (2560) ได้กล่าวถึงขอบข่ายพฤติกรรมความรับผิดชอบ ประกอบด้วย คุณลักษณะ ต่าง ๆ ดังนี้ คือ (1) ความรับผิดชอบ คือ มุ่งมั่นตั้งใจทำงาน ปรับปรุงงานของตนให้ดียิ่งขึ้น เพื่อบรรลุผลสำเร็จตามที่ได้มุ่งหมายไว้ (2) ความซื่อสัตย์ คือ การปฏิบัติตนอย่างเหมาะสม มีความตรงต่อเวลา และมีความจริงใจ ทั้งกาย วาจา และใจ ต่อตนเองและผู้อื่นเสมอ (3) ความมีเหตุผล คือ การรู้จักคิดไตร่ตรอง ไม่หลงมัวเมา มีจุดยืนที่มั่นคง และไม่ติดอารมณ์ยึดมั่นในหลักความมีเหตุและผล (4) ความกตัญญูทุกเวที คือ การสำนึกในการมีอุปการะคุณของผู้ที่มีคุณต่อเรา และมีการแสดงออกซึ่งการตอบแทนพระคุณท่าน ในกาลต่อไป (5) การรักษาระเบียบวินัย คือ การควบคุมการประพฤติและปฏิบัติตน ให้ถูกต้องตามหลักของจรรยาบรรณและมารยาท รวมทั้งข้อกฎหมายของบ้านเมือง (6) ความเสียสละ คือ ไม่เห็นแก่ตัว เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่แบ่งปัน แก่บุคคลที่ควรให้ (7) ความสามัคคี คือ การมีน้ำใจเป็นอันหนึ่งอันเดียว และทำงานจนบรรลุ

เป้าหมายตามกำหนด (8) การประหยัด คือ คือความระมัดระวังในการใช้จ่ายหรือระวังการใช้จ่ายสิ่งต่าง ๆ ไม่ให้หมดเปลืองไปโดยไม่สมควร (9) ยุติธรรม คือ มีความเที่ยงตรงต่องาน เป็นจริง มีเหตุผล ไม่ลำเอียงหรือมีอคติมากเกินไป (10) ความอดสาหะ คือ มีความพยายามทำให้งานประสบความสำเร็จ และ (11) มีเมตตา คือ ปรารรณาที่จะให้คนอื่นพ้นจากความทุกข์ ในยามลำบาก

สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ (2560) กล่าวว่า องค์ประกอบของจริยธรรม มี 3 องค์ประกอบ คือ (1) ด้านความคิดหรือทางปัญญา (Cognition) เป็นส่วนหนึ่งของความเชื่อต่าง ๆ เกี่ยวกับพฤติกรรมทางจริยธรรม และเป็นส่วนหนึ่งที่จะประเมินหรือตัดสินว่าพฤติกรรมใดดีที่ควรปฏิบัติ มโนทัศน์อื่น ๆ ที่ใช้เรียกองค์ประกอบนี้ ได้แก่ ความคิดทางจริยธรรม (Moral Thought) ค่านิยมทางจริยธรรม (Moral Value) ความเชื่อทางจริยธรรม (Moral Believe) การตัดสินใจทางจริยธรรม (Moral Judgment) และความรู้ความเข้าใจทางจริยธรรม (Moral Cognition) (2) ด้านอารมณ์ (Affection) หมายถึง ความรู้สึกหรือปฏิกิริยาที่มีต่อพฤติกรรมทางจริยธรรมว่ามีความพอใจหรือไม่ ชอบหรือไม่ชอบ มโนทัศน์ที่ใช้เรียกองค์ประกอบนี้ ได้แก่ ความรู้สึกทางจริยธรรม (Moral Feeling) ทศนคติทางจริยธรรม (Moral Attitude) และเป็นปฏิกิริยาทางจริยธรรม (Moral Reaction) (3) ด้านพฤติกรรม (Behavior) หมายถึง พฤติกรรมหรือการกระทำที่บุคคลแสดงออกต่อตนเอง ต่อผู้อื่นและสิ่งแวดล้อม และเป็นพฤติกรรมที่ตัดสินได้ว่า ดีไม่ดี ถูกไม่ถูก ควรหรือไม่ควร มโนทัศน์อื่น ๆ ที่ใช้เรียกองค์ประกอบเหล่านี้ ได้แก่ ความประพฤติทางจริยธรรม (Moral Conduct) การกระทำทางจริยธรรม (Moral Act) และพฤติกรรมทางจริยธรรม (Moral Behavior)

การที่บุคคลจะสามารถพัฒนาการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรม นอกจากขึ้นอยู่กับระดับสติปัญญาแล้ว ต้องอาศัยองค์ประกอบอย่างอื่นอีกหลายองค์ประกอบรวมกัน การที่บุคคลพัฒนาการทางสติปัญญาในขั้นสูงไม่ได้หมายความว่าถึงบุคคลนั้น จะมีพัฒนาการด้านการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมในขั้นสูงเสมอไป จากการศึกษาองค์ประกอบของจริยธรรมข้างต้น สรุปความสำคัญได้ดังต่อไปนี้

1. ความซื่อสัตย์สุจริต การปฏิบัติตนอย่างเหมาะสม ยึดมั่นในสัตย์จริง ตรงไปตรงมา มีใจที่บริสุทธิ์ ปฏิบัติหน้าที่โดยชอบ ทั้งต่อตนเองและผู้อื่น
2. ความรับผิดชอบ เป็นบทบาทหน้าที่ของตนเอง มีความมุ่งมั่นและตั้งใจทำงาน มีวินัย เอาใจใส่ดูแล และทำหน้าที่นั้นให้สำเร็จตามเป้าหมาย
3. ความเป็นธรรม การปฏิบัติต่อตนเองและผู้อื่นด้วยความเสมอภาค ยุติธรรม ไม่เลือกปฏิบัติ สมเหตุสมผล และปราศจากอคติเป็นที่ตั้ง
4. ความโปร่งใส ทำงานโดยยึดหลักธรรมาภิบาล มีการเปิดเผยข้อมูลที่ถูกต้อง ตรงไปตรงมา และสามารถตรวจสอบได้ เพื่อช่วยป้องกันการทุจริต และเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารงานที่ดี
5. เคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ การยอมรับคุณค่าและศักดิ์ศรีศรีความเป็นมนุษย์ของทุกคน โดยกำเนิด มีสิทธิและเสรีภาพเท่าเทียมกัน โดยไม่แบ่งแยก เชื้อชาติ เพศ ศาสนา และสถานะทางสังคม
6. เสียสละยึดประโยชน์ส่วนรวม ไม่เห็นประโยชน์ตนมากกว่าประโยชน์ส่วนรวม ยึดหลักการบริหารที่ยั่งยืน มีจิตสาธารณะ ช่วยกันดูแลทรัพยากรสืบสาธารณะ

7. ความกล้าหาญทางจริยธรรม มีความคิดเห็นที่กล้าพูด กล้าคิด กล้าตัดสินใจ และลงมือทำในสิ่งที่ถูกต้องตามศีลธรรมและจริยธรรม ถึงจะมีเสียงจากการคัดค้าน หรือความเสี่ยงต่าง ๆ

คุณลักษณะของผู้นำที่มีจริยธรรม

คุณลักษณะการเป็นผู้นำที่มีจริยธรรมแบบอย่างที่ดีในการปฏิบัติตน แสดงออกถึงพฤติกรรมที่คาดหวัง จริงใจต่อสิ่งที่กระทำ ตรงไปตรงมา และยอมรับความผิดพลาดของตนเอง การปฏิบัติตนให้เหมาะสมทั้งภายในและภายนอก เป็นบุคคลที่เป็นผู้นำองค์กร นำพาไปในทิศทางที่ถูกต้อง และยึดหลักในความยุติธรรม มีหลักคุณธรรมและจริยธรรมเป็นพื้นฐาน โดยผู้นำจะต้องมีคุณลักษณะของความเป็นผู้นำที่มีจริยธรรม คือ (1) มีความซื่อสัตย์ คือ มีความจริงใจต่อกัน สื่อสารข้อมูลที่จริงสามารถเชื่อถือได้ไม่บิดเบือนจากข้อความเดิม (2) มีความรับผิดชอบ คือ รับผิดชอบต่อหน้าที่ตนเอง และไม่โทษความผิดนั้นให้แก่คนอื่น (3) มีความยุติธรรม คือ ปฏิบัติตนให้เป็นกลาง และไม่ลำเอียงเลือกปฏิบัติเพราะความมีอคติเป็นที่ตั้ง (4) มีความเคารพ คือ เคารพสิทธิของผู้อื่น มีการรับฟังความเห็นต่าง (5) มีความเห็นอกเห็นใจ คือ เข้าใจความรู้สึกของคนอื่น พร้อมช่วยสนับสนุน ในเวลาที่เพื่อนมีความทุกข์จากปัญหา (6) มีความกล้าหาญ คือ กล้าทำในสิ่งที่เป็ประโยชน์ และมีความถูกต้อง ไม่ทุจริตและมีความถูกต้องไม่ผิดศีลธรรม (7) มุ่งประโยชน์ส่วนร่วม คือ ให้ความสำคัญต่อประโยชน์องค์กรเป็นที่ตั้ง มากกว่าประโยชน์ส่วนตัว สนับสนุนองค์กรตัวเองให้ทำงานโดยบริหารงานอย่างโปร่งใส (8) เป็นแบบอย่างที่ดี คือ เป็นแบบอย่างที่ดีต่อบุคลากร มีความคิดที่ชัดเจน ปลูกฝังรักองค์กร (9) มีวิสัยทัศน์และค่านิยมที่ดี คือ ปลูกฝังให้บุคลากรมีวิสัยทัศน์และค่านิยมที่ดี ในการบริหารองค์ให้มีความเจริญรุ่งเรือง (10) ส่งเสริมความโปร่งใส คือ รับฟังความคิดเห็นต่าง เปิดโอกาสให้ทุกคนมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น เพื่อความสุจริตและบริหารองค์กรให้มีความโปร่งใส

คุณลักษณะของผู้นำที่มีจริยธรรมที่ยึดปฏิบัติตามหลักที่ดี ปฏิบัติตามหลักต่อไปนี้

1. ซื่อสัตย์สุจริต มีคำพูดที่เป็นกัลยาณมิตร มีความจริงใจต่อกัน ไม่มีการพูดนินทาหลังหลังพูดแต่สิ่งที่เป็นความจริง
2. รับผิดชอบ การบริหารจัดการ ต้องมีความรับผิดชอบหน้าที่ที่ตนเองได้รับมอบหมาย ไม่โยนงานหรือความรับผิดชอบนั้นให้ผู้อื่น เมื่อได้รับงานนั้นมาแล้วควรที่จะทำงานนั้นให้สำเร็จตามผู้บังคับบัญชา
3. ยุติธรรมไม่ลำเอียง การบริหารงานหรือการตัดสินใจ ไม่มีอคติเป็นที่ตั้ง ยึดหลักความถูกต้องเป็นศูนย์กลาง ไม่ลำเอียงไปฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง
4. ส่งเสริมสนับสนุน ส่งเสริมพัฒนาในส่วนที่ขาดไป และสนับสนุนในส่วนที่เป็นประโยชน์
5. มีวุฒิภาวะทางอารมณ์ สามารถจัดการความรู้สึกและจัดการอารมณ์ของตนเอง พร้อมทั้งเข้าใจและรู้เท่าทันความรู้สึกของผู้อื่น มีการควบคุมอารมณ์ความรู้สึกเมื่อเกิดอารมณ์ที่รุนแรง มีระบบบริหารจัดการที่สามารถเชื่อมความสัมพันธ์ได้ดี
6. เป็นแบบอย่างที่ดี วางตนไปในทิศทางที่เหมาะสม มีบุคลิกภาพที่น่าเชื่อถือ การพูดการตัดสินใจเป็นกลาง และเป็นที่ยอมรับต่อบุคลากร
7. ใฝ่รู้พัฒนาตนเอง พัฒนาเรียนรู้อย่างต่อเนื่องในสิ่งที่ขาดหายไป เสริมเติมแต่งให้ตนเองมีความรู้และพัฒนาสิ่งใหม่ ๆ อย่างต่อเนื่องเพื่อให้ทันต่อโลกแห่งการเปลี่ยนแปลง

ผู้ได้บังคับบัญชาเป็นส่วนที่สำคัญขององค์กร ที่ผู้นำที่ควรแนะนำส่งเสริมเสริมกับผู้ที่บังคับบัญชาอย่างเสมอภาค มีแรงผลักดันในส่วนช่วยให้เกิดความสำเร็อย่างมีเป้าหมาย มนุษย์จะแสดงพฤติกรรมนั้นออกมา ก็ต่อเมื่อมนุษย์ได้ในสิ่งที่ตนเองต้องการ สิ่งที่ทำให้องค์กรหรือหน่วยงานเจริญก้าวหน้าไม่ได้หมายความว่า มีผู้นำที่เก่งอย่างเดียว แต่ต้องมีผู้นำที่มีจริยธรรมด้วย ส่งเสริม สนับสนุน ให้เกิดความมั่นคงและมั่นใจได้ว่าการทำงาานนั้น เป็นอาชีพที่ทำให้เกิดความมั่นคงและมีอนาคตที่สดใสได้

จริยธรรมในทัศนะของพุทธศาสนา

ในทัศนะของพระพุทธศาสนา ผู้ที่จะก้าวขึ้นสู่ความเป็นผู้นำทางการศึกษา หรือหัวหน้าองค์กรนั้น ความเก่งกล้าในเชิงบริหารเพียงอย่างเดียวอาจไม่เพียงพอ หากแต่ต้องมีจริยธรรม เป็นเครื่องประดับกายและใจ เพื่อความงดงามและร่มเย็นของหมู่คณะ รากฐานสำคัญประการแรกที่ผู้นำพึงมี คือ เบญจธรรม อันเป็นคุณธรรมฝ่ายดี 5 ประการ ที่คอยเกื้อกูลให้การรักษาศีลบริสุทธ์ยิ่งขึ้น กล่าวคือ ผู้นำต้องเปี่ยมด้วยเมตตา กรุณา ปราณนาดีต่อผู้อื่น ซึ่งจะช่วยระงับการเบียดเบียนกัน ต้องดำรงตนใน สัมมาอาชีวะ ประกอบอาชีพสุจริตซึ่งกันการลักขโมย ต้องรู้จัก กามสังวร ยับยั้งชั่งใจและพอใจในคู่ครอง ซึ่งป้องกันปัญหาชู้สาว ต้องรักษา สัจจะ มีความซื่อสัตย์เพื่อสร้างความเชื่อถือ และเหนือสิ่งอื่นใดต้องมี สติสัมปชัญญะ รู้ตัวทั่วพร้อม ไม่ประมาทหมัวเมาในสิ่งเสพติดหรืออำนาจ

นอกจากรากฐานดังกล่าว ผู้นำที่ดีต้องดำเนินชีวิตตามหลักกุศลกรรมบถ 10 อันเป็นการควบคุมพฤติกรรมทั้งสามด้านให้สะอาดบริสุทธิ์ ได้แก่ ทางกาย ไม่ฆ่า ไม่โกง ไม่ผิดลูกเมียใคร ทางวาจา ไม่เท็จ ไม่ส่อเสียด ไม่หยาบคาย และไม่เพ้อเจ้อ และทางใจ ไม่โลภ ไม่พยาบาท พร้อมทั้งมีความเห็นที่ถูกต้องตามครรลองคลองธรรม สิ่งที่จะทำให้ผู้นำเป็นร่มโพธิ์ร่มไทรขององค์กรได้อย่างแท้จริง คือ หลักพรหมวิหาร 4 หรือธรรมของผู้เป็นใหญ่ อันประกอบด้วย เมตตา คือ ความรักใคร่ปรารถนาให้ศิษย์และเพื่อนร่วมงานเป็นสุข กรุณา คือ ใจที่พร้อมยื่นมือเข้าช่วยเหลือเมื่อพวกเขาเป็นทุกข์ มุทิตา คือ ความพลอยยินดีเมื่อเห็นผู้อื่นได้ดี โดยไร้ความริษยา และอุเบกขา คือ การรู้จักวางใจเป็นกลาง ยึดความถูกต้องเป็นหลัก ไม่เอนเอียงด้วยอคติ

เมื่อผู้นำองค์กรมีธรรมะเหล่านี้ครบถ้วน สมบูรณ์ทั้งเบญจธรรม กุศลกรรมบถ และพรหมวิหาร องค์กรนั้นย่อมเปี่ยมไปด้วยความผาสุก เจริญก้าวหน้า และสง่างามอย่างแท้จริง

พระพุทธศาสนาผ่านล่วงสมัยมาอย่างยาวนาน หลักธรรมทางพระพุทธศาสนามีถึง 84,000 พระธรรมขันธ์ แต่หลักจริยธรรมหลัก ๆ ที่ผู้นำทางศาสนาต้องมี คือ หลักธรรมของการเป็นคนดี ซึ่งถ้าใครประพฤติตามหลักข้อนี้ ก็จะเป็นคนดี หรือ หลักสัปปุริสธรรม 7 ธรรมสำหรับคนดี หรือ ธรรมสำหรับสัตบุรุษ 7 ประการ คือ (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2535) (1) อัมมัญญตา รู้จักเหตุ เหตุแห่งความดี ความชั่ว หรือต้องรู้จักกฎหน้าที่ รู้งาน ระเบียบ ข้อบังคับ (2) อัตถัญญตา รู้จักผล ผลของการที่ทำดี ทำชั่ว หรือเมื่อฝ่าฝืนกฎ ระเบียบ ข้อบังคับ หรืองานที่ทำจะได้รับผลอย่างไร (3) อัตตัญญตา รู้จักตน รู้จักตนเองว่ามีฐานะตำแหน่งอะไร อยู่ในสถานะใด มีความสามารถระดับไหน (4) มัตตัญญตา รู้จักประมาณ คือ มีความพอดี ไม่มากไม่น้อยเกินไป ส่งเสริมสนับสนุนให้เสมอภาค (5) กาลัญญตา รู้จักเวลา เวลาไหนควรทำสิ่งใด เวลาไหนควรทำอะไร ควรแยกแยะเวลาให้เป็นว่าสิ่งใดคืองานส่วนตน สิ่งใดคืองานส่วนรวม

เวลาไหนควรพักผ่อน เวลาไหนควรเร่งรีบ (6) ปริสัญญุตตา คือ รู้จักชุมชน สังคมรู้เท่าทันโลกยุคสมัยที่มีการเปลี่ยนแปลง สังคมคนส่วนใหญ่ต้องการอะไร ประเพณีวัฒนธรรมเป็นอย่างไรก็ส่งเสริมปฏิบัติตามอย่างนั้น (7) บุคคลัญตตา คือ รู้จักบุคคล คือ เลือกใช้คนให้ตรงกับงาน ตรงกับหน้าที่ และตรงกับสายงานที่ทำให้เข้าใจและมองเห็นซึ่งความแตกต่างระหว่างบุคคล

หากผู้นำปฏิบัติได้ตาม 7 ประการนี้ ย่อมได้ขึ้นชื่อว่า เป็นผู้นำทางการศึกษาที่ดี หรือเป็นคนดีตามหลักการพระพุทธศาสนานั้นเอง ผู้นำทางการศึกษาที่ดีย่อมไม่ใช่แค่ผู้บริหารที่เก่งกาจ แต่ต้องเป็นต้นแบบทางจริยธรรม ที่ใช้หลักธรรมในการขัดเกลาตนเอง เบญจธรรม กุศลกรรมบถใช้ความเมตตาในการปกครองพรหมวิหาร 4 และใช้ปัญญาในการบริหารจัดการ สปัจริยธรรม 7 เพื่อนำพามวลชนและองค์กรไปสู่ความเจริญที่ยั่งยืน

จริยธรรมในการบริหารการศึกษาในยุคดิจิทัล

ผู้บริหารสถานศึกษายุค คือ บุคลากรวิชาชีพ รับผิดชอบการบริหารสถานศึกษาแต่ละแห่งทั้งของรัฐและเอกชน เป็นผู้ได้รับมอบหมายให้เป็นผู้นำนองค์กร ซึ่งผู้นำทางการศึกษายุคใหม่มีความท้าทายเป็นอย่างมากต่อการเปลี่ยนแปลงในปัจจุบัน โดยเฉพาะเทคโนโลยีที่มีความทันสมัย ผู้บริหารสถานศึกษาจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีความวิสัยทัศน์ มีทักษะ เพื่อรับรองหรือรับมือต่อการเปลี่ยนแปลง มีทัศนคติที่ดี สร้างสรรค์ให้เกิดการสร้างงานเป็นทีม ซินชมยนิตีสร้างบรรยากาศ และให้โอกาสให้ทุกภาคส่วนร่วมคิด (บุญญธฐา มาเชค, 2564) โดยยึดหลักจริยธรรมในการบริหารการศึกษาในยุคดิจิทัล คือ (1) มีทัศนคติ คือ มีมุมมองหรือแนวคิดใหม่ ๆ ยอมรับสิ่งใหม่ มีเหตุผลและเปิดใจพิจารณา สิ่งไหนมีความสำคัญเป็นประโยชน์แห่งการเปลี่ยนแปลง (2) มีวิสัยทัศน์ ผู้นำทางการศึกษาที่ดี ต้องมีวิสัยทัศน์กว้างไกล มีความรู้ความสามารถรับเอาและเรียนรู้สิ่งใหม่ที่จะเข้ามาในอนาคต (3) มีคุณธรรม และหลักจริยธรรม คือ มีความประพฤติที่ดีงามเป็นแบบอย่าง อยู่ในความดีและความถูกต้อง ภายใต้กฎหมาย จารีต ประเพณี และความดีที่ดีงาม (4) มีการโน้มน้าวใจผู้อื่น คือ สามารถจูงใจ หรือเปลี่ยนแปลงความคิดรวมไปถึงพฤติกรรมในทางที่ดีได้ (5) มีทักษะการสื่อสารที่ดี คือ สามารถที่จะเสาะหาข้อมูลที่ต้องการได้ อย่างชัดเจนตรงตามเป้าหมายที่วางไว้ (6) มีส่วนร่วมของบุคลากรและการทำงานเป็นทีม คือ ทุกคนมีส่วนร่วมในองค์กรเพื่อพัฒนาศักยภาพและการเปลี่ยนแปลงขององค์กร (7) มีความคิดสร้างสรรค์คิดนอกกรอบ (8) มีความสามารถในการฟังเข้าใจ และตั้งคำถาม และ (9) มีความฉลาดทางอารมณ์หรือความสามารถในการจัดการกับความคิด ความรู้สึก (สราวุธ นาแรมงาม, 2561)

การเป็นผู้บริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัลจำเป็นต้องมีความสามารถและทักษะที่หลากหลายเพื่อรับมือกับการเปลี่ยนแปลงที่รวดเร็ว การปฏิบัติตามหลักจริยธรรมและคุณธรรมเป็นสำคัญในการสร้างบรรยากาศที่ดีและเป็นผู้นำที่มีประสิทธิภาพในองค์กรการศึกษา ดังนี้

1. ความเป็นส่วนตัวและคุ้มครองข้อมูล ไม่เปิดเผยข้อมูลส่วนตัว คุ้มครองข้อมูล และไม่เปิดเผยสถานะ

2. โปร่งใสในการใช้เทคโนโลยี การวางรากฐานทางจริยธรรมที่เปิดโอกาสให้มีการตรวจสอบกระบวนการจัดการข้อมูลอย่างเป็นระบบ เพื่อจัดการความเคลือบแคลงสงสัยในระบบ นำไปสู่ความร่วมมือระหว่างองค์กรและผู้ใช้งานบนพื้นฐานของความไว้วางใจและความรับผิดชอบต่อสังคม
3. เป็นธรรมไม่เลือกปฏิบัติ ความโปร่งใสความซื่อตรงของระบบ เพื่อให้ทุกการตัดสินใจสามารถตรวจสอบได้ไร้ข้อสงสัย
4. รับผิดชอบในการตัดสินใจ การตัดสินใจด้วยความกล้าหาญและจิตสำนึก โดยพร้อมที่จะเยียวยาและปรับปรุงทุกความผิดพลาดอย่างทันท่วงที เพื่อรักษามาตรฐานทางจริยธรรมและปกป้องผลประโยชน์ของผู้ใช้งานเป็นสำคัญ
5. ใช้เทคโนโลยีอย่างมีจริยธรรม ยึดหลักความรับผิดชอบต่อผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นจากการใช้เทคโนโลยี พร้อมมีกลไกในการแก้ไข และเยียวยาหากเกิดผลกระทบอย่างทันท่วงที

จริยธรรมของผู้นำทางการศึกษาในบริบทปัจจุบัน

การตัดสินใจเชิงจริยธรรมในสถานศึกษา

การตัดสินใจเชิงจริยธรรมเป็นการตัดสินใจที่เกี่ยวกับคุณค่าในสิ่งที่ทำ เป็นการกระทำความเข้าใจอย่างถ่องแท้ กระจำขัต Fry S. T, Johnstone (2002) การตัดสินใจเชิงจริยธรรม มีกระบวนการตัดสินใจเชิงจริยธรรมตามขั้นตอน ดังนี้ (1) พิจารณาปัญหาให้ชัดเจนว่าคืออะไร (2) รวบรวมข้อมูลที่เป็นความจริงทั้งหมดที่เกิดขึ้น (3) พยายามทำความเข้าใจกับสถานการณ์ให้ชัดเจน (4) ศึกษาทางเลือกในการแก้ไขปัญหา (5) จัดการตามทางเลือกที่ตัดสินใจ (6) ประเมินการตัดสินใจ และ (7) สรุปเหตุการณ์ทั้งหมด เพื่อนำไปใช้ในอนาคต Bergman (1973) และ Kohlberg (1976) ซึ่งเขาได้อธิบายว่ามนุษย์มีการตัดสินใจเชิงจริยธรรมด้วยวิธีการต่าง ๆ ผสมผสานกันไปถึง 6 วิธี โดยเด็กและผู้ใหญ่ที่ยังไม่มีพัฒนาการทางจริยธรรมเต็มที่จะมีแนวโน้มการตัดสินใจที่ด้อยกว่าคนโดยทั่ว ๆ ไป การตัดสินใจเชิงจริยธรรมเกิดขึ้นโดยเป็นผลมาจากภาวะการพัฒนาการของจริยธรรมเชิงการรับรู้แบบที่โคห์ลเบิร์ก อธิบาย กล่าวอีกนัยหนึ่ง คือ การให้เหตุผลเชิงจริยธรรมเป็นวิธีการตัดสินใจเชิงจริยธรรมที่ขึ้นอยู่กับประเด็น เพราะว่าการให้เหตุผลเชิงจริยธรรมต้องใช้เวลาและใช้กำลัง เช่น ต้องศึกษาข้อมูลให้รอบคอบ การใช้หลักการทางจริยธรรมและการตัดสินใจเชิงจริยธรรมจะมีมุมมองแบบเศรษฐศาสตร์ที่พิจารณาว่าความทุกข์ที่เกิดขึ้นนั้นมีความคุ้มค่าเพียงใด

ความโปร่งใสและความรับผิดชอบต่อผู้นำ

ความโปร่งใสเป็นหลักที่มุ่งเน้นให้ปฏิบัติงานใช้อำนาจชอบธรรม ภายใต้กฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับ ปฏิบัติงานอย่างเคร่งครัด รับฟังความคิดเห็น และเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการรับรู้การทำงาน เสนอแนะแนวทางแก้ปัญหา เป็นผู้นำที่มีความน่าเชื่อถือและไว้วางใจ มีความซื่อสัตย์และความไว้วางใจช่วยให้ผู้นำสามารถกระตุ้น สร้างแรงบันดาลใจ เสริมพลัง และให้บุคลากรมีส่วนร่วมมีทัศนคติความเป็นผู้นำอื่น ๆ เรียนรู้วิธีปลูกฝังความซื่อสัตย์ในความเป็นผู้นำและความท้าทายที่คุณอาจต้องเอาชนะ ความไว้วางใจเป็นรากฐานของความเป็นผู้นำที่ประสบความสำเร็จ ซึ่งสร้างขึ้นจากความเชื่อมั่นในความซื่อสัตย์และความรับผิดชอบต่อผู้นำ ผู้นำที่โปร่งใสจะสื่อสารอย่างเปิดเผย แบ่งปันข้อมูลเชิงลึกเกี่ยวกับเป้าหมาย

ขององค์กร และปรับการกระทำให้สอดคล้องกับคำพูด เพื่อสร้างความโปร่งใสและความมั่นใจ ความซื่อสัตย์ และความโปร่งใสที่แท้จริง เริ่มต้นจากภายในตัวผู้นำ ไม่ว่าจะเป็นค่านิยม บุคลิกลักษณะ และความเป็นผู้ใหญ่ทางอารมณ์ หากไม่มีรากฐานนี้ ความพยายามในการสร้างความโปร่งใสอาจดูไม่สม่าเสมอและขาดความแท้จริง และแนวคิดของ Nicola Pless & Thomas Maak (2009) ผู้นำที่มีความรับผิดชอบต่อหน้าที่และสังคม ตั้งอยู่บนพื้นฐานความสัมพันธ์ของหลักการขับเคลื่อนทางจริยธรรมพื้นฐานค่านิยมในการเป็นผู้นำที่มีความรับผิดชอบ ผ่านการแบ่งปันการทำงาน การกำหนดเป้าหมายแห่งความรับผิดชอบร่วมกัน โดยผู้นำและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียต่างต้องการยกระดับความผูกพัน แรงจูงใจรวมถึงค่านิยมแห่งความยั่งยืนระหว่างกันให้สูง ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงสังคมอย่างมีความรับผิดชอบ

จริยธรรมในการบริหารทรัพยากร

หลักจริยธรรมเป็นหลักสำคัญแก่การบริหารทรัพยากร คือ การทำให้ได้คนดี มีคุณภาพ เหมาะสมกับงานในองค์กร โดยมีการวางแผนงานความต้องการ เพราะการวางแผนนั้นจะทำให้ได้มาซึ่งบุคลากรที่มีคุณภาพต่องาน การวางแผนงานนั้น มีการกำหนดคุณสมบัติหลักที่ควรคำนึงที่เกี่ยวกับบุคคล ไว้ 4 ประเภท (พระพรหมคุณาภรณ์, 2554) คือ (1) อุคตัตถัญญ ได้แก่ ผู้รู้เข้าใจได้ฉับพลัน คือผู้มีอุปนิสัยสามารถรู้ธรรมได้ทันทีเมื่อฟังคำสอน เหมือนบัวที่โผล่พ้นน้ำพร้อมที่จะบานรับแสงอาทิตย์ (2) วิปจิตถัญญ ได้แก่ ผู้จะรู้ได้ต่อเมื่อขยายความ คือ จะสามารถรู้ธรรมได้ต่อเมื่อได้อธิบาย ในรายละเอียด เหมือนบัวที่อยู่ระดับเสมอน้ำ ซึ่งจะบานในวันรุ่งขึ้น (3) เนยยะ ได้แก่ ผู้ที่พอจะคอยชี้แจงแนะนำ ให้เข้าใจได้โดยต้องอธิบายให้ได้รับฟังอยู่อย่างสม่ำเสมอโดยไม่ละทิ้งจึงจะบรรลุธรรม เปรียบเหมือนดอกบัวที่ยังไม่โผล่ขึ้นเหนือจากน้ำ แต่จะโผล่และบานในวันต่อ ๆ ไป และ (4) ปทปรมะ ได้แก่ ผู้อับปัญญา คือ สอนให้รู้ได้แต่ตัวบทหรือพยัญชนะหรือถ้อยคำ แม้ไม่เข้าใจถึง และหลักการใช้ทรัพยากรให้เกิดประโยชน์ คือ การใช้คนให้ตรงกับงานให้อิสระในการทำงาน ให้ทำงานตามความรู้ความสามารถของตน เพื่อพัฒนาองค์กรให้ได้รับผลประโยชน์จากบุคลากรโดยใช้หลักจริยา คือ ความประพฤติซึ่งหนักไปทางใดทางหนึ่งอันเป็นปกติประจำอยู่ในสันดาน เป็นพื้นเพของจิตอุปนิสัยพื้นนิสัยแห่งพฤติกรรมของคน ซึ่งพระเมธีธรรมาภรณ์ (ประยูร ธมมจิตโต) (2541) ได้อธิบายไว้ 6 ประเภท คือ (1) รากจริต คือ ผู้มีรากะเป็นความประพฤติปกติ ประพฤติหนักไปทางรักสวรั้งงาม (2) โทสจริต คือ ผู้มีโทสะเป็นความประพฤติปกติ ประพฤติหนักไปทางใจร้อนหงุดหงิด (3) โมหจริต คือ ผู้มีโมหะเป็นความประพฤติปกติ ประพฤติหนักไปทางขลาด เงา ซึม เงื่องง งมยาย (4) สัทธาจริต คือ ผู้มีศรัทธาเป็นความประพฤติปกติ ประพฤติหนักไปทางจิตซาบซึ้งขึ้นบาน (5) พุทธิจริต หรือ ญาณจริต คือ ผู้มีความรู้เป็นความประพฤติปกติ ประพฤติหนักไปทางใช้ความคิดพิจารณาน้อมใจเลื่อมใสง่าย และ (6) วิตกจริต คือ ผู้มีความวิตกเป็นความประพฤติปกติ ประพฤติหนักไปทางนึกคิด จับจด ฟุ้งซ่าน

การตัดสินใจเชิงจริยธรรมในสถานศึกษาเป็นกระบวนการที่สำคัญในการสร้างสภาพแวดล้อมที่ดีและยั่งยืนสำหรับการเรียนการสอน กระบวนการนี้เกี่ยวข้องกับการพิจารณาและตัดสินใจที่คำนึงถึงคุณค่าและศีลธรรม เพื่อให้เกิดความเข้าใจและความโปร่งใสในทุกการกระทำ การเป็นผู้นำที่มีความโปร่งใสและรับผิดชอบเป็นสิ่งสำคัญในสถานศึกษา ผู้นำที่ดีจะต้องมีความน่าเชื่อถือและสามารถสร้างความไว้วางใจในหมู่บุคลากรได้ โดยการสื่อสารอย่างเปิดเผยและแบ่งปันข้อมูลเกี่ยวกับเป้าหมายขององค์กร

การมีความซื่อสัตย์และโปร่งใสจะช่วยสร้างความมั่นใจและเป็นพื้นฐานของความสำเร็จ การตัดสินใจเชิงจริยธรรมและการบริหารทรัพยากรอย่างมีจริยธรรมจะช่วยสร้างสภาพแวดล้อมที่ดีและส่งเสริมการเรียนรู้ในสถานศึกษาอย่างยั่งยืน

บทบาทผู้นำทางการศึกษาในยุคแห่งการเปลี่ยนแปลง

ผลกระทบของเทคโนโลยีและดิจิทัลต่อการศึกษา

ปัจจุบันการใช้เทคโนโลยีส่งผลกระทบต่อการศึกษาของเด็กเป็นอย่างมาก ส่งผลด้านการเรียนมีผลการเรียนที่แย่ลง เด็กไม่มีสมาธิ ปฏิสัมพันธ์ทางสังคมลดลง ถ้าหากใช้ในทางที่ไม่ถูกต้องเหมาะสมก็ส่งผลการพัฒนาการได้ (จุริพร นิลแก้ว และ สมใจ สืบเสาะ, 2566) ให้ความเห็นว่า เทคโนโลยีมีผลกระทบต่อผู้สอนและผู้เรียน ดังนั้นครูจึงต้องปรับเปลี่ยนตนเองหันมาปรับตัวกับเทคโนโลยีและการสื่อสารให้มากขึ้น เพื่อให้สามารถนำเสนอสาระและเนื้อหาการเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพและน่าสนใจต่อผู้เรียน

บทบาทของผู้นำทางการศึกษาในการสร้างความยั่งยืน

มีนักวิชาการให้ความหมายของบทบาทผู้นำทางการศึกษาในการสร้างความยั่งยืน ดังนี้

พัชรา วาณิชวสิน (2560) ให้ความหมายของแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำแบบยั่งยืน หมายถึง กระบวนการอย่างเป็นระบบที่ ผู้นำต้องพัฒนาภาวะผู้นำทั้งบทบาทและกระบวนการให้ดียิ่งขึ้น ทั้งการพัฒนาทักษะและความรู้ผ่านประสบการณ์การเรียนรู้ต่าง ๆ จากการศึกษาการอบรมหรือการทำงาน เพื่อประยุกต์ใช้สิ่งที่เรียนรู้จากประสบการณ์ในบริบทการปฏิบัติงานจริงในสถานการณ์ที่แตกต่างกันไป

McCauley, et. al. (2010) ได้ให้ความหมายของแนวทางการพัฒนาผู้นำแบบยั่งยืน หมายถึง การเพิ่มขีดความสามารถของบุคคลในการมีบทบาทและกระบวนการในการเป็นผู้นำโดยมีการวัดประเมินผลการปฏิบัติงาน การสร้างความมั่นคงในองค์กร

Dubrin (2010) ได้ให้ความหมาย แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำแบบยั่งยืนมีพื้นฐานความเชื่ออยู่ว่า ผู้นำ ได้ตั้งแต่เกิดและสามารถสร้างขึ้นมา พรสวรรค์ของผู้นำจึงสามารถพัฒนาขึ้นได้ และการพัฒนาผลสามารถกระทำผ่านการเรียนรู้ อบรม หรือได้รับจากประสบการณ์การทำงาน

จากความหมายที่หลากหลายดังกล่าว สามารถสรุปได้ว่า การพัฒนาภาวะผู้นำแบบยั่งยืนนั้นเกี่ยวข้องกับ (1) การพัฒนาทักษะและความรู้ผ่านการศึกษาและประสบการณ์ (2) การประเมินและปรับปรุงประสิทธิภาพผ่านการวัดผลการปฏิบัติงาน และ (3) ความเชื่อในการสร้างและพัฒนาผู้นำโดยการเสริมสร้างพรสวรรค์และศักยภาพ การพัฒนาภาวะผู้นำเหล่านี้ไม่เพียงแต่จะช่วยให้ผู้นำมีความสามารถที่ดีขึ้น แต่ยังส่งเสริมให้เกิดความยั่งยืนในองค์กรและการศึกษาในภาพรวมด้วย

แนวทางการปฏิบัติทางจริยธรรมของผู้นำทางการศึกษาในยุคแห่งการเปลี่ยนแปลง

การเป็นผู้นำทางจริยธรรมที่ดี ต้องมีรูปแบบการจัดการที่ปฏิบัติตามจรรยาบรรณ และกำหนดมาตรฐาน แสดงให้เห็นถึงหลักการและค่านิยมทางจริยธรรมทั้งภายในและภายนอกสถานที่ และตัวอย่างการเป็นผู้นำทางจริยธรรมที่สามารถเรียนรู้และการฝึกฝนเพื่อเป็นผู้นำทางจริยธรรมที่ดี ควรมีข้อปฏิบัติ ดังนี้

(1) เป็นตัวอย่างที่ดี การวางตัว แสดงพฤติกรรมกิริยามารยาท ที่มีความเหมาะสมแก่สถานะ เป็นแบบอย่างที่ดีต่อบุคลากร ในฐานะผู้นำทางการศึกษา (2) ตระหนักถึงคุณค่า การยอมรับ มีความเชื่อมั่นให้ความสำคัญต่อศักยภาพ ส่งเสริมการเป็นตัวเอง ให้คุณค่าและความสำคัญ มองแต่แง่ดี ไม่เปรียบเทียบกับผู้อื่น ไม่นำพาปัจจัยภายนอกมากำหนดคุณค่าของตนเอง (3) จัดการความเครียดอย่างมีประสิทธิภาพ โดยการใช้วิธีการหรือเทคนิคต่าง ๆ นำมาผสมผสานบริหารร่างกายและจิตใจ เช่น การฝึกสมาธิ การฝึกกลมหายใจ คู่ควบไปกับการทำงาน จัดลำดับความสำคัญของงานให้ถูกวิธี (4) บุคลากรมีจริยธรรม หนักแน่นในคุณธรรม มีวินัย รับผิดชอบหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย ยึดในหลักของคุณธรรมจริยธรรมและมีจรรยาบรรณอย่างเคร่งครัด (5) ทำงานเป็นทีม มีกระบวนการกำหนดบทบาทหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย ทำงานตามหน้าที่อย่างมีระบบบรรลุเป้าหมายตามที่วางไว้ โดยยึดหลักมีวิสัยทัศน์เดียวกัน มีความไว้วางใจ ความรับผิดชอบต่อหน้าที่ ขับเคลื่อนงานพร้อมกัน อย่างมีประสิทธิภาพ (6) สื่อสารแบบเปิด การแลกเปลี่ยนข้อมูล ความคิดเห็น ข้อเสนอแนะ เปิดการเจรจา ที่ตรงไปตรงมาไม่ปิดบัง โดยเน้นความไว้วางใจ ความโปร่งใส ลดความขัดแย้ง และสร้างทีมที่มีคุณภาพ และ (7) ไม่ละเมิดจริยธรรม การปฏิบัติตามหน้าที่ตามหลักจริยธรรม ตามแนวทางที่กำหนดไว้อย่างเคร่งครัด โดยยึดหลักสุจริต โปร่งใส เป็นธรรม ไม่เลือกปฏิบัติ

ความเป็นผู้นำทางจริยธรรมต้องมีรูปแบบการจัดการที่ปฏิบัติตามจรรยาบรรณและกำหนดมาตรฐาน แสดงให้เห็นความเป็นผู้นำ เป็นหัวใจสำคัญของการเป็นผู้นำทางจริยธรรมที่ดีการทำให้เห็นเป็นแบบอย่างผสมผสานกับการบริหารคนด้วยความไว้วางใจ และการบริหารงานด้วยความโปร่งใสตามหลักจริยธรรม

บทสรุป

จากการศึกษาจริยธรรมของผู้นำทางการศึกษาในยุคแห่งการเปลี่ยนแปลง ผู้ศึกษาได้นำเสนอเรื่องของการเปลี่ยนแปลงการศึกษาในโลกปัจจุบันที่ผู้บริหารต้องทันกับยุคที่เทคโนโลยีเข้ามาทดแทนมนุษย์ มีความล้ำทันสมัยแค่ไหนก็ไม่สามารถทดแทนความคิดของมนุษย์ได้ และหลักจริยธรรมเท่านั้นที่ผู้นำควรประพฤติปฏิบัติเป็นแบบอย่างตามจรรยาบรรณวิชาชีพ สามารถเป็นผู้นำทางจริยธรรมบริหารการศึกษาในยุคดิจิทัลที่มีความหลากหลาย ใช้ข้อมูลข่าวสารทางเทคโนโลยีที่โปร่งใสสื่อสารเพื่อให้ทุกการตัดสินใจสามารถตรวจสอบได้ โดยยึดหลักความรับผิดชอบต่อผลลัพธ์ที่เกิดขึ้น ปกป้องผลประโยชน์พร้อมด้วยกลไกการแก้ไข สร้างบรรยากาศการทำงานและเป็นผู้นำทางจริยธรรมที่มีประสิทธิภาพในองค์กรการศึกษาต่อไป

แนวทางการพัฒนาจริยธรรมของผู้นำทางการศึกษาในอนาคต ผู้นำทางการศึกษาต้องมีบทบาทในการขับเคลื่อนการศึกษาให้มีคุณภาพตอบสนองของการเปลี่ยนแปลงบริบทสังคมโลก การพัฒนาจริยธรรมจึงเป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยให้องค์กรมีความโปร่งใส ยุติธรรม และมีประสิทธิภาพ และต้องมีแนวทางการพัฒนาจริยธรรมของผู้นำทางการศึกษาในอนาคต คือ (1) ส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมพื้นฐาน (2) บริหารงานโปร่งใสและตรวจสอบได้ (3) สร้างความเป็นธรรมและความเสมอภาคในองค์กร (4) พัฒนาทักษะผู้นำที่มีจริยธรรม (5) การพัฒนาตนเองสม่ำเสมอ (6) การเป็นตัวอย่างที่ดีแก่บุคลากรและนักศึกษา และ (7) การใช้เทคโนโลยีอย่างมีจริยธรรม

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2560). *แนวทางการดำเนินงานโครงการสถานศึกษาน้อมนำศาสตร์พระราชาสู่การพัฒนาอย่างยั่งยืน กระทรวงศึกษาธิการ*. กรุงเทพฯ: สำนักส่งเสริมกิจการศึกษา
- จूरพร นิลแก้ว และ สมใจ สืบเสาะ. (2566). บทบาทของผู้บริหารในการส่งเสริมการใช้นวัตกรรมและเทคโนโลยีสารสนเทศด้านการจัดการเรียนรู้ของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชุมพร เขต 1. *วารสารนวัตกรรมการศึกษาและการวิจัย*, 7(1) : 83–98.
- ประภัทร์ กุดหอม และคณะ. (2561). *การพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนโรงเรียนพังโคนวิทยาคมด้วยกิจกรรม 3 ประสาน* (รายงานผลการวิจัย). สกลนคร: โรงเรียนพังโคนวิทยาคม.
- ปุนณัฐ มาเชค. (2564). การพัฒนาภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมสำหรับผู้บริหารสถานศึกษาในยุค Thailand 4.0. *Journal of Information and Learning [JIL]*, 32(3), 83–91.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต). (2538). *พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม*. (พิมพ์ครั้งที่ 8). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต). (2554). *พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม*. (พิมพ์ครั้งที่ 20). กรุงเทพฯ: สหธรรมมิก.
- พระเมธีธรรมมาภรณ์ (ประยูร ธมมจิตโต). (2541). *คุณธรรมสำหรับนักบริหาร*. กรุงเทพฯ: สหธรรมมิก.
- พระมหาทวีวัฒน์ ยารังสี และคณะ. (2567). บทบาทครูสังคมศึกษากับการพัฒนาสมรรถนะในยุคดิจิทัล. *วารสารชัยภูมิปริทรรศน์*, 7(2), 85–97.
- พระมหาโยธิน มหาวิโร และคณะ. (2564). กลยุทธ์การสอนสังคมศึกษาในบริบทยุคเศรษฐกิจดิจิทัล. *วารสารพุทธสังคมวิทยาปริทรรศน์*, 6(3), 89-104.
- พระราชบัญญัติมาตรฐานทางจริยธรรม พ.ศ. 2562. (16 เมษายน พ.ศ. 2562). *ราชกิจจานุเบกษา*. เล่ม 236 ตอนที่ 50 ก.
- พัชรา วาณิชวสิน. (2560). *การพัฒนาภาวะผู้นำจากทฤษฎีและแนวปฏิบัติที่ดีและกรณีศึกษา*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ปัญญาชน.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2535). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- สรารุช นามงาม. (2561). *ผู้นำกับการขับเคลื่อนนโยบายประเทศไทย 4.0*. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน.
- สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ. (2560). *แผนพัฒนาการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560-2564)*. สืบค้นเมื่อ 20 กุมภาพันธ์ 2569 จาก <http://waa.inter.nstda.or.th/stks/pub/2017/20170313-EducationDevelopment-Plan-12.pdf>
- สำเนียง ยอดศิริ. (2560). จริยศาสตร์, จริยธรรม และคุณธรรมตามแนวความคิดของนักปรัชญา. *วารสารปรัชญาปริทรรศน์*, 22(2), 37-53.

- แสงสุรีย์ ทองขาว และคณะ. (2566). บทบาทครูไทยกับเทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อการจัดการศึกษา. *วารสารพุทธสังคมวิทยาปริทรรศน์*, 8(2), 130-144.
- Bergman, I. (1973). *Scener ur ett äktenskap*. Cinematograph AB.
- Dubrin. (2010). *Principles of Leadership*. NY: Rochester Institute of Technology.
- Fry S. T, Johnstone, MJ. (2002). *Ethics in nursing practice*. (2nd ed.). Melbourne: Blackwell Science Ltd.
- Kohlberg, L. (1976). Moral Stages and Moralization: The Cognitive-Developmental Approach. In T. Lickona (Ed.), *Moral Development and Behavior: Theory, Research, and Social Issues*. (pp. 31–53). Holt, Rinehart and Winston.
- Mccauley, et.al. (2010). *Introduction: Our viewpoint of leadership development*. In E. van Vester, C.D. Mccauley & M.N. Rudeman (Eds.), *The center for creative leadership Handbook of leadership development*.
- Nicola Pless & Thomas Maak, (2009). Responsible Leaders as Agents of World Benefit: Learnings from “Project Ulysses”. *Journal of Business Ethics*, Springer, 85(1), 59-71.

แนวทางการศึกษาพระไตรปิฎกในยุคปัจจุบัน

Approaches to studying the Buddhist scriptures in the modern era

¹พระมหาธนศักดิ์ ชื่นสว่าง,²พระครูวิมลปริยัติบัณฑิต ไกรฤกษ์ศิลป์ และ³พระมหาภูมิพัฒน์ คำมี

¹Phramaha Dhanasuk Chenswang, ²Phrakhru Wimonpariyattibandit Krairerksil

and ³Phramaha Phumiphat Commee

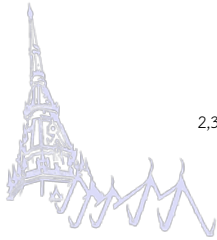
¹วัดใหม่กรงทอง สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ

^{2,3}วิทยาลัยสงฆ์พุทธโสธร มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

¹Wat Mai Krong Thong National Office of Buddhism

^{2,3}Buddhasothorn Buddhist College, Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand

Email: phramhathnsakdichunswang@gmail.com

Received March 22, 2026; Revised May 27, 2026; Accepted June 14, 2026

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอแนวทางการศึกษาพระไตรปิฎกในยุคปัจจุบันท่ามกลางความท้าทายด้านการแปลและการรักษาพุทธพจน์ให้บริสุทธิ์ ผลการศึกษาพบว่า ในอดีตมีการส่งสอนหลักธรรมที่คลาดเคลื่อนสืบเนื่องมาจากอิทธิพลของความเชื่อพื้นถิ่นหรือศาสนาผี และลัทธิที่เกิดขึ้นภายหลัง เช่น ลัทธิอนาคตวงศ์ ที่เน้นการบำเพ็ญกุศลแบบสุดโต่ง ซึ่งขัดกับหลักทางสายกลาง ประกอบกับปัญหาหลักของการแปลในปัจจุบันที่พบความแตกต่างระหว่างสำนวนการแปล ทั้งการแปลโดยพยัญชนะและโดยอรรถของผู้อ่าน รวมถึงความผิดเพี้ยนจากการแปลผ่านภาษาที่สอง แนวทางการศึกษาเพื่อรักษาพุทธพจน์ที่ผู้วิจัยนำเสนอประกอบด้วย 4 ประการหลัก คือ (1) การศึกษาภาษาบาลีให้เกิดความเชี่ยวชาญในฐานะภาษาที่รักษาพุทธพจน์ (2) การศึกษาพระไตรปิฎกควบคู่กับอรรถกถาและฎีกาเพื่อทำความเข้าใจประโยคที่มีนัยซับซ้อน (3) การใช้หลักมหาปเทศ 4 เพื่อตรวจสอบความสอดคล้องกับพระธรรมวินัย และ (4) การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศช่วยในการเทียบเคียงและตรวจสอบข้อมูลอย่างรวดเร็ว ซึ่งแนวทางเหล่านี้จะช่วยให้ผู้ศึกษาสามารถเข้าถึงแก่นธรรมและรักษาพุทธพจน์ได้อย่างถูกต้องและแม่นยำในยุคปัจจุบัน

คำสำคัญ: แนวทาง; การศึกษา; พระไตรปิฎก; ยุคปัจจุบัน

Abstract

This academic article aims to present the contemporary approach to studying the Pali Canon amidst the challenges of translation and preserving the purity of the Buddha's teachings.

The study found that historical teachings were distorted due to the influence of local beliefs or Animism, and later sects such as the Anāgataṃsa sect, which emphasized the extreme acts of merit-making contrary to the Middle Way, because the main problems are the significant discrepancy between the literal and semantic translations, the translator's biases, and the translation errors into the second language.

The proposed approach to preserving the Buddha's teachings comprises of the four main elements: (1) mastering the Pali language as the language responsible for preserving the Buddha's words; (2) studying the Pali Canon alongside commentaries and sub-commentaries to understand the complex sentences and the semantics; (3) applying the Four Great Principles (Mahāpadesa 4) to verify the consistency with the Dhamma-Vinaya; and (4) utilizing some information technology for the rapid comparison and verification.

Therefore, these approaches will enable the researchers to access the essence of the Dhamma and accurately preserve the Buddha's teachings in the present era.

Keywords: Approach; Study; Tipitaka; Contemporary Era

บทนำ

ทุกศาสนาล้วนมีหลักธรรมคำสั่งสอนที่เครื่องหล่อหลอมศาสนิกชนให้เป็นคนดีตามกรอบของศาสนา นั้น ๆ (ประภาส แก้วเกตุพงษ์, 2565) ในช่วงแรกศาสนาต่าง ๆ ล้วนเป็นที่รู้จักของกลุ่มชนในพื้นที่ที่เป็นแหล่งกำเนิดของศาสนาเหล่านั้นและภายหลังจึงได้กลายเป็นที่รู้จักในพื้นที่อื่น ๆ ทั้งในพื้นที่ใกล้เคียง ไปจนถึงประเทศที่ห่างไกลจากการเผยแผ่ศาสนาของศาสนทูตที่ได้เดินทางไปเผยแผ่ยังนานาประเทศ ซึ่งนอกจากการเผยแผ่ในภาษาของตนแล้วยังได้มีการถ่ายทอดให้เป็นภาษาในพื้นที่ที่ศาสนาเหล่านั้นไปถึงอีกด้วย เพื่อให้ผู้คนในพื้นที่เข้าใจหลักคำสอนได้ง่ายขึ้นและเกิดความศรัทธาในที่สุด จึงได้มีการแปลภาษาให้เป็นภาษาของคนในพื้นที่เหล่านั้น พระพุทธศาสนาก็เป็นเช่นเดียวกันกับศาสนาอื่น ๆ ที่ได้กล่าวมาแล้ว ข้างต้น (องปัดศราวุธ จันทนะ, 2568) เช่น เมื่อมีการเผยแผ่ไปในประเทศใด ๆ ก็ได้มีการแปลเป็นภาษาของประเทศนั้น ๆ ด้วย พร้อมทั้งได้มีการรักษาหลักธรรมคำสั่งสอนไว้ในภาษาจากต้นทาง หรือภาษาที่เป็นภาษาในการจดบันทึกเป็นครั้งแรก

พระพุทธศาสนาเป็นอีกหนึ่งศาสนาที่มีถิ่นกำเนิดในดินแดนชมพูทวีป โดยในระยะแรก ที่องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้ายังทรงพระชนม์ชีพอยู่นั้นได้มีพระบรมพุทธานุญาตให้พระอรหันตสาวก เดินทางจาริกไปเผยแผ่คำสอนทางพระพุทธศาสนาในพื้นที่ต่าง ๆ ด้วยพระดำรัสที่ว่า “จรณ ภิกขเว จาริกัม พุชชนหิตาย พุชชนสุขาย โลกานุกมปาย” (มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย, 2538) เป็นพระพุทธพจน์ที่แปลว่า “ภิกษุทั้งหลาย พวกเธอจงจาริกไป เพื่อประโยชน์และความสุขของชนหมู่มาก เพื่ออนุเคราะห์โลก” ภายหลังจากนั้นไม่นาน พระพุทธศาสนาได้แผ่ขยายไปในพื้นที่ต่าง ๆ ทั่วชมพูทวีป และได้เผยแผ่

ไปยังนานาประเทศ ซึ่งองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้ายังได้มีพระบรมพุทธานุญาตให้เผยแผ่และเล่าเรียนพุทธพจน์ด้วยภาษาของตน (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) ทว่ายังไม่ได้มีการจดบันทึกหลักธรรมคำสอนไว้เป็นลายลักษณ์อักษรแต่อย่างใดเป็นเพียงการถ่ายทอดในรูปแบบมุขปาฐะเท่านั้น

ภายหลังการปรินิพพานแห่งองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า 400 กว่าปี จึงได้มีการจดบันทึกหลักธรรมคำสอนลงในใบลานเป็นครั้งแรกในการทำสังคายนาครั้งที่ 4 ในประเทศศรีลังกาเป็นภาษาบาลี ซึ่งถือว่าเป็นภาษาที่รักษาพระพุทธพจน์ จากความเชื่อว่าภาษาบาลีเป็นภาษาที่ใช้ในการสื่อสารในแคว้นมคธ ในสมัยพุทธกาลส่งผลให้ภาษาบาลียังได้มีการเรียกอีกชื่อว่าภาษามคธอีกด้วย (คณาจารย์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2565) เมื่อพระพุทธศาสนาได้มีการเผยแผ่เข้ามาสู่สุวรรณภูมิ พระพุทธศาสนายังได้มีการเผยแผ่หลักธรรมตามภาษาของชนพื้นเมืองอีกด้วย ซึ่งเมื่อภายหลังสุวรรณภูมิได้มีการวิวัฒนาการในรูปแบบรัฐกลายเป็นประเทศต่าง ๆ ในปัจจุบันพระพุทธศาสนาก็ได้มีการแปลเป็นภาษาของประเทศนั้น ๆ เพื่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาอีกด้วย ถึงอย่างไรก็ตามพระพุทธศาสนายังได้มีการรักษาภาษาดั้งเดิมคือภาษาบาลี หรือภาษามคธในรูปแบบอักษรไทยและอักษรอื่น ๆ ไว้อีกด้วย

วิชาการพระพุทธศาสนาตลอดจนถึงความรู้ต่าง ๆ ในอดีตได้มีการเก็บรักษาโดยชนชั้นปกครองคือ พระมหากษัตริย์ พระบรมวงศานุวงศ์ ข้าราชการ พระภิกษุ สามเณร และได้มีการถ่ายทอดให้แก่ผู้ต้องการศึกษาโดยมีวังและวัดเป็นสถานที่ให้การเรียนรู้ ด้วยการถ่ายทอดจากพระมหากษัตริย์ พระบรมวงศานุวงศ์ และพระสงฆ์ กษัตริย์ไทยพระองค์แรกที่ได้ผนวชขณะครองราชย์ คือ พญาลิไทย โดยพระองค์มีพระราชศรัทธาต่อพระพุทธศาสนาเป็นอย่างมาก พร้อมทั้งทรงศึกษาคำสอนทางพระพุทธศาสนาจนมีความแตกฉานในภาษาบาลี สามารถสังเกตได้จากคัมภีร์ที่พระองค์ได้เรียบเรียงขึ้นจากความเชื่อเรื่อง บาปบุญคุณโทษ โดยการสอดแทรกภาษาบาลีไว้เป็นจำนวนมาก ซึ่งคัมภีร์ดังกล่าวยังถูกใช้ในการปกครองบ้านเมืองอีกด้วย (Phrasoponkanapom (Rabab Tilyano), 2530) และภายหลังจากนั้น ยังได้มีพระมหากษัตริย์หลายพระองค์ที่ทรงผนวชและศึกษาเล่าเรียนภาษาบาลี และนำมาใช้ในการสอน และปกครองอีกด้วย

หลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนาที่ได้มีการจำกัดความรู้จากผู้ที่ศึกษาเล่าเรียนโดยเฉพาะพระสงฆ์ในอดีตที่มีความเชื่อในรูปแบบอิทธิฤทธิ์ปาฏิหาริย์ ความเชื่อพื้นถิ่น ตลอดจนความรู้ที่ไม่แตกฉานในภาษาบาลี และความเข้าใจที่คลาดเคลื่อน ส่งผลให้มีการสั่งสอนหลักธรรมที่คลาดเคลื่อนเกิดขึ้น เช่น กรณีของลัทธิอนาคตวงศ์ ซึ่งเป็นลัทธิที่แพร่หลายตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยา สืบทอดมาจนถึงกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้น และเสื่อมความนิยมลงในที่สุด โดยเนื้อหาของความเชื่อคือการบำเพ็ญกุศลในระดับอุกฤษฏ์ (ระดับสูงสุด) ด้วยความเด็ดขาดและรุนแรง เช่น เชื่อดศีระชะหรือจุดไฟไว้บนศีระชะเพื่อถวายเป็นพุทธบูชา ยอมถูกประหารชีวิตเพื่อให้ได้ถวายไทยทานแก่พระพุทธเจ้าก่อนผู้ใดเป็นต้น (กองบรรณาธิการศิลปวัฒนธรรม, 2566) อีกทั้งการฆ่าตัวตายเพื่อบรรลุนิพพานยังมีการบันทึกไว้ในพระไตรปิฎกอีกด้วย

ในปัจจุบันพระไตรปิฎกได้มีการแปลเป็นสำนวนต่าง ๆ มากมาย เช่น สำนวนพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับสยามรัฐ สำนวนพระไตรปิฎก และอรรถกถา ฉบับมหามกุฏฯ สำนวนพระไตรปิฎก ฉบับมหาจุฬาฯ (ภาษาไทย) และสำนวนอื่น ๆ ซึ่งได้มีการแปลจากภาษาบาลี ซึ่งแต่ละสำนวนมีความแตกต่างกันบ้างตามฉบับของภาษาในขณะนั้น เพื่อให้ผู้อ่านในแต่ละยุคสมัยสามารถเข้าใจได้โดยง่าย อีกทั้งยังมีการแปล

ในภาษาต่างประเทศ และการนำพระไตรปิฎกภาษาแต่ละประเทศมาแปลเป็นภาษาอื่น ๆ อีก ส่งผลให้คำแปลเกิดความคลาดเคลื่อนขึ้น รวมทั้งความเข้าใจ บริบท วิถีชีวิตของแต่ละประเทศที่มีความแตกต่างกันส่งผลให้มีการแปลตามความเข้าใจในวิถีชีวิตเหล่านั้น และยังได้มีการเสริมความเข้าใจในคัมภีร์อีกด้วย ซึ่งส่งผลต่อการปฏิบัติ และรักษาแก่นธรรมของพระพุทธศาสนาจนกลายเป็นปัญหาของผู้ศึกษาหลักธรรมคำสั่งสอนทางพระพุทธศาสนา

จากปัญหาดังกล่าว ผู้ศึกษาจึงต้องการนำเสนอแนวทางการศึกษาพระไตรปิฎกในยุคปัจจุบัน จากการเผชิญความท้าทายด้านการแปลเพื่อการรักษาพุทธพจน์ที่บริสุทธิ์ เพื่อเป็นแนวทางในการศึกษาหลักธรรมคำสั่งสอนทางพระพุทธศาสนาให้มีความถูกต้องมากขึ้น ซึ่งถือว่าเป็นโจทย์สำคัญในการศึกษาพระไตรปิฎกให้ถูกต้อง และไม่ให้เกิดเหตุการณ์ที่เกิดจากความไม่รู้ที่คลาดเคลื่อน จนส่งผลให้เกิดลัทธิที่ผิดจากหลักธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธศาสนาซึ่งจะได้กล่าวต่อไป โดยการนำเสนอผ่านหัวข้อศึกษาดังนี้ คือ ความคลาดเคลื่อนจากความเชื่อในอดีต ปัญหาหลักของการแปลพระไตรปิฎกในปัจจุบัน แนวทางการศึกษาเพื่อรักษาพุทธพจน์ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

ความคลาดเคลื่อนจากความเชื่อในอดีต

ก่อนการเข้ามาของพระพุทธศาสนาพื้นที่สุวรรณภูมิ ล้วนปกคลุมด้วยความเชื่อเรื่องภูติผีปีศาจ โดยเฉพาะเรื่องผีบรรพบุรุษ หรือปีศาจสำคัญในพื้นที่ต่าง ๆ ซึ่งมีการถ่ายทอดความเชื่อมาจนถึงปัจจุบัน เช่น ปู่สะ ย่าสะ ในพิธีเลี้ยงดองของจังหวัดเชียงใหม่ ที่เป็นเรื่องราวตำนานของยักษ์ 3 คนที่ยังชีพด้วยการบริโภคเนื้อสัตว์ และเนื้อมนุษย์ ทว่าภายหลังที่องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเสด็จมาถึงเมื่อได้ฟังเทศนาจากพระองค์จึงได้เกิดความศรัทธาตบบริโศกเนื้อสัตว์เป็น และขอบริโภคเนื้อควายปีละครั้ง ในพิธีเลี้ยงดองของทุกปี (ยอดดนัย สุขเกษม, 2569) ซึ่งนักวิชาการต่างเรียกความเชื่อเหล่านั้นว่า ศาสนาผี คือ การเชื่อเรื่องภูติผีปีศาจ โดยมีความเชื่อว่าบุคคลเมื่อเสียชีวิตไปแล้วย่อมกลายเป็นวิญญาณที่ล่องลอยอยู่รอบตัวเรา ซึ่งวิญญาณเหล่านั้น มีอำนาจที่เหนือความเป็นจริงตามธรรมชาติสามารถให้คุณคือคอยช่วยเหลือเรา และให้โทษ คือ การกลั่นแกล้งหรือที่เรียกว่า กระทำกับเรา (วัชรชัย วิวัฒน์คุณากร, 2564) ความเชื่อเหล่านั้นจึงส่งผลให้ผู้คนต่าง ๆ ในสุวรรณภูมิต่างมีความเชื่อว่าทุกสิ่งทุกอย่างล้วนมีผีหรือวิญญาณสิงสถิตอยู่เสมอ และต้องบูชาให้ดี พลีให้ถูก เพื่อให้ภูติเหล่านั้นพอใจ จากข้อมูลดังกล่าว จึงทำให้เห็นถึงความเชื่อที่ฝังรากลึกอยู่ในวิถีชีวิตความเป็นอยู่ และเมื่อการเข้ามาของศาสนาพราหมณ์ พระพุทธศาสนาพราหมณ์ จึงทำให้ความเชื่อดังกล่าวทวีคูณขึ้นไปอีก และเมื่อการเข้ามาของพระพุทธศาสนาเถรวาทเข้ามาพร้อมหลักคำสอนอีกทั้งเรื่องราวในพระไตรปิฎกที่กล่าวถึงเทวดา และภูติผีปีศาจยิ่งทำให้ความเชื่อเหล่านั้น ถูกหล่อหลอมและฝังรากลึกในที่สุด ส่งผลให้การแปลคัมภีร์ต่าง ๆ จึงได้มีกลิ่นอายของความเป็นสุวรรณภูมิ หรือความเชื่อท้องถิ่นเข้ามาเป็นแบบแผน อีกทั้งการนำหลักคำสอนมาใช้เป็นเครื่องมือในการปกครองของนักปกครอง เช่น พญาสิทธิที่ได้มีการรจนาไตรภูมิพระร่วง ที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับนรกและสวรรค์อย่างละเอียดเป็นรูปธรรมกว่าพระไตรปิฎก เพื่อให้เกิดความกลัวของผู้คนในสังคม ซึ่งต่างจากพระไตรปิฎกที่แสดงภาพภูมิในลักษณะอภิปรายเท่านั้น (พระครูวิจิตรธรรมาทร (เรียน ติสฺสวโร), 2562)

อีกทั้งความเข้าใจพระพุทธศาสนาในระดับผิวเผิน ยังส่งผลให้เกิดลัทธิที่แตกต่างออกไปจากความเชื่อเดิม เช่น การฆ่าตัวตายถวายเป็นพุทธบูชา หรือการฆ่าตัวตายเพื่อสำเร็จเป็นพระอรหันต์ โดยลัทธิที่สำคัญคือ ลัทธิอนาคตวงศ์ที่เป็นคัมภีร์ที่แต่งขึ้นในภายหลัง โดยการพรรณนาถึงเรื่องอดีตชาติของพระโพธิสัตว์ 10 องค์ ที่มีการบำเพ็ญกุศลในระดับอุกฤษฏ์ (ระดับสูงสุด) ด้วยความเด็ดขาดและรุนแรง เช่น เชือดศีรษะหรือจุดไฟไว้บนศีรษะเพื่อถวายเป็นพุทธบูชา, ยอมถูกประหารชีวิตเพื่อให้ได้ถวายไทยทานแก่พระพุทธเจ้าก่อนผู้ใด ซึ่งเป็นลัทธิที่แพร่หลายในสมัยอยุธยาเรื่อยมาจนถึงกรุงรัตนโกสินทร์ ที่เป็นต้นตอการตัดหัว การเผาตัวตาย และการฆ่าตัวตายถวายเป็นพุทธบูชา เช่น นายบุญเรือง นายนกที่เผาตัวตายที่วัดอรุณฯ

สิ่งที่น่าตกใจ คือ การกระทำดังกล่าวกลายเป็นสิ่งที่น่าชื่นชมและอนุโมทนายินดีต่อผู้ที่พบเห็นเป็นอย่างยิ่ง ในสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 4 ทรงทราบพระองค์ทรงประกาศเตือนและคาดโทษความผิด ดังความว่า “ได้ฟังคำเล่าลือ แลได้ฟังพระสงฆ์บางรูปที่ไม่ได้เล่าเรียนศึกษาพระไตรปิฎกทำให้รู้จริงมาเทศนาเลอะ ๆ ลาม ๆ ใกล้จะเสียจริต พรรณนาสรรเสริญว่า เป็นบุญเป็นกุศลมาก แล้วหลงไหลเห็นตามไปเหมือนอย่างเผาตัวบูชาพระรัตนตรัยแลเชือดคอเอาศีรษะบูชาพระ เชือดเนื้อรองเลือดใส่ตะเกียงตามบูชา... ตั้งแต่นี้สืบไป อย่าให้ใครเผาตัวบูชาพระ ตัดศีรษะบูชาพระ เชือดเนื้อรองโลหิตตามตะเกียงบูชาพระเลยเป็นอันขาด เพราะว่าเป็นการขัดต่อราชการแผ่นดิน... ผู้ซึ่งได้รู้เห็นแลจะนิ่งดูตายเสียไม่ห้ามปรามหรือจะพลอยเห็นว่า ได้บุญได้กุศลนั้นไม่ได้ ถ้าผู้ใดได้รู้เห็นแล้ว ดูตายเสีย ไม่ว่ากล่าว ห้ามปราม แหยงชิงเครื่องศัสตราวุธ... จะให้ผู้นั้นเสียเบี้ยปรับตามรังวัด...” ความเชื่อในลัทธิดังกล่าว จึงได้เสื่อมความนิยมไป ทว่าความจริงแล้ว ในพระไตรปิฎกได้มีเรื่องราวเกี่ยวกับการฆ่าตัวตายและสำเร็จเป็นพระอรหันต์ จากเรื่องราวของพระอรหันต์ 500 รูป ในเรื่องปาราชิกข้อที่ 3 หรือการฆ่าตัวตายของพระโคธิกะ พร้อมกับการบรรลุอรหันต์ในอรรถกถาโคธิกสูตรที่ 3 (84000, 2569) ซึ่งอาจกล่าวได้ว่า ความเชื่อดังกล่าวมีรากฐานมาจากเนื้อหาดังกล่าวโดยที่ผู้ศึกษามีความเข้าใจคลาดเคลื่อนจากการไม่ได้ศึกษาจากอรรถกถาเป็นได้

อีกทั้งการเสริมความเพื่อการผู้เรื่องราวให้สามารถเข้าใจ จดจำ และสามารถอธิบายได้ง่าย เนื่องจากสังคมของสุวรรณภูมิที่มีความเชื่อเรื่องศาสนาผีและอิทธิฤทธิ์ปาฏิหาริย์จึงส่งผลให้เกิดการโยงเรื่องราวต่าง ๆ ให้เข้ากับพระพุทธศาสนาดังเช่นพระเจ้าเลียบโลก ตำนานอุรังคธาตุ และการเสริมความเรื่องการเรียกขานผู้โกนหัวใส่ชุดขาวว่า นาค เป็นต้น ซึ่งเป็นเรื่องราวที่เสริมจากพระไตรปิฎกที่เกี่ยวกับการปลอมบวชของพญานาค ทว่าเมื่อถูกจับได้ องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงประทานให้ลาสิกขาและห้ามคนที่ไม่ใช่มนุษย์ปลอมบวชในที่สุด (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) ซึ่งภายหลังจึงได้มีการผูกเรื่องของการเรียกผู้ปลอมบวชก่อนบวชว่า นาค เกิดจากพญานาคตนนี้ได้ขอไว้ ทว่าความจริงแล้ว พล.ร.ต.ทองย้อย แสงสินชัย ได้ให้คำอธิบายไว้ว่า คำว่า นาค เกิดจากการสมมติชื่อหรือฉายาของผู้บวชว่า นาค หรือนาคะ หรือนาค ส่วนอุปมาชื่อยังเรียกว่า ดิสโส หรือดิสสะ ซึ่งคำว่า นาคานั้น มีความหมายต่าง ๆ คือ งูที่มีหงอน ขนเผ่านาคในทิศตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศอินเดีย ช้าง ไม้กาะทิง และผู้ประเสริฐ ซึ่งในที่นี้หมายถึงคำว่า ผู้ประเสริฐ (เสียงจากทหารเรือ, 2569) ซึ่งเรื่องดังกล่าวเป็นการเล่าตามความนิยมเรื่องอิทธิฤทธิ์ปาฏิหาริย์ เพื่อให้สามารถเข้าใจและจดจำได้ง่ายของคนไทย

สรุป จากเรื่องราวดังกล่าว จึงทำให้เห็นถึงความคลาดเคลื่อนจากความเชื่อในอดีตที่ชาวสุวรรณภูมิ โดยเฉพาะคนไทย ต่างมีความเชื่อเรื่องภูตผีปีศาจ โดยเฉพาะเรื่องผีบรรพบุรุษ อิทธิฤทธิ์ปาฏิหาริย์ และที่สำคัญ การใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเป็นเครื่องมือในการปกครอง และเป็นเครื่องมือทางการเมืองของผู้ผู้นำในอดีตที่ส่งผลต่อการศึกษาพระไตรปิฎกที่คลาดเคลื่อนในอดีตและส่งผลมาจนถึงปัจจุบัน ซึ่งนอกจากการศึกษาเรื่องความคลาดเคลื่อนจากความเชื่อในอดีตแล้ว ยังต้องศึกษาปัญหาของการศึกษาพระไตรปิฎกในปัจจุบันอีกด้วย เพื่อเป็นการประกอบในการสร้างแนวทางการศึกษาพระไตรปิฎกในยุคปัจจุบัน ซึ่งจะได้กล่าวในลำดับต่อไป

ปัญหาหลักของการแปลพระไตรปิฎกในปัจจุบัน

ปัจจุบันพระไตรปิฎกได้มีการแปลเป็นภาษาไทยไว้หลายสำนวน เช่น สำนวนพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับสยามรัฐ สำนวนพระไตรปิฎก และอรรถกถา ฉบับ มหามกุฏราชวิทยาลัย สำนวนพระไตรปิฎก ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย สำนวนพระไตรปิฎก มหาวิทยาลัย 5000 กัณฑ์ ซึ่งในแต่ละสำนวน ได้มีการแปลโดยคณาจารย์ที่ต่างกัน แต่มีการยึดหลักภาษาบาลีเป็นเบื้องต้น ทว่าเนื้อความในพระไตรปิฎก ฉบับแปลเป็นภาษาไทยกลับมีความคลาดเคลื่อน และผิดพลาดขึ้นในบางจุด เนื่องจากหลักคำสอนในทางพระพุทธศาสนาที่มีมากถึง 84000 พระธรรมขันธ์ซึ่งเป็นจำนวนที่มากเป็นอย่างยิ่ง การแปลพระไตรปิฎกจึงเป็นงานที่ยากลำบาก และสามารถเกิดความผิดพลาดได้ง่าย ดังเช่นเนื้อหาในช่วงการทำสังคายนาครั้งแรก ที่มีการปรับอาบัติพระอานนท์ ซึ่งได้มีการแปลไว้หลายสำนวน ดังนี้

ฉบับพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับสยามรัฐ แปลว่า “พระเถระทั้งหลายได้กล่าวกะท่านพระอานนท์ ว่า ‘ท่านอานนท์ ข้อที่ท่าน ... นี่เป็นอาบัติทุกกฏแก่ท่าน ท่านจงแสดงอาบัติทุกกฏนั้น’ ท่านพระอานนท์กล่าวว่า ‘ท่านเจ้าข้า ... กระผมไม่เห็นเหตุอันว่า เป็นอาบัติทุกกฏ แต่เพราะเชื่อท่านทั้งหลาย กระผมยอมแสดงอาบัติทุกกฏนั้น’” (มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย, 2538)

ฉบับพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย แปลว่า “ภิกษุผู้เถระทั้งหลาย กล่าวกับท่านพระอานนท์ดังนี้ว่า ‘การที่ท่าน ... เรื่องนี้ปรับอาบัติทุกกฏแก่ท่าน ท่านจงแสดงอาบัติทุกกฏ นั้น’ ท่านพระอานนท์ชี้แจงว่า ‘ท่านผู้เจริญ ... กระผมไม่เห็นอาบัติทุกกฏนั้น แต่เพราะเชื่อฟังท่านทั้งหลาย กระผมจะแสดงอาบัติทุกกฏ’” (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539)

พระไตรปิฎก มหาวิทยาลัย 5000 กัณฑ์ แปลว่า “พระเถระเจ้าทั้งหลายกล่าวว่า ‘การที่ท่านอานนท์ ... เป็นทุกกฏแก่ท่าน ท่านจงแสดงทุกกฏนั้นเสีย’ พระอานนท์เถระเจ้าตอบว่า ‘... ข้าพเจ้าไม่เห็น ว่า ข้อนี้เป็นทุกกฏ ก็แต่ว่าข้าพเจ้าจะแสดงทุกกฏนั้น เพราะความเชื่อถือต่อท่านทั้งหลาย’” (บุญ แสงฉาย, 2528)

จากข้อความดังกล่าว จึงทำให้เห็นถึงความแตกต่างระหว่างคำแปลของพระไตรปิฎก ซึ่งในบางครั้งเกิดจากการแปลในรูปแบบที่ต่างกัน เช่น การแปลโดยพยัญชนะที่เน้นการแปลตรงตัว คือ การแปลที่เน้นความถูกต้องตามไวยากรณ์ รักษารูปประโยคเดิมอธิบายวิถิตถิยาตนิบาต และออกชื่อสัมพันธ์อย่างเคร่งครัด และการแปลโดยอรรถที่เน้นการแปลเอาความ โดยเน้นใจความสำคัญแปลให้เข้าใจง่าย สำนวนสละสลวยเหมือนภาษาไทยทั่วไป แต่ยังคงเนื้อหาเดิมไว้ครบ (พระมหาสมคิด จินตามโย, 2538) อีกทั้งอคติและข้อจำกัด

ของผู้แปลซึ่งนอกจากการแปลที่เป็นการเปลี่ยนภาษาแล้ว ยังมีการสอดแทรกการตีความ ตลอดจนถึงความเข้าใจในหลักธรรมที่จำกัดของผู้แปล ส่งผลให้พุทธพจน์ถูกบิดเบือนในที่สุด และที่สำคัญ คือ การแปลผ่านภาษาที่ 2 คือ การแปลพระไตรปิฎกจากภาษาอื่น ๆ เช่น การแปลไทยเป็นอังกฤษโดยเฉพาะคำว่า วิญญาณ ซึ่งในบริบทสังคมไทยที่มีความเชื่อ เรื่อง ภูตผีปิศาจเป็นพื้นฐาน จึงส่งผลให้การแปลเป็นภาษาที่ 3 เกิดความผิดเพี้ยนขึ้น เช่น วิญญาณ ซึ่งในบางฉบับอาจสามารถแปลเป็นอังกฤษว่า Soul หรือ Spirit ที่หมายถึง วิญญาณที่ล่องลอยอยู่ตามความเชื่อเรื่องภูตผีปิศาจ หรือศาสนาผีดั้งเดิมของไทย ทักษะคติทางวัฒนธรรมและระบบความเชื่อดั้งเดิมที่สืบทอดมาจากอดีต ผังลึกลับกลายเป็นอคติที่ไม่รู้ตัวในใจของนักแปลยุคปัจจุบัน อคตินี้ส่งผลให้เกิดการเลือกใช้คำ การตัดทอน หรือบิดเบือนความหมายของตัวบทต้นฉบับ เพื่อให้สอดคล้องและยอมรับได้ภายใต้กรอบความคิดทางวัฒนธรรมของตนเอง ซึ่งในทางพระพุทธศาสนา วิญญาณ ไม่ใช่หมายถึง ดวงวิญญาณหรือภูตผี แต่เป็นสภาวะที่รับรู้อารมณ์หรือที่ภาษาบาลีที่ว่า วิญญานํ อนตตา (วิญญาณไม่ใช่ตัวตน) จึงควรใช้เป็น Consciousness มากกว่า

ดังที่กล่าวมา จึงทำให้เห็นถึงปัญหาหลักของการแปลพระไตรปิฎกในปัจจุบัน ซึ่งมีสาเหตุที่ทำให้เกิดความคลาดเคลื่อนจากการแปลพระไตรปิฎกบาลี เป็นพระไตรปิฎกภาษาไทย ซึ่งมีสาเหตุดังนี้

1) ศัพท์พ้องรูปหรือพ้องความหมายกัน คำศัพท์ในบาลีภาษามีหลายคำที่สามารถเขียนได้หลายแบบ โดยมีคำแปลเดียวกัน และในบางครั้งก็ใช้คำแปลที่ต่างกัน เช่น ทุกกฏ และ ทุกกต เป็นต้น อีกทั้งภาษาไทยที่มีความแตกต่างของระดับภาษาที่ใช้กับชนชั้นต่าง ๆ เช่น การใช้คำราชาศัพท์กับพระมหากษัตริย์ และพระบรมวงศานุวงศ์ การใช้คำกับพระสงฆ์ ตั้งแต่ระดับสมเด็จพระสังฆราชลงมาถึงพระธรรมดาและสุภาพชน ดังเช่นกับว่า อาม ซึ่งเป็นนิบาตบอกความรับ แปลว่า เออ ซึ่งในบาลีภาษาใช้ อาม คำเดียว แต่เมื่อแปลเป็นภาษาไทยสามารถแปลได้หลายระดับ เช่น พระพุทธเจ้าข้า พระเจ้าข้า ขอรับ ครับผม ครับ และเออ เป็นต้น อีกทั้งภาษาสวยงามซึ่งอาจส่งผลต่อความคลาดเคลื่อนหรือบิดเบือนเนื้อหาธรรมะที่แท้จริง

2) ภาษาบาลีมีนัยที่หลากหลาย คำศัพท์ในบาลีภาษาที่มีการเขียนอย่างเดียวกัน แต่มีความหมายหลายอย่าง เช่น ทุกกฏ แปลได้ถึง 2 ความหมาย คือ ทำไม่ดี ทำเสีย ซึ่งส่วนใหญ่ใช้การแปลทับศัพท์ว่า อาบัติ ทุกกฏ ซึ่งคำว่า อาบัติทุกกฏ นี้มีใช้อยู่มากกว่าความหมายที่ถูกแปลมาแล้ว ซึ่งเมื่อมีการแปลขึ้น ย่อมนำความหมายที่ใช้บ่อยมาแปลในทันที ซึ่งหากในข้อความดังกล่าวควรเป็นการแปลในรูปแบบแปลความหมาย ย่อมส่งผลให้เกิดความคลาดเคลื่อนได้ในที่สุด ซึ่งการแปลไม่ได้มีการจำกัดที่ตายตัว ล้วนอยู่ในดุลยพินิจของผู้แปลทั้งสิ้น นอกจากนั้น ยังมีคำอื่น ๆ อีกมากมายที่มีนัยที่หลากหลาย แต่คนศึกษากลับแปลไปในทางเดียว เช่น วิญญาณ ในปัจจุบันกลับมีความเข้าใจถึงภูตผี หรือคนที่ตายไปแล้ว ย่อมมีสิ่งที่ล่องลอยออกจากตัว เป็นต้น ซึ่งหากทำการศึกษาต่อไป ย่อมเห็นถึงความหมายของวิญญาณ เช่น การรับรู้แจ้งทางประสาทสัมผัส เป็นต้น

3) ได้รับอิทธิพลจากฉบับแปลก่อนหน้านี้ ในการจัดทำพระไตรปิฎกฉบับแปลในปัจจุบัน ที่มีการแปลในฉบับอื่นไว้ก่อนแล้ว ย่อมส่งผลให้พระไตรปิฎกที่แปลขึ้นก่อน มีอิทธิพลต่อการแปลฉบับถัดมาอย่างเลี่ยงไม่ได้ เนื่องจากคณาจารย์ที่ทำการแปลพระไตรปิฎกในฉบับถัดมา ล้วนมีการศึกษาพระไตรปิฎกแปลฉบับก่อนหน้านี้

เป็นพื้นฐานและเป็นตัวอย่าง ดังนั้น การแปลในฉบับถัดมาอาจใช้สำนวนที่มีความคลาดเคลื่อนจากฉบับก่อนหน้ามาเช่นกัน

4) ไม่ได้เทียบเคียงกับคัมภีร์ชั้นรองลงมา การแปลภาษาบาลีในบางครั้ง พบกับประโยคพิเศษหรือประโยคที่แปลยาก มีนัยซับซ้อน และไม่สามารถพบเห็นได้ทั่วไป อาจทำให้เกิดการคลาดเคลื่อนในการแปลได้ ดังนั้น โบราณจารย์จึงได้มีการรจนาคัมภีร์ชั้นรองลงมา เพื่ออธิบายคำศัพท์เหล่านั้น เช่น อรรถกถา ฎีกา โยชนา ซึ่งเป็นการอธิบายความหมายของประโยคเหล่านั้นไว้ หากมีการศึกษาคัมภีร์ดังกล่าวเพิ่มเติม เพื่อช่วยในการแปลย่อมส่งผลให้การแปลมีความถูกต้อง และลดความคลาดเคลื่อนได้ในที่สุด (พระมหาธัญสัทธ กิตติสาร, 2567)

สรุปปัญหาหลักของการแปลพระไตรปิฎกในปัจจุบัน เกิดจากการแปลในรูปแบบต่างที่นำมาใช้ ซึ่งในบางครั้งใช้การแปลโดยพยัญชนะ ถึงแม้การแปลโดยพยัญชนะสามารถรักษาหลักไวยากรณ์และเนื้อหาไว้ได้ แต่อาจส่งผลให้ผู้ไม่คุ้นชินหรือไม่เคยศึกษาไม่สามารถเข้าใจหลักธรรมได้ และบางครั้งใช้การแปลโดยอรรถ ถึงแม้การแปลโดยอรรถสามารถรักษาเนื้อหาเดิมไว้ได้ ทว่าการแปลโดยอรรถในบางครั้งอาจทำให้หลักไวยากรณ์มีความผิดเพี้ยนไปได้ อีกทั้งอคติที่ส่งผลโดยตรงต่อการแปล ซึ่งนอกจากจะแปลตามความเข้าใจแล้ว ยังมีการสอดแทรกความคิดเห็นของตนเข้าไปอีกด้วย และการแปลโดยผ่านภาษาที่ 2 ที่ส่งผลให้คำแปลมีความคลาดเคลื่อนเป็นอย่างมาก เนื่องจากการแปลที่เกิดจากความเข้าใจที่อาศัยบริบทที่ตนเองได้พบเจอหรือความเข้าใจของพื้นที่เหล่านั้น ส่งผลให้คำแปลมีความคลาดเคลื่อนอยู่แล้ว ย่อมส่งผลให้เกิดการรักษาความคลาดเคลื่อนดังกล่าวไว้ หรืออาจส่งผลให้คลาดเคลื่อนขึ้นไปอีก และสาเหตุสำคัญของความคลาดเคลื่อนในการแปลย่อมเกิดจาก (1) ศัพท์พ้องรูปหรือพ้องความหมายกัน (2) ภาษาบาลีมีนัยที่หลากหลาย (3) ได้รับอิทธิพลจากฉบับแปลก่อนหน้า และ (4) ไม่ได้เทียบเคียงกับคัมภีร์ชั้นรองลงมา จากการศึกษาปัญหาหลักของการแปลพระไตรปิฎกในปัจจุบัน ที่ส่งผลให้พบปัญหา และสาเหตุของการแปลที่ส่งผลให้พบปัญหาที่แท้จริงในปัจจุบันแล้ว แนวทางการศึกษาพระไตรปิฎกในยุคปัจจุบัน

แนวทางการศึกษาเพื่อรักษาพุทธพจน์

จากการศึกษาความคลาดเคลื่อนจากความเชื่อในอดีตที่เกิดจากความเชื่อดั้งเดิมของสุวรรณภูมิ ตลอดจนถึงความเข้าใจที่ขาดการศึกษาอย่างถ่องแท้ ส่งผลให้เกิดความคลาดเคลื่อนขึ้น ดังที่ได้กล่าวมาข้างต้น ซึ่งส่งผลให้กลายเป็นปัญหาหลักของการแปลพระไตรปิฎกในปัจจุบัน ที่มีทั้งเกิดจากการแปลที่ใช้รูปแบบที่แตกต่างกัน พร้อมทั้งอคติในการแปลที่มีมีการสอดแทรกความคิดเห็น และการแปลผ่านภาษาที่ 2 ที่ได้แปลไปแล้ว และที่สำคัญยังได้พบสาเหตุของความคลาดเคลื่อนในการศึกษาพระพุทธศาสนาในปัจจุบัน 4 ประการ คือ (1) ศัพท์พ้องรูปหรือพ้องความหมายกัน (2) ภาษาบาลีมีนัยที่หลากหลาย (3) ได้รับอิทธิพลจากฉบับแปลก่อนหน้า และ (4) ไม่ได้เทียบเคียงกับคัมภีร์ชั้นรองลงมา ผู้ศึกษาจึงต้องการนำเสนอแนวทางการศึกษาเพื่อรักษาพุทธพจน์ในพระไตรปิฎก ซึ่งมีหลัก 4 อย่างด้วยกัน คือ

1) การศึกษาภาษาบาลีให้เกิดความเชี่ยวชาญ ภาษาบาลีถือเป็นภาษาที่รักษาไว้ซึ่งพุทธพจน์แห่งองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า

สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ. ปยุตฺโต) ได้กล่าวไว้ในพจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์ว่า บาลี หมายถึง ภาษาอันรักษาไว้ซึ่งพุทธพจน์ เป็นภาษาที่ทรงจำและจารึกพุทธพจน์ไว้แต่ต้นซึ่งเป็นหลักของพระพุทธศาสนาเถรวาท หรือเรียกว่า ภาษามคธ หรือพุทธวจนะที่พระสังคิตกัจจายจารย์รวบรวมไว้เมื่อคราวสังคายนาครั้งแรก และรักษาไว้ด้วยภาษาบาลี และสืบทอดกันมาด้วยพระไตรปิฎก (สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ. ปยุตฺโต), 2567)

อุทัย สติมัน, วิโรจน์ คุ่มครอง และพระมหาวิริษณ์ วรินโท ได้กล่าวไว้ใน วารสาร มจร บาลีศึกษา พุทธโสทรปริทรรศน์ เรื่อง ภาษาบาลี: ภาษารักษาพระพุทธพจน์ว่า ภาษาบาลีเป็นภาษาที่รักษาพระพุทธพจน์โดยเป็นภาษาโบราณกว่า 2500 ปี ซึ่งถูกใช้เป็นภาษาในการสื่อสารในแคว้นมคธ จึงมีอีกชื่อหนึ่งว่า ภาษามคธ เมื่อองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงอุบัติขึ้นในแคว้นดังกล่าว พระองค์จึงทรงใช้ภาษามคธในการประกาศพระพุทธศาสนาด้วย อีกทั้งยังมีรูปวิเคราะหฺแห่งภาษาบาลี หรือภาษาบาลีไว้ว่า พุทธวจนฺ ปาเลตติ ปาฬิ ภาษาที่รักษาพระพุทธพจน์ชื่อว่าบาลี (อุทัย สติมัน, วิโรจน์ คุ่มครอง และพระมหาวิริษณ์ วรินโท, 2560)

จากข้อความดังกล่าว จึงได้เห็นถึงความสำคัญของภาษาบาลีที่เป็นภาษาที่ทรงไว้ซึ่งพระพุทธพจน์ ถึงแม้มีการแปลเป็นภาษาไทยแล้วก็ตาม ทว่าหากศึกษาในสำนวนต่าง ๆ และนำมาเปรียบเทียบย่อมนำให้เห็นถึงความแตกต่าง ทว่าการตัดสินใจว่า สำนวนใดมีความคลาดเคลื่อนหรือไม่ย่อมต้องอาศัยการศึกษาจากภาษาบาลีที่เป็นต้นฉบับของพระไตรปิฎกภาษาไทย ซึ่งการจะศึกษาจากต้นฉบับได้จำเป็นต้องอาศัยความเชี่ยวชาญในบาลีภาษาด้วย ซึ่งในปัจจุบันการเรียนภาษาบาลีในประเทศไทยได้มีความเฟื่องฟูเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะการศึกษาในรูปแบบปริยัติธรรมตั้งแต่ประโยค 1-2 ไปจนถึงปริยัติธรรม 9 ประโยค ซึ่งนอกจากจะเป็นการเรียนของพระสงฆ์สามเณรแล้ว ยังมีการเรียนสำหรับคฤหัสถ์อีกด้วยโดยใช้หลักสูตรและการสอบเดียวกันเพียงแต่เปลี่ยนคำเรียกเป็นบาลีศึกษาตั้งแต่ 12 ไปจนถึง 9 เช่นเดียวกับพระสงฆ์ ซึ่งนอกจากได้รับความนิยมจากประชาชนแล้ว พระบาทสมเด็จพระวชิรเกล้าเจ้าอยู่หัวยังทรงสนพระทัยในการศึกษาพระบาลีอีกด้วย โดยมีพระมีพระราชปณิธานสมเด็จพระสังฆราชและพระเถรานุเถระทั้งหลายว่า “จะส่งเสริมการเรียนการสอนพระบาลีอย่างไร..ให้เข้าถึงพระไตรปิฎก” ขอสมเด็จพระสังฆราชและพระเถรานุเถระทั้งหลาย ได้ถวายวิสัยทัศน์ในพระราชปณิธานนี้ด้วยเทอญ ซึ่งการเรียนบาลีนี้ แม้ไม่ใช่การเรียนที่เน้นไปที่การแปลพระไตรปิฎก เป็นแต่เพียงการแปลอรรถกถา แต่ถ้าหากมีความเชี่ยวชาญแล้ว ย่อมสามารถแปลเนื้อความในพระไตรปิฎกภาษาบาลีได้ในที่สุด

2) การศึกษาควบคู่กับอรรถกถาและฎีกา จากการศึกษาจากการศึกษาความคลาดเคลื่อนจากความเชื่อในอดีต ปัญหาหลักของการแปลพระไตรปิฎกในปัจจุบัน ล้วนส่งผลให้เห็นปัญหาหลักในการแปลหลักธรรมคำสั่งสอนในทางพระพุทธศาสนาที่เกิดความคลาดเคลื่อนขึ้นจากการแปลประโยคพิเศษหรือประโยคที่แปลยาก มีนัยซับซ้อน และไม่สามารถพบเห็นได้ทั่วไปดังนั้นการศึกษาที่ดี จึงต้องมีการศึกษาควบคู่กับอรรถกถาและฎีกาด้วย เพื่อการศึกษาที่ไม่คลาดเคลื่อนและมีความถูกต้องที่สุด

3) การใช้หลักมหาปเทศ 4 เป็นหลักธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าที่ได้ทรงประทานไว้เพื่อใช้คลายข้อสงสัยต่าง ๆ โดยเฉพาะหลักพระธรรมวินัยแห่งองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าซึ่งประกอบไปด้วย

1. สิ่งใดไม่ทรงห้ามไว้ว่า ไม่ควร แต่เข้ากันกับสิ่งที่ไม่ควร สิ่งนั้น ไม่ควร
2. สิ่งใดไม่ทรงห้ามไว้ว่า ไม่ควร แต่เข้ากันกับสิ่งที่ควร สิ่งนั้น ควร
3. สิ่งใดไม่ได้ทรงอนุญาตไว้ว่า ควร แต่เข้ากันกับสิ่งที่ไม่ควร สิ่งนั้น ไม่ควร
4. สิ่งใดไม่ได้ทรงอนุญาตไว้ว่า ควร แต่เข้ากันกับสิ่งที่ควร สิ่งนั้น ควร (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539)

ซึ่งการใช้หลักมหาลาภ 4 นั้น ถือเป็นหลักที่สามารถนำมาใช้ในการศึกษาพระไตรปิฎกภาษาไทยได้อย่างดีเยี่ยม เช่น การเทียบเคียงพระสูตรว่า สอดคล้องกับภาพรวมของคำสอนหรือไม่ เช่น การเผาตัวตายถวายเป็นพุทธบูชา ทว่าคำสอนทางพระพุทธศาสนาเน้นการปฏิบัติในทางสายกลางคือการห้ามเบียดเบียนตนเอง ดังนั้น การเผาตัวตายถวายเป็นพุทธบูชาจึงถือได้ว่า ไม่ใช่พุทธพจน์ หรือการใช้ตรวจสอบพระธรรมวินัย เช่น การฆ่าตัวตายเพื่อบรรลุธรรมของพระสงฆ์ หรือฆ่าตัวตายเพื่อบรรลุธรรมในภพต่อไป ซึ่งหลักพระธรรมวินัยกล่าวไว้ชัดว่า เป็นการทำผิดปาราชิกข้อ 3 จึงจัดได้ว่า ผิดหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนา

4) การศึกษาโดยใช้เทคโนโลยีเทียบเคียง ในปัจจุบันเทคโนโลยีมีความก้าวหน้าเป็นอย่างยิ่ง โดยเฉพาะการรวบรวมตำราทางพระพุทธศาสนาไว้ในที่เดียว เช่น โปรแกรม E-Tipitaka.app หรือ 84000.org ซึ่งสามารถเปิดข้อมูลต่าง ๆ เทียบเคียงและตรวจสอบความถูกต้องได้ ซึ่งการศึกษาโดยใช้เทคโนโลยีถือเป็นสิ่งที่รวดเร็วและทันใจที่สุด ทว่าสิ่งที่ไม่สามารถละเลยได้ คือ การศึกษาในรูปแบบต่าง ๆ ที่ได้กล่าวมาข้างต้น เนื่องจากข้อมูลในเทคโนโลยีล้วนนำมาจากสำนวนต่าง ๆ ทั้งสิ้น ดังนั้น การศึกษาโดยใช้เทคโนโลยีจึงช่วยในการเทียบเคียงและศึกษาได้รวดเร็วยิ่งขึ้น ทว่าในปัจจุบันได้มีการใช้เทคโนโลยีในการสืบค้นเนื้อหาต่าง ๆ มากมาย โดยเฉพาะการใช้ AI ในการศึกษา โดยการศึกษาดังกล่าว เป็นเพียงการใช้เทคโนโลยีในการวิเคราะห์ หรือตีความพุทธพจน์ ซึ่งอาจทำให้ข้อมูลนั้นไม่มีความบริสุทธิ์ หรือมีความผิดเพี้ยนยิ่งกว่าเดิม หากขาดการคิดวิเคราะห์หรือการตรวจสอบข้อมูลที่ได้มา ดังนั้น นอกจากการใช้ AI เพื่อความรวดเร็วในการศึกษาแล้ว การตรวจสอบข้อมูลยังเป็นสิ่งสำคัญในการศึกษาอีกด้วย

สรุป แนวทางการศึกษาเพื่อรักษาพุทธพจน์เพื่อเป็นแนวทางการศึกษาพระไตรปิฎกในยุคปัจจุบันที่ล้วนประสบกับปัญหาต่าง ๆ ดังที่ได้กล่าวมาข้างต้นจึงต้องมีการศึกษาซึ่งมีหลัก 4 อย่างด้วยกัน คือ (1) การศึกษาภาษาบาลีให้เกิดความเชี่ยวชาญ (2) การศึกษาควบคู่กับอรรถกถาและฎีกา (3) การใช้หลักมหาลาภ 4 และ (4) การศึกษาโดยใช้เทคโนโลยีเทียบเคียง เพื่อการศึกษาพระไตรปิฎกในยุคปัจจุบันให้มีความถูกต้องและแม่นยำที่สุด ดังที่ได้แสดงในรูปภาพที่ 1

ภาพที่ 1 แสดงแนวทางการศึกษาพระไตรปิฎกในยุคปัจจุบันเพื่อการรักษาพุทธพจน์ (gemini, 2569)

บทสรุป

การรักษาพุทธพจน์ในยุคปัจจุบันที่มีความหลากหลายของสำนวนการแปลและบริบททางสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป จำเป็นต้องอาศัยการศึกษาอย่างมีวิจารณญาณโดยไม่ปฏิเสธฉบับแปลในยุคหลัง และต้องใช้ภาษาบาลีเป็นรากฐานสำคัญในการตรวจสอบความถูกต้อง ปัญหาความคลาดเคลื่อนที่สืบเนื่องมาจากความเชื่อในอดีต และการแปลที่ผิดเพี้ยนไปตามวิถีชีวิตหรืออคติ กลายเป็นบทเรียนสำคัญที่ทำให้เห็นว่า หากขาดการตรวจสอบไปยังต้นฉบับที่เป็นภาษาบาลีและการศึกษาคัมภีร์ชั้นรองอย่างอรรถกถาและฎีกา ย่อมส่งผลให้แก่นธรรมถูกบิดเบือนได้ ดังนั้น แนวทางการศึกษาเพื่อรักษาพุทธพจน์เพื่อเป็นแนวทางการศึกษาพระไตรปิฎกในยุคปัจจุบัน จึงต้องประกอบด้วยหลัก 4 อย่างด้วยกัน คือ (1) การศึกษาภาษาบาลีให้เกิดความเข้าใจ (2) การศึกษาควบคู่กับอรรถกถาและฎีกา (3) การใช้หลักมหาปเทศ 4 และ (4) การศึกษาโดยการใช้เทคโนโลยีเทียบเคียง จึงเป็นแนวทางที่มีประสิทธิภาพสูงสุดในการถนอมและรักษาพุทธพจน์ที่บริสุทธิ์ไว้ การตระหนักถึงปัญหาเหล่านี้ จะช่วยให้พุทธบริษัทสามารถแยกแยะระหว่างพุทธพจน์ดั้งเดิมกับส่วนที่เสริมแต่งขึ้นภายหลัง เพื่อให้การปฏิบัติธรรมเป็นไปตามแนวทางที่ถูกต้องและคงอยู่สืบไปโดยไม่ผิดเพี้ยน

เอกสารอ้างอิง

ทิตินา แคมมณี. (2545). ศาสตร์การสอน. (พิมพ์ครั้งที่ 24). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

84000. อรรถกถา สังยุตตนิกาย สคาถวรรค มารสังยุต ตติยวรรคที่ 3 โคธิกสูตรที่ 3 อรรถกถาโคธิกสูตรที่ 3. สืบค้นเมื่อ 21 มีนาคม 2569, จาก https://84000.org/tipitaka/attha/attha.php?b=15&i=488&fbclid=IwY2xjawQrchhleHRuA2FlbQIxMABicmlkETFUdlRqYVViSk1YNDFuWWQ5c3J0YwZhchBfaWQQMjlyMDM5MTc4ODIwMDg5MgABHv2R731srWqGtP8VAzx67SaAxBMljRc9HDVfwnqRh31C9FPvFiwxQHO4Tln2_aem_k0priNjyWLNnc4LquA0ZdQ.
- Gemini. จงสร้างรูปภาพแนวทางการศึกษาพระไตรปิฎกในยุคปัจจุบันโดยใช้ 1) การศึกษาภาษาบาลีให้เกิดความเชี่ยวชาญ 2) การศึกษาควบคู่กับอรรถกถาและฎีกา 3) การใช้หลักมหาปเทศ 4) การศึกษาโดยใช้เทคโนโลยีเทียบเคียง. สืบค้นเมื่อ 21 มีนาคม 2569, จาก https://gemini.google.com/app/d9c9da2468823dd1?utm_source=app_launcher&utm_medium=owned&utm_campaign=base_all.
- Phrasoponkanapom (Rabab Tilyano). (2530). *History of Buddhism: Buddhism in India, Sangha Institution, The Outstanding Point in Buddhism*. Bangkok: Religious Affaires Printing House.
- เสียงจากทหารเรือ. ทำไมจึงเรียกคนเตรียมตัวบวชว่า “นาค” โดยครู พล.ร.ต.ทองย้อย แสงสินชัย. สืบค้นเมื่อ 21 มีนาคม 2569, จาก https://web.facebook.com/navyradiobroadcasting/posts/ทำไมจึงเรียกคนเตรียมตัวบวชว่า“นาค”โดยครูพล.ร.ต.ทองย้อยแสงสินชัย/1187719333399228/?_rdc=1&_rdr#.
- กองบรรณาธิการศิลปวัฒนธรรม, “ลัทธิอนาคตวงศ์ : ต้นตอการตัดหัว-เผาตัวถวายเป็นพุทธบูชา, สืบค้นเมื่อ 21 มีนาคม 2569, จาก https://www.silpa-mag.com/history/article_21045.
- คณาจารย์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2565). *ประวัติพระพุทธศาสนา*. พระนครศรีอยุธยา: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ประภาส แก้วเกตุพงษ์. (2565). *ศาสนาเบื้องต้น*. ขอนแก่น: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- ป๋วย แสงฉาย. (2528). *พระไตรปิฎก มหาวิดถารนัย 5000 กัณฑ์ เล่ม 8*. กรุงเทพมหานคร: ลูก ส. ธรรมภักดี.
- พระครูวิจิตรธรรมมาทร (เรียน ติสสวโส). (2562). การสังเคราะห์แนวคิดภพภูมิในพระไตรปิฎกที่ปรากฏในไตรภูมิพระร่วง. *วารสารบัณฑิตศึกษามหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*, 6(4), 427-438.
- พระมหาธัญสุนันท์ กิตติสารโ. (2567). การวิเคราะห์คำแปลบาลีในพระไตรปิฎกภาษาไทย: ประเด็นการปรับอาบัติพระอานนท์. *วารสารพุทธพัฒนศาสตร์ศึกษา*, 3(6), 1-30.
- พระมหาสมคิด จินตามโย. (2538). คู่มือหลักการแปลบาลี. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์เลี้ยงเชียง.
- มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย. (2538). *พระไตรปิฎก ฉบับบาลีสยามรัฐ*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ มหามกุฏราชวิทยาลัย.

ยอดดนัย สุขเกษม. ฝึปปู่และย่าแสะ กับ แหล่งทำเหล็ก ในมิติของการทับซ้อนพื้นที่ทางวัฒนธรรม. สืบค้นเมื่อ 21 มีนาคม 2569, [https://www.finearts.go.th/fad7/view/ฝึปปู่และย่าแสะ กับ แหล่งทำเหล็ก ในมิติของการทับซ้อนพื้นที่ทางวัฒนธรรม](https://www.finearts.go.th/fad7/view/ฝึปปู่และย่าแสะ%20กับ%20แหล่งทำเหล็ก%20ในมิติของการทับซ้อนพื้นที่ทางวัฒนธรรม).

วัชรชัย วิวัฒน์คุณากร. (2564). ศาสนาผีในรัฐไทย. *วารสารวิชาการไทยวิจัยและการจัดการ*, 2(2), 70-76.

สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ. ปยุตฺโต). (2567). *พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์*. นครปฐม: วิทยาลัยพุทธศาสตร์.

องปัดศราวุธ จันทนะ, องปัดธรรมปัญญาธิวัตร รักประเทศ, และณณณีย์ ศรีสุข. (2568). อนันนิภัยกับงานด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา. *วารสาร มจร โสธรปริทรรศน์*, 5(1), 116-129.

อุทัย สติมัน วิโรจน์ คุ่มครอง และพระมหาวิริษณ์ วรินโท. (2560). ภาษาบาลี: ภาษารักษาพระพุทธพจน์. *วารสาร มจร บาลีศึกษาพุทธโสธรปริทรรศน์*, 3(2), 39-52.

การศึกษาเชิงเปรียบเทียบหลักอหิงสาในพระพุทธศาสนาเถรวาทกับศาสนาเซน

A Comparative Study of The Principle of Non-violence in Theravada Buddhism and Jainism

¹ภุริทัต ศรีอร่าม, ²พระครูโอภาสสรวิคุณ โหมตศิริ และ ³พระครูศรีภัทรภรณ์ เหมือนใจ

¹Phurithat Sri-aram, ²Phrakru Ophassarathikhun modsiri and ³Phrakru Sriphataraphorn
mueanchai

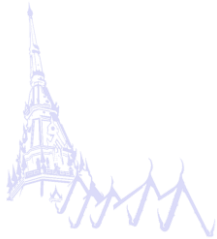
^{1,2}วิทยาลัยสงฆ์พุทธโสธร มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย,

³วัดโสธรวราราม วรวิหาร สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ

^{1,2}Buddhasothorn Buddhist College, Mahachulalongkornrajavidyalaya University,

³WatSothonwararam worawihan, National Office of Buddhism, Thailand

Email: phurithat2007@gmail.com

Received February 12, 2026; Revised April 10, 2026; Accepted May 25, 2026

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้ศึกษาเชิงเปรียบเทียบหลักอหิงสาในพระพุทธศาสนาเถรวาทกับศาสนาเซน โดยหลักอหิงสาในพระพุทธศาสนาเถรวาท คือ การไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น เป็นธรรมของสัตบุรุษ ความไม่เบียดเบียนกันเป็นสุขในโลกมี 3 คือ ไม่เบียดเบียนทางกาย วาจาและใจ ตัดสินที่เจตนา หลักธรรมที่เกี่ยวเนื่องอหิงสา คือ เมตตา กรุณา อโหสิ อภัยบาทและสัปปริสธรรม 7 การประยุกต์ใช้หลักอหิงสาสามารถทำได้ในระดับศีล เป็นจริยธรรมขั้นพื้นฐานและในรูปแบบมัชฌิมาปฏิปทาในการดำเนินชีวิต

หลักอหิงสาในศาสนาเซน คือ จดเว้นทำร้ายสิ่งมีชีวิตแม้เล็กที่สุด เพราะสิ่งเหล่านี้มีวิญญาณ และเป็นการปฏิบัติต่อทุกสรรพสิ่งในบริบทของชีวิต อหิงสาเป็นบรมธรรมเป็นคำสอนสำคัญที่สุดในคำสอนทั้งหมด มี 3 คือ ไม่เบียดเบียนทางกาย ทางวาจา และทางใจ ตัดสินที่เจตนา และมีหลักธรรมที่เกี่ยวเนื่องต่ออหิงสาได้แก่ ทया ความรัก, การเอาใจเขาใส่ใจเรามีเมตตาเพื่อการดำเนินชีวิตและสังคม

แนวคิดอหิงสาในพระพุทธศาสนาเถรวาทกับศาสนาเซน ในประเด็นเหมือนกัน คือ ด้านความหมาย ประเภท เกณฑ์ตัดสิน หลักธรรมที่เกี่ยวเนื่องและการประยุกต์ใช้หลักอหิงสา ส่วนในประเด็นที่แตกต่างกัน คือ ด้านความสำคัญของอหิงสา พระพุทธศาสนาเถรวาทมองว่าเป็นสัตตบุรุษธรรมและเป็นส่วนหนึ่งของมรรคมีองค์ 8 ถือหลักความคิดเป็นสำคัญ แต่ศาสนาเซนมองว่า อหิงสาเป็นบรมธรรม คือ ธรรมใหญ่สุดของคำสอน โดยยกย่องการปฏิบัติแบบอัสติกมถานาโยค แต่พุทธศาสนาเถรวาทต้องประกอบไปด้วยปัญญา และดำเนินการด้วยหลักมัชฌิมาปฏิปทา ส่วนหลักการใหญ่ ๆ แล้วพระพุทธศาสนากับศาสนาเซน มีหลักการที่มีความสอดคล้องกันอยู่

คำสำคัญ: เปรียบเทียบหลักอหิงสา; พระพุทธศาสนาเถรวาท; ศาสนาเซน

Abstract

This academic article provides a comparative study of the principle of an ahimsa (non-violence) in Theravada Buddhism and Jainism. In Theravada Buddhism, the ahimsa means to no harming oneself or others; it is the virtue of virtuous people. Non-violence leads to

happiness in the world through three aspects: refraining from harming with body, speech, and mind, and it is judged with or based on doer's intention. Principles support people to the ahimsa, including the loving-kindness, compassion, non-hatred, non-malice, and the seven virtues of a good person. The application of ahimsa can be done within the moral level as the fundamental ethical principle under the form of the Middle Way (Majjhima Patipada) in daily life.

In Jainism, the ahimsa means to refraining from harming even the smallest living beings, recognizing that these beings possess consciousness. It represents treatment of all things within the context of life. The basic ahimsa is the supreme virtue or the most important teaching among all Jainism doctrines. It comprises of the three aspects: non-violence through body, speech, and mind, judged by one's intention. The principles lead to the best ahimsa, including the loving-kindness, the empathy, and the compassion for daily life and society.

The concept of non-violence (ahimsa) in Theravada Buddhism and Jainism shares similarities in its meaning, types, criteria, beneficial principles, and application, however, they differ in their significance. In the Theravada Buddhism views, the non-violence is the virtuous principle and the important part of the Eightfold Path, emphasizing its core teachings. Jainism, on the other hand, considers the non-violence supreme, the highlighting self-mortification as a virtue, while also emphasizing the wisdom and the Middle Way (Majjhima Patipada). In broad terms, Buddhism and Jainism share many similarities in their core principles.

Keywords: Compare the principle of non-violence; Theravada Buddhism; Jainism

บทนำ

ในสังคมปัจจุบัน มีการเบียดเบียนซึ่งกันและกันทุกหย่อมหญ้า ไม่ว่าคนหรือสัตว์ คนที่มีกำลังเข้มแข็งรังแกผู้อ่อนแอกว่า สัตว์ใหญ่รังแกสัตว์เล็ก ไม่ว่าจะอยู่ในมุมไหนของโลก การเบียดเบียนซึ่งกันและกัน เกิดสาเหตุมาจากความโลภ ความโกรธ ความหลง ของคนเป็นหลัก ต่างแก่งแย่งชิงดี ชิงเด่น เพื่อให้ตนได้เปรียบคนอื่น เพื่อให้ตนได้ กิน กาม เกียรติ จึงเป็นเหตุให้เบียดเบียนซึ่งกันและกัน

ในพระพุทธศาสนาหลังจากที่องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ผู้เป็นพระศาสดา ทรงประกาศหลักสัจธรรมของพระพุทธศาสนา ในท่ามกลางเจ้าลัทธิมากมายในสมัยพุทธกาล ด้วยหลักสัจธรรมของพระพุทธองค์ได้เผยแผ่ไปทั่วทุกมุมโลก คำสอนของพระพุทธศาสนาเริ่มต้นจาก คำถามว่า อะไรคือปัญหาสำคัญที่สุดสำหรับชีวิตมนุษย์ คำตอบคือ ปัญหาที่สำคัญของมนุษย์เราอยู่ที่การแก้ไขชีวิตให้พ้นทุกข์ พระพุทธศาสนามีหลักความไม่เบียดเบียนปรากฏครั้งแรกในโอวาทปาติโมกข์ ซึ่งถือว่าเป็นส่วนหนึ่งของอริยมรรคมีองค์ 8 อันเป็นหนทางแห่งการตรัสรู้ ทำให้เข้าถึงมรรคผลนิพพาน หลักพระพุทธศาสนา คือ (1) ไม่ทำความชั่วทั้งปวง (2) ทำความดีให้ถึงพร้อม (3) ขำระจิตของตนให้ผ่องแผ้ว (มหาวิทยาลัทยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) พระผู้มีพระภาคเจ้า เป็นศาสดาของเทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย เทพทั้งหลายมีความไม่เบียดเบียนเป็นอย่างยิ่ง เราก็มิได้เบียดเบียนใคร ๆ ไม่ว่าผู้สะดุ้งหรือมั่นคง เราเป็นผู้ประกอบด้วยธรรมคือเทวบทอยู่แน่แท้ นี่คือนิพพานของเทพทั้งหลาย (มหาวิทยาลัทยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) พระพุทธเจ้าทรงแสดงเทศนาในฐานะเป็นคำสอนทางศาสนา แต่ในยุคนี้ศาสนา

ในอินเดียมีมากมาย ทั้งพระพุทธศาสนา ศาสนาพราหมณ์และศาสนาเชน การปะทะโต้แย้งทางความคิด จึงเกิดขึ้น ระหว่างศาสนาพราหมณ์กับศาสนานาสติกะ ทำให้ศาสนาพัฒนาในร่มธงของศาสนาตน ศาสนาแต่ละศาสนามุ่งเสนอคำสอนเกี่ยวกับโลกและชีวิตอย่างมีเหตุผลมีระบบ คำสอนเหล่านั้นได้สร้างโลกทัศน์ คือ มุมมองชีวิตที่มนุษย์ใช้ตีความประสบการณ์ เพื่อเลือกทางดำเนินชีวิต มนุษย์ทุกคนมีโลกทัศน์ด้วยกันทั้งนั้น โลกทัศน์ของใครก็เป็นปรัชญาของคนนั้น โลกทัศน์ของชาวพุทธจึงเป็นพุทธศาสนาที่เป็นแนวทางดำเนินชีวิตของชาวพุทธมีพระไตรปิฎกเป็นแม่แบบ พระพุทธศาสนาได้ให้ความสำคัญเรื่องการไม่เบียดเบียนในหลาย ๆ รูปแบบทั้งตัวอย่างในพระวินัยปิฎก พระสุตตันตปิฎก พระอภิธรรมปิฎก ซึ่งในส่วนหนึ่งของพระพุทธศาสนา หลักความไม่เบียดเบียน ปรากฏครั้งแรกในโอวาทปาติโมกข์

หลักอหิงสาของศาสนาเชน พระมหาวิระตอบว่า ในบรรดาคำสอนของเราทั้งหมด อหิงสาจัดเป็นหลักธรรมที่สำคัญของเชน ในแง่หลักการอหิงสาเป็นบรมธรรม คือ เป็นธรรมอันยิ่งเหนือกว่าธรรมหรือคำสอนอื่นใด เพราะเมื่อมนุษย์ตั้งอยู่ในความไม่เบียดเบียนทั้งตนเองและผู้อื่นแล้วสังคมจะเกิดสันติสุข อหิงสาคือหมายถึงการไม่ทำร้ายชีวิต ไม่ว่าจะโดยการคิด การพูดและการกระทำ หลักการอหิงสาที่แท้จริง ควรหมายถึงเสรีภาพโดยสมบูรณ์จากเจตจำนงจะเป็นการแบ่งปันความรักไปสู่ทุกสรรพสิ่ง อหิงสาเป็นคุณสมบัติของจิตวิญญาณ และเป็นวิถีแห่งการปฏิบัติต่อทุกสรรพสิ่งในทุก ๆ บริบทของชีวิต ในศาสนาเชนหลักอหิงสาถือเป็นหัวใจ หรือเป็นแก่นแท้ของคำสอนของเชน ศาสดามหาวิระถึงกับตรัสว่า “สำคัญที่สุดในบรรดาคำสอนทั้งหมดของพระองค์” (เสฐียร พันธงศรี, 2534) บนพื้นฐานของหลักการนี้ มุ่งสอนให้มีความรักต่อชีวิตทั้งปวงสอนไม่ให้เบียดเบียน หรือทำความเดือดร้อนให้แก่ชีวิตใด ๆ ไม่ว่าจะโดยความคิด คำพูด หรือการกระทำทั้งด้วยตนเอง หรือใช้ให้คนอื่นทำ รวมไปถึงการยินยอมให้ผู้อื่นกระทำการเช่นนั้น หลักคำสอนเรื่องอหิงสานี้ได้ถูกนำไปประมวลอยู่ในพรต 5 ประการ เป็นข้อวัตรปฏิบัติทางศาสนาที่สำคัญ ทั้งฝ่ายนักบวชและฝ่ายคฤหัสถ์ สำหรับนักบวชจะเรียกข้อวัตรนี้ว่า มหาพรต ส่วนคฤหัสถ์จะเรียกว่า อนุพรต ทั้งศาสนาพุทธและศาสนาเชน มีส่วนสำคัญอย่างมากในการพัฒนาของบรรทัดฐานทางสังคมและจริยธรรมของประชาชน

จากเหตุผลดังกล่าว ประเด็นปัญหาข้อมูลทางคัมภีร์ในส่วนหนึ่งของพระพุทธศาสนา มีหลักความไม่เบียดเบียน ปรากฏครั้งแรกในโอวาทปาติโมกข์ อย่างน้อย 2 ครั้ง (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) แม้จะไม่ใช่คำว่า อหิงสา แต่รูปศัพท์และความมุ่งหมาย ท่านก็แปลว่า ความไม่เบียดเบียน ส่วนที่ปรากฏในชื่ออหิงสาก็มี เช่น ในอังคุตตรนิกาย ทุกนิบาต ระบุว่า เป็นธรรมที่บัณฑิต หรือสัตบุรุษบัญญัติไว้ (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) ขณะที่ในขุททกนิกายชาดกระบุว่า เป็นคุณธรรมที่ชื่อว่า ไม่ตายในโลก (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) นอกจากนั้นยังปรากฏในชื่ออื่นอีก เช่น อภัยบาท เป็นต้น ซึ่งล้วนระบุถึงหลักความไม่เบียดเบียนทั้งสิ้น แต่ศาสนาเชน ถือหลักการอหิงสาเป็นบรมธรรม คือ เป็นที่อันยิ่งเหนือกว่าธรรมหรือคำสอนอื่นใด เพราะเมื่อมนุษย์ตั้งอยู่ในความไม่เบียดเบียนทั้งตนเองและผู้อื่น และยกย่องหลักอหิงสา ถือเป็นหัวใจ หรือเป็นแก่นแท้ของคำสอนของเชน ความสำคัญของหลักอหิงสา มีความบริสุทธิ์เป็นมาตรฐานคุณธรรมจริยธรรมของศาสนาพุทธ ซึ่งถ้าผู้นำประเทศถือปฏิบัติตามหลักอหิงสาก็จะไม่เกิดสงครามอย่างในสถานการณ์ปัจจุบัน เช่น สหรัญกับอิหร่านในตะวันออกกลาง หรือไทยกับกัมพูชา เป็นต้น ศาสนาพุทธกับเชนเป็นศาสนาที่สำคัญของอินเดีย มหาวิระเป็นศาสดาของศาสนาเชนและพระพุทธเจ้าศาสดาของพระพุทธศาสนา เป็นบุคคลร่วมสมัย (Jadunath Sinha, 1999) มีส่วนร่วมอย่างมากในการพัฒนาของบรรทัดฐานทางสังคมและจริยธรรม พิจารณาจากหลักการใหญ่ ๆ ดังกล่าวมาข้างต้น ทำให้ดูเหมือนว่า หลักการเรื่องอหิงสาของเชนกับพระพุทธศาสนานั้นจะเป็นอย่างเดียวกัน อย่างไรก็ตาม ผู้เขียนคิดว่า มีจำเป็นต้องศึกษา และพิจารณารายละเอียด ทั้งในส่วนของความหมาย

จุดมุ่งหมาย วิธีการหรือแนวทางในการปฏิบัติ ตลอดจนแตกต่างกันในระดับโครงสร้างอย่างไร ผลที่เกิดขึ้น มีความกว้างแคบแตกต่างกันหรือไม่อย่างไรในสถานการณ์ปัจจุบัน

อหิงสาในพระพุทธศาสนาเถรวาท

ในหลักคำสอนของพระพุทธเจ้าท่านทรงได้แสดงหลักคำสอนเกี่ยวกับความจริงและในหลักคำสอนของพระพุทธเจ้านั้นก็ได้มีแนวคิดทางปรัชญาแทรกอยู่ และศาสนาในอินเดียโดยทั่วไปแยกไม่ออกจากปรัชญา ทั้งนี้เพราะคัมภีร์พระเวทของศาสนาพราหมณ์ไม่ได้เป็นที่ยอมรับของศาสนาฝ่ายนาสติกะ คือ พระพุทธศาสนา และศาสนาเชน การโต้แย้งทางความคิดระหว่างศาสนาพราหมณ์กับศาสนานาสติกะทำให้ปรัชญาพัฒนาในร่มธงของศาสนา ศาสนาแต่ละศาสนามุ่งเสนอคำสอนเกี่ยวกับโลกและชีวิตอย่างมีเหตุผล มีระบบ คำสอนเหล่านั้น ได้สร้างแนวคิดให้กับศาสนิก แนวคิดของชาวพุทธย่อมต่างจากแนวคิดของพราหมณ์ แนวคิดนั้นแหละ คือ ปรัชญา นักปรัชญาอินเดียเรียกว่า ทรรศนะ (Darsana) แปลว่า การหยั่งเห็นสัจธรรม (Vision of Truth) ทรรศนะนี้ ก็คือแนวคิดนั่นเอง แนวคิด คือ มุมมองชีวิตที่มนุษย์ใช้ตีความประสบการณ์ เพื่อเลือกทางดำเนินชีวิต มนุษย์ทุกคนมีแนวคิดด้วยกันทั้งนั้น โลกทัศน์ของใครก็เป็นปรัชญาของคนนั้น โลกทัศน์ของชาวพุทธจึงเป็นพุทธปรัชญาที่เป็นแนวทางดำเนินชีวิตของชาวพุทธมีพระไตรปิฎกเป็นแม่แบบ

นิยามความหมายของอหิงสา

พระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้ทรงแสดงโอวาทปาติโมกข์ เพื่อประกาศอุดมการณ์ หลักการ และวิธีการในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาที่ชาวพุทธจะได้ยึดถือเป็นแม่บทในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา และสร้างสันติภาพโลก อันจะนำไปสู่การหลุดพ้นจากทุกข์ในสังสารวัฏ คือ การได้บรรลุมรรคผลนิพพาน ได้เข้าถึงเอกนันทบรมสุข นอกจากนั้น ยังมีความหมายที่ปรากฏในชื่ออื่นอีก เช่น อภัยบาท สัมมาสังกัปปะ อวิหิงสาวิตก เป็นต้น ความนึกคิดในทางสละปลอดจากการเบียดเบียน ซึ่งล้วนระบุถึงหลักความไม่เบียดเบียนทั้งสิ้น ทำไมเขาจึงชื่อว่า บรรพชิต ผู้นั้นชื่อว่า บรรพชิต เพราะการประพฤติธรรมเป็นความดี การประพฤติสม่ำเสมอเป็นความดี การทำกุศล การทำบุญ การไม่เบียดเบียน และการอนุเคราะห์หมู่มสัตว์เป็นความดี พระเจ้าข้า บรรพชิตนี้ดีแท้ เพราะการประพฤติธรรมเป็นความดี การประพฤติสม่ำเสมอเป็นความดี การทำกุศลเป็นความดี การทำบุญเป็นความดี การไม่เบียดเบียนเป็นความดี (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539)

อหิงสา ความหมายคำสอนที่เกี่ยวกับเรื่องของการไม่เบียดเบียน งดเว้นการกระทำที่เลวทราม หรือที่ก่อความเดือดร้อนแก่ตนและคนอื่น ส่วนผู้ใดมีเจตนาดีในความไม่เบียดเบียนตลอดทั้งวันและคืน และเป็นผู้มีส่วนแห่งเมตตาในสรรพสัตว์ ผู้นั้นย่อมไม่มีเวรกับใคร ๆ อหิงสา มีความหมายตามตัวอักษรว่า อหิงสา แปลว่าความไม่เบียดเบียน การเว้นจากการทำร้าย การไม่เบียดเบียน หรือความมีเมตตาสงสารเอ็นดู

“หิงสา” หมายถึง ความรุนแรงจริง ๆ แล้ว หิงสาน่าจะหมายถึง “ความตั้งใจ” ที่จะฆ่าที่จะทำร้าย ไม่ใช่ความหมายทางด้านการกระทำ แต่เป็นทางด้านทัศนคติมากกว่าสำหรับคนธรรมดาแล้ว ไม่ใช่เรื่องง่ายที่จะเข้าใจหลักการของอหิงสา ยิ่งการปฏิบัติตนตามหลักของอหิงสา หากเรามีความตั้งใจประพฤติดีปฏิบัติชอบ แล้วตามแนวทางของหลัก “อหิงสา” ไม่ว่ามิตรหรือศัตรูก็จะกลายเป็นบุคคลที่รักไปในที่สุด หากมิตรก็จะเป็นมิตรที่ดี หากเป็นศัตรูก็จะร้ายกลายเป็นดี อหิงสาเป็นแนวคิดทางศาสนา คือ การหลีกเลี่ยงความรุนแรงและไม่เบียดเบียนหรือเคารพในชีวิตของผู้อื่น

คำว่า “อหิงสา” เป็นภาษาสันสกฤต หมายถึง การหลีกเลี่ยงการบาดเจ็บที่เรียกว่าหิงสา อหิงสาเป็นแก่นในศาสนาพุทธ ศาสนาฮินดู และศาสนาเชน อหิงสา มีการกล่าวไว้ในปรัชญาอินเดียประมาณ 800 ปี ก่อนพุทธศักราช ทฤษฎีที่สำคัญของทุกศาสนาที่มีต้นกำเนิดในประเทศอินเดีย แต่ไม่เป็นที่รู้จักกันมาก

เกี่ยวกับต้นกำเนิดทางประวัติศาสตร์ของอหิงสาและเป็นวิธีการที่มันจะกลายเป็นที่แพร่หลายและได้ยึดที่มันลึกในปรัชญาอินเดีย ในหลักคำสอนของอหิงสา

ความหมายของอหิงสาตามทรรศนะในพุทธศาสนาจากรากศัพท์ หน ธาตุในความเปียดเบียน (หน=หีสา), กระทบ, ประหาร, ฆ่า, ตี, กำจัด ประกอบรูปศัพท์ได้หลายตัว เช่น หนติ, ปฏิหนติ, อุปหนติ, หนนติ, หนนติ, อุปหนนติ, หนโต, หนตา, หนตวา, วรติ, วรติ, วโร, วรโก, วรู, วรติวา, ฆาติ, อาฆาโต, อุปฆาโต, ฆาตโก, ปฏิฆะ, ฆยติ, ปฏิฆยติ (หลวงเทพรัตนานุศิษฐ์, 2528 : 425-427) มีรายละเอียดปรากฏในคัมภีร์พระไตรปิฎกมากที่สุด

งานศึกษาของพุทธ เรื่อง การศึกษาเปรียบเทียบแนวความคิดเรื่องอหิงสาในปรัชญาเซน กับเมตตาในพุทธปรัชญาเถรวาท (พระมหาสิทธิพร ชวนปณโย (จองวงศ์), 2561) พบว่า...เมตตาในพุทธปรัชญาเถรวาทหมายถึง ความรักใคร่ความปรารถนาจะให้กับบุคคลอื่น และสัตว์ทั้งหลายเป็นสุขถ้วนหน้า ไม่ทำลายล้างไม่จองเวร ซึ่งกันและกัน เป็นลักษณะที่เต็มไปด้วยไมตรี มุ่งความสุขความเจริญ อย่างที่ท่านเรียกว่าเมตตากายกรรม เมตตาวจีกรรม และเมตตาเมตตามโนกรรม มุ่งความเป็นไปแห่งประโยชน์เกื้อกูลแก่สัตว์ทั้งหลายเป็นลักษณะซึ่งความเป็นไปดังกล่าวนี้ ครอบคลุมพฤติกรรมทางกาย ทางวาจา และทางใจ เมตตาเริ่มที่จิตภายในก่อน โดยอาศัยการฝึก อบรม หรือฝึกฝนให้เกิดเป็นคุณธรรมประจำจิตใจก่อนแล้ว จึงแสดงออกมาในรูปของพฤติกรรมภายนอก ได้แก่ ทางกาย และวาจา เป็นหลักธรรมพื้นฐานของธรรมอื่น ๆ ที่จะเกิดขึ้นเป็นคุณธรรมที่เป็นพื้นฐานภายในจิตใจ ผู้เจริญเมตตาในระดับสูงสามารถเข้าสู่ความเป็นพระอริยะระดับสูงทำให้รู้ชัดสิ่งทั้งหลายว่า เป็นทุกข์ ไม่เที่ยง มีความดับเป็นธรรมดา แล้วบำเพ็ญสมณวิปัสสนา ทำอัสวะให้สิ้นไป ย่อมบรรลุถึงนิพพานในที่สุด

คุณลักษณะของอหิงสา

พระพุทธศาสนานับว่า มีอิทธิพลต่อสังคมและสิ่งที่สำคัญ คือ มีผลต่อทางด้านจิตใจของพุทธศาสนิกชนทั้งทางด้านความคิด ความเห็นและค่านิยม โดยมีความสำคัญในการดำเนินชีวิตของคนเรามีอิทธิพลและมีบทบาทในการกำหนดวิถีชีวิตของมนุษย์ในสังคมเป็นอย่างมาก พุทธศาสนาถือว่าความคิดเป็นมโนกรรม ซึ่งเป็นกรรมที่สำคัญและมีผลร้ายแรงที่สุด ยิ่งกว่ากายกรรมและวจีกรรม เพราะเป็นมูลเหตุให้เกิดกายกรรมและวจีกรรม สามารถจะนำชีวิตและสังคมของมนุษย์ชาติทั้งหมดไปสู่ความเจริญงอกงาม ในทางพระพุทธศาสนา มีหลักคำสอนเกี่ยวกับความไม่เปียดเบียน ปรากฏครั้งแรกในโอวาทปาติโมกข์ อย่างน้อย 2 - 3 ครั้ง แม้จะไม่ใช่คำว่า อหิงสา แต่รูปศัพท์และความมุ่งหมาย ท่านก็แปลว่าความไม่เปียดเบียน ส่วนที่ปรากฏในชื่อ อหิงสาก็มี เช่น ในอังคุตตรนิกาย ทุกนิบาต ระบุว่า เป็นธรรมที่บัณฑิตหรือสัตบุรุษบัญญัติไว้ (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) ขณะที่ในขุททกนิกาย ชาดกระบุว่า เป็นคุณธรรมที่ชื่อว่าไม่ตายในโลก (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) อนึ่ง หลักการเรื่องความไม่เปียดเบียนนี้ ได้รับการเน้นย้ำ ทั้งในส่วนของวิถีชีวิตของพระสงฆ์สาวก และคฤหัสถ์ ผ่านหลักการที่ว่า การไม่เปียดเบียนกันนั้นเป็นความสุขในโลก (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539)

ในหลักโอวาทปาติโมกข์ปรากฏรูปศัพท์ว่า วิหฺยุณโต, (พระมหาปราโมทย์ ปโมทิต, 2541) ปรุพชาติ (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) ซึ่งเพ่งถึงเจตนาเป็นเหตุเปียดเบียน หรือเข้าไปเปียดเบียน (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) ไม่มีสงครามในนามพุทธศาสนา ในโอวาทปาติโมกข์ที่ว่าด้วยคำสอนอันเป็นหัวใจสำคัญของพระพุทธศาสนา พระพุทธองค์ทรงประกาศว่า ชันติ คือ ความอดทนอดกลั้น การไม่ใช้ความรุนแรง (อนุปฆาโต) การไม่กล่าวร้าย (อนุปวาโท) การไม่เปียดเบียน (ปรุพชาติ) เป็นการปฏิบัติที่สำคัญของพุทธศาสนาพระพุทธองค์ทรงมีพระนามอย่างหนึ่งว่า “ขันติวาที” แปลว่า “ผู้สอนเรื่องขันติ” หรือ “ผู้สอนเรื่องความอดทนอดกลั้น” ความอดทนอดกลั้น

ในทางพระพุทธศาสนาจะไม่นิยมให้ใช้ความรุนแรง ไม่ยอมรับและไม่เห็นด้วย ไม่อนุญาตให้มีการฆ่า การเบียดเบียน ซึ่งถือว่าเป็นเอกลักษณ์อย่างหนึ่งของพระพุทธศาสนา ซึ่งในหลักธรรมที่ชื่อ “โอวาทปาฏิโมกข์” ที่ทรงแสดงไว้ในยุคต้นของพระพุทธศาสนา ระบุลงไปว่า ความอดทนอดกลั้นต่อกิเลสที่มากระตุ้นเร้าในรูปแบบต่าง ๆ เป็นตบะอย่างยิ่ง และระบุต่อไปว่า สมณะในพระพุทธศาสนาต้องไม่ทำร้ายใคร ไม่เบียดเบียนใคร ไม่ว่าร้ายใคร ไม่ทำอันตรายใคร การไม่กล่าวร้ายผู้อื่น การไม่เบียดเบียนผู้อื่น ความสำรวมในปาติโมกข์ ความเป็นผู้รู้จักประมาณในอาหาร การอยู่ในเสนาสนะที่สงัด การประกอบความเพียรในอธิจิต นี่คือการสั่งสอนของพระพุทธเจ้าทั้งหลายในพุทธศาสนา พระตถาคตเจ้าสอนเหมือนกันหมด คือ ให้หมดไปจากการเบียดเบียนตนเองและผู้อื่น ด้วยพรหมวิหาร 4 โดยเฉพาะตัว เมตตา - กรุณา 2 ข้อแรกเป็นหลักสำคัญ เพราะคนเราในการเริ่มทำความดี มีการทำทานและรักษาศีลครั้งแรก ก็เริ่มไปเบียดเบียนตนเอง แต่ในบางขณะก็ยิ่งผลออกไปเบียดเบียนผู้อื่น กล่าวคือ ทั้งทางกาย - วาจา - ใจ ผลอภิญญาใดกรณีหนึ่ง ก็ถือว่าเป็นการเบียดเบียนบุคคลอื่น จัดว่า ใช้หลักสัพพะปาปัสสะอะกะระณัง ในการให้เว้นจากการทำบาปกรรม หรือกรรมชั่วทั้งหมด คือ กาย - วาจา - ใจ

บางแห่งปรากฏสรุปศัพท์ว่า อวิหิงสา มีความหมายว่า ความไม่เบียดเบียน (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) ความกรุณาสงสารเอ็นดูในสัตว์ทั้งหลาย ความเป็นผู้มีชาติแห่งผู้ไม่เบียดเบียนกันด้วยฝ่ามือ เป็นต้น ความเป็นผู้มีกรุณา อวิหิงสา ความไม่ห้ำหั่น (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) คำตรงกันข้าม คือ วิหิงสา ดังบาลีว่า “บุคคลบางคนในโลกนี้เบียดเบียนสัตว์ทั้งหลายด้วยฝ่ามือ ด้วยก้อนดิน ด้วยท่อนไม้ ด้วยศัสตรา ด้วยเชือกอย่างใดอย่างหนึ่ง ความบีบคั้น ความรบกวนความเบียดเบียน ความเบียดเบียนหนักขึ้น การทำให้เดือดร้อน การทำให้เดือดร้อนอย่างหนัก การทำร้ายสัตว์อื่น มีลักษณะเช่นนี้ เรียกว่า วิหิงสา” (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539)

ในหลักของพระพุทธศาสนา หลักอหิงสา ในพุทธปรัชญาเถรวาท คือหลักคำสอนเรื่องของการไม่เบียดเบียน งดเว้นการกระทำ คำว่าไม่เบียดเบียน นั้น ก็คือ การถือศีล 5 นั้นเอง แต่ในที่นี้ขอใช้ความหมายอย่างกว้าง ๆ ตามหลักที่คำสอนกล่าวไว้ ศีลข้อ 1 คือ การไม่เบียดเบียนในร่างกาย ชีวิตของผู้อื่น ศีลข้อ 2 คือ การไม่เบียดเบียนในทรัพย์สินของผู้อื่น ศีลข้อ 3 คือ การไม่เบียดเบียนในสิ่งที่เป็นที่รักของผู้อื่น ศีลข้อ 4 คือการไม่เบียดเบียนผู้อื่น โดยใช้คำพูดของเรา ศีลข้อ 5 คือ การไม่เบียดเบียนตนเอง ร่างกาย สติปัญญา และจิตใจ อธิบายตัวอย่างการไม่เบียดเบียนในร่างกาย ชีวิตของผู้อื่นในศีลข้อที่ 1 ของพระพุทธศาสนาตรงกับการไม่ฆ่าสัตว์ในศาสนาเช่น เพราะศาสนาเช่นถือหลักอหิงสาเป็นหลักธรรมสำคัญที่สุด

นอกจากนั้น ความหมายของสัมมาสังกัปปะนอกจากที่ปรากฏในพระไตรปิฎกและคัมภีร์อรรถกถาแล้วในคัมภีร์อื่น ๆ ผู้รู้ทั้งหลาย ได้แสดงทัศนะไว้อย่างสอดคล้องกันสัมมาสังกัปปะ (อวิหิงสาวิตก) มีความหมายถึง ความนึกคิดในทางสละปลอดจากการเบียดเบียน (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) สิ่งที่สำคัญทางด้านความคิด ทัศนคติ และค่านิยมที่ได้ยึดถือมาได้มีบทบาทสำคัญมากในการดำเนินชีวิตในทางพุทธศาสนาถือว่าความคิดเป็นมโนกรรม ซึ่งเป็นกรรมที่สำคัญและมีผลร้ายแรงที่สุดยิ่งกว่ากายกรรมและวจีกรรม

ในทางพุทธศาสนาไม่ว่าจะเป็นคัมภีร์อื่น ๆ ได้แสดงความหมายของสัมมาสังกัปปะซึ่งมีความสัมพันธ์สอดคล้องกันกับพระวินัยปิฎก พระสุตตันตปิฎกและพระอภิธรรมปิฎก ตลอดทั้งอรรถกถา กล่าวคือ สัมมาสังกัปปะ หมายถึง ความคิดชอบหรือความคิดที่ถูกต้อง ซึ่งเป็นความคิดที่ต้องการสลัดออกจากกาม ความพยาบาทและการคิดเบียดเบียนผู้อื่น มีใจเป็นอิสระจากการหลงยึดติดในสิ่งที่น่าปรารถนา น่ารัก น่าชอบใจ มีจิตปลอดโปร่งเบาสบาย คลายความวิตกกังวลต่าง ๆ มีความรักความหวังดีปรารถนาดีต่อผู้อื่น

ด้วยความบริสุทธิ์ใจ ไม่หวังผลตอบแทน มีความสงสารพร้อมที่จะช่วยผู้อื่นให้พ้นจากความทุกข์และอุปสรรคตลอดทั้งปัญหาทั้งหลายทั้งปวง เมื่อคิดถูกก็เรียกว่า ดำริชอบ ในที่นี้หมายถึง ความนึกคิดออกจากความใคร่ใจที่ผิด คิดไม่พยาบาท และคิดไม่เบียดเบียนใคร ความหมายของสัมมาสังกัปปะ ที่ทรงให้ไว้นี้ นับว่าสอดคล้องกับความหมายในพระวินัย พระสูตรและพระอภิธรรม คือ เน้นวิตกทั้ง 3 (สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช, 2522) อวิหิงสาสังกัปปะ หรือ อวิหิงสาวิตก คือ ความดำริที่ไม่มีการเบียดเบียน การคิดทำร้าย หรือทำลาย โดยเฉพาะมุ่งเอาธรรมที่ตรงข้าม คือ กรุณา ซึ่งหมายถึง ความคิดช่วยเหลือผู้อื่นให้พ้นจากความทุกข์ จัดเป็นความนึกคิดที่ปราศจากโทสะเช่นเดียวกัน (พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), 2538) สัมมาสังกัปปะ มี 3 อย่าง ได้แก่

1. เนกขัมมสังกัปป (หรือเนกขัมมวิตก) มีความหมายถึงความดำริที่ปราศจากโลภะ ความนึกคิดที่ปลอดโปร่งจากกาม ไม่หมกมุ่นในความอยากต่างๆ ความคิดที่ปราศจากความเห็นแก่ตัว ความคิดเสียสละ และความคิดที่เป็นคุณเป็นกุศลทุกอย่าง จัดเป็นความนึกคิดที่ปราศจากราคะหรือโลภะ

2. อวิหิงสาวิตก หมายถึง ความตริที่จะไม่เบียดเบียนไม่ประทุษร้าย มีแต่คิดจะช่วยเหลือสิ่งที่ตรงกันข้ามกับอพยาบาทวิตก คือ พยาบาทวิตก หมายถึง การคิดมุ่งร้ายสิ่งตรงข้ามกับอวิหิงสาวิตก คือ วิหิงสาวิตก หมายถึง การคิดเบียดเบียนพยาบาทกับวิหิงสานี้ มีความหมายใกล้เคียงกันมาก ถ้าไม่พิจารณาให้ดีจะไม่เห็นความแตกต่างกัน ว่าโดยสรุปพยาบาทวิตก คือ ไม่โกรธไม่เกลียดใคร มีแต่ความรักความหวังดี อวิหิงสาวิตก คือ ไม่คิดเบียดเบียนใครมีแต่จะคิดช่วยเหลือความดำริทั้ง 2 อย่างนี้ เป็นผลโดยตรงของการเห็นทุกข์ เพราะเมื่อเห็นคนอื่นมีความทุกข์ เราจะเกิดความสงสาร เมื่อสงสารก็ไม่โกรธ ไม่เกลียด ไม่คิดเบียดเบียน มีแต่คิดจะช่วยเหลือให้เขาพ้นจากความทุกข์

3. อพยาบาทวิตก ความหมายถึง ความตริในเรื่องไม่ปองร้ายผู้อื่นและไม่คิดเบียดเบียนต่อผู้อื่น สัตว์อื่น และสิ่งอื่น ๆ อพยาบาทวิตกหรือพยาบาทสังกัปป คือ ดำริในอันไม่พยาบาท ความดำริที่ไม่มีความเคียดแค้น ชิงชัง ขัดเคือง หรือเพ่งมองในแง่ร้ายต่าง ๆ โดยเฉพาะมุ่งเอาธรรมที่ตรงข้าม คือ เมตตา กรุณา ซึ่งหมายถึงความปรารถนาดี ความมีไมตรี ต้องการให้ผู้อื่นมีความสุข จัดเป็นความนึกคิดที่ปราศจากโทสะ วิตก หมายถึง ความคิด ความนึกคิด หรือดำริ ประกอบด้วยกุศลวิตก 3 และอกุศลวิตก 3 ได้แก่

1) กุศลวิตก 3 (Wholesome thoughts) หมายถึง ความนึกคิดที่ดีงาม ประกอบด้วย

1.1 เนกขัมมวิตก หมายถึง ความนึกคิดในทางเสียสละ ความนึกคิดที่ปลอดจากกาม คือ ไม่ติดในการปรนเปรอสนองความอยากของตน

1.2 อพยาบาทวิตก หมายถึง ความนึกคิดที่ปลอดจากการพยาบาท หรือความนึกคิดที่ประกอบด้วยเมตตา คือ ไม่คิดขัดเคืองหรือพยาบาทมุ่งร้ายบุคคลอื่น

1.3 อวิหิงสาวิตก หมายถึง ความนึกคิดที่ปลอดจากการเบียดเบียน ความนึกคิดที่ประกอบด้วยกรุณาไม่คิดร้ายหรือมุ่งทำลาย

2) อกุศลวิตก 3 (Unwholesome thoughts) หมายถึง ความนึกคิดในสิ่งที่ไม่ดี ประกอบด้วย

2.1 กามวิตก หมายถึง ความนึกคิดในทางกาม หรือความนึกคิดในทางแสวงหาหรือพัวพันติดข้องในสิ่งที่สนองความอยาก

2.2 พยาบาทวิตก หมายถึง ความนึกคิดที่ประกอบด้วยความขัดเคือง หรือพยาบาทมุ่งร้าย

2.3 วิหิงสาวิตก หมายถึง ความนึกคิดในทางเบียดเบียน หรือความนึกคิดในทางทำลาย มุ่งร้าย หรือก่อความเดือดร้อนแก่ผู้อื่น

จะเห็นว่า หลักของอภิสวาททั้ง 3 เป็นหลักที่ควรละเสีย (สมุทัย) เพราะเป็นสาเหตุให้ก่อเกิดความทุกข์ ฉะนั้น ความคิดถูกจึงเป็นปัจจัยสำคัญของอภิสวาท (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) การประสบความสำเร็จในชีวิตของคนเรา เพราะสังคมของเราตอนนี้กำลังมีปัญหาเรื่องวิธีคิด คือ คิดไม่ค่อยถูกวิธีคิด บางทีมีความคิดค่อนข้างผิวนั้น เหตุที่เป็นเช่นนี้ก็เพราะว่าการเปลี่ยนแปลงที่แท้จริงล้วนวางรากฐานอยู่บนการเปลี่ยนแปลงทาง “ความคิด” ก่อนทั้งนั้น หากเราเปลี่ยนทุกอย่างยกเว้น วิธีคิด ก็เป็นอันเชื่อได้เลยว่า สิ่งใหม่ ๆ จะยังไม่เกิดขึ้นในชีวิต หากไม่เปลี่ยนวิธีคิดชีวิตก็ไม่เปลี่ยน ใจในที่นี้คือ ความคิดสำคัญที่สุด หากว่าเราคิดดี หรือมีใจผ่องแผ้วการพูดการกระทำ ก็จะดีตามเสมือนเงาตามตัว คนเราถ้าคิดชั่ว การพูดการกระทำก็ชั่วตาม เหมือนกับล้อเกวียนหมุนเวียนตามรอยเท้าโค หากเราคิดดี มีจิตใจผ่องใส การพูดของเราก็ดี การกระทำของเราก็ดี ผลจากการคิดดี พูดดี ทำดีนั้น ความสุขก็ติดตามตัวเรา เป็นเงาติดตามเราไปทุกหนทุกแห่ง หากเราคิดชั่วก็จะพูดชั่วและทำชั่ว เพราะผลแห่งการคิดชั่ว พูดชั่ว และทำชั่วนั้น ทุกข์ก็จะติดตามตัวเราดังหนึ่งล้อเกวียนจืดหรือความคิด เป็นนายของทุกสิ่งทุกอย่าง เพราะความคิดหรือจิตใจนี้เป็นผู้กำหนดสรรพสิ่ง แต่ถ้าหากเราพยายามที่จะเรียนรู้ที่จะคิด เราก็คงประสบผลสำเร็จในชีวิตของเราได้

ดังนั้น ความหมาย หลักอภิสวาท ในพุทธปรัชญาเถรวาทแสดงให้เห็นว่าแม้กรรมอื่น ๆ มีความสัมพันธ์และสอดคล้องกันกับพระวินัยปิฎก พระสุตตันตปิฎกและพระอภิธรรมปิฎก ตลอดทั้งอรรถกถาและฎีกา อนุฎีกา ปกรณวิเศษ ข้อมูลเว็บไซต์ ตำราวิชาการ และรายงานการวิจัยต่าง ๆ ที่มีความสัมพันธ์สอดคล้องกัน อภิสวาทเป็นหลักการที่มีความหมายครอบคลุมดังกล่าวข้างต้น เพราะว่า พุทธศาสนาไม่ยอมรับการเบียดเบียน ปิศา แม้แต่การเบียดเบียนต่อตนเอง เช่น ไม่เห็นด้วยกับการทรมานตนให้ลำบากอย่างที่เรียกกันว่า การบำเพ็ญตบะ หรืออัตตกลีณญาณโยค การทำร้ายตัวเองด้วยสุรายาเสพติดหรือการติดอบายมุขทุกชนิดที่เป็นเหตุแห่งความเสื่อมโทรมของสุขภาพและสติปัญญา ต่อผู้อื่น สัตว์อื่น สิ่งอื่น เช่น ธรรมชาติหรือสิ่งแวดล้อม ไม่ว่าจะเป็นโดยตรง หรือโดยอ้อมนอกจากพุทธศาสนาจะไม่ยอมรับ ไม่เห็นด้วย ไม่อนุญาตให้มีการฆ่า การเบียดเบียนปิศาด้วยศีลหรือวินัยแล้ว ยังส่งเสริมให้ชาวพุทธหรือชาวโลกทั้งหมด รู้จักพัฒนาตัวเองให้เป็นผู้ที่เปี่ยมด้วยเมตตาไมตรีต่อสรรพชีวิตสัตว์ทั้งในทางความคิด คือ มองโลกทั้งผองว่าเป็นพี่น้องกัน ในทางการกระทำ คือ ไม่ใช้ความรุนแรงต่อกันและกันทุกรูปแบบ ไม่ว่าจะเป็นความรุนแรงทางวาจา หรือความรุนแรงที่เกิดจากการลงไม้ลงมือทำร้ายกัน ประหัตประหารกัน ห้ำหั่นกัน หรือก่อสงครามต่อกัน เช่น ในสถานการณ์ปัจจุบัน สงครามตะวันออกกลางที่มีผลต่อราคาน้ำมันที่สูงขึ้น ทำให้มีผลกระทบต่อการดำเนินชีวิต ในสมัยพุทธกาลระดับปฏิบัติการ พระพุทธองค์เองทรงเคยมีส่วนอย่างมีนัยสำคัญในการยุติสงครามระหว่างแคว้นต่าง ๆ อย่างน้อยถึงสามครั้งด้วยกัน และส่วนผู้ใดมีใจยินดีในความไม่เบียดเบียน ตลอดทั้งวันและคืน และเป็นผู้มีส่วนแห่งเมตตาในสรรพสัตว์ ผู้นั้นย่อมไม่มีเวรกับใคร ๆ (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) ความหมายของ อภิสวาท คือ หลักการเรื่องความไม่เบียดเบียนนี้ได้รับการเน้นย้ำ ทั้งในส่วนของวิถีชีวิตของพระสงฆ์สาวก และคฤหัสถ์ ผ่านหลักการที่ว่า การไม่เบียดเบียนกันนั้น เป็นความสุขในโลก (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539)

ความหมายของอภิสวาท ในพุทธศาสนาคำว่า อภิสวาท บางครั้งมีผู้แปลว่า เป็นภาษาอังกฤษว่า Non-violence ความไม่รุนแรง จึงทำให้เกิดมีการใช้คำว่า อภิสวาท หรือ Ahimsa ว่ามีความหมายเดียวกับคำว่า Nonviolence แต่ในความเป็นจริงนั้น อภิสวาทซึ่งเป็นคำมาจากศาสนานั้น มีรายละเอียดครอบคลุมมากกว่า คำว่า ความไม่รุนแรง คำว่า “ความไม่รุนแรง” จะเน้นเฉพาะสิ่งที่ป็นทางกายภาพคือไม่ทำลายสิ่งของ ไม่ฆ่ากัน หรือไม่ใช้กำลัง หรืออาวุธประหัตประหารเช่นฆ่ากัน แต่ในขณะที่คำว่า “อภิสวาท” การไม่เบียดเบียนของพระพุทธศาสนาครอบคลุมทั้งด้านกาย ด้านวาจาและด้านใจ ซึ่งต้องมาจากเจตนาที่ดีและมีความจริง

หรือความสัจ หรือความเห็นที่ถูกต้องด้วย อหิงสา จึงมีความหมายที่ลึกซึ้งกว่าคำว่า Non-violence หรือความไม่รุนแรงและมีความคิดไม่เบียดเบียนคือไม่คิดที่จะทำให้ใคร ๆ ได้รับความเดือดร้อนทั้งโดยทางตรงทางอ้อม แม้แต่กระทำแก่สัตว์เดียรัจฉาน

ความสำคัญของอหิงสา

ความสำคัญของหลักอหิงสา เป็นมาตรฐานคุณธรรมจริยธรรมศาสนาพุทธ มีส่วนร่วมอย่างมากในการพัฒนาของบรรทัดฐานทางสังคมและจริยธรรม พระผู้มีพระภาคได้ตรัสความสำคัญของหลักอหิงสาไว้แล้วในพระสูตรวิติกกสูตรว่าด้วย วิติก ว่า ภิกษุทั้งหลาย ตถาคตพอใจในความสงบ ยินดีความสงบ วิติกนั้นแลแผ่ซ่านไปยังตถาคตผู้พอใจความสงบ ยินดีความสงบเป็นอันมากกว่า “สิ่งใดเป็นอกุศล สิ่งนั้นเราละได้แล้ว” เพราะเหตุดังกล่าวนี้ แม้เธอทั้งหลายก็จงพอใจความไม่เบียดเบียน ยินดีความไม่เบียดเบียนอยู่เถิด เธอทั้งหลายซึ่งพอใจความไม่เบียดเบียน ยินดีความไม่เบียดเบียนอยู่ วิติกนี้นั้นแล จะแผ่ซ่านไปเป็นอันมากว่า “เราทั้งหลายเบียดเบียนสัตว์ใด ๆ ทั้งที่มีจิตหวาดสะดุ้งหรือมีจิตมั่นคงด้วยการทำนี้ ผ่านหลักการสำคัญที่ว่า การไม่เบียดเบียนกันนั้น เป็นความสุขในโลก (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539)

จากหลักฐานในพระคัมภีร์ระบุว่า สัมมาสังกัปปะเป็นหลักธรรมที่สำคัญ ที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท จากการศึกษาเรื่อง สัมมาสังกัปปะ (อวิหิงสา, อวิหิงสาวิตก) ในพระไตรปิฎก ทำให้ทราบถึงความสำคัญของอหิงสา ที่มีความสัมพันธ์เกี่ยวเนื่องกัน ทั้งเรื่องที่ปรากฏในวินัยปิฎก สุตตันตปิฎก และพระอภิธรรมปิฎกตลอดทั้งอรรถกถาหรือที่ปรากฏในคัมภีร์อื่น ๆ และผู้รู้ทั้งหลายได้แสดงความหมายและทัศนะไว้อย่างสอดคล้องกัน

หลักอหิงสา เป็นหลักธรรมที่สำคัญ จากหลักฐานในพระคัมภีร์ระบุว่า เมื่อคราวพระพุทธเจ้าเสวยวิมุตติสุขอยู่ที่ใต้ต้นมุจลินท์ ได้ทรงเปล่งอุทานปรารภความไม่เบียดเบียนว่าเป็นเหตุนำมาซึ่งสุขในโลก รูปศัพท์ใช้คำว่า สัมมาสังกัปปะ (อวิหิงสา, อวิหิงสาวิตก) อภัยบาท ยังไม่ใช่อหิงสาโดยตรง แต่ก็สื่อถึงความไม่เบียดเบียน (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) ความไม่เบียดเบียนกันเป็นสุขในโลก การคิดในการไม่เบียดเบียน ก็คืออย่าคิดเบียดเบียนคนอื่นและสัตว์อื่น ให้ได้รับความทุกข์ความเดือดร้อนด้วยกรรมวิธีต่าง ๆ ให้ความสำคัญของความคิดเป็นเรื่องใหญ่ ถ้ามีความคิดดีก็就不用มีการเบียดเบียนกันตามสถานการณ์สงครามที่เป็นข่าวของโลกในปัจจุบัน

จากการศึกษาใช้หลักการวิเคราะห์เชิงวิพากษ์เพื่อให้เข้าถึงในรายละเอียดของหลักอหิงสาในพุทธปรัชญาเถรวาท ผู้เขียนมีความคิดเห็นว่า พระพุทธเจ้าได้เห็นความสำคัญของหลักธรรมคำสอนเรื่องอหิงสา เมื่อคราวแสดงโอวาทปาฏิโมกข์ ก็ทรงประทานหลักการที่สำคัญของพระพุทธศาสนา คือ (1) ไม่ทำความชั่วทั้งปวง (2) ทำความดี (3) ชำระจิตของตนให้ผ่องแผ้ว

อหิงสาในศาสนาเซน

ศาสตราจารย์หวีระ ซึ่งเป็นศาสตราจารย์ของศาสนาเซนนั้น ได้กล่าวว่า ชีวิตของมนุษย์เป็นสิ่งมีชีวิตที่ประเสริฐที่สามารถก่อคุณประโยชน์ให้แก่โลกได้ การมีชีวิตอยู่ในโลกมนุษย์จึงมีหน้าที่ร่วมกันคือช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกันไม่ตั้งตนเป็นศัตรูกัน เพราะเป็นเครื่องกีดกันให้ตนเองไม่ประสบความสำเร็จ ศาสนาเซนเน้นคำสอนเรื่อง อหิงสาวา เป็นบรมธรรมคือเป็นที่ยั่งยืนเหนือกว่าธรรมหรือคำสอนอื่นใดเพราะเมื่อมนุษย์ตั้งอยู่ในความเบียดเบียนทั้งตนเองและผู้อื่นแล้ว สังคมจะเกิดสันติสุข ความหมาย หลักอหิงสา ในศาสนาเซน อหิงสาหมายถึง การงดเว้นจากการประทุษร้ายชีวิต หรือสิ่งมีชีวิตแม้อยู่ในรูปที่เล็กที่สุด ทั้งที่สามารถมองเห็นได้หรือมองไม่เห็น เช่น ชีวิตที่อยู่ในพืช, ดิน, น้ำ, ลม, ไฟ ซึ่งเซนถือว่า ล้วนมีชีวิตอยู่ทั้งสิ้น (Charlotte Krausep,

1929) แนวคิดเรื่องชีวะของศาสนาเซนทำให้หลักอหิงสามีความเข้มงวด ซึ่งเหมาะสมที่จะนำมาใช้ในสถานการณ์โลกในปัจจุบัน

นิยามและความหมายอหิงสา

อหิงสา หมายถึง การไม่ทำร้ายชีวิต ไม่ว่าจะโดยการคิด การพูด และการกระทำ หลักการอหิงสาที่แท้จริง ควรหมายถึง เสรีภาพโดยสมบูรณ์จากเจตจำนงอันป่วยไข้ ความโกรธแค้น และความเกลียดชัง แต่เป็นการแบ่งปันความรักไปสู่ทุกสรรพสิ่ง อหิงสาเป็นคุณสมบัติของจิตวิญญาณ และเป็นวิถีแห่งการปฏิบัติต่อทุกสรรพสิ่งในทุก ๆ บริบทของชีวิต

คำว่า “อหิงสา” เป็นภาษาสันสกฤต หมายถึง การหลีกเลี่ยงการบาดเจ็บที่เรียกว่าหิงสา อหิงสาเป็นแก่นในศาสนาพุทธ ศาสนาฮินดู และศาสนาเซน อหิงสามีการกล่าวไว้ในปรัชญาอินเดียประมาณ 800 ปี ก่อนพุทธศักราช ทฤษฎีที่สำคัญของทุกศาสนาที่มีต้นกำเนิดในประเทศอินเดีย แต่ไม่เป็นที่รู้จักกันมากเกี่ยวกับต้นกำเนิดทางประวัติศาสตร์ของอหิงสาและเป็นวิธีการที่มันจะกลายเป็นที่แพร่หลายและได้ยึดที่มั่นลึกในปรัชญาอินเดีย

อหิงสา (Ahimsa) หรือ การไม่เบียดเบียน คือ ไม่สร้างความทุกข์ให้แก่สิ่งมีชีวิตอื่น ชาวเซนส่วนมากจึงไม่ฆ่าสัตว์ ไม่ตัดหรือถอนต้นไม้ รับประทานแต่ผลไม้และถั่วซึ่งเป็นผลพลอยได้จากสิ่งมีชีวิตแต่ไม่ใช่สิ่งมีชีวิตโดยตรง เช่น ส่วนลำต้นหรือราก ไม่นุ่งห่มด้วยเสื้อผ้าที่ทำจากขนหรือหนัง ไม่ทำงานในสวนสัตว์หรือคณะละครสัตว์ รวมถึงไม่ทำธุรกิจค้าขายอาวุธ และยาฆ่าแมลง หรือยากำจัดวัชพืช นับเป็นข้อปฏิบัติที่สำคัญที่สุดของชาวศาสนาเซน

คุณลักษณะของอหิงสา

คุณลักษณะของอหิงสา หมายถึง ไม่ฆ่า ไม่ทำร้าย ทุกชีวิต ไม่ว่าจะมียายตนะ 5 หรือ 4 หรือ 3 หรือ 2 หรือ 1 เป็นลักษณะ จนเป็นเหตุให้พระในศาสนาเซนจะต้องอยู่ในวัด หรืออยู่ประจำที่ไม่ออกไปไหน เพราะอาจไปเหยียบย่ำสัตว์หรือแมลงตาย ถ้าจำเป็นต้องไป จะต้องคอยระมัดระวังให้ดี เช่น มีไม้กวาดเพื่อปัดกวาดทางจะได้ไม่เหยียบย่ำสัตว์หรือแมลง ต้องมีผ้าปิดปากปิดจมูก ป้องกันแมลงและจุลินทรีย์ต่าง ๆ มิให้เข้าไปทางปากหรือจมูก เวลาเดินต้องสำรวจมองดูทางเดินจะได้ไม่เหยียบสิ่งมีชีวิต ต้องมีผ้ากรองน้ำสำหรับกรองน้ำ เพื่อไม่ให้สัตว์หรือแมลงอยู่ในน้ำติดเข้าไปในปาก กลางคืนก็ไม่ต้องเปิดไฟหรือจุดไฟ เพราะจะล่อแมลงให้ไปเล่นไฟตาม เพราะฉะนั้น พระเซนจึงมักจะอยู่วัดไม่ค่อยไปไหน เพราะเกรงจะทำลายสิ่งมีชีวิต

เซน แบ่งชีวะออกเป็น 2 ประเภท คือ (1) ชีวะที่ยังเวียนว่ายตายเกิด (samsāri) ชีวะระดับนี้เป็นชีวะที่ไม่สมบูรณ์ เป็นชีวะที่อาศัยอยู่ในโลก (2) ชีวะที่หลุดพ้น (Siddha) ไม่เวียนว่ายตายเกิดแล้ว ถือเป็นชีวะที่สมบูรณ์ เป็นชีวะอาศัยอยู่ในดินแดนที่เรียกว่า อีศัตปราคภาระ (īśatprāgbhāra) ไม่สามารถมองเห็นได้ด้วยตา ลักษณะสำคัญของชีวะ คือ รู้สึก (ใจตนยะ = consciousness) (J. N. Farquhar, 1915)

ชีวะที่ยังเวียนว่ายตายเกิดจำแนกได้ 4 ประเภท ตามสถานะการเกิด ได้แก่ (1) นารกีย์ หมายถึง ชีวะที่เกิดในนรก (2) ติรณาน หมายถึง ชีวะที่เกิดต่ำกว่ามนุษย์ (3) มนุษยะ หมายถึง ชีวะที่เกิดเป็นมนุษย์ และ (4) เทวตา หมายถึง ชีวะที่เกิดเป็นเทวดา รวมถึง ภูต ผี ปีศาจ เป็นต้น ซึ่งไม่สามารถมองเห็นได้ด้วยตา ในจำนวนชีวะเหล่านี้ ยังจำแนกออกเป็น 5 กลุ่ม ได้แก่ (J. N. Farquhar, 1915)

(1) เอภินทริยะ กลุ่มที่มีอินทรีย์เดียว/มียายตนะเดียว จำแนกย่อยได้อีก ประเภท ได้แก่ (ก) ปถฐวีกายะ หมายถึง สิ่งประกอบด้วยธาตุดิน เช่น หิน ก้อนดิน เกลือ เพชร แร่ธาตุ เป็นต้น (ข) อปกายะ หมายถึง สิ่งประกอบด้วยธาตุน้ำ เช่น หมอก สายฝน น้ำค้าง ก้อนหิมะ ก้อนลูกเห็บ เป็นต้น (ค) เตอุกายะ หมายถึง ไฟชีวิต (ง) วายุกายะ หมายถึง ลมทุกชนิด เช่น พายุไซโคลน ลมบ้าหมู ลมมรสุม ลมตะวันตก

ลมที่พัดเข้าหาเส้นศูนย์สูตรของโลก เป็นต้น และ (จ) วณปาติกายะ หมายถึง พืชทุกชนิด เอकिनทรีย์ มักเป็นชีวะที่ไม่สามารถเคลื่อนที่ได้ด้วยตนเอง รับผัสสะได้อย่างเดียวคือกายผัสสะ

(2) ทวินทริยะ กลุ่มที่มี 2 อินทรีย์/รับผัสสะได้ 2 กายผัสสะ และชีวหาผัสสะ เช่น สัตว์จำพวก หนอน ปลิง ทาก หอย ไส้เดือน สัตว์น้ำบางประเภท เช่น หอย กุ้ง ปู และสัตว์เล็กชนิดต่าง ๆ เป็นต้น

(3) ตรินทริยะ กลุ่มที่มี 3 อินทรีย์/รับผัสสะได้ 3 ทาง คือ กาย ชิวหา และขานผัสสะ เช่น แมลง มด แมงป่อง หมัด ไร เหา แมลงเม่า เป็นต้น

(4) จตุรินทริยะ กลุ่มที่มี 4 อินทรีย์/รับผัสสะได้ 4 ทาง คือ กาย ชิวหา ขานะ และจักขุผัสสะ เช่น ตัวต่อ ผีเสื้อกลางคืน แมลงเม่า แมลงวัน ผึ้ง เป็นต้น

(5) ปัญจินทริยะ กลุ่มที่มี 5 อินทรีย์/รับผัสสะได้ 5 คือ กาย ชิวหา ขานะ จักขุ และโสตผัสสะ แบ่งออกเป็น 2 ประเภท ได้แก่ (ก) ประเภทมีเหตุผล เช่น สัตว์นรก เทวดาที่อยู่บนสรวงสวรรค์ และมนุษย์ (ข) ประเภทไม่มีเหตุผล ได้แก่ สัตว์บก หรือสัตว์น้ำบางชนิด

ในทรรศนะของเซน (J. N. Farquhar, 1915) การฆ่า หรือทำลายชีวิตินทรีย์อย่างใดอย่างหนึ่ง ถือเป็นการขัดกับหลักอหิงสาทั้งสิ้น โดยในส่วนของนักบวช จะถือเคร่งครัด ไม่ล่วงละเมิดแม้ในชีวะของสัตว์ ที่มีอินทรีย์เดียว นักบวชเซน จึงไม่สามารถบริโภคน้ำดิบได้ เพราะในน้ำก็มีชีวะ นักบวชเซนจึงรับเฉพาะน้ำที่ดื่ม สุกแล้วเท่านั้น ส่วนชาวบ้านทั่วไป หลักการเรื่องความไม่เบียดเบียนจะเริ่มตันถือปฏิบัติต่อสัตว์ที่มีตั้งแต่ 2 อินทรีย์ขึ้นไป

ความสำคัญในอหิงสา

พระมหาวิระใช้เวลาในการสั่งสอนสาวก ประกาศศาสนาเซนตามคามนิคมชนบทน้อยใหญ่ เมืองต่าง ๆ และประสบผลสำเร็จตลอดมาเป็นเวลา 30 ปีเศษ เมื่อพระชนมายุได้ 72 ปี ก็ได้เสด็จมายังเมือง ปาวาหรือปาวาบุรี (ปัจจุบันเป็นเมืองเล็ก ๆ ในเขตปัตนะ) พระองค์ประจวบกับไม่สามารถเสด็จต่อไปได้อีก ทรงทราบว่า วาระสุดท้ายแห่งชีวิตจะมาถึง จึงเรียกประชุมบรรดาสาวกทั้งหลาย และสั่งสอนเป็นโอกาส สุดท้าย สาวกคนหนึ่งถามว่า ในบรรดาคำสอนทั้งหมดของอาจารย์ ข้อไหนที่สำคัญที่สุด พระมหาวิระตอบว่า ในบรรดาคำสอนของเราทั้งหมด ศีลห้า (ปฎิญา 5) ข้อต้นสำคัญที่สุด คือ อย่าฆ่าสัตว์ที่มีชีวิต อย่าทำอันตราย แก่สิ่งมีชีวิต จะเป็นด้วยวาจาก็ดี ความคิดก็ดี หรือการกระทำก็ดี อย่าฆ่าสัตว์เป็นอาหาร อย่าทำการล่าสัตว์ หรือจับปลา ไม่ว่าในเวลาใด อย่าฆ่าสัตว์แม้ตัวเล็กที่สุด อย่าฆ่ายุงที่กัดเรา หรือผึ้งซึ่งต่อยเรา อย่าไปทำสงคราม อย่าสู้โต้ตอบผู้ทำร้าย อย่าเหยียบย่ำตัวหนอนริมทาง เพราะตัวหนอนก็มีวิญญาณ ศีลข้อแรกของพระมหาวิระ นี้ บรรดาสาวกรู้ว่า คือ คำสอนอหิงสา ซึ่งหมายความว่า การไม่ทำร้ายต่อสิ่งซึ่งมีวิญญาณ

งานศึกษาของเซนเรื่อง การศึกษาเปรียบเทียบแนวความคิดเรื่องอหิงสาในปรัชญาเซน กับเมตตา ในพุทธปรัชญาเถรวาท (พระมหาสิทธิพร ชวนปณโย (จองวงศ์), 2561) พบว่า หลักอหิงสาในปรัชญาเซน หมายถึง การงดเว้นจากการประทุษร้ายสิ่งมีชีวิตแม้ในรูปที่เล็กที่สุด ทั้งที่สามารถมองเห็นได้หรือมองไม่เห็น โดยการกระทำ การพูด และการคิด แบ่งออกเป็น 3 ประเภท คือ การไม่เบียดเบียนทางกายกรรม การไม่เบียดเบียนทางวจีกรรม การไม่เบียดเบียนทางมโนกรรม หลักการอหิงสาเป็นบรมธรรมและมีอนุพต 5 เป็นเกณฑ์ตัดสินทางจริยธรรมขั้นพื้นฐาน ผู้นำถือศาสนาเซนจะมีแนวทางการปฏิบัติที่แตกต่างกันไปตามสถานะของบุคคล การไม่เบียดเบียนกันเป็นสิ่งสำคัญ ให้ทุกคนอยู่ในสังคมร่วมกันอย่างมีความสุข ไม่เบียดเบียนซึ่งกันและกัน มีความรัก ความปรารถนาดีต่อกัน การได้บรรลุไภวาลัย หรือการถึงโมกษะ อันเป็นจุดหมายอันประเสริฐและสูงสุดของชีวิต มีความสุขอันหาที่สุดมิได้ อย่างสัพพัญญูเป็นนิรันดร์ และไม่มีการเสื่อมสลาย เป็นอิสระจากพันธนาการของการเกิด แก่ เจ็บ และตาย เป็นวิญญาณที่สมบูรณ์ มีความสุขที่สงบยิ่ง...

งานศึกษาของเซนเรื่อง “อหิงสา” สันติวิธีในกระแสธารภูมิปัญญาอินเดีย (คมกฤษ อู่เต็กเค่ง, 2561) พบว่า แนวคิดที่สำคัญของสันติวิธีในภูมิปัญญาอินเดียคือมโนทัศน์เรื่อง “อหิงสา” หมายถึง การไม่เบียดเบียนหรือทำร้าย ซึ่งแบ่งออกได้เป็นสองแบบ (1) อหิงสาในสองจารีตโบราณของอินเดีย ได้แก่ อหิงสาในจารีตพระเวทและจารีตพรตนิยม ความแตกต่างของสองจารีตนี้ คือ หลักอหิงสาในจารีตพระเวทสามารถยกเว้นในสถานการณ์บางอย่างได้ ตามข้อกำหนดของพระเวทเองและหลักสวธรรม หรือจริยศาสตร์เชิงหน้าที่ในปรัชญาอินเดียส่วนอหิงสาในจารีตพรตนิยมต้องยึดถือในทุกสถานการณ์โดยไม่มีข้อยกเว้น (2) อหิงสาสมัยใหม่ตามแนวคิดของมหาตมาคานธี ผู้ปรับปรุงมโนทัศน์ เรื่อง อหิงสา โดยนำไปรวมกับหลักการยึดถือความสัตย์ อหิงสาจึงเป็นหนทางสู่พระเจ้าแบบหนึ่ง นอกจากนี้ ยังพัฒนาแนวคิดอหิงสาเชิงบวกตลอดจนหลักสัตยาเคราะห์ หรืออหิงสาในเชิงปฏิบัติอีกด้วย ส่วนรากฐานความคิดที่ก่อให้เกิดมโนทัศน์เรื่อง อหิงสาและสันติวิธีของอินเดีย ได้แก่ การยืนยันคุณค่าภายในที่มีอย่างเท่าเทียมกันของสรรพสิ่ง ความเชื่อมั่นในสัจธรรมหนึ่งเดียว และการเสียสละตนเอง

คำสอนข้อแรก คือ อหิงสา เป็นคำสอนที่สำคัญที่สุดในบรรดาคำสอนทั้งหมด (เสฐียร พันธงสี, 2534) อหิงสา จัดเป็นหลักธรรมที่สำคัญของเซน ในแง่หลักการอหิงสาเป็นบรมธรรม มีข้อความตอนหนึ่งกล่าวไว้ว่า อหิงสาเป็นบรมธรรม ในอาจารย์คสสูตร มีข้อความในทำนองเดียวกันว่า “ความไม่เบียดเบียนเป็นกฎวัตรที่ไม่มีการเปลี่ยนแปลง บริสุทธิ” (ด๊บบลิวเอ็ม ทีโอเตอร์ เดอ แบรี, 2540 : 64) ในแง่จริยธรรม อหิงสาจัดเป็นองค์ธรรมหนึ่งในรตะไตรยะ

อนึ่ง เซนจำแนกหลักธรรมที่เป็นหนทางนำไปสู่ความหลุดพ้น เรียกว่า รตะไตรยะ ประกอบด้วย

1) สัมยัคทรรศนะ (Right Belief) หมายถึง ความเห็นถูกต้องคือศรัทธาไม่หวั่นไหวในความธรรมชาติความจริงของชีวะ และอชีวะ เช่น เชื่อว่า ชีวะมีอยู่จริง และมีอยู่ตลอดกาล ชีวะเป็นผู้สร้างเป็นผู้สลายผล เชื่อในหลักสัปตปั้งคินยะว่า สามารถแก้ไขปัญหาคความขัดข้องในจิตใจของมนุษย์ในเรื่องต่าง ๆ ได้ เชื่อในหลักโมกษะว่า สามารถนำสัตว์ออกจากสังสารทุกข์ได้ เป็นต้น

2) สัมยัคญาณะ (Right Knowledge) หมายถึง ความรู้ถูกต้อง เป็นความรู้เกี่ยวกับความจริงและธรรมชาติที่เกี่ยวข้องกับความจริง ซึ่งประกอบด้วยองค์ประกอบ 3 สำคัญประการ ได้แก่ (1) รู้โดยปราศจากข้อสงสัย (2) รู้โดยไม่คลาดเคลื่อนจากความเป็นจริง และ (3) รู้ชัดแจ้งปราศจากความคลุมเครือ

3) สัมยัคจริตะ (Right Conduct) หมายถึง ความประพฤติถูกต้อง เป็นความประพฤติที่จะนำไปสู่โมกษะ ในบรรดารตะไตรยะ เชนถือว่า สัมยัคจริตะ เป็นหลักการที่สำคัญที่สุด

สัมยัคจริต ประกอบด้วยหลักการที่สำคัญ 5 ประการ ได้แก่ 1) อหิงสา ความไม่เบียดเบียน 2) สัตยะ ยึดมั่นในสัจจะหรือความจริง 3) อสเตยะ ไม่ลักขโมย 4) พรหมจริยะ ถือพรหมจรรย์ 5) อปริคหะ ไม่ถือมั่น หรือไม่ครอบครองสมบัติ

จากหลักสัมยัคจริตะดังกล่าวข้างต้น แสดงให้เห็นว่า อหิงสา เป็นหลักการ 1 ใน 5 ประการที่สำคัญซึ่งจะนำไปสู่โมกษะ คำสอนสำคัญที่เป็นลักษณะเด่นของศาสนาเซน ก็คือ ความเชื่อในเรื่องความมีอยู่ชั่ววินาทีของชีวะซึ่งมีอยู่ทั้งในสิ่งมีชีวิตและไม่มีชีวิต ทฤษฎีญาณวิทยาที่เน้นเรื่องความรู้ว่าเป็นสิ่งสำคัญที่ทำให้คนหลุดพ้น นิรวาณะ หรือโมกษะ เป็นจุดหมายสูงสุดในศาสนาเซน สภาพะของนิรวาณะ เป็นสภาพะที่วิญญาณบรรลุละดับตลอดไป หลุดพ้นจากบ่วงของกรรม ไม่มีความห่วงใยในชีวิตหรือวัตถุใดๆ อีกต่อไป ผู้บรรลุนิรวาณะ หรือโมกษะจะไม่เวียนว่ายตายเกิดอีกต่อไป โมกษะเป็นการเคลื่อนขึ้นเบื้องบนของวิญญาณโดยไม่หยุดยั้ง เพราะไม่มีกรรมในอดีตขัดขวาง หรือกรรมในอดีตหมดพลังแล้ว เชื่อที่ก่อให้เกิดการสืบทอดต่อชาติอีกได้สิ้นไปแล้ว หลักการอหิงสาถือได้ว่า เป็นหลักการหนึ่งที่สำคัญมากที่สุดในศาสนาเซน จะสังเกตได้

ว่า สัญลักษณ์ของศาสนาเซนรูปแบบหนึ่ง ที่มีลักษณะเป็นฝ่ามือ บริเวณกลางฝ่ามือจะมีข้อความภาษาฮินดีที่แปลว่า “Ahimsa” อยู่ซึ่งแสดงถึงว่าหลักการดังกล่าวเป็นหลักการที่สำคัญเป็นอย่างยิ่งในศาสนาเซน กระทั่งมีคำกล่าวว่า ศาสนาเซนเป็นศาสนาแห่งการไม่ใช้ความรุนแรง (Jain is the religion of Non-violence) หลักการอหิงสาปรากฏอยู่ในหลักการทางจริยธรรมขั้นพื้นฐาน (5 vows หรือ Anuvastara) ในศาสนาเซน

วิเคราะห์เปรียบเทียบหลักอหิงสาในพระพุทธศาสนาเถรวาทกับศาสนาเซน

ผลการศึกษาวิเคราะห์การเปรียบเทียบหลักอหิงสาในพุทธศาสนาเถรวาทกับศาสนาเซนในครั้งนี้ เป็นการเปรียบเทียบความเหมือน และความต่างกันของหลักอหิงสาของศาสนาทั้งสองสำนัก ภายใต้กรอบของการศึกษา 6 ประการ คือ (1) ความหมายหลักอหิงสา (2) ความสำคัญในหลักอหิงสา (3) เกณฑ์ตัดสินในหลักอหิงสา (4) ประเภทในหลักอหิงสา (5) หลักธรรมที่เกื้อกูลต่ออหิงสา (6) การประยุกต์ใช้หลักอหิงสา ดังมีรายละเอียดต่อไปนี้

1) การเปรียบเทียบความหมายหลักอหิงสา โดยความหมายแล้วอหิงสาในพุทธศาสนากับศาสนาเซน มีความหมายเหมือนกัน คือ หมายถึงความไม่เบียดเบียนต่อมนุษย์ด้วยกันเองและไม่เบียดเบียนต่อสัตว์ทั้งหลายตลอดทั้งสรรพสิ่ง ทั้งทาง อหิงสาทางกาย อหิงสาทางวาจา และอหิงสาทางใจ เมื่อพิจารณาโดยแง่ความหมายแล้ว ทั้งอหิงสาพุทธศาสนากับศาสนาเซนให้ความหมายหลักอหิงสาล้ายคลึงกัน

2) การเปรียบเทียบความสำคัญในหลักอหิงสา โดยความสำคัญในหลักอหิงสา ในพุทธศาสนากับศาสนาเซนให้ความสำคัญต่างกันโดยพุทธศาสนาปรากฏครั้งแรกในโอวาทปาติโมกข์ ที่ว่าด้วยคำสอนอันเป็นหัวใจสำคัญของพระพุทธศาสนาซึ่งอหิงสาเป็นส่วนหนึ่งขององค์ธรรมในมรรคมีองค์แปดเท่านั้น แต่ในส่วนศาสนาเซนอหิงสาเป็นคำสอนที่สำคัญที่สุดในบรรดาคำสอนทั้งหมดและจัดเป็น บรมธรรม และแก่นแท้ในศาสนาเซน

3) การเปรียบเทียบเกณฑ์ตัดสินในหลักอหิงสา โดยเกณฑ์ตัดสินทั้งพุทธศาสนากับศาสนาเซน มีเกณฑ์ตัดสินที่เหมือนกัน กล่าวคือ พังถึงเจตนาที่ไม่เบียดเบียน ทั้งความประพฤติทาง กาย วาจา ใจ

4) การเปรียบเทียบประเภทในหลักอหิงสา โดยประเภทหลักในอหิงสาทังพุทธศาสนากับศาสนาเซน จำแนกประเภทของอหิงสาไว้ 3 ประการ กล่าวคือ อหิงสาทางกาย วาจา และใจซึ่งมีความเหมือนกันและสอดคล้องกัน

5) การเปรียบเทียบหลักธรรมที่เกื้อกูลต่ออหิงสา โดยหลักธรรมที่เกื้อกูลทั้งพระพุทธศาสนาและศาสนาเซน ซึ่งทั้งสองสำนักให้ความเหมือนกันและสอดคล้องกัน จะแตกต่างกันก็อยู่ที่การนำหลักธรรมไปปฏิบัติ เพราะพุทธศาสนาต้องประกอบไปด้วยปัญญาและดำเนินการด้วยทางสายกลางเท่านั้น แต่ศาสนาเซน ยกย่องการปฏิบัติแบบอัตตakilมณายุค

6) การเปรียบเทียบการประยุกต์ใช้หลักอหิงสา ทั้งพุทธศาสนาและศาสนาเซน ให้ความเหมือนกันและสอดคล้องกัน สิ่งสำคัญที่สุดการนำหลักการอหิงสาไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนาชีวิตมนุษย์ทั้งในส่วนของตัวบุคคลและกับการอยู่ร่วมกันกับการแก้ปัญหาในสังคม จึงเป็นหลักการพื้นฐานที่มีศักยภาพที่จะนำไปสู่ความเคารพในมนุษย์ สรรพสัตว์ และสิ่งแวดลอม เพราะถือว่าทุกสรรพหมีคุณค่าซึ่งเราต้องให้ความเคารพด้วยกันทั้งสิ้น หลักการอหิงสานี้จะพัฒนาไปสู่จริยธรรมสังคมที่สำคัญ ๆ อื่น เช่น แนวคิดเรื่องสิทธิมนุษยชน แนวคิดเรื่องสิทธิสัตว์ แนวคิดด้านการอนุรักษ์สิ่งแวดลอม แนวคิดเรื่องหลักธรรมที่เกื้อกูลต่ออหิงสา จะไม่ทำให้เกิดสงครามในสถานการณ์ปัจจุบันระหว่างไทยกับกัมพูชา หรือสหรัฐกับอิหร่าน และเป็นการนำไปสู่การแก้ปัญหาความขัดแย้งได้ เป็นต้น

ความหมายตามตัวอักษรนั้น อหิงสา แปลว่า ความไม่เบียดเบียน การเว้นจากการทำร้าย การไม่เบียดเบียน หรือความมีเมตตาสงสารเอ็นดู อหิงสา ความหมายจาก พจนานุกรมแปล ไทย-ไทย ราชบัณฑิตยสถาน (ราชบัณฑิตยสถาน, 2556) ว่า ความไม่เบียดเบียน การเว้นจากการทำร้าย การไม่ใช้ ความรุนแรง หมายถึง การหลีกเลี่ยงการใช้ความรุนแรงทั้งทางร่างกายและทางจิตใจคุณไม่เพียงแค่ปฏิเสธที่จะยิงคน แต่คุณปฏิเสธที่จะเกลียดคน ๆ นั้น ด้วยความหมายของ อหิงสา คือ หลักการเรื่อง ความไม่เบียดเบียนนี้ ได้รับการเน้นย้ำ ทั้งในส่วนของวิถีชีวิตของพระสงฆ์สาวก และคฤหัสถ์ ผ่านหลักการที่ว่า การไม่เบียดเบียนกันนั้น เป็นความสุขในโลก ความหมายของหลักการอหิงสาไม่ได้มีความหมายแคบ ๆ เพียงแค่การไม่ทำร้ายชีวิตหรือทำร้ายร่างกายผู้อื่น ซึ่งเป็นความหมายของความรุนแรงในเชิงกายภาพเท่านั้น แต่ความหมายของการไม่ใช้ความรุนแรงในศาสนาเซนครอบคลุมไปถึงความรุนแรงทางวาจาและความคิดด้วย หลักการอหิงสา ไม่ได้มีความหมายเพียงการไม่ใช้ความรุนแรง แต่ยังมีความหมายในเชิงก้าวหน้าไปสู่ การกระทำที่เป็นสิ่งตรงกันข้ามกับความรุนแรงด้วย ดังที่มักจะมีคำสอนเรื่อง ความเมตตา (Compassion) ควบคู่ไปกับคำสอนในเรื่องอหิงสา ด้วยการนำหลักการอหิงสาทั้งในความหมายแบบข้อห้าม และความหมาย เชิงนำไปสู่แนวปฏิบัติที่ดี ไปใช้ในแวดวงต่าง ๆ ทางสังคมในสถานการณ์ปัจจุบัน ก็จะช่วยส่งเสริมให้เกิดสังคม ที่เป็นธรรมและมีความสุขร่วมกันด้วย สำหรับปรัชญาเซนให้ความหมาย หลักอหิงสา หมายถึง การงดเว้นจาก การประทุษร้ายชีวิต หรือสิ่งมีชีวิตแม้อยู่ในรูปที่เล็กที่สุด ทั้งที่สามารถมองเห็นได้ หรือมองไม่เห็น เช่น ชีวิตที่อยู่ในพืช ดิน น้ำ ลม ไฟ ซึ่งเซนถือว่า ล้วนมีชีวิตอยู่ทั้งสิ้น

พุทธปรัชญาเถรวาทของพระพุทธศาสนาให้ความหมายหลักอหิงสว่า คือ หลักคำสอนเรื่องของการไม่เบียดเบียน งดเว้นการกระทำที่เลวทราม หรือที่ก่อความเดือดร้อนแก่ตนและคนอื่น ความไม่รุนแรง และมีความคิดไม่เบียดเบียน คือ ไม่คิดที่จะทำให้ใคร ๆ ได้รับความเดือดร้อน ทั้งโดยทางตรงทางอ้อม แม้แต่กระทำแก่สัตว์เดียรัจฉาน ความไม่เบียดเบียน การเว้นจากการทำร้าย การไม่ใช้ความรุนแรง หมายถึง การหลีกเลี่ยงการใช้ความรุนแรงทั้งทางร่างกาย ทางวาจาและทางจิตใจ และเป็นผู้มีส่วนแห่งเมตตา ในสรรพสัตว์ คำว่า “อหิงสา” การไม่เบียดเบียน ของพระพุทธศาสนาครอบคลุมทั้งด้านกาย ด้านวาจา และด้านใจ ซึ่งต้องมาจากเจตนาที่ดีและมีความจริงหรือความสัตย์หรือความเห็นที่ถูกต้องด้วย อหิงสา จึงมีความหมายที่ลึกซึ้งและส่วนผู้ใดมีใจยินดีในความไม่เบียดเบียนตลอดทั้งวันและคืน ผู้นั้นย่อมไม่มีเวร กับใคร ๆ เป็นความไม่เบียดเบียน ความกรุณาสงสารเอ็นดูในสัตว์ทั้งหลาย ความเป็นผู้มีชาติ แห่งผู้ไม่เบียดเบียนกันด้วยฝ่ามือ เป็นต้น หรือความเป็นผู้มีกรุณาในสรรพสัตว์ (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ ราชวิทยาลัย, 2539)

งานศึกษาเปรียบเทียบเรื่อง การศึกษาเปรียบเทียบแนวความคิดเรื่องอหิงสาในปรัชญาเซน กับเมตตา ในพุทธปรัชญาเถรวาท (พระมหาสิทธิพร ชวนปญโญ (จองวงศ์), 2561) พบว่า ...การศึกษาเปรียบเทียบ แนวความคิดเรื่องอหิงสาในปรัชญาเซนกับเมตตาในพุทธปรัชญาเถรวาท เป็นการเปรียบเทียบความเหมือน และความต่างของแนวความคิดเรื่องอหิงสาในปรัชญาเซนและเมตตาในพุทธปรัชญาเถรวาท ส่วนประเด็นอื่น ๆ เช่น ประเภทของอหิงสา ในปรัชญาเซนและเมตตาในพุทธปรัชญาเถรวาท หลักการอหิงสาของเซนและเมตตา ในพุทธปรัชญาเถรวาท วิธีการปฏิบัติของอหิงสาในปรัชญาเซนและเมตตาในพุทธปรัชญาเถรวาท ตลอดจน เป้าหมายของอหิงสาในปรัชญาเซนและเมตตาในพุทธปรัชญาเถรวาท ก็แสดงหลักการไว้อย่างชัดเจน ๆ กัน แต่จากการที่เซนมีทฤษฎีเรื่องชีวิตแตกต่างจากพระพุทธศาสนา ก็ทำให้รายละเอียดเกี่ยวข้องกับข้อวัตร ปฏิบัติมีความเหมือนและความแตกต่างกันบ้าง เมตตาในพุทธปรัชญาเถรวาทแม้จะมีหลักการไม่เบียดเบียน เหมือนกัน แต่ก็ต้องประกอบไปด้วยปัญญาและดำเนินการด้วยทางสายกลาง

องค์ความรู้ใหม่

หลักอหิงสาในพระพุทธศาสนาเถรวาทและศาสนาเซนเป็นหลักจริยธรรมพื้นฐานที่มุ่งไม่เบียดเบียนผู้อื่น โดยพระพุทธศาสนายึดศีล 5 ได้แก่ การไม่ฆ่าสัตว์ ไม่ลักทรัพย์ ไม่ประพฤติดิตทางเพศ ไม่พูดเท็จ หรือใช้วาจาเบียดเบียน และไม่เสพสิ่งมึนเมาที่ทำลายสติ ซึ่งสามารถประยุกต์ใช้เพื่อลดความรุนแรงและความขัดแย้งในสังคมและระดับนานาชาติ เช่น สงครามระหว่างประเทศ ส่วนศาสนาเซนยึดอนุพรต 5 ได้แก่ การไม่ใช้ความรุนแรง การยึดมั่นในสัจจะ การไม่ลักทรัพย์ การไม่ประพฤติดิตทางเพศ และการไม่ครอบครอง แม้ทั้งสองศาสนาจะมีหลักอหิงสาคือคล้ายคลึงกัน แต่พระพุทธศาสนาให้ความสำคัญกับเจตนาหรือโมหะเป็นหลัก ขณะที่ศาสนาเซนเน้นการกระทำและการปฏิบัติอย่างเคร่งครัด เนื่องจากมีทัศนะเรื่องชีวิตที่แตกต่างกัน จึงทำให้รายละเอียดของข้อปฏิบัติมีทั้งส่วนที่เหมือนและแตกต่าง โดยศาสนาเซนยกย่องการบำเพ็ญตบะอย่างเข้มงวด ส่วนพระพุทธศาสนาเถรวาทเน้นการใช้ปัญญาและการดำเนินชีวิตตามหลักมัชฌิมาปฏิปทา เพื่อแก้ไขปัญหาคือความรุนแรงและสร้างสันติสุขในสังคม แม้มีความแตกต่างในแนวปฏิบัติ แต่หลักการสำคัญด้านอหิงสาของทั้งสองศาสนายังคงสอดคล้องกันเป็นอย่างมาก

เอกสารอ้างอิง

- คมกฤษ อู่เต็กเค่ง. (2561). อหิงสา สันติวิธีในกระแสธารภูมิปัญญาอินเดีย. *วารสารสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์*, 44(2), 91-115.
- ดัมพลีเอ็ม ทีโอเดอร์ เดอ แบรี. (2540). *บ่อเกิดลัทธิประเพณีอินเดีย เล่ม 1 ภาค 1-4*. แปลโดย จำนงค์ ทองประเสริฐ. กรุงเทพฯ: ราชบัณฑิตยสถาน.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต). (2538). *พุทธธรรม*. (พิมพ์ครั้งที่ 6). กรุงเทพฯ: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระมหาปราโมทย์ ปโมทิตฺโต. (2541). *พจนานุกรมธาตุภาษาบาลี*. กรุงเทพฯ: เอกพิมพ์ไท จำกัด.
- พระมหาสิทธิพร ขวนปญโญ (ทองวงศ์). (2561). การศึกษาเปรียบเทียบแนวความคิดเรื่องอหิงสาในปรัชญาเซน กับเมตตาในพุทธปรัชญาเถรวาท. *วารสารวิชาการ มจร บุรีรัมย์*, 3(1), 14-24.
- มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2556). *พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554*. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: ราชบัณฑิตยสถาน.
- สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช. (2522). *หลักพระพุทธศาสนา*. (พิมพ์ครั้งที่ 9). กรุงเทพฯ: มหามกุฏราชวิทยาลัย.
- เสฐียร พันธงศรี. (2534). *ศาสนาเปรียบเทียบ*. กรุงเทพฯ: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- หลวงเทพธรรมานุศิษฐ์. (2528). *ธาตุปิฎก*. กรุงเทพฯ: มหามกุฏราชวิทยาลัย.
- Charlotte Krausep. (1929). *An Interpretation of Jain Ethics*. Bhavnagar: PhulchondjiVed. Publisher.
- Jadunath Sinha. (1999). *Indian Philosophy*. Vol.II. Delhi: Motilal Banarsidass Publishers.
- J. N. Farquhar. (1915). *The Religious Quest of India*. London: Oxford University Press.